Vijf verscheyde Journalen

VAN

PIETER van den BROECK,

Gehouden op zijne Reysen / na

Cabo-Verde, Angola en Guinea,

Doch voornamentlijck na

OOST-INDIEN,

Waer in hem / soo in Schip-breuck / als in't door-reysen van 't Landt / seer veel vreemde dingen ontmoet zijn; Als mede van de Religie / Manieren / Zeeden en Huys-houdinghen der Volcken / ook de eygenschappen der Landen en Kusten die hy bezeylt heeft.

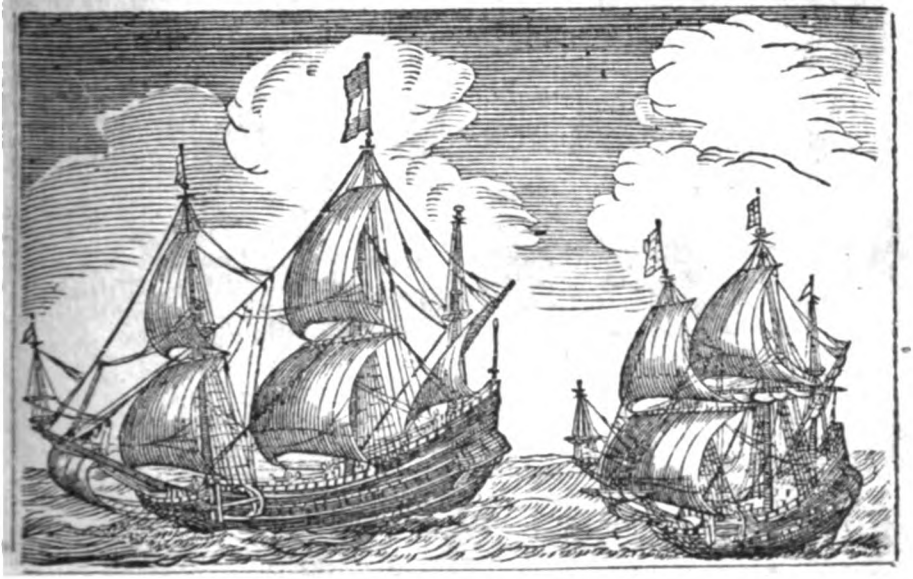

t' AMSTERDAM, Gedruckt

By GILLIS JOOSTEN SAEGHMAN, in de Nieuwe-straet / Ordinaris Tuchter van de Journalen ter Zee / en de Reysen te Lande.

Digitized by Google

Digitized by Google

Hiſtoriſche en Journaelſche aenteyckeningh/ van 't geene PIETER van den BROECK, op ſijne Reyſe nae Cabo-Verde (aenmerckens waerdigh) voorgevallen is.

IN het Jaer 1605. den 10. November / naer dat ick mijnen tijdt te Amſtelredam/ bp Bartholomeus Moor / Coopman/ eerlijck voldient hadde / reſolveerde ick / mits de occaſie ſich preſenteerde / en ben voor Onder-Commies met het eerſte ſchip ghevaren van Oordrecht na Cabo-Verde/ voor de Heer Elias Trip/ met ſijne Compagnie / om Hupden te handelen. Ontrent de Soales onder Engelandt gekomen zijnde / waren wp genootſaeckt om den harden ſtorm / Oortmupden in te loopen.

Liepen den 5. December van daer naer Cabo-Verde/ paſſeerden de Eylanden van Canarien / en arriveerden den 15. January 1606. aen het Eylant voor Cabo-Verde / alwaer wp 2 Nederlantſche / 3. Franſche en 5. Engelſche ſchepen vonden/ ſommige om te handelen/ de anderen om te ververſchen / en dan van daer over naer Brazil ofte West-Indien te loopen. Ick werde dadelijck geordonneert te Portedale op het vaſte lant / daer de principaelſte handel / ſoo van de Portugeſen/ als van ons/ de Francen en Engelſen/ met de Inwoonders gedreven wiert. Huerden een ſtroo hups/ met een Portugeſche Slavinne om te koocken / en ons te vertolcken. Ick koft dien ſelven dach noch een partye Hupden voor Peer / Brandewijn/ Coralen en anders. Alhier ſoo allern leggende / ſagen wp op den 23. January / (dat noterens waerdich is) over Portedale ſulcke menichten van groote roode Spruyck-hanen vliegen / langher en ſoo dick als een duym / datmen in een ure de Locht qualijck bekennen konde / het welck ſoo groote armoede in het Lant cauſeerde / dat ick de Ouders haer kinderen / in mijn tegenwoordicheyt/ voor een hoet ofte diergelijcke maeten Millio/ ſagh verkoopen.

Acht dagen daer naer / quam mp des nachts een Hagedis op het bloote lijf loopen / ſoo dat ick wacker wiert wegens de houde van het ſelve Dier; opgereſen zijnde/ wiert een groote Slange gewaer/ dicht bp mp / die al met de tonge lagh en ſchoot: waer upt ick oorſaecke nam/ om niet vreemt te vinden/ het gene ſommige ſchrijven / dat de Hagedis den Menſch waerſchout voor diergelijcke ongedierten / gelijck alle de Inwoonders aldaer mede affirmeeren. Naer dat ick vier Maenden en 17. dagen aldaer aen Lant gelegen hadde / en alle mijne Coopmanſchappen aen Hupden / partye Olyphants-Tanden/ Waſch/ en Ambergijs verhandelt hadde / ben den 6. Jump met de Chaloup nae Juwale bp den Coopman geloopen/ en van daer nae Refuſco/ daer ons Schepen haer gereet maeckten / om naer het Vaderlant te vertrecken. Soo wp onder Cabo-Verde ons water en vranthout ingenomen hadden/ arriveerde hier een Engelſche Chaloup van Juwale/ vrengende tijdinge van ſeker Schip/ in hebbende eenige Slaven en veel koſtelijckheyt; preſenteerden / ingevalle wp haer de ſwarte Slaven en Slavinnen wilden geven/ ſouden ons den vuyt aenwijſen: Waer over wp met Pieter Cornelisz. Speelman / van Rotterdam / daer mede wp te voozen in accoort waren getreden/ gedelibereert hebbende/ reſolveerden onſe anckers te lichten / en daer na toe te loopen/ vonden hem des anderdaegs voor Juwale leggen / als wp bp hem gekomen waren / gaven het dadelijck met accoort op. Het Schip was van Lubeck/ groot 120. laſten/ geladen met St. Thoomeeſche Sucker /

Olyphants-Tanden/Cattoen/partye Realen van achten/en eenige Goude Kettinghen/90. Slaven en Slavinnen/ 4. Portugesen/11. siecklijcke Lubeckers; alsoo de Schipper met al het ondervolck door de langhduprighe Kepse van St. Thoma/overleden was/so wilden sy na Lisbon in Portugael. Wy liepen van daer weder met het Schip onder Cabo-verde/om het selvige te versien/en van ons volck over te geven. Naer dat wy de Engelschen alle de Swarten en Swartinnen overgegeven hadden/voor victualie/zijn wy van daer/met ons dryen op den 16. July nae 't Vaderlandt vertrocken. Den 28. Augusti passeerden wy de Vlaemsche Eylanden/sagen de hooge Pijck van St. George/ontrent 20. mijlen van ons/daer naer het schoone Eylandt Tercera; in summa wy zijn eyndelijck sonder eenigh rescontre den 3. October/alle dry de Mase ingekomen/ Pieter Cornelisz. Speelman met de Pryis na Rotterdam/en wy na Dordrecht/ alwaer wy onse Heeren en Meesters wellekom waren. Dese naervolgende Coopmanschappen vallen aen het vaste Lant/en de Kevière ontrent Cabo-Verde. Ontrent 30. a. 35000. Ossen/ Buffels en Elandts-Huyden/maer klein/saerlycks. Uyt de Kivier Gambi/ Catsia'o/St. Domingo veel Olyphants Tanden/Wasch/wepnich Gout/Rijs/ goeden Ambergijs; in mijnen tijt wierdt by de Kevière Gambi een stuck van de zee opgewozpen van ontrent 80 ponden/ waer van ick vier pont voor de Heeren Meesters hoste.

't Leven der Inwoonderen van Cabo-Verde.

De Inwoonders zijn pick-swart/groot/wel geproportioneert en besneden van aensicht/boos van aert/seer diefachtich/spreken veel al Francoys/door den sterckten handel die de Franschen aldaer langen tijdt gedreven hebben/en wepnig dupts/het welck sy qualijck (als op meer plaetsen) begrijpen konnen.

Zijn meest Heydenen/aenbidden de sommighe van haer de Son en Maen/ andere de Duyvel/by haer ghenaemt Cammate. Daer zijn mede Mahometisten; en alsmen haer vraeght de redene waerom zy de Duyvel aenbidden? seggense/God doet ons nimmermeer quaet: maer de Duyvel alle daech. Vorloghen veel tegen haer Nabueren/met Boogen en Asagayen; sitten veerdich te peerde/ die aldaer van Barbarysen ghebracht werden/en uptermaten snel in't loopen zijn: Niet tegenstaende hebben Swart gesien/die een Paert op een korte spatie op strant met loopen passeerde; zijn mede kloecke swemmers en visschers. Alsse

Digitized by Google

hare

haer vyanden overwonnen hebben/ snijden haer in de plaets van 't Hooft / (gelijck die van Ternate in de Moluckſche Eylanden) de Teſticulos af / dieſe haer Vrouwen tot een teycken van victorie te huys brengen/ en geſnoert in het hayr laten hangen / tot een cieraet. De Mans nemen ſoo veel Vrouwen als ſy konnen voeden / dan houden de ſelve ſeer in bedwanck/ gelijck Slavinnen/ moeten alle huys en landt-dienſten doen. Als de Vrouwe de ſpijſe geprepareert heeft/gaet de man alleen ſitten eeten / en laet haer ſtaen dienen. De man gegeten hebbende/ neemt ſy het overſchot en gaet het ſelve alleen in de keucken eten. Ick hebbe dikmaels in mijnen tijt geſien / de Boeren uyt het Landt met haer Vrouwen komen / dat de ſwanghere vrouwen 15. a 16. Oſſen huyden op't Hooft moeſten dragen en een kindt achter op den rugge gebonden/ daer de man alleen maer zijn geweer droegh. Deſe Vrouwen zijn ſoo hart van natuere / dat ſo haeſt ſy van 't kinde verloſt zijn / daer mede dadelijck na de Reviec ofte Zee loopen / om te waſſchen/ ja ſommighe wel dadelijck by de mans te bedde gaen. So der yemant van de Mans oft Vrouwen komt te ſterven/vergaren alle de vrienden/ die by der handt zijn/ krijten en raſen met ſulcken miſ baer/ gelijck dolle menſchen/dat ſomwijlen wel vier ofte vijf daghen lang duert; drincken ondertuſſchen haer ſoo overſtallich droncken in den Wijn de Palm/ Poo en Brandewijn/ dat het te verwonderen is; brengen de dooden alſdan met Pijp en Trommel na 't graf/en ſetten een pot wijn ofte water aen ſijn hooft-eynde/ (dat lange jaren van vrienden 's morghens en des avonts beſichtight wert)om dat ſy van geen dorſt vergaen ſouden. Sy ſeggen/ dat zy na eenigen tijdt wit ſullen werden / en aldaer/ als wy/ komen handelen. Drincken ſeer ſterck Brandewijn. My quam eens een man uyt het Hof van den Coninck beſoecken / die een ſlap-kan met een teuch uytdronck. Dit is in 't korte het geene ick aldaer hebbe konnen vernemen.

JOURNAEL van de eerſte Voyagie van Amſterdam, voor Onder-Commies, naer ANGOLA en de Reviere van CONGO.

IN 't Jaer 1607. den 26. November/ ben ick uyt Texel/ met het Schip de Neptunis/ Schipper Adriaen Janſz. t' zeyl gegaen/ kregen ontrent de Sorles weder een harde ſtorm / dat wy genootſtyckt waren te Vaelmuyden in Engelant/tot twee-malen in te loopen/ ſagen de jongſte mael in komende/ 2. Schepen geſtrandt / en verſtonden dat wel vijf of ſes van de Vloodt / met ons uyt Texel geloopen zijnde / waren gebleven. Op den 5. January 1608 ontrent de hoogte van 34. graden in de Spaenſche Zee zijnde/ wiert ons Roer van het Schip door tempeeſt af geſmeten/ dat wy noch ſchadeloos / doch ſonder Roer-haeck weder binnen kreghen / ſoo dat wy door den Storm van de Zee/ herwaerts en derwaerts ghedreven wierden / en de Kuſt van Spangien ghenaeckten / en (naer giſſinge) niet boven 12. of 15. mijlen van Cabo St. Vincent waren. Wy reſolveerden met de Fock over den anderen boug te leggen/ om weer wat Zees te krijgen. Ondertuſſchen waren wy vaſt doende om het Roer ſoo veel mogelijck was / te repare-

Digitized by Google

repareren/ dat wy ten laetsten noch met groote moeyte aen kregen. Namen onsen kours alsdoen langs de Kust van Barbaryen tot aen Cabo Blanco/ om te sien of wy aldaer geen Hollantsche / Engelsche of Fransche Schepen souden vinden/ die ons van een Roer-haeck konden versien: Alhier niemant vindende / ben ick met een wel-gemonteerde Boodt volckx aen het Lant gevaren/ om met de zegen te visschen / en kregen een goede zoode. Van daer liepen wy nae Cabo-Verde / alwaer wy noch geen Roer-haecken kregen. Liepen van daer nae de Kust van Guinea/ ontrent de Greyn-Kust komende/ quamen ons wel 5. a 6. Canoys met Swarten en verversinge by boordt / dan dorsten niet aen boort komen/ voor en aleer ons volck de vinger in Zee staken/ en drymael de droppelen water in de oogen lieten druppen/ het welcke/ so het scheen/ haren Eedt moeste zijn/ quamen alsdoen aen boort: maer wilden niet over in het Schip komen / vreesende ghenomen te worden / als voor desen de Portugesen meenighmael gedaen hadden / brochten veel Malegette/ als Peter/ en Olifants-Tanden. Van daer quamen wy den vierden Marty voor Cabo-Cors / voorby het Casteel de Mijna / alwaer wy den Generael Adriaen van der Goes vondē/ met 3. Schepen en eenige Jachten/ daer liggende om goudt te handelen / wierden wy van goede Roer-haecken versien. Aldaer gaven de onse alsdoen 60. stockē/ yeder van anderhalf ellen/ Silesiger Lindwaet/ voor een bende gouts/ yeder bende van twee oncen Troys gewicht / voorts alderhande slach van Coralen / kopere Ketels en Beckens / tot groote avance; en die Kuste gaf dien male over de 1800. pont gouts jaerlijcks. Van daer namen wy onsen kours na Cabo de Lopo Gonsalo / passeerden de Eylanden Ille de Prins / en te S. Thoma aen de Caep komende / is ons den Koninck van Ollibatte met verscheyde Canoys vol mans en vrouwen aen boordt gekomen / met

een party Olyphants-tanden en verversingh: ick kofte van de selven een partye Tanden voor Catoene Lindwaet. Des anderendaeghs ben ick selve de Revier op/ by den Koninck om verversinghe gevaren/ daer ick de Vrouwen qualijck van 't lijf konde weeren / jae de Koninck selve presenteerde my eene van sijne bywijven / die ick mochte begeeren. Ondertusschen dat ons volck doende was om water en brant-hout aen de Caep te halen/ ben ick met een Schuyt en eenigh volck/

Digitized by Google

waick/met de zeylen aen lant gevaren om te vischen / en vinghen in een treck 2800. Haerders / ghenoegh voor twee scheeps-volck te eten. Den 3. April vertrocken weer van daer / (met meyninge gelijck voor desen alle andere Schepen hebben moeten doen) over naer Brasil / op de hooghte van de Caep de Bona Esperance te loopen / en so voorts langs het Lant in Lowango / doch mits de harde Crabados / geraeckten al van onder op / en quamen met groote verwonderinghe van alle Natien / die het dickmael understaen hadden / den 22 dito in Lowango / gelegen op de hoogte van 4. en een halve graden bezuyden den Æquinoctiael. Wy settent by ons ander Schip / dat voor ons upt Texel / onder den Generael Meminner van Barchem / gelooven mach / die van de Caep de Loop nae Brasil mede meer-gestercken hadde: so dat ick de eerste van alle Natien ben geweest / die in 19. dagen van Cabo de Lopes den tocht dan voorderen heb helpen doen: 't welk zoodert / so ick verstae / altijdt gecontinueert is. Wy hielden ons altijt 10. à 12. mijlen van lant / om de harde af wateringen van de Revieren / loopende van Benijn na de bocht / in welcke distantie van het lande wy wepnigh stroom vernamen. Onse maets vonghen onderweghen een Dorado / lanck vijf voeten / die in de rop swillegende Vis hadde / lanck een voet ende een derendeel / ick liet den selven om den disch mach verscheyden / op den rooster braden / en smaeckte als een Spieringh.

Den 1. May / handelde ick de eerste Olyphandts-tanden van de Swarten / binnen Scheeps-boort / voor 11. ellen Lancheyt van 22. stuyvers d'elle / 200 pont Landen / en maeckte accoort met de Patroonders op 7. en een half ellen Lancheyt voor het quintael van 120 pont / soodanige meer wilden brengen. Daer naer stuyrde den Opper-Commies met een Pinasse te landwaert in / aen den Ecclinck / om te verforcken in Majomba / dat mede onder hem sorteert / te moghen handelen / 't welck ick verkreegh. Den 11. Junij des morghens gaende op het Schip wandelen / sagh ick vier Peerden op het Landt gaen weyden / waer toe ick om de nieuwicheyt / met de Boot gevaren ben: als wy daer ontrent gekomen waren / bleven de voorsz. Vieren stil op ons staen sien / en gingen daer naer weder voedt voor voet na Zee / quamen somwijlen met de neusen weder boven: maer als sy ons gewaer wierden / dupckten weder onder. Wy deden veel listen om een te schieten: maer was te vergeefs door den subtijlen reuck / welcke wy presumeerden dat sy mosten hebben. Zijn gelijck groote Buffels / gladt van vel / ten naesten by als de Robben / hebben hoofden als moets-peerden met hoyte oozen / wijde neusgaten / twee krommme tanden upt den mont / als de Verckens / hebben hoyte beenen / en voeten als Kalaber-bladeren / byeffchen gelijck de paerden hier te lande. Van hier sondt wy den Commies met het Jacht na de Revier van Congo / alwaer ick eerst na 16. daghen by den Generael van Berchem arriveerde / die my in commissie sont naer Bansa de Congeo / by den Graave ghenoemt Don Migiel / om licentie te bekomen tot ons vertreck / door dien de Koopmanschappen meest al verkaft waren. Wy den Graave gekomen zijnde / die ontrent 7. mijlen de Revier opwaerts zijn residentie hielt / liet my door zijn kinderen groote eere bewijsen / tot des anderendaechs / wanneer ich voor hem compareerde: Was een seer oudt man / van over de hondert en thien jaren / en blindt. Gaen alhaer meest op zijn Portugees / met mantels / en Pater-nosters in de handt. De voorsz. Heere onderhoudt goede Oxhe en Wetten in sijn Landt. Daer staen wel 4. oft 5. Kercken / daer in alle dage van de Portugesche Priesters Misse ghedaen wert / zijn oock 2. oft 3. Schoolen daer de kinderen (als in Portugael) van Priesters onderwesen werden: Is goetaerdich volck / bloeckt ten

Oorlogh/

Digitized by Google

Oozlogh/ en subtijl in haer affairen. De Vzouwen doen hier mede meest al het werck / ploegen/ zaepen/ en maepen het Landt/ so dat mede genoechsaem van de mans in dwanck en arbeydt gehouden werden. In gevalle daer pemandt een schoone Dochter hadde / presenteerde de selve aen de Gzave / wanneerse noch jonck was/ om haer te desloreren/ welcke daer na de selve Vzouwe / met kindt en alles / aen sijn Edel-lupden ten Vouwelijk placht te geven/ die daer mede mepnden vereert te zijn. Ten laetsten / na dat ik wel dzp dagen in het hups van des Gzaven outsten Soone / genaemt Don Simon/ eerlijck onthaelt was ghweest/ kreech ick licentie om te vertrecken / en wiert in een Amack van des Gzaven dienaer tot aen den Padzon / daer ons Schip lagh gedzagen ; sach onderwegen menichte van Harten/ Hinden/ Kudden/ Gepssens/ kozt van hapr en langhe manen/ gelijck de peerden/ veel ruyge Schapen/ Velt-hoenderen/ Patrijssen, en veele vzeemde gedierten.

Beschrijvinge van het Coninckrijck Congo.

DIt Landt streckt van Cabo S. Catharine af/ die twee graden en een half van de Linie light / Zupd aen / tot de Cabo de Ledo. Het grenst ten Oosten aen de Ethiopischе Zee/ ten Zupden aen de Bergē van de Mane en de Cafres; ten Oosten aen het gebercht/ daer des Nijls Aderen uptspzupten ; ten Noozden aen het Koninckrijcke Benin ; en begrijpt ontrent 6. hondert en tsestigh mijlen/ dat is van de helft des derden graets na het Zupden/ tot de 13. graden in de hoogte. Dit Koninckrijck/ behalven dattet noch eenige Eplandekens in de Rievіere Zaire heeft / die hem eijnsbaer zijn / wozt verdeelt in ses vermaerde Landtschappen / als Bamba/ Bongo/ Sunda/ Pango/ Batta/ en Bemba. Bamba licht langs den Oever der Zee van de Rievіere Ambrisi af/ tot de Rievіere Coauze toe / en heeft noch onder hem veel schoone Heerlickheyden. De voornaemste Stadt is Bamba / daer het Landt naer genoemt is / leggende tusschen de Rievіere Losa en Ambrisi/ ontrent hondert Italiaensе mijlen van de Zee. Bongo light rontsom de Rievіeren Zaire en Loango heenen / tot aen de Rievіere Ambrisi toe/ epndicht aen de roode klippen van de Frontieren des Rijcks van Loango. De Hooft-stadt is Bongo genoemt. Sunda light rontsom de Stadt Congo/ dat de Portugesen ghenoemt hebben Santo Salvado / en van daer streckt het sich 8. duptse mijlen henen / tot aen de Rievіere Zaire. De voornoemde Stadt noemt men Sunda. Het Lant Pango heeft eertijts een eygen Coninckrijck geweest; en grenst ten Noozden aen Sunda/ ten Zupden aen Batta/ ten Westen aen Congo / en ten Oosten aen de Berghen van de Sonne. De Hooft-stadt Pango light West van de Rivіere Barbela / die upt het Meyr komt / daer den Nijl zijn oorsponck heeft. Batta licht N. O. tusschen Pango en de Rievіere Barbela / en streckt Zupdt af tot de verbrande Bergen. De Hooft-stadt is ook Batta genaemt. In de Provintie Bemba licht de Stadt Congo / op eenen Berch/ ontrent 150. Italiaensche mijlen van de zee. Daer is ook eenen hoogen Berg/ die ontrent ses Fransche mijlen langh is / dese is beset met veel Dozpen en ghehuchten / daer meer als 100000. Menschen op woonen. By de oude is dit Lant onwoonbaer geacht ghewozden / want zy waenden / dat alles wat onder den Sodam Cozridam lagh daer sy dese stelden / so verbrant was dat het onmoghelijck was om te bewoonen. Doch het blijckt anders ; want Eduardus Lupo/ Portugees / die daer eenen langhen tijdt ghewoont heeft / met veel andere Portugesen / schrijft / dat de Locht daer soo ghematicht is / dat haren Winter den Noomschen Herfst gelijck is ; so datse nimmermeer van kleederen veranderen/

Digitized by Google

deren. De toppen der Berghen zijn oock van koude bevrijt/ en het reghent aldaer des Winters twee uren voor middagh/ en soo veel na den middach/ alle daghe/ welcke reghen haer sulcken hitte bybrengt/ dat dese den Europiers alder-onverdragelijckst is. Den nacht en dach is by na door 't gantsche Jaer gelijck: Sy hebben haren Winter / als wy onse Lente hebben/ ende begint ontrent den 15 Maert; en haer Somer in't midden van September: Den reghen duert daer 5 Maenden na een / als Aprillis/ May/ Junius / Julius/ en Augustus. En desen gantschen tijdt siet men nauwelijcks heldere daghen; maer reghent met seer groote droppelen / die terstondt van de Aerde verteert en ingesoghen worden. Daer tegen is de Somer gantsch droog/ en heeft selden regen. Daer waept eenen windt / die de Portugesen Mestro noemen / die meest altijdts daer te Lande waept/ en dese wint veroorsaeckt meest-[illegible] den regen. Men en vint in Ethio-[illegible] nimmermeer eenigh Sneeuw op de toppen van 't geberghte / ten zy aen den hoek van de Cabo de bona Esperance/ en op die Berghen / die de Portugesen de Sneeuw-berghen noemen. De voor-[illegible] Reviere deses Lants/ is de Zaire/ die uyt het twede Meyr van den Nijl [illegible] en is de grootste van geheel Africa. Zijn mondt is 28. mijlen breedt/ omringht veel Eylandekens / en ontfanght de Vambo en Barbella. Daer na volcht de Reviere van Coauze / die de Rijcken van Congo en Angola bespoelt; voorts de Lelonda / die Crocodillen en Zee-[illegible] voedt ; als mede een Vis / die [illegible] genoemt wordt / en somwijl [illegible] en groot is / datse 500. ponden opweeght. Het Zee-paert is tanneyt/ en heeft weynich hayr/ springt op 't Lant / om te weyden/ en keert des daegs wederom in het water. De Africianen temmen [illegible] eenige/ die seer snel zijn / [illegible] hun wachten diepe Rivieren over te passeeren/ want sy hun dan stracx weer na de grondt schieten. Den overvloet des waters / gevoegt by de hitte die door de gebuerschap des Sons veroorsaeckt wordt / maeckt dit Landt seer vruchtbaer in Kruyden / vruchten/ planten/ Oost/ en Granen/ welcke noch grooter zijn soude so der Inwoonderen vlijt/ des Lands natuere te hulpe quam. Voor eerst is in dese Provintie Bamba een Bergh / daer veel Silver en andere Metael-mijnen in gevonden worden; het Heeft oock veel Wildernissen en Rivieren / ende daer in veel Olyphanten/ die (harent halven Ouderdom groeyende) seer groot zijn/ en leven gemeynlijck wel 50. jaren ; welckers groothept oock bekent kan worden uyt de Tanden die somwijlen wel 200. pont wegen ; Hare ooren zijn weynich kleynder als eenen Turcksen Schilt / en somwijlen wel 6. voeten lanck/ Ovaels-gewijse / met welcke / als oock met de steert zy de vliegen van haer lijf jagen / en dooden : De Ouden hebben wel vermist geweest / die meynden/ dat de Olyphanten de Kuy-schijven niet buygen en konden/ en om te slapen/ tegen de Boomen leunen moesten / waer door de vanghst licht viel ; want men sietse oock op Boomen klauteren / om bladeren af te plucken/ en seer lage bucken/ om uyt kleyne waterkens te drincken. Hier zijn oock Tijgers / van sodanige forme als wijse afgeschildert sien : Sy en sullen geen witte Menschen aen tasten / maer wel de swarte. Soo haer den honger drinckt / sullense oock wel tamme Beesten aenranden/ die van Congo noemense Engoi. Men seyt dat de oxelen van dit Dier vergiftigh sijn / dat so wie daer af eet / geheel dui sterven sal.

Daer is oock een Dier dat sy Sebra noemen / en geheel gelijck een Muyl-paert / behalven dattet voort teelt: heeft een vreemt hayr/ wat van het ruggebeen af tot den buyck toe heeft het dry strepen van verscheyden verwe / namelijck / wit/ swart en geel / en dat met een so gelijcke proportie / dat elcken bant dry vingeren breet

Het Dier Sebra genoemt/ en zijn vreemt hayr.

Digitized by Google

bzeet is: Dit gedierte heeft alle jaer jongen / is wilt / en uptnemende snel / soo dat de Portugesen een spreeck-woordt onder haer hebben / so snel als een Zebra. Men vint noch andere Beesten / waer van sommige sijn als een Os / andere die sy Empalanges noemen / zijn wat kleynder / voorts zijnder ook wilde Buffels / en Wolven die seer verde ruycken konnen. Daer zijn ook Hossen Herten / Geyten / Conijnen / en menichte van Hasen / mits die aldaer niet gejaecht worden / als hier te Lande. Soo zijnder ook veel Civet-katten / die sy veel tam maecken / om profijts wille: Want doen groote winste met de selve.

Daer sijn verschepde soorten van Serpenten en Slangen / daer van sommige dickmaels 25. voeten langh zijn / en vijf bzeedt / hebbende een bzeeden buyck ende mont / soo datse ook wel een gheheel Hert in slocken / of diergelijck Dier. Leven so wel op de Aerde / als in het water. Wanneer sy haer sat gegeten hebben / begeven sy haer te slaepen / en dan woodense van de Inwoonderen gedoot / die haer vleys liever eten als Vogel-bout. Daer sijn ook Slangen die so fenijnich zijn / dat wie van haer ghebeten woort / binnen 25. uren sterven moet. Voorts siet men daer Dieren / van de grootte eens Rams / die gevleugelt sijn als Dzaecken / hebben een steert en langen beck / en veel ry-tanden daer in. Leven van rauw vleys / hebben twee voeten / een rossen hupt die met root en blaeu geschakiert is. Men vinter ook veel Hinden en Kalckoenen / Paeuwen / Ganzen / Eynd-vogels / tamme en wilde Patrijse / Fasanen / Duyven / Torteldupven / Arenden Valcken / Sperwers en Pellecanen; ook groene en grijse Papegayen / als mede bloet-vogels; en een seker kleyn gevogelte / dat soo wel singht als de Canarysen. Het Lantschap Congo heeft ook veel Olyphanten en Swanen / als ook Roepen / en meest al het voornoemde gedierte. Daer groeyt ook veel Kristals / en Metalen / daer van de Inwoonderen het Yser voor het beste houden. Op dien grooten Berch in Bemba wast alderley vrucht / heeft schoon water / altijdt groen-blijvende Boomen; Het Landt daer rontom geeft alderley granen / en voornamelijck dat sy Lenco noemen / en is gelijck het Mostert-zaet / alleen een luttel grooter. Sy malen het met de handt-meulen / en geeft schoon

en

Digitized by Google

en wel-ſmakent Meel; het Broodt is ſo goedt als ons Terwen-broodt; en van dit Broodt wast over al in Congo veel witte Milie ofte Gerſte / dieſe noemen Mazza Congo / dat is graen van Congo. En hoe wel datter ook veel Turckſe Tarwe en Rijs groeyt / ſoo isſe doch weynich geacht. Het ſelve Landt heeft ook veel vrucht-draghent gheboomte: daer het ghemeyn volck ſich mede onderhoudt / als Citroenen / Lemoenen / Bananes / ofte Indiſche vijghen / wiens ſmaeck rinck-ſoet is / en goet voetſel gerſt / ook door veelheyt niet en beſchadicht. Het veldt heeft ook veel Palmboomen / van de welcke ſommighe Dadels / en andere Indiſche Noten dragen. Daer is noch een ander ſlach van Palmboomen / die de twee andere gelijck is / daer van ſy Wijn / Olp / Edick / Vruchten / en Broot krijghen. Daer is voorts een groote menichte van Medicinale vruchten en kruyden / die ſeer lieflijck om eten / en geſondt om in te nemen zijn. Men vinter ook veel Meloenen / Coinkommers / en dierghelijcke vruchten in overvloet. Men ſiet'er geheele Berghen van ſteen / die ſoſchoon is als den Marber-ſteen; ook geheele Berghen van Jaſpis en Porphyr-ſteen; als ook witten Marber / en andere verwen. En deſe Marber wort te Romen genoemt Marber-ſteen van Numidien en Africa. Daer waſſen ook in ſommighe ſteenen Hyacinthen / die lichtelijck van den andere geſcheyden ſoude konnen worden / en daer men ook wel geheele Pilaren en Obeliſquen van maken ſoude konnen. Daer zijn ook Riotſen / daer groen en geel Koper in groeyt.

De Rivier Zaire / die wel 5. Italiaenſe mijlen breet is / loopt wel 15. of 16. mijlen diep in Zee; ſonder eenmael zijn ſoete ſmaeck onder't ſoute water te verliesen; waer aen de Zee-luyden konnen konnen waer ſe zijn. Op deſe Rivier konnenſe ook wel teghen ſtroom op-zeylen / tot 5. Mijlen inwaerts / daer dan veel felle en verſlindende wateren vallen / als in den Zeyl en Donauw zijn. Aen de Rivier Loanda groeyt een wonderbaerlijcken Boom / Enſanda genoemt / die altijts groen is / en wondere deuchden over ſich herft. Zijne Tacken waſſen hooch op / en neder-dalende wortelenſe wederom in de Aerde / en vermenichvuldigt daer door ſeer; op de eerſte Schotſſe deſes Booms / groeyt een ſeker gedaente van Linnen / het welcke geſuyvert ſijnde / dient om voor't ſlechte volck kleedinge te maecken. In de Zee zijn veel ſwarte Walviſſchen / die teghen malkanderen dickwils vechten en dooden: die dan van de Inwoonderen gevist worden; en haer het vet afnemende / mengen't met peck / en teeren daer hare Schepen mede. Men vinter ook Spyt / Roch / Steuren / Kreeften / en diergelijcke Viſſen veel. De Inwoonderen deſes Landts zijn ſwart / alhoewel ſommige Vrouwen een weynich geelachtig ſijn. Hebben meeſt ſwart ofte roſt hayr. Zijn van middelbare geſtaltes haer Ooghappelen ſijn ſwart en zeegroen; Hebben dicke lippen doch niet ſoo ſeer als andere Swarte. Die van Bamba zijn ſoo ſterck / datſe eenen Slave midden deur hacken ſonden / ook wel een Oſſe met eenen ſlagh het hooft afhouwen. De Kuyſen zijn over al ſeer laegh en engh; niet door gebreck van Steen / Houdt of Kalck / maer door gebreck van wetenſchap / want daer noch Timmerman of Metſelaer is; maer elck is zijn eyghen. Wie van Congo ghedruyckt Schelpen in plaets van goudt ofte geldt / en dryven daer mede groote Coopmanſchap. De Eylanders in de Rivier Zaire / oorloghden eertijts op Schepen / die ſy van Schotſſen van Boomen maecken / en zijn ſommwijlen ſoo groot / datter wel 200. man in konde ſtaen: Weſe doen ſy met Riemen ſeer ſnel voort gaen / en als ſy vechten moeten / laten ſe de Riemen ſtaen / en gebruycken hare Booge teghen haer vpanden. De Vrouwen in het Eylandt Loanda / als ſy Noſſelen om de

Digitized by Google

Schelpen vangen willen / gaen met een Mande in Zee / ende scheppen die vol Zandt / daerse dan de Mosselen uyt lesen / die seer verscheydenzijn / maer de Wijfjens sijn de schoonste / en die worden daer gebruyckt (als geseyt is) in plaetse van Geldt / Goudt / en Silver. En dese Eylanders hebben oock Zeyl en Roepschuyten van Boom-schorssen gemaeckt. En konnen so swemmen / datse de gantsche wijte / tot aen het vaste Landt / wel 3. mijlen breet zijnde / konnen over swemmen. Alle dese Inwoonderen sijn seer geneycht den vreemdelingen yets te ontstelen / maer haer eygen volck niet: gelijck oock de Vrouwen tot by-slapen / doch liefst met de Witte / sonder op eer ofte reputatie te dencken. Mannen en Vrouwen gaen meest bloots-hooft / het hayr aerdich in een ghevlochten: Doch sommige dragen hoeden van Noot-schelpen / ofte Basten gevlochten. Sommige dragen oock een grooten bos Vederen aen haer hayr met yser-draet gehecht; en dragen sware Ringen aen haer Ooren / so mans als vrouwen. Hare Kleederen zijn meest van Boom-schorssen / behalven dat vele nu de Portugesen beginnen nae te volgen; en de Vrouwen dragen Ysere / Copere / ofte Tinne Ringen om hare beenen / tot een cieraet; daer in haer oock veel Man-volcks naevolght. Sy slapen op Matten op de Aerde; Eten verscheyden vruchten / ook Vis en Vleys / dat sy al onder een in eene Schotel mengen. De voornaemsten onder haer eten meest-tijts alleen / op Matten. Sy doen haer gevoech nimmermeer op de Aerde neder / maer graven diepe kuylen / en setten een stock daer voor / om op te sitten / en hare dingen also te beschicken. Hare Crommels zijn beneden smal en boven wijdt; en haer Fluyten zijn van Olyphants-tanden. Dit alles wort meest aldus ten platten Lande ghebruyckt / doch in de Steden ghebruyckense wat meerder geschicktheyt en wellust. De Inwoonderen van Congo eeren hare Coningen seer / so datse oock de straten daerse langs passeeren moeten / vegen sullen. Het Man-volck in de Steden / volght eenighsints den Portugees / soo doet oock het Vrouw-volck / dat sich oock wel met Fluweel / Zijde / en goude Ketens bekleet / zijnde maer een weynig van vermogen; evenwel loopt noch veel slecht en arm volck geheel naeckt / niet dan de schamelheydt bedeckt houdende. Den Coningh eet op de Portugese maniere / en doet recht in het openbaer / en dat met weynich woorden.

De Cortisanen gebruycken Fluyten / waer op sommighe speelende / andere den Mortisken-dans danssen / en dat met een aerdige aenlockinghe en behendigheyt.

Elck is een Herbarist / en kendt der Kruyden krachten / en is zijn eygen genees-meester. De koortse genesen sy met gestoten Sandel-hout (en de hooft-pijn met Ader-laten: Sy purgeren haer met een poeder / gemaeckt van sekere Schorsse van een Boom. Haren Rijckdom kan genoegh bespeurt worden uyt de veelheyt des Gouts / Silver / Koper / Cristal / Yser en andere Metael-mijnen; als oock uyt de veelheydt en ongelooffelijcke menichte der Olyphants-tanden / die hier veel verhandelt worden: Soo oock uyt de Civet-Katten / en andere Dieren. In't Eylant Loando is een Gouverneur gestelt / die gade slaet op de visserye van de Mossel-schelpen / die hem (nadiense de Inwoonderen in plaetse van gelt verstrecken) niet weynich op brengen. Hier wort oock grooten handel in Slaven gedreven / die de Portugesen veel op-koopen / om in andere Landen te vervoeren: als mede het Basten-lijnwaet / dat daer ronts om wel begeert is. Den Coning van Angola moet desen Coningh oock jaerlijckse geschencken senden / die hem voor een gestelde cijns verstrecken. Het volck hier te Lande / behalven dattet in grooter menichte is / heeft noch een bequame handelinge in de wapenen / en tot

Elck alhier zijn eygen Genees-Meester.

Oorlogh

Digitized by Google

Oorlogh. Nochtans en zijnder geen Steden / noch op de Frontieren geen Sterckten; dies soudense oock die van Europa moeten wijcken / doch hare gebueren geensins / maer veel eer over-treffen. Bamba is als het Bolwerck des Rijcks / mits de Lupden daer alder-couragieuste zijn / en strijtbaer / om dat men van daer altijt de Rebellen gaet beoorlogen; Soo kan oock den Coningh / des noodt zijnde / wel 400000. Mannen bp een brengen / op haers Landts wijse gewapent. Haer swaerden zijn der Switseren Slagh-swaerden seer gelijck / die sp (midts haer sterckte) seer wel weten te handelen. Dese versorgen haer de Portugesen. Hier benevens gebruyckense oock hare Boogen en Schilden / die van Schorssen van Boomen ghemaeckt zijn. Den Gouverneur van Batta hout sekere Arquebusiers / die de Giaquas / Volckeren langs den Nijl aen de oost-zijde / in dwangh houden; want dese niet anders en doen / als het Lant met gestadige courssen te quellen; waer om de Inwoonderen (dooz een musquet-schoot ghewaerschout zijnde / die seer verre ghehoort kan worden) haer altijt reede en bp de wapenen moeten houden. Dese Provintie kan wel 70. of 80. dupsent wel gewapende Mannen ten oorlogh senden; waer upt geoorderlt kan worden / volghens het getal deser twee genoemde Provintien / wat van de andere is / en wat de Coningh te samen brengen kan. In yeder Provintie hout den Coningh een Gouverneur / die zijn ordinarische woon-plaetse in de Hooft-stadt des selven Lants hout. Hp oorderlt na geen geschreven wetten / maer naer het oude gebruyck / en het meeste gelijck. De manieren van die van Congo in den oorlogh zijn soodanig: Het is alle Voet-volck / en die verspreyen of het slupten haer na de gelegentheydts des plaets: of deplen haer in vier hoopen. Het Heyr marcheert en wordt gegouverneert na de teyckenen / en het geroep dat van den Generael komt / die in het midden is; want tot yeder dingh / als heeren / wenden / aerselen / slupten / openen / vechten / &c. is al een bysonder teycken en geroep. Tot deser teycken-gebingen worden gebruyckt dry voornaemste Instrumenten; Eerstelijck een Instrument van hout / dat een vresselijck getier maeckt soo daer opgeblasen wort / ofte oock Trommels / overtrocken met een vel over een Schorsse eens hollen Booms / daerse met Vvore stocken op slaen. Daer nae hebbense een dry-hoeckigh Instrument het welck van psere platen gemaeckt is / dicht in een gevoeght / en wort met houte stocken gheslagen. Ten derden gebruyckense Olyphants-tanden / die hol zijn / daer een oorlochs gelupt op upt slaen / dat dapper de herten en ghemoeden courageert en ophitst. Van dese dryderlep soorten moet den Generael een groote menighte mede brengen; om in groote als klepne hoopen te gebruycken. So hebben oock de Soldaten haer eyghen teycken onder malkanderen / want de voorste zijn gemeynlijk de dispooste Mannen / die in het midden des strijts den anderen moet geven / en met haer klockskens waerschouwen hoe sp het gevaer ontkomen mogen. In gants Congo en is niemant die pets eyghen heeft / oft die van eenigh dingh disponeeren kan ten voordeel van de zijne / aengesien dat alles den Coninck toebehoort / die dat neemt en geeft dient hem belieft. Dese wet moeten oock selfs des Coninchs kinderen gehoorsamen; so dat indiense den Coningh jaerlijcks gaven / datse hem schuldich zijn / souden van alles watse besitten / ontrooft moeten blijven. Den Gouverneur van de Provintie Batta / die van Conincklijcke af-komst is / sit altijdts dichst aen den Coningh / en heeft in raet slagen sodanighe macht dat niemant hem sou derven weder-spreecken. En eet somwijlen aen des Coninghs Tafel / doch over eynde staende; welcke eere selfs des Coninghs kinderen niet en mach gebeuren: Hy voert oock Klupters en Speelders op

De manieren des Oorlochs van die van Congo.

Digitized by Google

andere Instrumenten met hem / even gelijck den Coningh doet / en heeft een Privilegie / dat hy Arquebusiers in zijn Gouvernement houden mach. Men siet wepnich het leven verliesen/om crimineele saecken/ indien eenige Congeois met een Portugees verschil heeft/die wort geoordeelt nae de wetten in Portugael.

Alhoewel de Christelijcke Religie op sommighe plaetsen alhier in gevoert is / soo is het Lant doch vol Afgoden-dienaers/ waer van de eene de Son/ als des Maens Man / en de Mane als des Sons Vrouwe/aenbidden. Andere aenbidden wederom de gevleugelde Dieren; Sommighe de Aerde / als Moeder en Voester aller dingen : En in sotte Superstitien is dit gantsche Volck geheel versopen ; soo datse midden in haer gheloove naeuw weten watse gelooven.

So haest ick mijn rapport aen boort gedaen hadde/ vertrock ick met het Jacht weder na Lowango; van waer ick met het Jacht en't resterende Cargasoen gesonden wierde na de Cust van Guinea ; Vertrocken den 20. September/ en arriveerden den 6. October voor Camende op de Goudt-kust : Hier eenige daghen gehandeldt hebbende / ben voor by het Kasteel de Mijna naer Cabo Cors gelopen; daer veel particuliere Handelaers in schepen en sloupen / teghens malkanderen de marckt bederbende/waren ; gaven 70. tot 80. stocken par bende. Ick liep van daer voor Morre / daer ick alle mijn goet in Gout verhandelde. Ondertusschen is ons schip van Lowango hier ock geartiveert/ daer mede ick in compagnie van noch twee andere schepen/ naer dat ick het Jacht verkocht hadde/ op den 3. Februarij 1609 na de Caep de Loop gesepldt ben / en van daer voorts na't Vaderlant. Onderweghe vinghen onse maets sulken menichte van Dorados en Albacorissen/ dat onmoghelijck was te oirberen/en d'ander twee schepen konden niet vangen. Ontrent de Linie saghen wy een Hoorn-visch / naer gissinghe wel 5. vadem lanck) den hooren ongeveer een halve vadem/ hadde blaeuwe vinnen/'t lichaem lasuptich/van fatsoen als een Albacoris: so lange dese Visch by het schip onthielt / vernamen wy geen andere visschen meer/ presumeerden sulken visch geweest te sijn/ als de voorighe diepse sijne hoornen in den buyck van het schip / door buyzen en eycken plancken tot in een inhout gesteecken hadde / dieder qualijck (doen't schip te Amstelredam verdubbelt wiert) konde uytgehaelt werden : In sijne/ wy arriveerden (na dat wy wel 14. dagen in Plepmuyden/

door

door contrarie wint gelegen hadden) den 4. Junij in Texel/en des anderen daechs met een goede partye Olifants-tanden en 44. pont Gout t'Amsterdam voor de stad; daer ick my datelijck wederom in dienst van de selve Reders begeven moest.

JOURNAEL van mijn tweede Voyagie, voor Opper-Commies, met het Iacht Mauritius, naer ANGOLA.

IN den jare 1609. den 16. September vertrock ick wederom van Amstelredam na Texel / en den 17. dito naer Angola/en moesten door contrarie wint in Duyns in Engelant / Pleymuyden / en Vaelmuyden in loopen; hebben ons voor de derdemael / van daer weder begeven na Cabo Verde / en soo voorts aen Cabo de Lopes Gonsales van onder op in Lowango / daer wy op den 30. January 1610. geluckelijk arriveerden. Den 8. February / hebbe ick de Nederlantsche Natie aen het landt / niet tegenstaende een onghesonde plaetseis) een Comptoyr gestabileert / daer te vooren niemant / als te scheep / heeft durven handelen; het welck ick verstae zedert dien tijdt / altijdt / gheobserveert te zijn. Ick despecheerde het Iacht na Congo / en andere handel-plaetsen / om te negotieren / en bleef selfs in persoon met een Bootsman in de stadt / daer wel de meeste Olyphants-tanden vallen. Alhier sagh ick een swart/lanck 9. Hollantsche hout-voeten / wel geproportioneert van leden; de Vader was maer 3. voeten hoogh / en seer mismaeckt; sommige baden hem aen/ om sijne groote. En also ick my dickmaels op strandt ginck vermaecken / sagh ick daer een Zee-hont / natuerlijck als lant-honden / (uytgesondert dat hy kort van beenen was) van de Zee opgheworpen / de Visschers lieten hem daer so lange liggen/ datter de wormen uytkroopen / en brachten hem doen aen den Coninck voor een present / dieder groote feeste mede hielt: sont my een achterbout / dat soo vreesselijck stonck / dat icker schier qualijck van wiert / gaf een vierendeel elle Lakens / om secretelijck wech te brengen.

Den 9. Novembris sterf mijn Dienaer Willem Barentsz. Bootsman / die niet aen Lant mocht begraven zijn / seyden / geen regen op het Landt soude komen / soo daer een blanck mensch begraven lagh / moest hem van de Portugese slaven (niet tegenstaende ick groote giften presenteerde) naer Zee laten dragen; so dat ick doen alleen was. Korts daer naer werde my sulcken menichte van jonge graeuwe Papegayen / voor de Sivets-Catte te koop gebrocht / die ick mits soo goeden koop waren / kofte / en van de Tongen (ghelijck men Oesters stooft) een goede maeltijdt dede/om dat ick dickmaels hadde hooren / segghen / datter gheen kostelijcker spijse was als Papegaeys-tongen: nam van daer van noch 2. a 3. (die schoon waren) mede naer huys / waer van noch een in het leven is / die soo wel spreeckt / dat noyt zijns gelijcks gehoort oft gesien hebbe. Vinck hier mede een Cameljoen / dat over de twee maenden by my van den wint alleenlijk leef de. Sommige Poeten schrijven/ dat dit gedierte op wat coleur datment set/ verandert: neemt boven 3. a 4. coleuren niet aen / als daer is groen/ graeu/ en geel; is gelijck een Hagedis/ uytge-

Digitized by Google

uptgesept het hooft boven wat platachtigh. In de selve Maent noode my de Coninginne/genaemt Mamy Lombe/ op een jonge Olyphant te gast / om by my te slapen/ liet my op haer Hoff / ontrent 10. mijlen te landewaert in / van haer dienaers haelen / die my in een Amak/daer ick in lag/tot daer toe droegen: daer komende/ dede my met gewelt van den Olyphant/die sy der expressesijk om hadde laten dooden / eten / die soo vreesselijck stonck/dat ick er qualijck van wiert / en sondt my daer nae weder na huys / qualijck te vreden zijnde om dat ick haer niet ten dienste wilde staen. Den 9 April 1611. naer dat ick hier wel vijfthien Maenden aen Lant siecke hadde gelegen/ en mijn Coopmanschappen aen Olyphants-tanden/ Coper en root Hout verhandelt / nam vriendelijck afscheydt van de Coningh en Groote/vereerde my over de dupsent pont Tanden: een schoon Luppaerts vel / met een Civets-katte / om dat ick wederom soude komen. Den Coningh / die nopt te vooren/t'zedert zijn Regeringhe / boven een steen-worp van het Hoff was geweest/ quam selfs in persoon / met alle zijnen Adel my in 't huys besoecken / en versocht/ dat ick doch wederom komen soude met eenighe traepigheden. Ginghen den selven dach noch onder zeyl/ en arriveerden / den 27. Julij met het Jacht Mauritius / geladen met 65000. pont Olyphants-Tanden/een partye Coper/ en woorts vol roodt Hout/ dat ick tot een monster mede brocht / tot Amstelredam / alwaer ick de Heeren Majores wellekom was: die my op staende voet weder naer Angola aen namen.

JOURNAEL van mijn derde Voyagie, voor Opper-Commies, met het Schip de Son, Schipper Ian Ianſz. Backer, naer ANGOLA.

IN het Jaer 1611. den 30. October/ zijn wy in Compagnie van dry Maderis / en een Guinees-baerder / upt Texel t'zeyl gegaen/en voorspoedigh ontrent de Eylanden van Maderi ghecaeckt / daer den Admirael / die na Teneriff wilde / ons op een schepd-mael te gast noode: Naer zijn boort varende/ isser een Jonghman die de Vlagge op zijn schip boven klaer soude maecken / van boven neer op de Mars / een regeling ontstucken/ en van daer inde groote schoot van het zeyl gevallen/ sonder hem te beseren. 's Avonts ons vriendelijck afscheyt genomen hebbende/ werden naer thien dagen/ die wy in stilte gelegen hadden / op een morgenstont / ontrent het Casteel van Sancte-Crous/aen het Eylant Teneriffa 5. Schepen upt ter zee gewaer / die naer ons toe boucheerden. Sy selfs veerden onder het Casteel te loopen. Eer wy op de reede quamen / was de Vice-Admirael so dicht by ons / dat hy naer ons schoot / daer te onsen geluck / wy dadelijck op antwoorden/ souden anders van het Casteel op ons / om dat sy meynden wy oock Vyphupters waren / geschoten hebben. Den Vyphupter siende dat hy geen kants hadde / is weder te zee gheloopen. Ons quam stracx een Augustel van landt aen boort / vragende wat volck wy waren/en waer van daen wy quamen? gaf ten antwoort Hollanders / en dat aen den Coopman Gerrit van Been / verscheyen waren. Des

anderen-

anderendaeghs quam den Dienaer van Veen / met een Augusiel en 2. Papen / met de Capiteyn van het Casteel aen boort / om het Schip te visiteren / daer wy een goede Maeltijdt voor hadden laten prepareren ; Vereerden haer met een Ham of twee / en sommige Kaesen / een party gelts / maer het ruym visiterende met de Persoon dieder toe gecommitteert wiert / lagen juyst sparren en deelen boven / die wy mede genomen hadden om een Chaloup op te setten / souden anders van de een ongeluck in de ander gevallen hebben / so sy te weten gekomen hadden dat wy naer Angola wilden / als zijnde Crimulese Majestado. Ick voer des avonts met haer aen Landt / om wat verversingh te koopen / trock strack nae de Allegona / ongeveer een mijl landtwaert in / alwaer wy van de Coopman Veen zijn Huysvrouw (zijnde een Portugese Dochter) om dat hy absent was / seer wel onthaelt wierden ; en na dat ick een party verversingh bekomen hadde / ben weder na boort gegaen / daer wy geweldigh hoorde schieten / verstont dat de voorsz Vrybuyters om den hoeck van Dortavo geloopen waren / by onse 3. andere schepen. Lichten des avonts (donker sijnde) stil-swijgens ons ancker / en gingen deur. Des anderendaechs sagen wy niemant. Op de hoochte van 7. graden benoorden de Linie / naer gissinge 60. mijlen van Landt / onse maets vingen daer een quartel / daer ick niet weynich in verwondert was. Ontrent het Eylant St. Thome / quammer een vliegende Vis van ontrent een span langh / de kluys-gaten in / die ick voor een Spieringh op gegeten heb.

Daer naer den 5. January 1612. arriveerden wy aen Cabo de Loop / alwaer wy een Chaloup op hebben laten setten / die wy van daer langhs 't Lant voor uyt naer Lowango sonden / en vertrock den 17. dito daer nae met het schip mede / en arriveerden in 29. daghen in Majomba / daer wy het eerste Comptoir om roodt hout Stacolla / stabileerde ; en quamen den 23. February eerst in Lowango / daer ick ons volck (die op mijn vertreck daer gelaten waren / een schoone party Olyphants-Tanden voor de Compagnie gehandelt hebbende /) gesont vont. By den Coning met een redelijck Present komende / was seer verblijt van mijn komste / en quam my des anderendaechs selfs in persoon weder besoecken. NOTA. Dat den Coningh eenige dagen te vooren / den Coopman Adam Vermeulen (van my daer gelaten) geroepen hadde / en hem geseght / letter op / op sulcken dach sal den Fitor Macasse wederom alhier zijn / ende sal dierghelijcke dingen voor my mede brengen / dat in der waerheyt / so geschiet is / als by velen die daer by waren / notoir is geweest. Van daer despecheerden onse Barck nae de bocht van Benij / Gabon / en Angre / om te sien wat aldaer ten dienste van de Compagnie te verrichten was: van gelijken het schip de Son / met den Onder-Koopman Jacob Segersz. naer Congo. Op den 22. April / arriveerde het Jacht de Maen / Schipper en Koopman Joost Geritsz. Lijnbaen / uyt Hollant / onder mijn commandement / het voorsz. Jacht was in passant de Greyn-Kust aen geweest / en brocht een goede party Malegetta / ofte Peper mede / daer mede (nae dat ick goede ordre in Lowango / ghestelt hadde) ick om de ander Comptoyren te visiteren / naer Congo ginck. Ontrent de Revier aen de hoeck van Cabinde gekomen zijnde / moesten door den harden stroom setten. Ick sont een Persoon aen den Coningh / (door dien hy groot vyandt met die van Lowango was) om licentie vry door zijn Landt nae Congo te moghen trecken. Gaf licentie om dat wy ons voor Portugesen uytgaven. Ben met een Boodtsman / en 6. à 8. Swarten / die my in een Amack droeghen / naer 't Hof vertrocken / daer van den Coning / genaemt Manny Gay / om het weynigh

Digitized by Google

nigh Present dat ick hem brocht / wel onthaelt geweest: Liet mp met 10 a 12. van sijn Swarten tot aen de Revier conboperen / van waer ick met een Canno over ghebaren ben / bp ons Schip / dat aen de Padzon lagh / wel gearriveert. Desen Coningh Manny Gap / is een seer out Man; voert grooten Oozlogh teghens de Jusicuffen / te landewaert in / daer veel Coperg van daen komt. In Congo mijn saecken verricht hebbende / ben met het Schip weder na Lowango gelopen / nemende het Jacht dat noch in Cabinde lagh / met mp. Hier in Lowango de plaetse behoozlijck van Cargasoen geprovideert hebbende / ben met 96000 pont Olyphants-Tanden / daer 2 van een beest onder waren / een van 126. en d'ander van 128 pont swaer / boozts 800 stuck Hoot houdt / op den 22 May naer het Vaderlant vertrocken. Op de hoochte van 49 graden 28 minuten / wierpen 65 vadem grondt / met eenighe Swarte zandekens en schulpkens gemenght / den Kours O. ten N. tot des anderen daegs smozghens / alsdoen / om dat wp geen lant vernamen / N. Oost / tot's avonts / dat wp Zupden aen gingen / om't landt aen boozt te krijghen / wierpen alsdoen weder 48. vadem groff zant / met roode steentgens en stucken van schulpen / vernamen noch geen landt / waer dooz wp presumeerden achter Engelant / in het Canaal van Bzustou moesten wesen; andermael 45 vadem wit klip-zant; namen onse marszeplg in / en liepen over den anderen bough tot 's mozgens / dat wp de Hozles Zupt-oost ten zupden van ons sagen. Liepen met hant saem weder de Hozles en Engelants eynd deur / lieten de Sevensterre in lpe / en de Wolff te loef waert liggen. Nota. Dat dit abups van soo in de Canael van Bzust te verballen / gekomen is / datter een banck / ongevaer 40 a 45 mijlen West ten zupden de Hozles lept / ontrent 30 a 35 mijlen lanck / en 60 a 65 vadem diep / over zijnde / weder bp de 100. vadem niet bzeedt / als dooz desen meermaels andere erbarene Schippers bevonden hebben / en wp geen kennisse van hadden / dan nu bp experientie bevonden. Eyndelijck arriveerden / den 17. September behouden in Texel / en's avonts met het Schip dooz Amstelredam.

Beschrijvinge van 't Koninckrijck Lowango.

't Koninckrijck van Lowango / in Angola / op't vaste Lant van Africa / lept op de hooghte van 4 en een half graet / besupden den Æquinoctiael / is een seer schoone Bap dooz Schepen: In het inkomen van de Bap / aen't Zupt-eynt streckt een banck / van de punt / ongevaer een klepn half mijltjen langhs de wal / en is ontrent 2 en een half vadem diep / niet bzeet; over zijnde / hebt weder 5 vadem, tot ontrent een gootelingschoot van lant / op 3. vadem roo klep-gront / alwaer de Schepen meest setten. Lowango is wel te kennen aen de roode hoge Bergen / die dooz aen liggen / en op de heele Kust geen diergelijcke zijn / 't Lant van Caep de Loop tot Lowango / strecht meest al Z O ten Z / en Z Z O; loopende de meeste tijdt van't Jaer harde stroomen / om de Noozdt; soo dat het qualijck schijnt te zijn / van onderen op te geraecken / ooch meest om de gestadighe Zooste winden langhs de wal / niet tegenstaende hebben alle mozgens en middaghs / slappe lant en Zee-winden. De beste tijden van onder op te komen / zijn Januarius / Februarius / Meert / en Apzil / alsmanneer't daer geweldigh regent / met harde regen-buyen ofte Travados / daer / alsmense waer neemt / mede opgeraeckt / soude anders / naer menschelijcke opinie / om de harde af wateringe van de Revieren / onmogelijck wesen; daerom't noodigh is / dat men 10. a 12. mijlen van de wal houde / als ick / dooz de eerste mael / en daer naer noch tweemael bevonden hebbe. Den Coninck houd sijn Hof in de Stadt

stadt Bamsa de Lowango/ ongevaer een klepn mijlken te landewaert in / op een hoochachtige Bergh / daer het seer plapsierigh van Boomen staet: het Hof is ten naesten by de helft van de plaets / rontom met Palmboomys-tacken afgeheynight / daer den Coninck maer 3. 4. groote Hupsen in heeft / en over 250. klepne Vrouwen Hupskens / voor de by-wijven / die over de 1500. sterck waren; die te kennen zijn aen haer Vrouwen Arm-ringen; worden sterck bewaert; En by aldien pemant in overspel bevonden wort / werden datelijck ongenadigh met den doel van een hoogen Berch levendich in een dal geworpen / dat / eerste half weegh komen / doot / en in stucken zijn / als ick by mijnen tijt voor mijn oogen gesien hebbe. De Coninghs kinderen komen aen de Croon niet geraecken / maer de Susters wel; seggen recht upt / dat haer kinderen aen de een sijde van den bloede sijn / maer de Coninck niet / mits hy hem by geen vrouw alleen onthout. De Coninck heeft over de 500. kinderen (soo Soons als Dochters) by sijn by-wijven; die tot geen staet komen geraecken / maer door de Soonen dieven / en de Dochters hoeren blijven. Yeder een mach hier soo veel vrouwen houden / als hy voeden kan / die seer in dwangh gehouden worden; moeten de mans / als op de heele Kust van Africa de hoff door winnen / zaepen / maepen / en ploeghen het lande met houtweelen / dat swaeren arbeyt is: Ondertusschen gaen de mans lanterfanten / en op de zijde liggen / gelijck de kloecke Vrouwen in Spangien; soo lange de Man wat eet / moeten de Vrouwen al staende op passen / en haer met het overschot / daer sy alleen mede na de henicken gaen / te vreden houden. Eten veel vis / en vleys van allerhande gedierten / dat ten naesten by stinckt eer sy het eeten willen / ja sommige laten de mapen daer eerst upt loopen: boven allerhande goede fruyten Vocos drunck is meest water en Wijn de Palm / van boomen getapt; daer sy ock goeden Olij / om mede te koocken / van krijgen: ghebruycken veel al door den dach / gelijck die van Indien den Arecabeteli doen / een seecker frupt genaemt Colla / dat in het eerste seer bitter in het knauwen / en daer na seer soet is / wordt voor gesont aldaer gehouden. Als den Coninck drinckt / mach niemant sien / ofte is een doot mensch; daer wort eerst een klock gelupt / dan valt peder een op sijn aensicht; so haest hy dan gedroncken heeft / worter weder gelupt / tpsen so wederom op. In mijnen tijdt is het gheburt / dat des Koninchs susters kint / die naer hem succederen soude / ongeveer negen jaren oudt / van hem seer bemint / onverhoets aen sijn kleeren in het drincken geraeckte / en op keeck / brocht het kint datelijck om hals / streeck het bloet aen sijn duymelarp. Dan my gevraegt zijnde / waerom hy sulcken wreethepdt aen het onnosele kint van sijn suster bedreef? gaf ten antwoordt / dat hy anders selfs soude moeten sterven. Waer aen te sien is de verblinthepdt van dese onghelooovige hepdensche menschen.

De Coninck is selver een groot Covenaer / spreeckt dickmaels met den Duyvel by eenen boom / voor sijn Hof staende. Sijn Vader is noch in't leven / out (naer haer seggen) over de 160 jaren: heeft selfs geen Coninck geweest; en by aldien hy hem overleeft / sal sijnen sesten soon Coninck zijn. Den Coninck vertoont hem gemeynlijck op alle Feest daghen / buyten sijn Hof op't pleyn / alwaer hem van den Adel en principaelste van't Lant / groote eere met springen en danssen aengedaen wort / by haer genaemt Sacralila: als sy haer eerst van verde in't aenkomen verthonen / vallen op haer aensicht neder / in plaetse van gehoorsaemhept / en komen dan springende by hem / gaen op de aerde sitten. Dit rijck heeft veel inkomen van Olyfants-tanden / Kooper en Lavouguse kleeden van gras ghemaeckt / dat haer ganghbaer gelt is / daer den

den Coninck huysen vol van heeft. Haren rijckdom bestaet meest in Slaven en Slavinnen: zijn swart/ wel besneden en geproportioneert van lichaem/ goet-aerdigh/ onse Natie meer als de Portugesen toegedaen/ niet diefachtigh/ minnelijck: als sy malkanderen gemoeten/ kloppen met een eerbiedinge in de handen/ gelijck de Grooten/ op haer maniere Sacralilla/ Sacralilla: seer hoovaerdigh met haer onkostelijke kleedinge/ al meest van gras gemaeckt/ de Mans sijn van de middel tot beneden met lange rocken bekleedt/ daer een half of een vierendeel elle laeckens (als gordels) om gebonden is/ en een Luyperts of ander gedierts vel boven hanght/ gelijck een schortel-doeck/ voorts het lijf bloot/ en een ghestickte muts van gras op het hooft/ met een pluym daer op/ en een Buffels staert voor de vliegen/ op de schouderen of in de hant/ hebben groote kopere of silvere arm-ringen aen. De Vrouwen hebben maer een stroo Lavougus van een elle in het vierkant/ voor haer schamelheydt tot achter op de neers hangen/ op dat de een helft bloot is/ dat men somwijlen de perspectyf siet/ voorts boven en beneden heel naeckt; smeeren haer veel al met olye de palm/ en root gewreven houdt/ onder ander aen de beenen veel gheslepen Coralen/ by haer van schelpen gemaekt/ en Yvoore Arm-ringen; gaen altijt met een vierkant matjen onder den arm/ om daerse komen/ tegen de aerde op te sitten. Men moet sich hier wel wachten van byvrouwen te converseeren/ om datter van tien qualijck een sonder groote sieckte ofte doodt van geraeckt/ het is dat haer nature (die seer luxurieus is/) met de onse niet over een komt/ als daer zijnde ick bevonden hebbe/ dat so wanneer yemandt van onse Natie by vrouwen verkeert hadde/ sieck wierdt; en ingevalle hem dede laten/ den derden ofte vierden dagh doot was/ oft selden op quam. De mans zijn (niet tegenstaende sy veelderhande geweer voeren) geen krijghslieden/ maer goede visschers/ loopen smorgens met Canoys in Zee/ en brengen smiddaeghs somwijlen abondantie van veelderhande visch mede. In mijnen tijdt sloegh ick mijn jongen eens onversiens dat sijn neus bloede/ van stonden aen begonnen al de ommestanders (so wel Mans als Vrouwen) te krijten/ daer uyt te speuren is/ medoogent volck te zijn. Alsse oneens tegens malkanderen zijn/ slaen met platte handen/ als de Chinesen in Indien. Het Vee en gevogelte valt hier in abondantie/ als Olyphanten/ daer in mijnen tijdt over de 216000. pont van daen hebbe helpen brengen en gehandelt/ voorts sijnde Buffels/ Ossen/ Koepen/ Herten/ Hinden/ Verckens/ Schapen/ Bocken/ Tygers/ Lupaerden/ Sivets en veelderhande Meerkatten/ en andere gedierten/ die extraordinaris bontwerck geven. Van gevogelte/ Paeuwen/ Patrijsen/ Velthoenders/ Gansen/ wilde Enden/ Quartels/ Hoenderen/ die ick in het eerste 25. voor een elle vier loot Laken van 22. stuyvers de el kofte/ Papegayen in abondantie/ dat ick (als vooren eens) mijn maeltijdt van de tongen alleen dede. In mijnen tijdt isser in Mani Congo een Salvagie ofte Wildeman geschooten/ zijnde gheproportioneert als een mensch/ uytgesondert dat hy over het heele lijf ruygh was van hayr/ plat van neus/ met breede gaten/ en achter boven de klove van de neers een steertjen gelijck een duym dick en lanck; konnen (naer het seggen van de Inwoonders) niet spreken/ en slapen des nachts op de Boomen/ daer hy met sijn vrouw en kindt op verrast wiert/ doch de vrouw met haer kindt ontquament: zijn snel in het loopen. 't Koper komt meest uyt het Landt van het Coninckrijck der Insiessen/ steels wijse/ om dat zy tegen malkanderen Oorlogen. Zijn (soo ick versta) Tinne en Silvere mijnen/ die niet (midts luyachtigh volck is) gewrocht en werden. Valt mede op sommighe plaetsen Benijnsen

Peper/

Digitized by Google

Peper / Gengber / Suycker-riet / daer als geen werck van ghemaeckt wordt.

De Portugesen van Lowande en S. Pauwel hebben hier ontrent de 30 jaren te vooren gehandelt / in Lavougus / alwaer sy de Soldaten van den Coninck van Spangien (in de Conquestie gelegen / ontrent de 30. mijlen landewaerts in van Lowande de St. Pauwel /) mede betalen Dese Conquestie is ghenaemt Masagaum / daer (sy segghen) Silvermijnen liggen. Voorts koopen de Portugesen mede veel hoodt-houdt / Olyphants-tanden en steerten

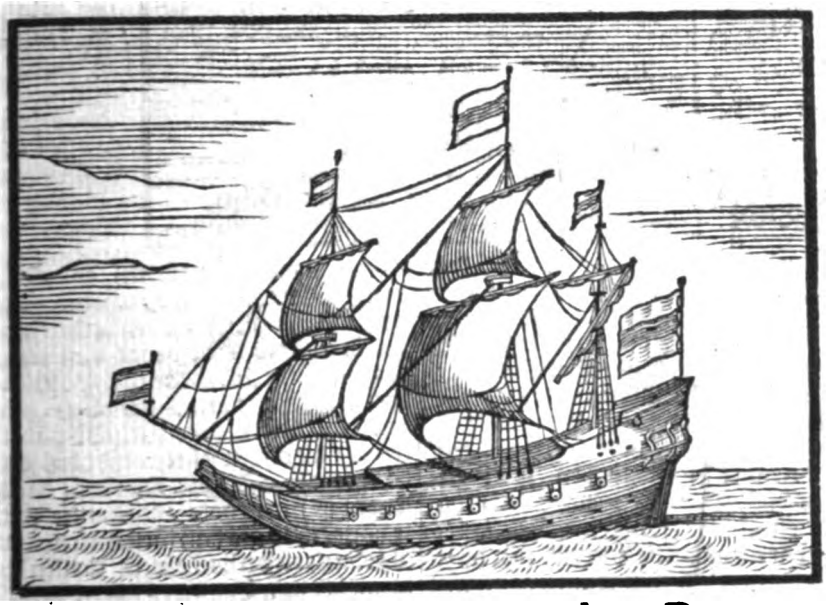

Voyagie van PIETER van den BROECK,

gedaen voor Opper-Coopman na Oost-Indien, verhalende al het gedenckwaerdighste, dat hem op de Reys is voor gevallen.

IN 't Jaer 1613. den 3. May / ben ick van Amsterdam nae Texel vertrocken / alwaer ick op de Voorght so de Soldaten (om haer moetwil) naer boort souden trecken / sagh dat sy veel glasen upt schooten / en onversiens een man met een spelden-hooft in 't hart hoodt; dient tot een waerschouwinge van alle vrienden / die de wapenen hanteeren / om soo [illegible] niet nae pemant te schieten / [illegible] spelden-hooft sou-

der weten van den Soldaet / in 't Krupt is ghewoest. Daer nae ben ick met het Schip Nassouw neffens de Vloot van Generael Stepnst / en (onder wien ick als Kaets-persoon saterde) op den tweeden Jump / met een O. en O. den N. wint t' zee gelooven. Soo haest wy buyten gaets waren / liep den wint Z. W. met stilte / en op den 8. dito ontrent Yerwits in Engelant zijnde / resolveerden den Kaet achter Engelant om te loopen / deden den koers N. O. aen.

Digitized by Google

Den eerſten Auguſti / op de hoochte van 60. en een half graet / hadden maer twee uyren nacht / des morgens ten twee uyren konde men noch ſien te leſen. Van daer raeckten wy den eerſten October in de Bay van St. Vincent / en St. Anthonio / leggende recht over malkanderen / alwaer wy redelijck ververſchten / kregen veel Schildpadden en magere Boerkens / Oranghie appelen / Limoenen / en andere Frupten meer; inſonderheydt abondantie van vis / met de zegens / die van 't Schip Amſterdam / met een treck ſoo veel vingen / (behalven die door vreeſe dat de zeghen gebroken ſoude hebben / moeſten laten loopen) datter de gheheele Vloot's anderen daegs noch mede genoeg hadden. Den Generael Kepnſt ſont my met de boots een partye Soldaten over na S. Anthonio / om ſelver in den Boogaert te gaen / de reſterende Appelen en Limoenen te plucken / in gevalle ſy ons om gelt niet verkoopen en wilden / dan alſo ſy ſaghen dat ick met ſulcken macht aen lant quam / lieten al om gelt plucken datter was / en betaelden haer / en wy voeren doe met vriendelijck afſcheyt naer boort. Daer na op den 5. November / redelijk ververſt hebbende / (uytgeſondert goet water / datter qualijck te bekomen was) vertrocken. De Eylanden St. Vincent / en Anthonio / liggen boven dry mijlen van den anderen niet. S. Anthonio is bewoont van eenighe Portugeſen / Molatos uyt Portugael / met veel Slaven en Slavinnen; geneeren haer meeſt met Schildt-padden-traen / die op een ſekeren tijdt des jaers / aen het Eylandt St. Vincent (dat bewoont is) in groote abondantie weten te vangen / en als dan met Barcken over al gehaelt en verveert wert. Vallen oock menichte van Bocken / daerſe de vellen van berepden als Spaens leer. Een ſchone ververſch-plaets voor ſcheepen die op verre plaetſen gaen en komen. In het voor by loopen deden Illi de Brave aen / om te ſien of den Commandeur Henderick Brouwer daer bleven aen lant gelaten hadde. Om water komende / wierter een van onſe Soldaten (die wat van den troup gegaen was) van de Inwoonders overvallen / en doot geſlagen. Lichten ons Ancker / en ginghen deur. Op den 9. December / iſſer by den bree den Raet / goet en raetſaem gevonden / om dat ſy niet en avanceerden / naer de bocht aen Cabo de Loop Gonſalus te loopen / alwaer wy den 13. Januarij / 1614 niet ſonder veel ſtilte geraeckten. Alhier ons

Digitized by Google

water

water en brandt-hout ingenomen hebbende / zijn (na dat wy dziemael van de Caep t'zepl gegaen waren) op 't jongste aen het Eylandt Annabo gearriveert: dan waer wy weder (na dat wy redelick ververst hadden) op den 21. Martij vertrocken. Annabo / lepdt op de hoochte van 1. graedt 40. minuten bezuyden de Linie / ontrent 45 mylen van het vaste lant van Africa. Is seer vruchtbaer van Orangie-appelen / Limoenen / Citroenen / Cocusnooten / Vygeboomen / Annanassis / Bachovens / Banedannisen / Turcksche Tarwe / Milli / en andere diergelijcke lieffelijcke frupten; wepnich Ossen en koepen / veel Verckens en Bocken Hoenderen / Duyven / en andere vreemde gedierten meer; abondantie van Vis; veel Cattoenen / die jaerlijcks over de 8000 Ducaten aen Donna Losia / de Sylva / in Portugael / opbrengen. Ick lagh hier meest aen lant / bequam over de 125. dupsent Orangie-appelen / waer onder een was (die ick den Generael vereerde) van drie pondt Hollandts swaer / 't seventich Hoenderen / 't sestigh Verckens / en andere ververssching meer. Den Generael gaf den Gouverneur op sijn versoeck / een Brief van recommandatie / aen de andere Schepen / die daer komen mochten / die nader hant (soo ick verstaen hebbe) de Compagnie schadelijck is geweest; exempel aen het Schip Delft / die (naer dat sy een partye volcks aen landt hadden) gevanghen wierden / en niet sonder groot rantsoen weder los gelaten zijn; dærom peder op sijn hoede by de ongeloovige Portugesen moet zijn. Van daer passeerden wy den 3. May / Cabo bona Esperanca / liepen tusschen Madagascar en 't vaste Lant Soffala / voor by Mon Sambicque / na de Eylanden Commoris / en setten den derden Junij / onder het Eylant Anjwannij. Des anderen daeghs sandt my den Generael met een Present aenden Koninck / om te sien of wy geen ververssing voor gelt en goede woordē konden bekomen: Aen landt komende wiert ick van den Koninck selfs met Pijp en Trommel / tot op sijn Hof ingehaelt: het was een Arabier van geboorte / vereerde ons 13. Ossen / 10. Schapen / en 20. Hoenders / met eenige goede Frupten / daer ick dateliick mede (na dat men met hem geaccordeert hadde / wat men voor peder Os soude geven) na boort gevaren ben / en den Generael gerapporteert / dat besproken was 2. Kealen van achten voor peder Os. Wierdt dateliick van den

Digitized by Google

Generael

Generael van de ander zijde van 't Lant de Coninginne in de Stadt Demonjo geſonden / alwaer wy van de Coninginne haer onderſaten / magnifiquelijck wierden ingehaelt; preſenteerden ons datelijck al watter in het Lant was te verkoopen. Legerden ons in een Edelmans Huys / daer wy van alles gedeſtropeert wierden. Vereerden my een vetten Bock / die over 25. pont ſmeers in het lijf hadde / behalven datter van de Ketel quam / waer door het de maets niet eeten en konden / bewaerden het vet om op haer Boonen aen boort te eeten. In ſomma / naer dat ick aen dit Eylant (door oorde van den Generael) deſe ververſinghe gehandelt hadde / te weten: 203. Oſſen / 30. Schapen / 10. extraordinaris vette Bocken 600. Hoenders / party ongepelde Rijs / Milli / Boontjens en andere lieffelijcke Frupten meer voor den prijs als volght: 2. Realen van achten een Os / een Staef-pfer / 3. Oſſen / een Hozenburger Spiegel een Os / een doozijn Balcke-bellen een Os; kocht van den Koninck een Os voor een boeck pampier / van 3. en een halve ſtuyver diergelijcke in deſe Landen over de 15. pont-vlaems ſoude koſten; hebben groote bulten op het lijf.

Beſchrijvinghe van het Eylandt Anſwanny.

Het Landt Anſwanny / leydt op de hoogte van 11. graden 50. min. beſuyden de Linie / heeft 18. graden waſſende Noord-weſteringhe / tamelijcke goede Rede aen het Noord-eynde / in een Bay voor de zuydelijcke Mouſon ofte winden. In het inkomen van de Bay looptmen dicht onder landt / tot dat de Stad Sammodo Z. Z. O. van u leyt: Men leyter met groote Schepen op 23. a 25. vadem zandt-gront / met wepnich Klippen gemenght. Aen de Ooſt-zyde (daer om de noordelijcke Mouſon / in een ſchoone Bay op 20. 23. a 30. vadem / ontrent de Stad Demonmo'o moet leggen) woont de Koninginne / genaemt Mollana Alachoria die haern Man over alle de Eylanden van de Bomoaris gheregeert heeft; zijn vier groote bemuerde Steden / en 34. Dorpen / op dit Eylandt / en onderhouden het geloof van Mahometh: zijn veel Miſigitten ofte Tempels: haer Leeraers zijn Arabiers / is goet-aerdich volck. het Vrouw-volck mach'er (als in Indien) niet geſien worden; hebben veel al Slaven en Slavinnen upt Paep-Jans Landt / Æthiopien / en Madagaſcar / dieſe om kleyne waerdye koopen / daer mede sy het Lant populeeren / en wel gedient worden. Is een ſeer vruchtbaer Landt / vol ſchoone Beecken van het geberghte / daer alderhande ſchoone vruchten ontrent groeyen: is vol van gevogelt / te weten Paeuwen / Patrijſen / Quartels / Papegayen / en andere Vogels meer; ontallijcke menichte van Cocus Boomen / en abondantie van viſch. De Inwoonders varen veel met haer Schepen die met Cairo (in plaets van ſpijckers) aen een gemaeyt zijn in de Mouſons / na Madagaſcar / om Rijs / Milli / Ambergrijs / en Slaven / daer sy als dan mede naer Arabia in het roode Meyr looyen / om Indiaenſche Kleeden / Cattoenen en Amphioen te verhandelen.

Myn af-ſchept van de Coninginne en die van't Lant genomen hebbende / ſant my den Generael met de Boodt na het Eylant Gaſiſa / ontrent 12 mijlen van Anſwanni / alwaer ons Schip Naſſauw (dat hier van sijn ancker geſpilt was) lagh. Daer komende / vonden in't eerſt geen reede / dan daer nae aen de Noort-zijde ons Schip geſet liggen voor een witte Zant-baey / diergelijcke geen meer rontsom het Eylant lagh. Men leyt hier op 25 a 30 vadem / ontrent een gotelingh ſchoot van lant / voor een Rif / daer met laegh water pas de Boot over mochte. Ick ben datelijck by den Coningh gegaen / om te ſien watter te doen was; dede my groote eer met ſyn Adel / vereerden ons datelick met eenige magere Boeken / en bracht Cocus-nooten. Op dit Eylandt Gaſiſa is ſoo wepnich verſch

Digitized by Google

versch water dat de meeste party van de Inwoonders brack water moeten drincken/en de Grooten't sap uyt bracke Cocus-nooten. Saghen (met groote verwonderinge) alle morgens en 's avonts/ het Vee uyt het landt en geberchte met heele troupen in Zee komen drincken. 't Is een boos-aerdig en vileynich volk; zijn wel 10. kleyne Coninghen op dit Eylandt/ die alle teghens den anderen oorlogen; daerom yeder/ daer komende/ wel op sijn hoede dient te wesen. Kort/ de Heer Generael met sijn Vloot onder zeyl zijnde/ lichte den 2 Julij ons ancker/ en vervoeghden ons daer by. Op den 28. dito isser by den Generael en den breeden Raet goet gevonden (mits noch noyt te vooren yemant in't roode Meyr was geweest/ en nu daer voor by moesten) dat ick als Capit. Majoor/ met't schip Nassauw/ daer na toe soude gaen/ om te onderstaen wat aldaer ten dienste van de Compagnie te verrichten was. So dat ick den 2 Augusti/van de Vloot/ dwars over na het vaste landt van Melinde geloopen ben/ en soo voorts na het lant/ met sulcken voortganck/ dat wy somtijts 64. mijlen in een etmael avanceerden/ so dat wy op den 9 dito/ aen de Caep Dorfouw/ in een schoone Bay quamen; die wy de naem van Bay de Nassauw gaven/ om datter noyt te vooren yemandt van de onse was geweest/ noch in geen Caerten gementioneerdt staet. Lichten des anderen daechs ons ancker/en passeerden Gardafin/gelegen op 11 graden 45 minuten/ en 16 graden wassende Noort-westeringe/ settent binnen de Caep en sont onse Boot (wel gemonteert) aen lant om te sien of wy daer geen volck konde spreken. Aen landt komende/ vluchten 't volck (dat Swarten waren) altemael/ die van de onse achterhaelt wierden/ spraken van vers tegen malkanderen datter geen vers water of yets te bekomen was. Zeylden als doen voorts op nae Monte de Foelix/ daer ick wederom de Boot met volck aen lant sont/ die oock qualijck de onse te spraeck wilden staen/ soo dat wy op het jongst by een kleyn Dorp quamen/ genaemt Dordori daer het volck ook met pack en sack vluchteden. Sagen eenige Arabische Schepen van de overzijde op de Reede/ alwaer wy van verstonden dat wy ontrent Illie de Merte waren/ van waer wy dwers over nae Arabia Foelix moesten steken. So dat wy den 26. der selver Maent Arabia in 't gesicht kregen/ en ontrent een half mijl beneden Aden setten. Ick sont datelijck ons Boot en den Onder-Koopman met een witte vaen daer nae toe/ om den Gouverneur de oorsaeck mijner komste te verklaren/ aen lant gekomen zijnde/ is van de Turcken wel onthaelt geweest/ en sont my datelijck een goede partye visch/ en vette Schapen/ met de Onder-Coopman weder aen boort/ seggende ick wellekom was. Liepen des anderen daechs by het Fort/op 7. vadem waters/ by eenige Arabise/ Persiaense/ en Indische Scheepkens/ die daer van de Reede (nae dat sy haer goederen snachts al door vreese gelost hadden) onder 't Fort geloopen waren. Den Capiteyn van de Soldaten quam (uyt last van den Gouverneur aen boort/ om het Schip te besichtigen en ons wellekom te heeten/ nooden my 's middaegs by den Gouverneur aen lant te gast/ het welck (om dat wy op alle vrientschap daer quamen te handelen) niet konde refuseren. Ontrent de middagh quammer sulcken schrickelijcken donckerheyt/ als een Regen-vlaeg/ uytten lande/ met roodigheyt/ als een gloeyenden oven gemengt/ dat een wonder en grouwel om aensien was. Den Gouverneur sont aen boort/ dat wy noch 2. of 3. anckers souden laten vallen. Het onweer over zijnde/ lach ons Schip over al wel een duym dick/ met roodt zant bedeckt/ en vloogh over nae het Lant van Ethiopien. Den Gouverneur verklaerde my/ doen ick aen landt gekomen was/ en ons (met

Digitized by Google

De vermaerde Stadt Aden.

grootē eer van alle de Soldaten) op het Hof dede brengen / dat de donckere blage upt de Zant-zee quam / en dickmaels heele Carawanen met volck en Cameelen onder versmachten / daer de Momia van komt / alsse gevonden werdt. Mijn pzesent aen den Gouverneur Hessa Aga / overgegeven hebbende / vzaechde hy wat vooz volck wy waren? gaf hem ten antwoozt Hollanders / en Vassalen van de Hoogh: Mog: Heeren Staten / en den Doozluchtigen Pzince van Ozangien / geallieerde vzienden van den Gzooten Heer van Constantinopelen / en daer quamen als vzienden handelen. Antwoozde / indien wy als goede vzienden quamen / het Landt vooz ons open was / maer dat sy den Bassa Visserey / van Jamen ofte Arabia Fœlix / daer eerst van moeste verwittigen; ondertusschen versozghden ons van een goet hups.

Eyndelijck / naer dat wy met hem wel gegeten hadden / ben om ozdze te stellen na boozt gevaren / een party Koopmanschappen van Lakens en Mooren-burgerye aen lant met den Onder-Cooman ghesonden.

Daer naer eens aen Landt komende / heb ick van den Aga verstaen / dat den Bassa niet soude consenteeren / dat ick volck en goet teghen mijn wederkomste daer mochte laten / heb een vziendelijck afschept van hem genomen / en ben vertrocken / latende hem en alle de vzeemde Kooplieden in groote vzeese van genomen te wozden / niet tegenstaende dicht onder het Casteel met haer Schepen gekozt waren.

Van daer liep ick vooz de Arabische Stadt Chibiti; den Coning sont ons dateliick een Selby / oft Schupt / van planken en capre aen malkanderen genaept / met ververssinge van Bocken / Schapen / Visch en Frupt aen boozt / om ons te bewillekomen. NOTA, Dat (met groote verwonderingh van ons en die van het landt) sulcken grooten school vzeemde Visschen (ten naesten by de Poztugesen Serdpen gheliick) op de Reede quam / die te vooren nopt gesien waren geweest

gheweeſt / daerom haer den naem van Hollanders gaven; en ontrent de dry jaren langh / met ſulcken abondantie gevangen wiert / datſer een walginge van kregen / en (gedroogt zijnde) hare Camelen t' eten gaven / en daer na nopt weder geſien ofte gevangen zijn. Den 20 dito / ben ick by den Koning aen lant gegaen / alwaer ick van veel Arabiſche Soldaten en Cooplieden in het Hof geconvoyeert wiert / die ons daer nae in een ſchoon groot Huys brochten / alwaer van alles in abondantie op gheſchaft was / alles door vreeſe om zijn Neede niet te violeeren; en preſenteerden / dat't heele Land (ſo wy als eerlijcke Cooplieden quamen) door ons open ſtont. Verſochten 2 a 3. man van ons volck daer te moghen laten / om de ſpaeck (teghen mijn wederkomſt) te mogen leeren / mits den tijt / verloopen was / om in tijts rapport van mijn opdoeninge aen den Heer Generael tot Bantam te doen / gaven datelijck licentie met een goet hups: Die occaſie waernemende / liet ick een Aſſiſtent / genaemt Anthoni Claeſz Viſſcher / en twee andere maets / met wepnich contant / en ſlechte Noozenburgerye aen landt / en nam mijn vriendelijck af-ſchept van den Coningh / met recommandatie ons volck wel te laten tracteren / die my beloof de haer te bewaren als d'appel van zijn ooge Op den ſelven dach (eer ick vertrock) ſont ick den Onder-Coopman / Wouter Veute / naer boozt / om een ſackken geldt te halen / die wederom van boozt komende in de groote barning / met de Schupt epndelijck over geſmeten wiert / het geldt verlooren / en op den hals / aen lant quam ſwemmen. Kozt nae dat het water op 't ſlechtſte was / beloof de ick een ſtuck gelts aen de gene die't ſackken / konde opdupcken / daer veel moepte om ghedaen wiert / tot dat ſy den moet verlooren gaven: epndeling is den Quartier-meeſter / Cornelis Harmanſz (weſende een goedt ſwemmer) met een goeden moet weder daer na toe gegaen / die in het dupcken ſupſt met zijnen voedt op het ſackken raeckte; en wederom boven bracht. So dat ick daer naer datelijck vertrocken ben naer Catſinni. De Stadt Chihiri is gelegen in Arabia / Fœlix / op de hoochte van 14. graden 50. minuten / benoozden de Linie / en 17. graden waſſende Noozt-weſteringe: leyt op een dorre zant-ſtrant / in een groote Bay / daer men op 8. badem goeden ancker gront (ongeveer een gotelingh-ſchoot van landt) leydt. De Stadt is groot in't begrijp / oozſaeck / de huyſen ſo verre van malkanderen ſtaen / zijn al van Kley / en buyten met Kalck beſmeert / opgemaeckt: Heeft een Caſteel met vier ronde punten / goet vooz een aenloop / maer niet vooz Canon: ſtaen mede 3 a 4 Tempels / en is de principaelſte zee-haven die den Koningh heeft. Hy hout zijn redentie den meeſten tijdt te landewaerts / in de Stad Hadermuit / ongeveer een dach-repſens van Chihiri. Den Coningh Soltan Abdulla / is (gelijck ſijn Onderſaten) van de rechte Arabiers / en moet jaerlijcks aen den Baſſa Viſſerey / wegens den grooten Heer / contribueren 4000. Kiealen van achten / met 20. pont goede Ambergrijs. Is ſeer oprecht / goet-aerdigh en vriendelijck volck / modeſt en zedigh van weſen / devotich in haer Machomets geloof. Het Vrouw-volck van ſtaet gaen al vermomt / ſeer luxurieus en ſraey beſneden van lijf en leden. d' Ouders houden het vooz groote eer / wanneer haer Dochters van vreemde moghen bekent worden / dieſe (ſeer jonck zijnde) om geringh gelt komen op-offeren. Hier woonen veel Banjanen / uyt Indien / en Perſianen; dat meeſt al hantwerckers zijn. Is jaerlijchs veel gevaert / van Indien / Perſien / Cthiopien / Eylanden van de Commoires / Madagaſcar en Melinde. Lieten wel 13 a 14. Scheepkens op de Kee liggen. Vooz Catſinni gekomen zijnde (gelegen recht in't inkomen van't Roode Meyr / op de Kuſte van Arabia Fœlix / op de hoochte van

Beſchrijvinge der Stadt Chihiri.

15. graden 32 minuten) ſettent op 6. vadem klipachtige gront/ ontrent een goetelingh ſchoot van lant. Aen Landt komende/ben ick van den Coningh Sapdt bon Sahidij/ met ontrent 1000 van ſijn Soldaten ingehaelt / en by ſijn handt op het Hof gebracht / daer wel op geſchaft wiert. Aen den Coninck verſocht hebbende bryphedt om volck teghen mijn wederkomſte / daer te moghen laten / gaf van ſtonden aen licentie / dan alſoo ick naderhandt verſtondt / dat hy een goede vrient van de Portugeſen was/die daer jaerlijchs quamen handelen/ en ter contrarie een vyandt van den Turck / reſolveerden voor datmael te vertrecken. Den 25. December / kreghen het Eylandt Juganao / (alwaer de Mans / Vrouwen / en Kinderen moeder-naeckt ſonder eenige ſchaemte / loopen) in het geſicht. Liepen van daer onder Java / alwaer ons den Generael Bodt / met het Schip Delft/reſcontreerden/ die nae Sumatra (op de water-plaets) wilde / om met vier koſtelijcke geladen Schepen na het Patria te gaen. Ick voer hem aen boort / die gratigh was van my te verſtaen/ wat ick in het Roode Meyr opgedaen hadde. En na dat ick hem van alles (ten deele) onderricht hadde/ben ick noch des avonts den 30. December / voor Bantam gearriveert/daer den Preſident Jan Pieterſz. Coen my welkom heete / en my den 5. January / 1615. van daer na Jaccatra om proviſie voor de Molucques ſondt. Tot Jaccatra/ontrent 12. mijlen van Bantam (alwaer de Compagnie mede een logie hadde) gekomen zijnde/ wierden wy van den Coninck ſeer wel onthaelt. Alhier mijn commiſſie volbracht hebbende/ om naer de Molucques te gaen/liepen wy langs de Kuſte van Java. Ontrent Japara komende / vonden den Generael Reynſt met ſijn Vloot daer ter Reede liggende / die ſeer van mijn komſte verblijdt was. Alhier hadde de Compagnie mede een Comptoir/ tot oplooop van de Rijs / die hier doe het laſt van dry duyſent pont voor 9. en 10. Realen gekoft wiert. Mijn rapport aen den Generael en ſijnen Raet (wegens de opdoeninghe van het Roode Meyr en Arabia Fœlix) gedaen hebbende / daer hy goet contentement van hadden / wierde ick geordonneert naer het Eylant Bouton / om den Coopman te lichten / en een ander in ſijn plaets te authoriſeren ; en van daer met provianden voorts nae de Molucques te zeylen. Ontrent Bouton komende / kreghen

Digitized by Google

ſulcken

ſulcken harden ſtorm/dat wy al te ſamen anders geen reckeninge maeckten / als te blijven. Aen Lant in ſalvo komende / ben by den Couing wel onthaelt. Mijn commiſſie aldaer volvoert hebbende/ben ick naer Amboyna vertrocken. Op dit Eylant Bouton liggen twee Redupten/ waer van de eene met ſteen en kalck gemaeckt was / en met onſe Soldaten beſet; valt aldaer anders niet als Rijs / en ſchoon houdt / tot balcken en deelen.

Haer gangbaer geld zijn lappen; Cattoene / Kuſt / en Gorrelatſe Cleeden. Den 6. April/arriveerden wy in Amboyna/ daer de Geroffel-nagelen in abondantie vallen. Ontrent het Fort gheſtomen zijnde / quam den Gouverneur Adriaen Maerſz Block aen boort/ daer ick mede aen landt gevaren ben. De gelegenthept alhier ten deele verſtaen hebbende / ben ick des anderen daegs na d' Eylanden Banda by den Generael Reynſt (die daer met 11 kloeke Schepen lagh) geloopen / en ontrent het Caſteel Naſſauw geſet. Eer wy by het Eylandt quamen/ reſcontreerden ons ſtucken gebrande ſteen (upt den Bergh Gonnapi gloepende) gevlogen/ die ſommighe wel een vadem lanck waren/ en ſulcken menichte klepne by een/dat wy qualick met den Boot daer deur honden geraecken. Aen den voet van't voorſz Eylant ſtont noch het water en zoot; en ſaghen veel Viſſchen drijven / die van't heete water geſtorven waren. Daer zijnde / commandeerde ons den Generael ſomwijlen met een party volcks de ſchoone Notemuſcaet-boomen (door dien hout tot het Fort van noode was) om te hachen. Op den 14. May/'s morgens in Compagnie van noch drp Jachten/ namentlijck Naſſauw/Molus/ Neptunus en de Morgen-ſter/ twe Fregatten/ een Chaloup/ en thien wel-gemonteerde Boots/ daer mede ſondt ons de Generael na het Eylant Poulowap/om het in te nemen. Den Velt-Overſten was Adriaen van der Duſſen/ met Soldaten/ Japponders/ Bootsgeſellen/ ſterck over de 900. man. Onder Paulowap gekomen zijnde/ ſetten't dicht onder het Fort/ landen het volck metter haeſt/ die de Bandaneſen datelijck upt de Trencheen en Loopgraben deden retireren / en ſoo datelijck met een groote couragie na't Fort onder een Bolwerck aen de water-kant / dat na een half ure met ſulcken furieuſen aenval vermeeſtert hebben. De Japponders waren daer eerſt met haer Vaendels op / daer naer d'onſe / waer door de Bandaneſen het Fort moeſten verlaten / en haer in het geberghte begeven. Ondertuſſchen moeſten de onſe wat ſitten ruſten / en verſupmen het Fort in ons gewelt oft verſeheringhe te nemen. De Bandaneſen ſiende dattet niet vervolght wierde/zijn met een moet weder aengekomen / en het Fort aen de landt-zijde (dat met een muer van de Zee-kant af geſneden was/ ſonder ſlagh of ſtoot weder ingenomen / ſchietende datelijck de Pagod en Pack-huyſen / die vol Nooten, Foelie/Rijs / en andere kleeden meer lagen / in de brandt/ dat de vlam / roock / en windt (die upt het geberchte quam) ons dede ruymen. Ondertuſſchen ſchooten ſy met Roers ſoo ſterck onder de onſe die bloot ſtonden/dat wy op den derden dach de plaets met ſchande / en veelies van veel dooden en gequetſten moeſten verlaten. Vonden hier een hele en halve Engelſche Chaluer met veel lange Vogel-roers/ die wy in't eerſte met 60. ſockels Foelie aen boordt ſouden voor alle onkoſten. Kregen een Paep met een Javaenſche Schoolmeeſter gevangen/ daer van wy verſtonden / datter wel 30. groote Oyangehaps ofte Heeren gebleven waren. Aen onſe zijde in het innemen van de punt / bleven 9. dooden / en 15. a 16. gequetſte / en in het aftrecken 27. dooden / en 170. deerlijck gequetſten. Aen der Bandaneſen zijde zijnder 2. van onſe overgeloopen / de een genaemt Ooghjen van Haerlem/ die veel quaets met ſchicten upt eenen

Digitized by Google

hoogen Boom aen de onse dete. Schoot eens neffen mijn zijde met een Roer twee doodt/ en een gequetst. In sijn/ by den Generael op Nira komende wasser geen kleyne verslagentheyt onder het volck / en jalousie van die van den Raet/ om dat ick op mijn vertrek tegens den Generael seyde / dat sijn vrienden niet en waren die hem rieden selfs in persoon mede te gaen/ te meer men onder Poulowap liggende / eerst zijn advijs moesten hooren. Van hier sont my den Generael met het Schip Out Zeelandt / in Compagnie van den Admirael Verhagen naer de Molucsche Eylanden / soo dat wy den eersten Juny / onder Ternaten / voor 't Fort Mallayo ten ancker quamen/ daer den Heer Reael als Gouverneur van de geheele Molucques lagh. Alhier eenige dagen gelegen hebbende / wiert ick geordonneert voor Opper-Coopman op het Schip Middelburgh te gaen / om het Eylandt Motier en Batsian met Victualie en Cargasoen te provideeren. Op Motier komende / en aldaer mijn saecken verricht hebbende / liep ick naer Batsian / alwaer ick den Opper-Coopman Bartholomeus Spilberghen / in plaetse van den Coopman die zijnen tijt ge-expireert was / authoriseerde. Alhier was een duytsch Soldaet / die sijn ooren als een hont konde roeren en laten hangen. Naer dat wy van Batsjan vertrocken zijn / arriveerden wy voor Bantam / alwaer den President Coen / (uyt last van den Generael Reynst / my met het Schip Nassauw / als President/ wederom naer't Roode Meyr sondt / doende onderweghen Tico en Priaman op Sumatra aen / alwaer ick een party Peper/ a 16. en 17 Realen van achten de 360 pont koehte: dese Peper wort voor den besten gehouden / dieder in heel Indien valt. Men soude hier met des Coninghs van Achins Firman/ onder wien de plaetse sorteert / over de 3000 Bahaar Peper/ met goede partije Gouts jaerlijcks bekomen. Van hier ben ick naer't Eylant Seylon/ met commissie om by den Coningh te gaen / geloopen/ settent op de Reede van Palagama/ op 13. vadem. Alhier wiert ick van de Inwoonders/ die seer bly van onse komste waren/ wel onthaelt/ die den Coningh cito/ cito van mijn komst verwittigden. Den Coningh versocht seer instantelijck/ dat ick boven by hem komen soude/ dat en konde voor ditmael niet geschieden / mits onsen tijt van na Mocha te gaen/ vast verliep / dede mijn excuse/ en wat ick aldaer te seggen hadde/ met een Missive. En naer dat ick verversch hadde/ vervorderde langhs de Cust van Seylon mijn Voyagie. Dit Eylant van Seylon / is mijns oordeels / het vruchtbaerste en playsierighste dat ick oyt gesien hebbe / so van schoone vlacke groene velden / en hooghe bergen / overvloedich van alle Indische vruchten / insonderheyt goeden en den besten Canneel dieder in de Werelt valt / gelt hier het quintael van 128. pont / vier larinnen / ofte twee Guldens; menichte van coleurde steenen / veel Vee en gedierten / so wilde als tamme / abondantie van gevogelte en visch; haer geldt daer sy op de Zee-kant mede te marckt gaen / is gedrooghden visch/ ontrent de Eylanden van Maldives gevanghen / genaemt Albacorisen; zijn oock Olyphanten / die op alle plaetsen in groote estime / om haer wijsheyt / zijn. Men seght alsser Olyphanten van Seylon by andere van diversche Landen komen / datse die eeren sullen. Op dit Eylandt sagh ick een Man en Vrouw / die elck een dick been hadden / als in het Boeck van Jan Huygen uytgedruyckt staet/ seggen van St. Thomes geslachte te zijn. Ontrent het Portugese Casteel Colomba op Seylon/ veroverde wy een Scheepken vol schoone Canneel / die naer Coetsijn wilden/ om van daer met Craquen naer Portugael ghesonden te werden. Wy deden ons best om langhs de Kust van Indien voor Coetsijn te komen / en sien of men den vyandt daer

geen

Digitized by Google

geen afbreuck in het laden van haer Schepen/ die bupten in Zee lagen/ soude konnen doen / dan alsoo wp hier geen tescontre vonden / vorderden onse repse naer't Hoode Meyr / soo dat wp den 8. Januarij 1616. voor Chihiri arriveerden/daer wp noch twee van onse Maets Anthoni Claesz Visscher/ en Abraham Crabbe / te vooren daer gelaten om de spraeck te leeren/ vonden/die met de Inwoonders over onse komste seer verblijt waren. Ordineerde datelijck den Onderkoopman / Wouter Heute / met een Cargasoentjen daer aen lant/ in Plaets van Anthoni Claesz. die voor 't volck van doen hadde/en liep na Mocha/daer wp den 15. dito met groote verwonderinghe van de Inwoonders / om datter nopt te voren pemant van onse Europische natie geweest waren/arriveerden. Alhier lagen over de 30. groote en kleyne/ Indische/ Persiaensche / en Arabise schepen op de Reede / die van onse komste seer verbaest waren. Den Gouverneur sont datelijck een Schupt met 2 a 3 Turcken aen boordt / om te vernemen wat wp voor volck waren / en waerom wp quamen ? Haer van alles onderricht hebbende/ zijn datelijck weder na Lant gevaren/en ick 's anderen daeghs/ zijnde den 27 dito : alwaer ick aen Lant komende/ met Pijp en Trommel tot in't Hof bp den Gouverneur gebracht wiert/ die mp andermael vraeghde / wat voor Natie van volck wp waren ? en waerom dat wp quamen. Naer dat ick hem van alles tot contentement/ onderrecht had / heeft ons seer wellekom geheeten / en met een Gouden-lakense Hock om gehangen / volgens die maniere van den lande. En naer dat wp met hem wel gegeten hadden/liet ons in een schoon hupsbrengen/ dat voor mp gepreparеert was voor 140. Realen van achten in huer voor de Mouson / ofte 6. Maenden. Ick maechte een Accoort met den Gouverneur/op het avoperen van den Bassa Viserop van Arabia Fœlix / dat niet meer als 3. en een half per cento / voor inkomen en uptgaen van de Koopmanschappen soude betalen. Voort brachten des anderdaeghs een partye goet aen lant / dat ick tot een goede prijs (voor contante Realen en goude Ducaten) verkofte. Op den 6. Marty / arriveerde hier een Caffel ofte Caruwaen/van Alleppo en Suwees / sterck ontrent 1000. Cameelen / geladen met dese naer volgende Koopmanschappen / ontrent 200. dupsent Realen van achten / en 100. dupsent (soo Hongersche / Venetiaensche/ en Moorsche) Ducaten/uptgesondert die niet aengegeven wierden; voorts Fluweelen / Tafijnen / Damasten / Armozijnen / Turcksche Goude Lakens / Camelotten / Lakenen/ Safferanen / Quickssilver / Fermillioen / en andere Noorenburgerye meer. Zijn gemeynlijck twee maenden onderwege / dese voorschreve manifacturen werden al meest van de Indiaensche / Persiaensche en Arabische Natien / tegens sijne en groove Cattoenen Kleeden/ Indigo/ Peper Nagelen / Nooten / Foelie / en andere Chinese waren verhandelt. Op den selven dagh liet ick met licentie van den Gouverneur (niet sonder groote murmuracie van de vreemde Natie) de eerste Prince Vlagge in Mocha van ons hups wapen. Het was hier bp dage en nachte so heet / dat ick gestadigh water op mijn lijf moest laten gieten. Den 21. April sondt mp den Bassa een Firman ofte Brief van Credentie/ aen alle zijn Heeren en Gouverneurs/ om mp op alle plaetse / als sijn eygen persoon te defroperen ; Met expresse order / dat den Capitepn van de Galepen mp met 20. Turcksche Soldaten tot boven bp hem in het Hof soude convoperen. In sijn ben ick des anderen daechs met den Onder-Koopman Jan Arentsz ende den Trompetter met twee Soldaten naer boven te paerde vertrocken. Passeerden een Dorp / en quamen des avondts in een Stedeken (8. mijlen van Mocha) genaemt

Digitized by Google

ghenaemt Mouſſa / daer ick van den Gouverneur wel onthaelt ben / en des nachts daer bleven. Des anderen daegs paſſeerden wy een Fortſen 7. mijlen van Mouſſa / genaemt Aeuma / van daer dry mijlen verder / logeerden in het Fort Aſavinde. Des anderendaechs paſſeerden wy het Stedeken Offluſe / 3. mijlen van Aſavinde / alwaer ick met een Compagnie Turckſche Soldaten ingehaelt wierdt / en op het Hof by den Gouverneur ten eeten gebracht. Deſe plaetſe is onwinbaer / om dat ſy in het hangen van een hoogen ſteplen Berch leydt / en qualick twee perſoonen nevens den anderen op komnen gaen. Den Gouverneur was een Arabier / vereerde my een Lakenſe Rock / voor de houde / die ick daer eerſt begon gewaer te werden. Quamen des avonts in de Karup Mota 2. mijlen van Offluſe.

Van daer quamen wy in de groote bemuerde Stad Capeſſe 4. mijlen van Mota / logeerden aldaer by den Gouverneur / die van alles in abondantie opſchafte / en ons van verſche Paerden / Cameelen / en Exels provideerden. Ick ginck wat door de Stadt wandelen / om alles te beſichtigen: ſtaen 6 hooge Toorens en veel Miſigitten / binnen / met een magnifique Begraffenis van een Baſſa / die wel over de dupſent Realen van achten had gekoſt. Alhier wort groote inlantſchen handel gedreven. Van hier trocken wy voorts naer het Dorp Acar / 5. en een half mijl van daer / en paſſeerden het Dorp Mapos in het hangen van eenen hogen Berg daer ick met verwondering (te paerde ſittende) ſagh Ploegen / Taepen / Mapen en Coorn volwaſſen. ſo dat jaer upt jaer in altijt gebeurt / en was daer en boven meeſt al ſteenachtighen gront. 's Avonds logeerden wy in de Stadt Ype / 2 en een half mijl van Mapios / daer wy ons (als in Turckyen) in een ſchoon Badt ginghen waſſchen. 's Morgens vertrocken wy na de Stadt Machadder / 5 en een half mijl van Ype / van daer na de Stadt Nakaſmarre / en ſoo voorts naer de bemuerde Stadt Jerrime / 6 en een half mijl van Machadder: Begonnen hier ſo groote Hagel-ſteenen te vallen / als ick opt mijn dagen geſien hebbe. Des anderendaeghs arriveerden wy in de Stadt Dammer / 3 en een half mijl van Jerrime / alwaer wy van 100. Turckſche Soldaten in gehaelt wierden / en voor den Gouverneur (dat een Hongers man was) gebracht / die ons een royale maeltijt bereyt hadde. In het midden van deſe Stadt leyt een Caſteel / van blauwen Arduyn-ſteen / door een Italiaen met ronde punte opgemaeckt / met wepnich geſchuts verſien. Van daer marcheerden wy voorts tot in't Dorp Serafia / 5. mijlen van Dammer / alwaer my van den Secretaris van den Baſſa geordineert wiert te blyven. Ondertuſſchen wierdt hier een koſtelijcke maeltijt van Harten / Hinden / Haſen / Delthoenders / Quartels / Duyven in Paſteyen / Gebraden met alderley Frupten / Taerten / en Marſepeynen / voor ons bereyt / met ſchoonen rooden Wijn hier te lande geparſt. 's Morgens voor den dage weder opgeſeten / ontrent het Gebergte gekomen zijnde / ſont my den Secretaris upt den naem van den Baſſa / een koſtelijck Paert / met Goudt en Silver behanghen / om daer mede in de Stadt te komen. Wat naerder komende / reſcontreerden den Delt-Overſten van het Legher te paerde / met ontrent 300. Turckſche en Arabiſe Soldaten / beſtaende in 5. Vaendels te voet / die (naer dat zy dry maels gechargeert hadden) alle voor ons heen marcheerden. En ontrent de Stadt Chena / beſeghende ons den Baſſa / met meer als twee hondert van ſyn principaelſten Adel / ſeer koſtelijck in Gout en Silver Laecken te paerde / dat (mits in't opgaen van de Son) een Silver-bergh ſcheen / en een verwonderingh in't aenſien was. Sont my twee fraeye Jongens (als Vrouwen gekleet) teghen / om te ſegghen dat ick

Digitized by Google

hem

hem stillekens volgen soude/ wilden ons in't Hof verwachten / en reedt soo deur. Byde Stadt gekomen zijnde / konden deur't volck qualijk geraeken/dieder als een Heyr-Legher buyten om te sien waren gekomen. Den Secretaris van den Bassa moeste door twee van sijn jongers te paerde/ met het volck te overrunnen/ plaets maeckten. Voor het Hof zijnde/ wiert mijn Paert van een Bassas dienaer by den toom gevat / en soo voor de Zael van den Bassa tot op de Capisseryen gebracht / daer ick af moeste staen/ trad soo voorts door den principaelsten Adel / die daer seer kostelijck aen wederzijden over eynde stonden/naer den Bassa/ die daer met groote reputatie als een Godt/ op een verheven plaets sat : Hem behoorlijcke eere gedaen hebbende / dede my sitten / daer op den Capiteyn / die mijn Tolck was/ antwoorde/ seggende: Heer u zy geluck/ den Capiteyn kon op sulcken maniere niet sitten:waer over hy een kostelijcke stoel liet halen. Geseten zijnde / vraeghde met een straf gelaet/ waerom ick daer quam?Hem d'oorsaeck mijner komste verklaert hebbende / leyde sijn hant op mijn hooft/ seggende wellekom te zijn. En alsoo hy wel wiste dat ick van den verren wech vermoeyt was/ seyde gaet rusten / hier naer sullen wy malkanderen wel spreecken; en liet my door zijnen Secretaris eenen Gouden lakensen Rock/ in teeken van wellecom/ om hangen / daer mede ick te paerde/ van 4 a 5. van den principaelsten Adel door de Stadt in't Huys van den Mayerdom/om te eeten geconvoyeert wiert. Van daer brachten sy ons na de maeltijt/ in't huys dat voor my geprepareert was/ wel versien van alle lijftochten/ so Schapen / Hoenders/ Wijn/ en wat'er meer tot de huyshoudinghe van noode was. De Stadt Chenna leyt ontrent 3. mijlen van het Dorp Serasia/ daer ick des nachts geslapen hadde. So dat ick op den neghenden dach / van Mocha in Chenna (ontrent 55 mijlen) ben gereyst. Naer dat ick daer na mijn presenten aen den Bassa en sijn Adel gedaen hadde/ wiert ick in het Hof van den Secretaris by veel Adels te gast genoot / daer van alles in abondantie opgeschaft/en groote geneuchte gehanteert wiert. Dese Thuyn was seer playsierigh / van alderhande Fruyt-boomen versien/so Amandels / Persicken / Orangie-appelen / Lemoenen / Citroenen / Druyven / menichte van Roosen/kostelijcke Lust-huysen / springende Fonteynen / en fray Gebouw. Soo ick in den Thuyn aen Tafel sat / quam daer een vreesselijcke groote tamme Luy paert / als een hont/ die de brocken van de Tafel / sonder yemant te beschadigen / op at. Van daer ginck ick in het Casteel van den Bassa / alwaer over de 1000. Mans / Vrouwen en Kinders in ostagie waren / soo groote Heeren van het Lant haer Broeders / Kinderen en Susters/van eenige Provintien / waer mede sy in dwanck van den Bassa gehouden werden/ om niet weder te rebelleren. Staet een groote munte met Antiquiteyten van oude tijden / insonderheyt een groot huys/dat sy seggen van Noach ghemaeckt is / alwaer den Bassa zijn Vrouwen in woonen / en van de klootloosen sterck bewaert. Boven dat/ staet'er een schoonen Tempel/ daer voor in't inkomen van het Portael/met ysere tralien ronts-om/ een groot stuck hout is/dat sy seggen van de Arcke Noë te zijn/houden't selve voor een Relique/en in groote weerde. Soo ick op de mueren van 't Casteel stont/begon onsen Trompetter te blasen Wilhelmus van Nassouwe. Van stonden aen quammer een Turcx Soldaet my op de schouderen slaen / seggende hout Capiteyn / meynt ghy dat het Casteel al uwe is? Mijn excuse/ so veel mogelijck/gedaen hebbende/(als op sulcke plaetsen toe komt) dede ons vrientschap / seggende dat hy veel deugden van onse natie genoten hadde / doen hy met de Galeyen van Spinola voor Duynkercken gevangen wiert;

Digitized by Google

bzacht ons bp een vreeſſelijcken grooten Leeu/op een Toozn in een pſeren gpole. Hier ſagen wp een Put/ die ſp ſeggen van onſen Booz-vader Jacob gemaeckt is/ was over de 100. vadem diep; het Water/ datter met leere Emmers uptgehaelt wozt/ is ſo hout/ dattet qualijck tegen de tanden te verdzagen is. Hier ontrent ſtaet noch een vierkanten Tempel/ boven plat/ daer over de 100. Pplaten/ pder van een ſteen/ in ſtonden/ met andere Antiquitepten meer/ langh booz Chziſtus geboozte gheimaeckt.

Daer na ontboodt mp den Baſſa/ die mp mijn verſoek van in Mocha volck te laten/ afſloegh/ ſeggende/ alſoo ick geen Bzieven van den groten Heer van Conſtantinopolen bzachte/ ſonder wiens conſent hp't ſelve niet doozſte beſtaen/ te meer haer Leeraers vreeſ hadden/ wp allenkens/ noch tot in Mecca/ daer haten Bzopheet Mahometh begraven lepdt/ ſouden komen/ allegeerden exempel/ Chihity/ daer na in Aden/ nu in Mocha/ en alreede in Hideda waren/ daer ons Jacht hem gereet maechten/ om verder het Hoode Meyz op te loopen/ alwaer geen Chziſten natie komen mochten. So dat om de begane faute bp die van het Jacht/ bupten mijn oozde/ niet upt en richte: als het Contract van dzp ten hondert booz upt en ingaende goederen/ dan als noch/ met groote verwonderinghe van de Inwoonders/ Perſiaenſe/ Indiaenſe/ en andere Cooplieden/ die 15 a 16 per cento van Tol moeten betalen/ continueert. Des anderendaechs moeſt ick met den Secretaris/ booz laſt van den Baſſa/ in Compagnie van noch 50. a 60. van den pzincipaelſten Adel/ naer den Thupn Hoſſe/ ongeveer een mijltjen van de Stadt rijden/ daer van alles in abondantie opgeſchaft was/ en veel tijt-koztinge gehanteert wert. Is een plapſierige plaetſe/ verſien met koſtelijcke Speel-hupſen/ ſpzinghende Fonteynen/ delicate Fruytboomen/ en Pverg met Viſch. Op den 16. Mey/ nam mijn vziendelijck af ſchept van den Baſſa/ die mp wederom een gouden laken-ſen Hock vereerde/ en met een ſchoone partye volck bupten convopeerde. De Stadt Chena/ is gelegen op de Reviere van Jammen/ ofte Arabia Fœlix/ ontrent/ als voozen verhaelt/ 50 a 55. mijlen te landewaert in van Mocha/ ongeveer twee uren om te gaen/ ronts-om bemuert/ met ſterche ongebacken graeuwe ſteen/ nochtans durabel/ heeft dzp groote ſchoone Poozten/ van blaeuwe Arduyn-ſteen ghemaeckt. Alle Booghſchooten verre/ ſtaen ronde Toorentjens met ſchiet-gaten/ heeft 4. hooghe Toorens op Miſigitten of Tempels/ menichte van ſchoone gebouwen/ Luſt-hupſen/ Wooningen/ en Badt-ſtoven/ daer de mans booz-middach/ en de vzouwen naer-middaeghs in gaen waſſen. De Vzouwen van de ſtad gaen meeſt al vermomt/ met veel ſlavinnen achter haer over ſtrate/ als ſp in Turckpen doen/ en zijn veel al Chziſten kinderen/ van de Turcken in de Levant genomen/ waer mede deſe Landen ſoo gepopuleert werden. Den Baſſa genaemt Jaffer Baſſa/ is een gebooren Hongersman/ lept hier als Vicerop/ wegens den Gzooten Heer van Conſtantinopelen/ werden alle dzp jaer als Viſitores upt Poztugael in Indien geligt/ en andere in plaets geſonden. Hoch deſe Baſſa heeft hier nu al over de 9. jaren geregeert/ en gheſtadigh tegen de Arabiers geoozlogt: men ſept/ hp al twee andere/ die hem quamen verloſſen/ onder wegen heeft laten vergeven. Houden al te ſamen het Machomets geloof (als deur heel Turckpen) en wozt grooten handel gedzeven van de Banjaenſche/ Indiaenſche/ Perſiaenſche en Joodtſche Kooplieden. Op den 24. dito/ arriveerde ick weder in Mocha/ daer geen klepne blijtſchap onder ons volck was/ groote jalouſie onder de Inwoonders en vzeemde Kooplieden/ over het Contract dat ick met den Baſſa ghemaeckt hadde/ wegen den Tol van

Digitized by Google

dzie

dzie percent/ daer sy 15. a 16 moesten geven: Gaven Requesten over/verwondert zijnde / dat den Bassa ons Chzistenen sulcken courtosy deden / en aen haer dat geloovige Machometanen waren/niet; dan konde haer niet helpen/hy seyde recht upt dat het hem also beliefde. Daer nae sagh ick in het huys van den Capitepn Mime / Overste van de Galepen / een rupgh Schaep / upt Æthiopien / met ses Hoorens / alwaer ick 10. Realen van Achten vooz boot: Van gelijcken een ander met glat hayz / upt Paep-Jans lant / met een soo grooten bzeeden staert / dat hem naer sleepte / en een derde-part van 't Schaep (naer dat het geslacht was) woegh. In sijn/na dat ick mijn affairen in Mocha verricht hadde/ ben ik met vzientschap van daer/ op den 7. Julp naer Chihity/alwaer ick mede een Comptoiz gestabileert hadde / vertrocken / latende de Schippers ende Cooplieden in groote bzese van genomen te wozden.

De vermaerde Stadt Mocha/ is gelegen in't Roode-Meyz/ op de Kust van Arabia Fœlix/ op de hoogte van 13 graden 18. minuten/en Noozdelijcker bzeete 13. graden 25. minuten wassende Noozt-westeringhe / heeft een tamelijcke goede Reede / men lept'er op 4. 5. a 7. vadem sant-gront. Is groot in 't begrijp/ niet bemuert maer open; versien met veel groote schoone Hupsen / sommighe van blaeuwen Ardupn en gebacken steen / andere van Riet en Kley. Aen 't Noozteynde van de stadt lept een kleyn ront Casteeltjen / van blaeuwe Ardupn; by tijden alsser Herri Middelton met sijn schepen domineerde/opgemaekt. Mocha heeft over 50. a 60. jaren maer een Visschers Dozp geweest; en sedert de Turcken 't lant in kregen / is soo van langerhant beginnen te floreren; te meer om dat het groot Coninghs schip / dat jaerlijcx van Suweez/met kostelijcke Coopmanschappen afkomt / groot perijckel lijdt Babel Mandel te passeren/eer 't in Aden komt / daer als doen den principaelsten handel gedzeven wiert / soo dat

Mocha nu de beſte inkomſte van 't lant geeft. Is redelijck wel van alderhande Natie gepopuleert. Den Gouverneur is een Turck / met de meeſte part van ſijn Soldaten / die over de dry hondert ſterck waren / de reſterende Arabiers: over de dry dupſent Benjanen / ſo Koop-lieden / Silver-ſmits / Wiſſelaers en andere Ambachts-lieden / met veel dooz-trapte Joden / Indianen / Perſianen en Armeniers. In mijnen tijdt arriveerden in Mocha / 42. Koopvaerdy Schepen / van verſchepde plaetſen met veelerhande Koopmanſchappen. Bzenghen daer-en-boven menichte van rijcke en arme lupden / om in pelgrimagie naer Mecca / by haren Pzopheet Mahometh te gaen. Deſe Schepen komen alle jaren in Apzil en half Meert / en vertrecken in de andere Mouſon rijckelijcken met contanten en ander Europiſche Waren / in Auguſtus weder naer huys. Het booz-ſz. Coninghs Schip bzacht dit jaer over de 350000. Realen van achten / en 50000 goude Venetiaenſche en Booz-ſche Ducaten / veel Wolle en Zijde-Lakenen / Tin / Quickſilver / Fermilioen / Safferaen / groote quantitept Noorenburgerye / Moſcoviſch Leer / Fouwa / daer het Crap-root van gemaeckt wozt en Kahauwa / een ſpecie van ſwarte Boontjens / gelijck Boontjens-holwoztel / daer ſy ſwart water van maken / en warm in dzincken.

Volcht een verhael van het Gebiedt des Turckſchen Keyſers, in Aſia en Africa.

SOmmige Autheuren hebben gewilt / dat Egypten een deel des Werelts ſoude ſijn / verdeplt van Africa en Aſia / tuſſchen welcke twee ſy het beſloten. Andere / die de Nijl booz de ware ſchept-pael van Aſia en Africa nemen / ſtellen hier een deel af in Aſia en Africa. Maer Ptolomeus / en veel andere / die de roode Zee / ofte de Arabiſe Golphe / booz een bequamer ſchept-pael deſer twee deelen genomen hebben / ſtellen Egypten in Africa. Is eertijdts genoemt geweeſt Æria / Ætia / Potamia / Ogygia / Melambola / Hephestia / Mpara / en Æthiopia / om dat veel Mooren hun daer onthielden. Maer den naem Ægyptus heeftet van een haerder Coningen / den Bzoeder Dania gekregen / ofte van den Nijl / die oock eertijts Egypten genoemt was / ofte van de volkeren upt Meerſeu / van den geſlachte Cham / die volgens get upgeniſſe Joſephi / oock Egyptenaers genoemt wozden. Plutarchus in Oſprim noemt het Chemia / gelijck Oztelius ſeer fraey aentepckent van Cham den Sone Noähs. In de H. Boecken der Hebzeen wiert dit Lant genoemt Meſraim als Joſephus getupght / en Chus / ſoo Arias Montanus wil. Waer op niet geſweghen dient dat de Egyptenaers hare afkomſt trecken van Meſraim den Sone Chus / geſpzoten upt Cham / den Sone Noähs. De Arabiers noemen dit lant Mezre / en de Inwoonders Chibit / na den naem des geens / die eerſt in deſe Landen geheerſt heeft. De Turcken noemen 't Elchebits / ſo Pinet getupcht / ofte Elquibet ſo Marmolius ſchzijft. Dit Lant ſtreckt ſich in de lenghde van 't Zupden na het Nooxden booz / een grooten ſtreeck / hebbende ten Weſten de woeſtijnen van Barce / Lybia / Numida / en't rijcke van Nubia: ten Zupden't Rijcke van Bugia en den Nijl / gelijck Leo Africanus getupcht. Maer Plinius / die hier in van velen gevolgt wozt / ſtelt het eynde van Egypten aen deſe zijde dicht aen de ſtadt Spnea / die nu Aſne genoemt wozt. Ten Ooſten grenſt het aen de Wildernijſſen van Arabien / welcke is tuſſchen Egypten en het Roode Mepz / en deſe gantſche ſtreecke is woeſt en ſonder water / tot 8. dagh-repſens in de lengde. Ten Nooxden grenſt het aen de Middellantſe Zee / die aldaer de Egyptiſche Zee genoemt wozt: Alle welcke genoegh te kennen geeft / dat de oude alleen dat Egypten genoemt

Der Egypte naren a komſt.

Digitized by Google

genoemt hebben/'t welcke bewoont/ en van den Nijl besproept wort/ namelijck/ alle't lant dat met die groote woestijnen omcingelt wort/beginnende van ontrent Spena tot de Middellantsche Zee toe; en dan langhs den Nijl henen van Asne tot Alcair ofte Cair toe. Van Alcaire af/ ofte dicht daer by/ deplt sich de Rivie-re Nilus in twee groote armen / en maeckt van Egypten aldaer eene drie-hoeck / waer van de twee hoecken sijn twee Canalen van den Nijl/ beyde in de Zee vallende/namelijck/aen de rechter-hant tot Damiaten toe/ en aen de slinc-her-hant tot den mondt van Canopa/ daer nu de Stadt Rosetta light. Den voet van desen drie-hoeck is de kust van d' Egyptische Zee / tusschen den mont van Damiaten en Rosetta/ ontrent van 300. stadien. Soo is dan het Noorderste deel van Egypten / het welck Neder-Egypten genoemt wort/gelijck een Eylant/ besloten van de Zee / en dese twee Canalen van den Nijl/en wort begrepen onder den naem van Delta/ door de ou-de Historp-schrijvers/Dichters/ etc. om dat het dese Griechse Letter △/ die een rechten drie hoeck is / vergelijckt. Dit Eylant heeft in de ronde/ volgens Stra bo/ontrent 3000. stadien die 375. Itali-aense mijlen maken: Doch seggen de he-dendaegse Schrijvers/ dat dese Delta in den omgangh ontrent 300. mijlen heeft. Egipten light by den Tropico Cancri / nae Circulum Arcticum toe / tusschen de sevende en tiende Paralelli / voorne-melijck onder den tweeden Climaet: Wesshalven den grooten Somersen dagh een wepnigh meer is als van dertien en een half ure / en in den Noordtlijckste-n hoeck niet boven de 4. uren. Dit Lant is van veele oude Geographisten / in verschepden deelen bedeplt en afghe-schepden geweest/onder anderen ook in Hoogh en Laegh Egypten / ofte in Op-per en Neder-Egypten. Het Opper-Egypten was dat langhe smalle deel / dat boven Spena begint/aen de grensen van Ethiopien / en by Alcaire eyndight. Het Neder-Egypten/ begreep alles wat tusschen de twee Canalen : van den Nijl besloten lagh tot de Middellantse Zee toe/onder de fozme van de Letter △ ofte drie hoeck. Egypten is ook eertijts van Alexandzo in veel Gouvernementen ver-deplt geweest : het welck de Romeynen naderhandt ook vooz goet vonden : He-rodotus stelt 18. Gouvernementen ofte Nomas/Strabo 19. Ptolomeus 46. Pli-neus ontrent de 50. Doch Ortelius heef-ter uyt verschepden Autheuren meer als 66. by een vergadert. Wat nu sijne ste-den aengaet / daer af hebben sommighe geschzeven / datter ontrent 26000. eer-tijts geweest sijn ten tijde dat Amasis re-geerde : en Diodorus seght datter by sij-nen tijde 3000. waren. Doch Ortelius en heefter niet meer als 300. konnen vinden/ hoe naeuw en neerstich hy ook na de sel-ve gesocht heeft. Soo datmen hier dooz geloouen moet/dat de Oude hier in mede gerekent hebben alle de Dozpen en ghe-huchten. Niet te min is seker / dat dooz de Spcise / Macedonise / Romeynse / en andere oozlogen vele der selver vernielt sijn gewozden. De vermaertste sijn Spe-na/Thebes dat ook Diosopolis genoemt wiert/Centprum/Heliopolis/Babylon/ Alexandzia/Pelusium/en andere. Spe-na / nu Asna genoemt/ ligt recht onder den Tropico Cancri/alhier segt Plinius/ maechte men een diepen put / daer men geen schaduwe in en sach / als de Son in het begin van Cancer was. De stadt Memphis / aen geen syde van den Nijl gelegen op de West-zijde/ was eertijts de woonplaetse der Koningen van Egyp-ten/ van de welcke de Pyramidden/wep-nigh van daen sijn ghelegen. Alcaire is daer naer de woon-plaetse ghewozden van de Sultans ofte Soudaens van Egypten : Doch mepnen sommige/ dat Alcaire op de selve plaetse is / daer eer-tijts Babylon geweest is. Ook verse-kert ons Bellon / die alle die Landen dooz-reyst heeft/ dat Babylon een wep-

Hoe veel Steden sommige in Egypte ten gestelt gebben.

Digitized by Google

nich boven Alcaire is / en dat daer noch veel overblijfſelen en oude geſichten gheſien worden / en thans noch een Dorp is / bewoont van veele Grieckſe en Armenijſche Chriſtenen. De ſtadt Alcaire is een forme van eenen Dry-hoeck / is ſeer groot / en met muyren omcingelt / behalven't meeſte deel / daer den Nijl teghen aen vloept. Buyten het begrijp der muyren ſiet men veel ſchoone gebouwſelen / en een ſterckte / dat op eenen hoeck van een Steen-rotz light; wiens trappen upt de Rotz gehouwen ſijn; en kan van dit ſlodt het gantſche Egypten by na overgeſien worden. Het meeſte deel der Hupſen is met een dubbel dack om des ſons wille bedeckt / en hebben ſeer laghe inganghen / behalven de Hupſen der Grooten / die ſo hoogh ſijn als hier te lande. Daer is eenen platten Toorn / waer aen gemerckt wordt de vruchtbaerheyt alle jaer in Egypten / want ſoo den Nijl tot het boovenſte gat toe vloept / ſoo oordeelenſe / datſe een goeden en overvloedighe Oogſt hebben ſullen / en ſoo voorts minder en minder. Daer is oock in Caire ofte Alcaire een plaets / die met een muyr omcinghelt is / genoemt Baſeſtan / daer veel Silver-werck / Goude Lakenen / &c. verkocht wort: Alhier is altijt veel volcks by een / midts de veele vreemdigheeden / die aldaer te ſien zijn. Sommighe ſeggen dat deſe Stadt meer als acht mijlen in den omgangh / heeft oock meer als 24000. ſtraten / die des nachts geſloten worden. Buyten en binnen de ſtadt zijn veel ſchoone Hoven / daer veel Suycker-rieden / Palmboomen / Oranjie-Appel-bomen / Citroenen / en wilde Limoenen in waſſen. Boven Materea / 't welck eenen ſchoonen Thuyn is / dicht by Alcaire gelegen / ſtaet eenen Obeliſcus / die veel grooter en dicker is / als die te Alexandrien ſtaen / oock als die op de Sien-plaets te Conſtantinopolen ſtaet. De Pyramiden van Egypten / ſo Belon ſchrijft / ſtaen op een verheven plaets / en vertoonen haer wel 40000. ſchreden verre / die 266. mijlen maecken. De Egyptenaren noemenſe / Pharaons / en zijn in't beſien noch veel wonderbaerlijcker / als de Autheuren die beſchreven hebben: want de oude gebouſelen der Romeynen / hebben voorwaer wepnigh te bedupden / ten aenſien van deſe groote Steen-hopen. Men ſietſe in een gants woeſte plaetſe / vier mijlen van Alcaire / drie ſteen-worpen over den Nijl: De grootſte gaet oock de andere in ſchoonheyt verre te boven. Sijnen voet is 300. voeten vierkant / dat is / 1200. in de rondte / en zijn hooghte is ſes hondert voeten. De ſteenen / daerſe van ghemaeckt ſijn / zijn by na gelijke groot / zijnde 3. voeten langh en 2. voeten breedt / oock ſoo dick; en alhoewel dat den top ſchijnt ſpits gemaeckt te zijn / ſoo iſſe nochtans een-en-twintigh voeten vierkant in trap gelept. Nu wat hooger / voor by deſe Pyramide: ſiet men den grooten Coloſſum / die Sphynx genoemt was / dicht aen't Canael van den Nijl: welckers beſchrijvinge den Leſer by Plinium / Herodotum en eenige andere wijtloopigh vinden kan. De ſtadt Alexandrien was eertijts een van de grootſte des wereldts / alleen in het getal van Inwoonderen voor Romen wijckende: Light in een ſandige plaetſe aen den oever van de Zee / getimmert als een halve mane / breeder als langh verdeylt in nieuwe ende oude ſtadt. De oude ſtadt heeft drie mijlen in de lengde / hebbende van binnen / behalven vele vreemdigheden / twee Santbergen. Sijne oude muyren ſtaen noch over eynde / maer het binnenſte deel is by-nae gants onbewoont. Al de Hupſen ſtaen op Velders / daer in water-backen gemaeckt zijn / en worden van Marbere Pilaren onderſtut: Deſe backen zijn daer / mits 't gebreeck van water / want daer en is geen ander / als dat door den arm van den Nijl daer in gelept wort / door ſekere Canalen / om deſe backen eenmael des jaers te vullen het welck geſchiet den 15. Auguſti. Daer ſijn vele ſchoone

Beſchrijvinghe van de Stadt Alcaire.

Eenen Toorn daer de vruchtbaerheydt van Egypten aen bekent kan worden.

Van de Egyptiſche Pyramiden.

Vele vreemdigheden in Alexandrien te ſien.

Digitized by Google

ſchoone en groote ſtraten / daer veel antiquiteyten te ſien zijn ; onder anderen oock ſes Marbere Colommen / yeder van twintigh ſchreden in de rondte / en ſtaken noch drie vademen boven de Aerde uyt.

Wicht aen de muyren van de Haven / zijn twee Haelden / by na gelijck ; beyde met Hyroglyphiſe Letteren gegraveert / welcker eene by-na geheel met Sant bedeckt is / en de andere is noch 10. vademen boven de aerde / hebbende 11. voeten in de vierkant. Wat hooger is de plaetſe daer het Paleys van Cleopatra was / en daer ſy een Galerye hadde / die in de zee uytſtack / ſoo noch door de overblijfſelen gheſien kan worden. Buyten de Stadt is een Colomme / die Cæſar oprechten liet / ter gedachteniſſe van de nederlage Pompei / en is van Marber / oock ſeer hoogh : het Fondament met de Hooft-ſtucken zijn van 80. voeten / en daer ſijder 28. in de rondte. De nieuwe ſtadt is een wepnigh vermakelijcker / liggende in een blacke plaetſe / en hebbende aen de ſlinckerhandt de oude Haven / die beſchermt wort van een Kaſteel in de oude ſtadt : Maer wort nu om ſijne onbequaemheyt niet gebeſight / dan om Schepen en Galeyen in te leggen. Aen de recht erhant is de Nieuwe Haven / wort van den Noorden-wint dapper gequelt / doch van de een en de ander zijde wort het wederom van twee Kaſteelen beſchermt / die Pharos genoemt worden / waer van het eene op een half-Eylandt ligt / en heeft anders geen vers water / als daer uyt des Stadts water-backen gebracht wordt. Het ander ligt daer recht tegen over / ſo dat alle de Schepen tuſſchen het geſchut van deſe twee Kaſteelen heen varen moeten ; en ſonder deſe twee Havens ſoude de ſtadt in korten tijt onbewoont zijn / van wegen de quade lucht die daer is. Een half dag-reyſens boven Alexandrien ligt Roſetta / een ſraeye Stadt / gelegen aen den Nijl / en ontrent 8. Mijlen van de zee. De Huysen ſijn alhier ſraey en luſtigh opgetimmert en met vergult en Schilderye heerlijck op-gepronckt ; een dingh dat heel vreemt in deſe Provintien is.

De ſtadt Damiaten is oock ſeer vermaemt / en dicht aen de Middellandtſe Zee gelegen. Behalven deſe Steden zijnder noch Michaele / oock Fua of Foua / naeſt Alcaire de grootſte van allen : Recht tegen over deſe licht het Eylant Edibeb / dat de Nijl aldaer maeckt. Maer de Dorpen binnen in't Lant gelegen / zijn gebouwt op hooge plaetſen / op dat ſe van't overvloeyen des Nijls geen ſchade lijden en ſoude. De Troglodyten beſitten het Lant aen geen ſijde den Oever van de Roode Zee / aen de rechterhandt van Egypten. De voornaemſte Steden deſes Lants zijn Corondol / hebbende een goede Haven / en Alcoſſer / ofte Chuazit : En hier openen haer de Bergen / om een paſſagie te geven voor de vruchten / die men uyt der Abiſſinen Landt brenght. Daer is oock Suaquez / daer een ſchoone Haven is aen de Roode Zee. Alhier houdt den Turck gemeynlijck eenen Baſſa / die over dit gantſche Landt commandeert. Men ſiet oock aen de Roode Zee / en gelijck als het Hooft van de Arabiſe Golphen / de Stadt Suez. Deſe Stadt heeft eertijts om haer Coophandels wille / die daer gedreven wiert in de goederen uyt Indien en Arabien komende / ſeer vermaert geweeſt / doch is nu gantſch vervallen / en dat om het gebreck van alderhande dingen ; alhoewel den Turck veel moeyten aengewent heeft / op dat ſe bewoont ſoude worden. Egypten wort alleen van den Nijl beſproeyt / die het Landt aldaer ſeer vruchtbaer maeckt. Van den oorſpronck deſes Reviers zijn verſcheyde meyninghen / en by na alle onſeker. Doch men weet hupdendaeghs voorſeker / dat ſy niet uyt de Bergen Luna / ſoo Ptolemeus wil / en komt ; maer uyt een ſeer groot ſtil-ſtaende water genoemt Zaire in het Opper-Ethopien / tuſſchen het Coninghrijck van Congo ofte Monicongo / en het Lant van Monomotapa /

Van waer den Nijl zijnen oorſpronck heeft.

Digitized by Google

motapa / onder den elfden graet / op de hooghte van den Polus Antarcticus. Eerst maecktse door haere krompten veele Eylandekens / maer in Egypten komende looptse tusschen het geberghte henen/die haer besluyten/en maeckt daer nae eenen Delra. De oude Autheuren en zijn niet alle eenderley van meyninge/ noopende de gaten van den Nijl / want sommighe stellender seven: andere met Ptolomeo negen / en met Plinio elf. Doch de hedendaegse Autheuren stellender maer 3. ofte 4. als Guillaume de Ceyt / en Pieter Belon / die by brengen het gene sy gesien hebben; want sy verdeylt haer ontrent 4. mijlen van Alcaire in 4. Armen/ waer van de twee/ de andere 2. Schip-dragende maken / namelijck die van Damiaten en Rosetta. Doch wanneer de Reviere overloopt / dan maektse veele by-loopende wateren vaerbaer / en anders niet.

Dese Reviere voedt vele Visschen / en schrickelijcke Monster-dieren / als Zee-paerden / en Zee-kalveren / Crocodillen / en andere Dieren / die de menschen seer beschadigen. Men seght/dat op dese Reviere geen wint en waeyt / en dat sijn water soeter is/ als eenigh water ter werelt: Oock en isser geen Reviere / die door soo veel en langen stuck Lants henen vloeyt / als dese. Het overvloeyen in Egypten begint ontrent den 17. Juny / op welcke tijdt dese Reviere groeyt geduerende 40. dagen vervolgens / en loopt wederom af door even soo veel dagen Dit gebeurt als in Ethiopien / het welck boven Egypten leyt / die langdurige regen heeft / eerst op de verste Bergen; en als desen regen over is/ hout het overvloeyen op / en de Reviere loopt dan wederom af / het welk wonderlijk is/ten aensien van andere Revieren / die / als dese groeyt / verminderen / en als dese vermindert / wederom swellen en groeyen. Terwijlen dan dese Reviere dus hoogh vloeyt / sijn alle de Steden gelijck Eylanden / mits sy op hooge plaetsen getimmert liggen: soo dat men dan nergens komen en kan/dan te Scheepe / en alle wilt gedierte/ dat sich niet na het geberghte begeeft / moet versmooren: Soo dat als dan oock de tamme Beesten opgehaelt en op stal geset / moeten worden. Het Landt van Egypten is laegh/ vlack en sonder geberghte: Sijne Locht is warm en gesont. Is niet / als het andere Africa / van de brandende Zuyder-Sonne gequelt/maer wel van den Noorden / die daer vochtigh is / in plaets datse hier droocht. Daer valt oock genen Regen / die het oock niet van noode heeft mits het Landt jaerlijcks van den Nijl genoechsaem bevochtight wort: en so der by avontuyren / het welck gants selden gebeurt/ een regen valt/ die veroorsaeckt Koortsen/Katarren en diergelijcke sieckten. Is wijders seer vruchtbaer / van wegen de overvloeyinghe des Nijls / by welcke faute aldaer een groote duyrte is. In de steden verre van den Nijl gelegen sijnde/ sijn veel diepe Grachten gemaekt/ op dat die plaetsen / den Nijl afgeloopen sijnde / niet gants van water ontbloot souden blijven. Trogus en meer andere segghen / dat geen Landt ter werelt soo vruchtbaer tot den Menschen onderhout en is/als Egypten/en hebbent de Koorn-Schuyr des werelts ghenoemt; welck Romen oock alderbest bewaerheyden soude konnen. Het heeft oock alderley Granen / oock Erweten / Boonen &c. Veel goede Weyden / en schoone Olijfboomen in grooter menighte. Doch het Opper-Egypten/ ofte 't Landt Sahid/ gaet alle de andere deelen in veelheydt van Boonen/ Erweten/ Vlas/ Dieren/ Hoenderen / en Gansen verre te boven. In Neder-Egypten is veel Ooft/ Haver en Rijs: oock veel Katoen / ende Suycker. Den Oogst valt hier in 't begin van April / so dat voor den 20. May alhier niet een ayr meer af te maeyen is. Daer groeyt oock seer goeden wijn / en dat overvloedigh: Maer weynigh Oly / en Brandt-houdt / oock niet veel andere

Wanneer den Nijl begint te wasschen en af te loopen/en de oorsaecke waerom.

Egypt is genaemt geweest de Koorn-Schuyr des werelts.

Digitized by Google

andere Boomen als Palm-bomen / die alhier seer hoogh groeyen. Den Tamaristen-boom groeyter niet of moet gesaept zijn / doch wast so wel op dzooghe als op vochtighe plaetsen: 't Heeft oock veel wel-rieckende Bloemen. Behalven het wzeet en schadelijk gedierte / voet het oock een groóten hoop tamme Dieren / als Buffels / Ossen / Kemels / Paerden / Ezels / Schapen / en Geyten / die daer alle seer groot wozden / midts de goede wepdinghe. De Schapen / die der swarte wolle hebben / zijn seer groot en vet / hebbende bzeede en dicke staerten. En mits dit Lant des winters seer moerassigh is / so voet het oock veel water-gevogelte / voornemelijck veel Opevaers / die op sommige grasachtighe plaetsen aen den Nijl de velden schier geheel bedecken: en veel Vossen / goede spijse voor de Opevaers. Dit Lant heeft oock altijdt veel Metael-mijnen gehadt aen de kanten van Ethiopien / Daer wozden ontrent Alexandzia soo veele Aëtites ofte Arentsteenen / gevonden / datmer heele Schepen mede laden kan; en dese Steenen hebben dese sonderlinge deught over haer / datse een Dief doen erkennen. De Vzouwen in Egypten / zijn oock soo vzuchtbaer / datse dickmaels dzie en vier kinderen t'eener dzacht baren. Dicht by Alcaire groept den Boom / daer den Balsem op wast: en ontrendt Alexandzette wassen veele Citroenen / Limoenen / Ozangie-Appelen / Vijghen / Kersen / en andere vzuchten / als oock veel Rijs / Haver / Gerst / Boonen / en Spelte. Het Eplandt Edibed / heeft overvloedighe Suycker-rieden / Palm-boomen / Rijs / Boonen / Erweten / &c. Arabia Crogaloditica / is een onvzuchtbaer / sandigh / woest / en onbebouwt lant / is oock wepnigh bewoont / mits daer seer wepnich water is. In de stadt Suez en is geen water / oock niet op twee mijlen naer in het ronde / want sp moeten wel twee mijlen verre upt eenen put / haer water op Kemels laten halen / 't welck noch even-wel een wepnigh vzack is. De Egyptenaren hebben altijt dapper verstandig en vernuftigh geweest / so dat Macrobius Egypten noemt / de Moeder aller konsten: Want de Egyptenaren hebben gevonden / de Landtmeet-konst / Cijffer-konst / Geneef-konst / en andere Konsten meer: Hebben hun oock vlijtigh gequeten in Sterre-konst en Tooverye / daer sp ook tot hooge wijshept in gheraeckt zijn. Sp hebben oock de eerste geweest / die de namen der twaelf Goden ghevonden hebben / het oprichten van Altaren / Eer-beelden / Afgoden / en Tempelen. Hare Vzouwen dzeven oock eertijdts de Koopmanschap / hielden Herberghe en deden allerlep Mans-werck / soo dat de mannen ledigh waren / en de Vzouwen veel wercks af-leggen moesten. Andere Volckeren hadden veel een maniere / als sp rouwe over de overledene dzoegen / datse hare dooden beweenden / het hooft met stijck bedechten / en het hooft-hayr met den Baert groepen lieten; maer de Egyptenaren / lieten haer Baert scheeren / en bewonden hare Handen en voeten met deegh. Sp schzeven van de rechter zijde des bladts / na de slincker-zijde toe / gelijck de Hebzeen / Turcken / Arabiers / en Perssianen noch doen. En gebzupckten tweederlep soozten van letteren; de eene was geheymlight / en de andere was voor een peder gemeyn. Hare Pziesters mosten alle dzie dagen alle het hayr / dat over haer gantsche Lichaem was / laten af-scheeren / op dat se gene onreynighepdt in den Tempel met haer en bzachten. Dzoeghen witte Linnen kleederen / die oock seer suyver moesten gewasschen zijn. Haren voorhupdt moest oock besneden zijn / op dat alle onsuyverhept van den Altaer (soo sp seyden) gheweert mochte wozden. En dzoegen houte schoenen. In Egypten en wierden noch Bonen gesaept noch gegeten; mits sp die voor onreyne spijse achteden; noch en mochten oock van elders gene in het Lant gebzacht wozden. Alle Egyptenaren

Der Egyptenaren wijse in 't rouwe dzaghen over hare dooden.

Digitized by Google

naren offerden Oſſen / Stieren en Kalberen; maer was verboden geen Koeyen / nochte Vaerſen te offeren / want deſe waren de Godinne Iſis opgeoffert. Sy aten Roggen-broot, en dronken ook Biet / uyts het gebreck van den wyn. In een Maeltijdt zijnde / en wel gedroncken en gegeten hebbende / wiert een grooten houten Beeldt / doodt Lichaems gelijck / om gedragen / daer by deſe woorden van den Vertoonder gevoegt wierden: Cedt en drincht / want als gy uptgeleert hebt, ſult ghy deſen gelijck weſen. Hare Koningen ghebruyckten een groote ſachtmoedigheyt / tegens hare Onderdanen / waer toe ſy ook halvelingh gedwongen waren; want op den dagh van hare Begrafenisse / die twee maenden en acht dagen na hare doodt geſchiede; hebbe den Oppers-Prieſter aen het Graf, daer het doodt Lichaem by was / een lange Oratie over 't leven des overleden Conings: en indien hy wel geleeft hadde, en dat het den volcke behaegde / betoonden sy hare toe-ſtemminge door het geklap der handen / en ſoo hy ook qualijck geleeft hadde / het welck den Prieſter mede geloven was openbaer te verhalen / weygerden sy hem ook wel de begraffenisse / ofte misſhandelden het Lichaem: Want hadden ſy eenen goeden Coning gehadt / dien beweenden sy alle dien tijdt dat het Lichaem boven de aerde ſtont / met groote Klagh-liederen / ſoodat in dien tijt niemant noch dorſt noch weyght / ja en ſlapen ook noch op bedden / noch en verkenden hare Wijven niet in alle dien tijdt. Sy waren ſo ſuperſtitieus / datſe hun niet en vernoeghden met afgeſtorvene Helden te vergooden / en na hare doodt als Goden aen te bidden; maer derhaben noch andere Dieren / als Katten / Honden / Apenwerts / Wolven / Crocodillen / en diergelijcke veel: Welckers Figueren en Beeltenisſen sy op ſeerekere daghen in hare Steden en Dorpen om-droegen: Begroeven die als menſchen in een Lijnen doeck / en dat op ſekere daer toe gheordonneerde plaetſen; als ſijntjes met Specerijen geſalft en gebalſemt: Ja ſoo ook pemant eenige deſer doot ſloegh / moeſte dadelijck ſterven / ook van de hant des gemeynen volcks. Tot de opvoedinge van deſe beeſtachtige Goden / waren geordonneert de deftigſte Luyden; haren dranck was van Spelten of Garſt / en de ſpijſe was Bloemen-Pap / geſoden en gebraden Gansen / en diergelijcke koſt. Soo pemant deſer Beeſt / een ſterven ſagh / bedreef ſoodanigen rouwe / als of hy zijn kindt verloren hadde. En hoedanigen pracht / in hare begrafenisſen ghebruyckt wierden / kan daer uyt afgemeten worden / dat ten tijde des Coninghs Ptolomeus / toegenaemt den Wijſen / een koe te Memphis van ouderdom geſtoghen zijnde / den Meeſter, behalven een groote ſomme zijns eyghen gelts noch 50 Talenten ſilvers den Coning ontleende / om deſe belachelijcke uytvaert te volboeren. De afgeſtorvene Menſchen wierden al te ſamen eerſt ghebalſemt eer sy begraven wierden / en hadden de rijcken meeſt elck een eygen graf / de anderen wierden in hare kuyſen tuſſchen 2. muuren ingemetſelt / tot dat hare Mahomelingen beter middelen kreyghen / om mede een eygen graf voor hun te kopen. Van de oprechte Egyptenaren is thans een kleyn deel noch overig / want sy zijn gebracht tot een hant vol Chriſtenen / en de andere hun vaſt houdende aen het Mahometiſmus / zijn vermengt onder de Africanen en Arabiers. Doch en iſſer geen Natie / die meer van't oude behouden heeft / als deſe; want men ſiet ſe in de Steden noch ſodanighe kleederen dragen / als de oude Schrijvers ons ſchriftelijck afgeſchildert hebben. Die in de Steden woonen / zijn ook een wenig witter als die ten platte Lande woonen / want die zijn heel bruyn. Zijn goet / hoy-poſtigh / en van goeder omganck. Die van Neder-Egypten overtreffen d' anderen in beleeftheyt; uyts die van Opper-Egypten / als diep in 't

Het gebruyck over de begraffenisse der Coningen.

Hoe een koe te Memphis begraven wierde.

Goden en Godinnen ook Honden / Katten / etc.

Land

Lant leggende/wepnich van den vreemdelingh besocht worden. Zijn seer genepgt tot danssen en springen. Het Manvolck draeght enge Rocken/met naeuwe Mouwen/ en zijn voor toe/ af hangende tot op de hielen: op 't hooft draegense eenen Tulban. De Vrouwen komen nimmermeer op straet/ dan met bewimpelde aengesichte. Hare Hupsen zijn soo laegh gebouwt/ datse schijnen meer voor de Honden/ dan voor de Menschen ghemaeckt te zijn: want zy meest-tijdts in de selve maer en liggen/ het zy dan om eten/ of pet anders: ook etense en slapense veel onder Boomen/ om ververschinghe van de wint te halen. Die van Alexandria/en andere Steden in Egypten/ spreken natuerlijck Africaen Arabis/ maer de Turcken/ die onder haer vermenght zijn/ spreken een seer verschillende spraake van de hare. De Trogloditen zijn meest alle seer woest/ plomp/ en geheel arm: Doch woonen aldaer ook behalven de Inboorlingen vele Arabiers en Mahometaensche Turcken. Geheel Egypten was eertijdts gedeylt in veel deelen en Gouvernementen; elck hadde zijnen Gouverneur/ die op alles/ wat noodich was/ achtinge nam. Maer het inkomen/ en den Tol was in dry gelijcke parteelen verdeylt: Het eerste was voor de Priesters/op datse alle de Offerhanden versorgen souden/ en dese wierden dapper onder het volck geeert; soo om datse den Goden toegewijet waren/ als om datse last hadden over alle de geheyligde dingen/ en ook om hare sonderlinge geleerthept/ daer in zy seer uytmuntende waren. Het andere deel was voor den Coningh/ het welck hy bestede tot den kosten des Oorlogs/ het onderhout van zijn Hof/ &c. en deylde ook seer milde onder den dapperen en uytmuntenden krijgs-luyden/ een yeder na zijne verdienste. Het derde deel wiert bestiert tot de betalinge der Soldaten/ op dat hier door een yeder aenghelockt mocht worden/ zijn lijf in gevaer te stellen/ en soo en wiert het volck met Tolten noch met schattingen nimmermeer belast noch beswaert. Hare Republijcke was ook in dry Staten van volck verdeylt namelijck in Bouw-luyden/ Harders en Ambachts-volck. De eerste voor geringhe prijs gehuert hebbende de Landen des Coninghs/ ende der Priesteren ofte der Soldaten/ oeffenden hun van hare jonckheyt af in de Bouwerye/ so datse daer in andere Natien altijt verre te boven gegaen hebben. De Harders en bemoeyden haer ook nergens mede/ dan met hare kudden/daer zy ook haer leven in versleten. Doch de Handtwercks-luyden bekommerden hun stadich met het geene daer hun de Wet aen verbonden hadde/ ende en mochten geen publijcke dienste bedienen. Hare Bonnissen en wierden niet lichtvaerdigh/ gestreecken/ maer met grooter voorsicht/en op-merck/ straften de boose en quaetdoenders seer hart/ gelijck zy dan ook de wel-doenders hooghelijck vergolden. Daer toe verkooren zy dan in de Steden Memphis/ Heriopolis en andere/ de wijste en voorsinighste Mannen/ op dat die 30. van de voornaemste kiesen souden tot Richters en Oordelaers; en dese kosen onder hunlieden eenen President des Raets/ die eenen gouden keeten droegh/ daer een Medaille aen hingh/waer in het Beeldt van de Waerheyt stont/ waer door zy zijne oprechtighedt wilden te kennen geven. Laet ons nu eens voortgaen tot hare Wetten/ en doorsien/ of de selve ons eenigh nut toebrengen konnen. Eerstelijck/ de gene die eenen valschen eet dede/ wiert sonder genade ter doodt verwesen/ als dubbelt gesondight hebbende/ eerst tegens Godt en daer na tegen zijnen naesten. Soo yemandt eenen anderen sagh beroouen/ ofte vermoorden/ en hem niet te hulpe quam/ ofte zijne doodt verhinderde/ soo hy het hadde konnen doen: wiert ook dadelijck mede ter doodt gewonnist: so hy het niet hadde konnen doen/ most hy ten minsten

De Republijcke was ook in dry-derley staten van volck verdeylt.

Van de Wetten der oude Egyptenaren.

Digitized by Google

sten de Moorders bekent maecken; ofte by faute van dien/ wierdt hy met roeden gegeesselt / en dry dagen sonder eeten ofte drincken in hechtenisse bewaert. Die een anderen ten onrechten beschuldighde / verwonnen zijnde / most de selve straffe lijden / die den anderen gheleden soude hebben / soo het waerachtigh gheweest hadde. Een pegelijck moste den Presidents/daer hy onder woonde/ zijnen naem en hant-werck by geschrifte brengen; en so pemant leugenachtigh in desen bevonden wiert/ ofte dat hy sich met eenich bupl gewin oeffende / wiert ghedoot. Wie pemandt gedoot hadde hy was dan dry ofte Slave/ wiert mede ter doot gevonnist; ten ware dat de oorsake/ daerom de nederlage geschiet was / gherechtich ware geweest: want straffende den doodt-slagh van een Slave/ was het leven der drye so veel te dupliger.

De Wet-gevers en hadden gheen straffe ghestelt over den Vader die zijnen Soone ombracht; alleen datse dry dagen en dry nachten by 't doode Lichaem blijven mosten; en stelde men oock opsienders daer by / op dat het niet verstrpmt en wiert. Dit geschiede daerom/ om dat hun onredelick dochte te zijn/den Vader het leven te nemen/ om dienst wille/ die hy selve het leven gegeven hadde; en dat het beter was den Soone swaerlijck te straffen/ dan een lang verdzietich en quellijck leven van haer te verwachten. Maer so pemant zijnen Vader ombracht / die wiert met een swaere straffe gestraft; en wiert / na dat hy met nijptanghen genepen / en met Maelden gepickt was / noch levendich verbrandt. Achtende dit de verfoeckste saecke op Aerden te zijn, dat pemant dien het leven nemen soude / daer hy't selve af ontfangen hadde. Een Vrouwe ter doodt verdoordeelt zijnde/ die bevrucht was / wiert tot na de baringhe bewaert/ als/ willende om een misdaet/geen twee Persoonen straffen. De Krijgs-ordonnantien waren sodanigh: Die in den strijdt zijn gelidt verliep/ of den Hoofdman ongehoorsaem was / wiert veracht / en van alle hoope berooft / om ter eeren te moghen komen / oock verboden geene wapenen meer te dragen. Die den vpant eenighe secreten openbaerde/ wiert de tong afgesneden: Die het gelt schroefde / verbalste/pemandts handt naebootste/ofte diergelijcke dinghen dede / dien wierden de handen afgehackt / op dat het Lidt dat de misdaet gedaen hadde/ oock altijts de smerte voelen moshte. Wie een vrye Vrouwe schaechte ofte verkrachte/wiert de Roede en beyde de klooten afgheslagen. Maer die alleen in eenich overspel bevonden was/ wiert veroordeelt 1000. slagen met Roeden te ontfangen; en sneden de Vrouwen den Neuse af / op dat door de misnaeckthept van dit Lidt/ sy gestraft wierden in dat deel / dat een der schoonste vereiersselen des aengesichts is. Over den Koop-handel waren dese Ordonnantien gestelt: So pemant misdaden te gelt ontfanghen te hebben / dat hem sonder Pandt-schrift gegeven was / soo wiert den Schuldenaer gelooft met eenen simpelen Eedt/ want dit by den Egyptenaren altijdt voor heplich gheacht was; ende en swoeren oock niet lichtvaerdigh. Soo en mocht oock dien niet geweygert worden / die het geldt uptgeleent hadde eenen Eedt in zijn eygen saeke te doen. Men mochte oock niemant om eenige schult wille of gevangen stellen/of Slave maken/ maer op zijne goederen/ of hebbende/ of toekomende/ alle schaden verhalen; want het Lichaem moste ten dienste des Landts blijven: want sy achteden sulcks gantsch onbehoorlijck te zijn / dat de Schuldenaren / die haer Lijf voor het Vaderlant waegden / om schults wille gevangen souden gestelt worden. Haer Wetten over de Dieverye / was soodanigh: De gene die haer hier toe wilden begeven mosten haer in het Register van den Opper-Priester laten aenteyckenen/ en hem 't gestolen goet toebrengen / soo haelt de Dieverye bedry-

Waerom een Vader / die zijnen Soone ombracht niet met der doodt gestraft wiert.

Hare Krijghs-Ordonnantien.

Ordonnantien over den Koop-handel.

Wetten over Dieverye.

Digitized by Google

ven was: Aen de andere zijde most oock die / dien het goet ontstolen was / voor den selven Priester komen schrijven / en aenseggen den dagh / en de ure dat het hem ontstolen was: De Dieverye hier door dan lichtelijck ontdeckt wordende / verkreegh den ontroofden zijn goedt weder / behalven dat het vierde-deel voor den Dief geordonneert was; en dat tot straffe van den anderen / die zijn goet niet beter bewaert en hadde. De Priesters en trouwden maer een Vrouwe / de anderen mochtender soo vele nemen als zy wilden / en onderhouden konden: En niemant en wierdt voor Bastaert gehouden onder hun / alwaer het oock / dat yemant van een slavinne ghebooren hadde gheweest / mits zy den Vader alleen Autheur van de generatie hielden / en dat de Vrouwe maer en was om het zaet te ontfangen / en dat selfde voetsel te geven. De kinderen wierden seer sober opgevoet / met groene Kruyden / en dierghelijcke Wortelen; liepen meest-tijdts bloots-voets / mits de getempertheydt des Lochts haer hier inne seer voorderlijck was. Die gene die reysden / ofte in den Oorlogh waren / wierden buyten haer kosten / sieck geworden zijnde / onderhouden; want de Geneesmeesters wierden van het publijcke onderhouden en geloont; waren mede onder hun grootelijcks in achtinge. Soo den Medecijnmeester / gevolght hebbende de regulen des H. Boeckx / den siecken niet en konde genesen / soo en wiert hy over zijne doodt niet beschuldight: Maer soo hy hem genas / gebruyckende andere middelen / most den Geneesmeester selver sonder genade sterven: Soo vast steundense op haer Voor-ouderen middelen en wetenschappen ter gesontmakinge / dat alle nieuwe verstooten en ongeacht mosten blijven. De Coninghen van Egypten / en mochten hare macht niet misbruycken / maer mosten leven / ende regieren / soo in Tollen te lichten / als oock in haer Hof / volghens de ghemeyne Wetten en Ordonnantien des Lants. Hy wiert van Slaven / nochte vreemdelingen gedient / maer van Edele Priesteren kinderen / die in alle manieren seer geschickt / en deughdigh waren / op dat den Coningh haer in deughden siende voorgaen / noch socht in alles te overtreffen. Hem waren oock sekere uren des nachts en des daeghs opgeleyt; om zijne dingen te verrichten / als smorgens alle Requesten / en diergelijcke dingen te ontfangen / die met wijse Mannen te beraden en af te vaerdigen; daer naer ten Tempelwaerts sich te begeven / na dat hy hem gewassen hadde / daer voor hem dagelijcks eenen Stier geoffert wiert / en den Priester hem voor allen den volcke vermaende / om deuchdigh te leven / en zijn volck wel te regieren / volgens de voetstappen zijner dooluchtiger Voorouderen / wiens vroome daden den Priester dan terstondt mede voor hem / en alle den volcke op las; en daer naer wenste hy den Coning een lang en welvarent leven. Soo wierdt mede den Coningh mate gestelt / in 't wandelen / baden / zijne Vrouwen te beslapen / en diergelijke dingen / op dat hy uergens in de mate te boven ginck.

Egypten wort bewoont van Mahometanen / Christenen en Joden die weynich zijn. Der Joden en Mahometanen Godts-dienst sal hier naer verhandelt worden. Maer de Christenen zijn of Egyptenaren / of vreemdelingen; De vreemdelingen komen daer om den Koop-handel / die tot Alexandryen / en te Alcaire gedreven wort. De Minnebroederen van de Orden St. Francisci te Jerusalem / komen aldaer Predicken / de Sacramenten bedienen / en diergelijcke dingē doen. Daer zijn eenige Christenen / die Cosites genoemt worden / en Christenen van de gordel: want al zijnse gedoopt gelijck wy-luyden / soo zijnse nochtans als de Joden besneden. Dese volgen eeniger maeten de Leere der Eutychianen; die maer eene natuere in Christo

Digitized by Google

toe en liet / waer door zy haer van de Roomsche Kercke af-sonderen. Hare Misse spreken zy in de Chaldeeuse sprake/dikmaels Alleluya seggende. Sy lesen het Euangelium eerst in't Chaldeeus / daer naer in 't Arabis. Als den Priester seght Vrede zy met u / soo gaet den jongsten onder haer alle/het omstaende volck met zijn hant aenraken. Na de consecratie / geeft hy een kleyn stuckrken slecht Broods aen den by-staenden. Sy staen onder den Patriarch van Alexandryen / en seggen datse het geloove houden van Paep-Jan.

Verhael van de Landen des Turcksen Keysers in Asia.

DEn grooten Turck besit alle het Landt/ dat gelegen is tusschen den Ponto Euxino/ ofte Mar Majour/ den Archipelago / de Middelantsche Zee Egypten / de Arabise en Persise Golphe / den Tyger/ de Caspise Zee / en de enghte die tusschen de Caspise Zee en den Ponto Euxino is.

Laet ons nu beginnen aen Asia Minori/ twelck wy hier nemen voor't gantsche Chersonneso/ ofte half Eylandt tusschen Mar Majour/ en de Zee van Cilicien en Pamphilien / dat sich na den Archipelago uytstreckt/en huyden-daegs Natolia ofte Opper-Turckyen / ghenoemt wort. Grenst ten Oosten aen de Reviere Phrat: ten Zuyden aen de Middelantse Zee: ten Westen aen den Archipelagum: ten Noorden aen Mar Majour. Dit Landt is besloten tusschen den 36. 21. en 45. graedt / dat is / tusschen het midden van den vierden Climaet en de 11 Paralellem / en het middelste des vijfden Climaets en den 15. Paralellem; alwaer de veranderinghe des langsten daghs niet meer en is dan een ure Wat het Zuyder-deel heeft/ zijnen langsten dagh is van 14 uren en een half / en het Noorder-deel 15. uren en een half/ zijne breede / volgens Plinium / is van 200000. schreden/namelijck van de Golpho die Lajazzo tot Trabizondo toe; waer in hy met Herodoto over een komt/ die seght Asia Minor in zijn breede heeft ontrent 5. dagh-reysens. Het Landtschap / dat eyghentlijck Asia genoemt is / nu Sabrium of Sarcum/ grenst ten Westen aen den Hellespontum Archipelapum; ten Zuyden aen de Rhodise Zee/ ten Westen aen Galacia/en ten Noorden aen Ponto en Bithyniæ. Het begrijpt de Landen van Phrygia / Caria / beyde de Mysia / Æolia / Jonia/ Dorida en Zydia.

Phrygia wort gedeylt in Opper en Neder-Phrygien / Opper-Phrygien is aen de Oost-zijde / en Neder-Phrygien aen de West-zijde. Opper-Phrygien / heeft noch gelijck voortijts/ meer Dorpen als Steden. Daer is de Stadt Midaja/ eertijdts de woon-plaets des Conings Midas/ aen de Reviere Sangiar.

Neder-Phrygia ofte Troades/ ligt teghen over den Berg Athos: waer in de Stadt Troya eertijts gelegen was/ daer van noch eenige overblijf selen van Muren en Toorens gesien worden. Buyten de Stad zijn noch eenige Graef-plaetsen van geheele Marber-steenen / als mede ruwinen van twee Casteelen met Marber opgemetst/ oock noch oude Colossen die (soo Belon seght) ter aerden liggen / als mede noch geheele Poorten hier en daer. De Stadt Pergamo was oock in dit Landt; en is de gheboort-plaetse Galeni. Alhier is het gebruyck van het Parckement gevonden; daer en is niets van overigh / als eenighe ruwinen / de plaetse noemt men noch Pergamo.

Troya en sijn overblijf selen.

Caria light tusschen Jonia en Lycia zijne Hooft-stadt was voortijdts Halicarnassus/ nu Messi; aen welckers rechter-handt den Bergh Taurus begint. Tuba is een stercke Stadt.

Mysia wort van Ptolomeo in Opper en Neder-Mysia verdeylt. Alhier was voortijts de Stadt Lampsacus / recht tegen over Calliopoli/doch is geruineert.

Abydus/

Digitized by Google

Abydus / nu Aveo / alhier is de enghte Helleſpontie maer ſeven ſtadien breedt. Deſe Stadt ſtaet noch / en zijn Caſteel met dat van Secta / dat daer recht tegen over light is de Sleutel van het Turckſe Rijck; want van deſe Caſteelen konnen alle de Schepen die tegen verlof des Turcks upt of in den Helleſponto varen willen / genoeghſaem beſchoten worden. Hier ligh ooch de Stadt Adzanutium / een volck-plante der Athenienſers / nu Landermiten genoemt. Alhier is ooch de Revière Gzanica / daer Alexander de Landt-vooghden Darij verwan.

Æolia light langs den Gever van de Ægeiſe Zee / en zijne Zee-ſteden zijn Myrina / Cuma / nu Caſiri / en Focea / nu Foglia vechia / met twee Havenen.

Jonia heeft in rechte Linie 40. mijlen lenghde / en 200. mijlen langhs de Kuſte / alwaer de Stadt / Epheſien light / nu Figene ofte Fiene genoemt.

Dorida ſteecht als een punt uptwaerts in de Zee; heeft de Stadt Guida in haer leggen / vermaert om het Beelt Veneris; en wordt zijne plaetſe ghenoemt Cabo Chio. In dit Lant regeer de Maſolus / een Coninck Cariæ / dien Artimiſia / ſo deftige Gzaef-plaets het bouwen.

Lepdia was ooch Mæonia genoemt: De Hooft-ſtadt was Sardis / daer den Coninck Cræſus woonde; zijnde dooz aertbevinghe omgewozpen / is van Tiberio weder opgebout. Lycia was eertijts ooch Mygas en Ogygia genoemt. Paelt ten Ooſten aen Pamphilien / ten Weſten en Noozden aen Carien / aen de Zee ontrent 200. ſchzeden. Daer waren eertijts wel 60. Steden / daer van noch ten tijde St. Pauli wel 30. noch in ſtant waren.

Galatia / wozt nu Chingara genoemt; Het grenſt ten Weſten aen Bithiniam en Phzygiam / ten Ooſten aen Cappadociam / ten Zupden aen Pamphyliam en ten Noozden aen den Ponto Eurino / alwaer zijnen Gever ſich upt ſtreckt 250. dupſent ſchzeden. Zijne vooznaemſte Stadt is Ancyra / nu Angouri; vermaert om zijne ghewaterde en onghewaterde Camelotten / die daer gemaeckt wozden. In dit Landt wozdt ooch gheſtelt het Landtſchap Paphlagonia / in welcke Sinope / ligt op een Berch in het half Eylandt aen Mar Maiou / hebbende een goede Haven. Daer is ooch de Zee-ſtadt Amiſa / nu Simiſo genoemt.

Pamphylia wozt van de Arabiers Zima genoemt; maer Belon verſchert / dat dit Landt en Cilicia nu Caramania genoemt wozt / in welcke haer ſeven Sangiacs van den Turck onthouden. Ligt ten Ooſten aen Cilicia / en een deel van Cappadocia; ten Weſten aen Licia en een deel van Aſia: ten Noozden aen Galatia / en ten Zupden aen de Pamphiliſe Zee, die altijt vol onweders is: zijne Kuſte is ontrendt van 150. dupſendt ſchzeden: Zijne Steden zijn Perga / Sidia / en Ætalia / aen de Zee-kant / dat nu Satalia genoemt wozt; en is de ſterckſte van alle de omliggende Steden.

Cappadocia grenſt ten Weſten aen Paphlagonien / Pamphilien en Galatien: ten Zupden aen een deel van Cilicien: ten Ooſten aen de hooge Bergen van Armenia Minoz: en ten Noozden aen den Ponto Eurio. Zijne vooznaemſte Steden zijn Trapeſonde. Amaſia / ligt in een black velt aen de Revière Gazalmach / en is de woon plaetſe van eenen Beglierbei des Turcks / die hem noemt Beglierbei van Amaſia en Cappadocia. Hier ligt ooch de Stadt Iconium / nu Cogna / wiens Figure tont is / heeft oude mueren / zijne Coozens zijn vier-kant; daer zijn 8. Poozten / en vele ſchoone Moſqueen en Badt-ſtoven.

Cilicia / dat Joſephus Tharſis noemt / wozt meeſt Caramannia genoemt / en paelt ten W. aen Pamphilien: ten N. aen den Bergh Taurus: ten O. aen den Berch Arnan / nu Montenegro: en ten Z. aen de Ciliciſe Zee. Zijne Hooft-ſtad was Hama of Hamſa / eertijts Tarſis / gelegen

Digitized by Google

gelegen in een ſchoone valleye / en wort bevochtight van de Riviere Cydana. Noch de Stadt Adana ſonder Mueren / maer heeft een Caſteel met vierkante Toorens. Armenia Minor wort meeſt Geneh genoemt / en grenſt ten O. aen den Phrat / door welcke Riviere het van Armenia Majori af gedeylt wort: ten W. aen Cappadocia: ten Z. aen Cilicien / door by den Berch Taurus: en ten N. aen Pontus. Doch en is den Turck daer niet geheel meeſter af.

Om de beſchrijvinge te eyndigen van 't gene den Turck in Aſia beſit / laet ons komen tot een deel van Armenia Majori / begrepen onder den naem van Turcomannia het welck Georgia ook begrijpt / en paelt ten Noorden aen Colchidi / nu Mingrelia / ten Weſten aen den Phrat en Armenia Minor / ten O. aen 't andere deel van Armenia Minor: en ten Zuyden met Meſopotania / nu Diarbek. Sijne Hooft-ſtadt is Eſechia / die ſommighe houden voor het gene noch overigh is van Artaxarxe. Hier by licht het Landeken / dat de Perſſen en Turcken Curdeſtan / en de Arabiers Keldan noemen.

Georgia / anderſints Gurgiſtan / begrijpt 't oude Iberiam / niet een deel van het Opper-Armenien / ofte Armenia Majori. Dit Lant raeckt ten Weſten aen Mingreliam: ten Noorden aen Sembrie / voortijts Albania: ten Weſten aen Servan: Dit volck hadde tot op onſen tijdt altijts haere vryheydt bewaert; haer nu met den Turck / nu met den Perſiaen verbroedende / doch is nu ten meeſtendeel onder den Turck / die daer veel vaſte Steden heeft.

Geheel Arabien by een genomen zijnde / is een groot Lant / en wort beſloten ten Weſten met het Roode Meer / en ten Oſten met den Sinu Perſico. Ten Zuyden heeft het de Oceaenſe zee / en ten Noorden Syrien en den Euphratem. Nu wort het verdeylt in dry deelen / als Deſerta / Petrea / en Felix Arabia.

Arabia Deſerta / wierdt van den Hebreen Kedar genoemt: zijne grenſen ten Oſten zijn de Babyloniſe gebergten / en een deel van de Perſſiſe Golphe: ten Noorden Meſopotania en den Phrat / ten Weſten Syrien / en Arabia Petrea / en ten Zuyden het gheberghte van Arabia Felix.

Arabia Petrea paelt ten Weſten / en Noorden aen Syrien: ten Zuyden aen het geluckige Arabien; en ten Oſten aen het woeſte Arabien. Dit Landt wort nu Barra / ofte Bengaucal ghenoemt. Hier ligt den Bergh Sinai / deſen is ſeer hoog / en gantſch moeyelijck om op te klimmen / daer zijn trappen aen gemaeckt met Menſchen handen uyt de klippen gehouwen / op dat de Kemels en andere Dieren de ſelve te beter ſouden op-klimmen konnen. Op deſen Bergh is een Clooſter van Grieckſe Monicken; die met haer vijftigen / ſterck zijn / en de Chriſten Pellegrims ontfangen.

Arabia Felix aen d'andere twee gevoeght zijnde / is gelijck een half Eylant tuſſchen de Arabiſe en Perſiſe Golffen; zijnen Gebet is van 3504. miſlen zeplens / wort nu Apaman ofte Gpamen genoemt. Sijne vooraemſte Steeden zijn Medina Canalabi / Mecca / Zeden / Zibit / en Aden / behalven veel andere / ons bekent zijnde.

Medina Canalabi / is te ſegghen / de Stadt des Propheets / ligt aen de zijde van't Steenachtige Arabien / en wel bevolckt. Alhier is het Graf Mahomets / daer ontrent de 3000. hangende Lampen by hangen.

Mecca / daer Mahometh / geboren ſoude zijn / licht niet wijdt van't oude Petra / tuſſen 't gebergten en woeſtijnen beſloten / in een vermakelijcke plaetſe / doch ſonder Mueren. Men ſiet jaerlijcks drie Caravanen van Alcaire / Daman en uyt Indien komen / die uyt devotie te Mecque komen / om dat Mahometh daer geboren is / en van daer trecken ſe naer Medina / daer zijn Graf is.

Zi-

Digitized by Google

Tiden is een Zee-ſtadt/ ligghende 40. mijlen van Mecque/ en heeft oock geen Mueren/ doch ſchoone Hupſen.

Zebith ofte Tibith is de Hooftſtadt van dit Arabia / light in een dal / tuſſchen twee Berghen / en op een Riviere van de ſelve naem/ een halven dagh reyſens van de Hoode Zee. Alhier woont den Beglierbey des Turcks.

Aden/een Coninckliſche Stadt/light aen den Oever van de Hoode Zee / is de ſchoonſte Stadt van Arabien / en niet alleen ſterck dooz ſijne gelegenthept/maer oock dooz Menſchen handen:heeft twee Bolwercken/een Caſteel/en een wel-beſloten Haven ; is gantſch vol volcx. De Stadt met het geheele Landt nam den Turck dooz liſten in/ des Jaers 1538. daer den Coningh bleef.

Uyt Arabien komende/treedt men in Idumea/'t welk aen het Meyz Sirbon begint / en tot in Judæa toe uytſtreckt. Hier leggen de Steden Gaza / Caire / Oſtracina / Rhinocoruri / Aſcalon ende Azoz.

Syrien is een ſeer groote Pzovintie / en wozt in vijf Landſchappen verdeylt / als Paleſtina/ Phœnicia/ Celo-Syria/ Syria en Comagena.

De particuliere Pzovintie van Aſia/ was eertijts ſeer vermaert om de Synadiſe ſteen / die den Albaſter gelijck was/ datter te Romen veel Colomnen af gemaeckt wierden.

Ontrent Tropen is't Landt ſeer mager en onvzuchtbaer / en heeft wepnigh waters : Maer 't Lant ontrent Pergamo is ſeer vzucht-dzagende. Daer zijn oock ſteenen Holen / daer haer eenige menſchen in verbercht hebbende ten tijt des oozloghs / in ſteen verandert zijn. Strabo ſtelt ontrent Hierapolis eenige warme wateren / die hy ſepdt in ſteen te veranderen. Men ſegt ook datter water is ſo beguaem om Laken te verwen/ dat alle verwen van krupden of wozte-len booz die wjcken moeten.

In Caria/ ontent Mangeſia/ wozdt den Magneet-ſteen ghevonden : Dit Lant heeft eertijts de aertbevingen ſeer ſubject geweeſt.

Myſia / heeft ontrent Lampſicq ſchoone vzucht-dzagende Wijngaert.

Jonien heeft ook veel Vermillioen/en ſchoonen wijn op ſommige plaetſen.

Lydien hadde booztijds veel Rivieren/ upt den Bergh Tmolus/ af komende/ die onder haer zandt oock Goudt vermenght hadden. Soo was ook in dit Lant veel Gout en Silver/ Safferaen en ſchoone vzuchten.

Lycia is ſeer doz en onvzuchtbaer/om des Berghs Tauri wille/ doch zijn zijne velden redelijcken vzuchtbaer. Den top des Berghs Chimeræ was eertijts vol Leeuwen/ en't middelſte om ſijne goede wepden vol Gepten/ en't benedenſte vol Serpenten. Dit heeft den Poeten oozſake gegeven te vercieren een Monſterdier/ genoemt Chimera/ dat het Hooft en den bozſt van een Leeuw hadde/ den Bupck van een Gepte/ en den ſteert van eenen Dzaeck. d'Aertbevinghen hebben dit Lant altijt ſeer beſchadight.

In Pamphylien/als ook in Cilicien/ hebben de Gepten ſo ſachten hayz als zijde/ en is daer by ſo wit als ſneeuw.

Cappadocia heeft alderley Gzanen / ooch Wijn en Oeſt/als mede Silver/koper / Yſer / Alupn / Chzyſtael/ Jaſpis/ Onyx/ en Albaſter; ooch veel Paerden. Den top des Berghs Argea is Somers ſoſwel met ſneeu bedeckt/als 's winters.

Cilicien wozt in tween gedeylt/ 't een is genoemt het doxre Cilicien/ en light aen de Weſt-zijde : 't andere het groene / en light aen de Ooſt-zijde. Dit heeft ſchoone Rivieren/dzaeght veel vzuchten/ en voet vele Paerden/ en wozt ooch redelijcken bebout ; Doch is zijn Landouwe vol leem en klep / en gants van boſſen ontbloot / ſoo datſe dat ſelve op de Bergen moeten gaen ſoecken/onder de welcke Aman is / daer veel hooge Cederboomen op groepen/ooch Genever-boomen / en andere Planten / die altijdt

Digitized by Google

groen zijn. Daer zijn ook geheele Boſſen vol Myrte-boomen / die witte vruchten dragen / ook vele Pijn-boomen. De Riviere Malmiſtra / die upt een ſchoon black velt ſpruptende in ſijnen loop een gedonder maeckt / dat verre gehoort kan worden. Daer zijn ook veel klepn Wolfkens / van de Griecken Squilaques / genoemt / die haer met gantſe troupen vertoonen / en ſoo diefachtigh zijn / datſe des nachts den ſlapenden ook komen beſoecken / en haer hun Schoenen / Hoet / en diergelijcke dingen ontnemen.

Armenia Major is wel vruchtbaer ſoo in Vee / als in Granen / doch is veeltijdts met Sneeuw bedeckt / en heeft veel geberghte. Soo doet ook Georgia / dat daer veel Wilderniſſe by heeft / ſo dat het zijnen vpanden hier door een moepelijck inkomen geeft; maer van binnen is het vruchtbaer / en heeft veel lage Vallepen / die van verſchepde Rivieren bevochtigt worden / als de Cyre en Araxe.

Arabia diſerta heeft veel woeſte plaetſen / en nochtans ontrent den Phrat veel gehuchten en inwoonderen / als ook aen het Geberghte van 't geluckige Arabien: het andere deel aen de Weſt-zijde is gheheel zandigh.

Arabia Petrea is altijts voor ſeer onvruchtbaer en dor geacht geweeſt / ſoo 't ook is; doch dat aen Syrien paelt / is het vruchtbaerſte. Het Manna valt hier ook / en aen de water-kanten waſt Koracl / dat van binnen hol is. Alhier wort ook den Amethyſta gevonden.

Arabia Felix is vruchtbaerder dan de andere twee / en wort van veel Rivieren en Meyren beſpoelt. Heeft Garſt en andere Granen / ook Hoonigh / Waſch / Appelen / Peeren / Citroenen / en diergelijcke; en men zaept hier ook twee mael des Jaers / als in Indien / hier is ook Kaneel / Myrrhe / Palmboomen / Nardus / veel Wierook en welrieckende Krupden / men vinter ook eenige Metalen / Geſteenten en Peerlen. Heeft mede veel Paerden en Schapen / wiens ſteert ſomwijlen wel 20. pont weecht. 't Landt ontrent Medina is onvruchtbaer / als ook ontrent Mecque / daer geen water en is.

Paleſtina is een ſeer vermakelijck Lant / onderſchepden met vele Beemden en vallepen / ook met veel Beken en Rivieren beſproept. Het regent daer ſeer ſelden / en nochtans draeghter de aerde Koorn / en andere granen / ook Gefts genoegh. De Hooſen zijn daer ſeer ſchoon van reucke / daer groept ook veel Krupt / Venckel / Savie en diergelijcke krupden: Ook Olpven / Granaden / Citroenen en Vijgen; als mede Palm-boomen en Wijngaerden / die driemael 's Jaers gepluckt worden / en ſeer goet is. Daer zijn alhier groote Citroenen / die men een geheel Jaer lanck op de Boomen bewaren kan / als mede Paradijs-appelen: Soo heeft het ook ſeer goede Meloenen en Comcommers: ende veel Honighs. Daer zijn veel Gepten / Haſen / Patrijſen en Quackels: Doch daer zijn evenwel veel plaetſen / die gantſch woeſt gelaten worden / om de veelheydt der ratten en mupſen / die de lupden daer quellen; ſoo dat / indien eenigh gevogelte de ſelve niet en at / de Lupden geenigh dingh en ſoude konnen zaepen ofte maepen. Het Meyr Samachonita droogt des Somers meeſt tijts gantſch upt / en daer in groepen krupden / en eenigh geboomte / daer ſich de Leeuwen en andere Beeſten in verſchuplen. De Velden ontrent het Meyr van Genezareth zijn gants woeſt / mits den Doorn-boom die daer ſo veel en dick groept / datſe het zaepen gheheel belet. Doch de Joden / die daer aen woonen / behelpen haer met de Viſſerye / en bebouwen dagelijckx meer en meer.

De Doode Zee / die van het Noorden ten Zupden vijf dagh-repſens lanck is / en van het Weſten ten Ooſten 5. mijlen breet; en van andere 70. mijlen lanck en 19. breet geſept wort / werpt ſoodanighe ſmoor en ſtanck upt / dat het Landt een halve mijl in 't ronde / onvruchtbaer is. Daer en is geen Vis in / noch en voet ook

Van doode Zee / zijnen ſtanck.

geen

Digitized by Google

geen gevoogelte; en soo men daer eenich Beest in werpt / hoewel de Beesten te samen gebonden zijn / so en sal het nochtans niet te gronde gaen / maer aen den Oever op-geworpen worden.

Galilæa en is niet seer vruchtbaer / dan dat het alderley Boomen voedt.

Samaria is een deel bergachtigh / en een deel vlack: Is seer vermakelijck / en vruchtbaer / heeft oock veel Fonteynen en soete wateren / als meede veel Lusthoven / beplant met heerlijcke Olijfboomen: op 't laghe lant wast alles wat tot des menschen onderhoud noodigh is.

Judæa heeft ontrent Jerusalem veel Appelen / Vijgen / Amandelen en Olijven / oock goet Landt. Op de Bergen staen alderhande Boomen / als mede wilde en Aromatique Kruyden: Selfs worden de Steenrotsen met Trappen gemaeckt / om daer op Wijngaerden / Olijven en diergelijcke te planten. Ontrent Rama is goedt Landt / doch weynigh Inwoonders / waerom het velt oock weynich gebouwt wort: Maer de Griecken zaeyen daer Koorn / Garst / Boonen ende Erweten; doch daer zijn weynigh Wijngaerden. Ontrent Gaza is het Landt seer vruchtbaer in alderhande vruchten / doch is het Landt aldaer wat kouder als elders.

Idumea is uytnemende vruchtbaer aen de Zee-kant / en ontrent Judæa / maer onvruchtbaer aen de kanten van Arabien / daer veel geberghte is.

Het Lant in Phœnicia ontrent Sidon / is vruchtbaer en goedt / hebbende veel weyden by Acon / als oock Wijngaerden / en veel Boomgaerden / die veel vruchten dragen. De Reviere Belo loopt ontrent dese Stadt / van welckers Sant goet Glas gemaeckt wort.

De Arabiers en oeffenden voortijts noch Koust noch Ambacht: Lieten het hooft hayr groeyen / doch den Baert niet. De outsten onder haer / hadde macht over alle de andere. Alle dingen waren onder hun gemeen / als mede de Vrouwen / soo dat yemant die een Vrouw gebruycken wilde / liet sijnen stock voor de deure staen / daer by den voorby gaende gewaetschout wiert niet in te komen. Ende aldus achten sy malkanderen alle gebroeders te zijn: Waren oock so beestachtigh / datse haer Moeders en Susters genooten.

De dooden en wierden by hun niet begraven / maer het lichaem des Conings begroeven sy in een Mis hoop. Hare belofte en trouwe bewaerden sy seer scherp en sorghvuldigh / en bevestighden die met haer bloet uyt de palm des hants.

Daer waren eenighe onder de Arabiers / die niet dan van Serpenten en leefden. Oock die Debes / dese bouwden het landt / en vonden onder de kluyten aerde / Gout en Silver / 't welck sy den vreemdelinghen verkochten / drie pont Gouts voor een pont Koper / en twee pont Silver voor een pont ander Metael. Voorts waren hare Koningen in hare Paleysen seer kostelijck in Gout en Silver / gelijck oock mede vele van de Inwoonderen: alle het Landt dat in 200. stadien ontrent haren Tempel lag / wiert geacht heyligh te zijn / en de inkomsten die daer uyt sproten / wiert besteet tot den dienst haerder Goden.

De Joden die eertijts Judea Samaria / Galilea en andere Landen bewoonden / ontfongen hare Wetten van Moyse / dien God geboot wat hy wilde dat sijn volk doen soude. Hare Wettē waren in 't kort: eerstelijk ordonneerde hy dat de kinderen van jongs aen in de wet onderwesoude worden. Dat de gene die in de Name Godts lasterde / gehangen soude worden en onbegraven blijven. Dat niets van 't gene door dieste verkregen was / in den Tempel gebracht / nochte geoffert en wiert. In yeder Stad wierden gestelt seven van de Oudsten en voorsichtigste Mannen / dese gaf hy macht om in alle saeken te oordeelen / daer by doende noch 2. Leviten: en in gewichtige saken wiert dan de Opper-Priester tot dicisie geroepen.

Digitized by Google

pen. Alle saecken moesten in den mondt van twee getuygen bestaen; daer toe en mocht geen Vrouwe geroepen worden / noch oock geenen slave. Men mocht van eenen Boom geen vruchten plucken / voor hy en hadde vier jaren geplant geweest / en dan moestē sy tiende van deselve betalen. De Reysenden en mocht niet verboden worden in eens anders lant te treeden / en daer voor zijn noodtdruft vruchten te plucken. Verboot oock dat men gene Hoeren trouwen mochte / noch Dochteren / die alreede met een anderen ondertrouwt waren; Maer dat de hoerachtige Dochter / die als maegt ten houwelijk genomē was / gesteenigt / ofte verbrant werde; en dat indien yemandt een Dochter gebruyckte / die met een ander verlooft was / en de misdaet met beyder bewilliginge geschiet was sy beyde ghedoodt wierden; maer so de Dochter verkracht was / dat dan den Man alleen gestraft soude worden. Die Weduwe gelaten wiert sonder kinderen / most van den Broeder des overledenen wederom getrout worden / op dat hy zijnen broeder saet verwecken mochte; het welck hy weygerende / moeste genoeghsame redenen voor de Outste des stads by brengen / die dan hem veroorlofden een andere te trouwen. Den rouwe over de overledene en mocht niet langher als 30. dagen dueren. De sone / die zijnen Vader ofte Moeder schelde / wiert buyten des Stads poorten opgehangen. De vyanden / die van haer in den oorlogh omghebracht wierden moesten sy begraven. Den gelover en mocht het pant van sijnen gheloover niet langer dan een geheelen dagh by hem houden / en soo den Schuldenaer hem niet en konde voldoen / most hy hem soo lange dienstbaer zijn / tot dat hy hem de schult betaelt hadde. Soo yemant een slave van zijn eygen volck kochte / dien moest hy opentlijck vry maken. Die een verdwaelt Beest vont / was verschult dat selve wederom onder sijn Kudde te brengen / ofte te bewaren / tot dat het den Meester wederom quam halen. Die verwonnen was / van een anderen vergift aengeboden te hebben / moeste hem selv en op-hangen. Die een ander een ooge hadde doen verliesen / moeste oock sijne verliesen. Den Stier die eenigh mensch gedoot hadde / wiert met steenen doot gesmeten / ende en mocht zijn vleys niet gegeten worden. Den Sone en leedt in zijne goederen / noch aen den lichaem geen schade om sijns Vaders wille / en so oock in 't tegendeel. Moyses ordonneerde oock / dat soo eenigh goet zijn volck van den vyanden ontnomen was / dat selve door eenen Herault weer geeyst moeste worden / en by faute van wedergevinge / haer den Krijgh te mogen aenseggen. En soo den vyant beoorlogt wiert / dat men dan geen vruchtdragende boomen beschadigen mochte: Alle rebellen mosten omgebracht / maer de andere vyanden / die haer vry-willigh overgaven / mosten alleen cijns baer sijn. In tijden van oorlogh en morhten de Vrouwen geen Wapenen handelen / daer de mannen mede strijden mosten. Daer was verboden van 't bloet van eenigh beest te eten. De Lazaren en die haer zaet verlooren hadden / wierden uyt de stadt gedreven; als mede de vrouwen / die geduerende hare Maenstonden. De gene / in wiens Huys yemant gestorven was / moesten uyt de stad vertreken voor seven dagen langh. Een Kraem-vrouwe van een Sone gelegen / en mocht in 40. dagen in de Tempel niet komen; en die van een Dochter geleghen was / in 80. dagen niet. Soo yemant de kuysheyt sijns Wijfs mistroude / moeste in den Tempel een ton Garsten-meel offeren / en daer naer sijn Vrouwe aen de Poorte des Tempels vertoonen / alwaer den Priester haer by eede af-vraeghde / of sy oock kuys geweest hadde / en so sy eenen valschen eedt bevonden wiert gedaen te hebben / overquam haer een openinghe in 't dick van haer been / met een stanck in den buyck / daer dese ellendighe aldus

aen

Digitized by Google

aen storf; doch so sy kuys geleeft hadde vol-droegh sy hare vruchten in 10. maenden sonder eenige weedom; en den Priester schrabde haren name uyt / die hy te vooren op parkement geschreven hadde / en gaf dien haer te drincken. Alle Overspeelders / Hoere-jagers en Sodomiten / wierden met de doot gestraft. Den Priesteren die haer gesonde leden niet en hadden / was verboden den Autaer niet te genaken / en wierden evenwel van 't gene in den Tempel geoffert wiert / gevoet. Alle de Landen / die van de Joden beseten wierden / mosten van 7. tot 7. jaren stil gelaten worden / en alle 't landt dat van sich selven vrucht droeg / moste oock alle 50. jaren gemeyn sijn / soo wel den Vreemdelingen als den Lantsaten / en dit jaer wiert genoemt het Jubel-Jaer. Dan mosten de Geloovers hare Schuldenaers uytstel geven / oft ten minsten een deel quijtschelden. Soo mosten oock dan de Slaven in vryheydt gestelt worden; en de Landen die om geringe prijs gekocht waren / mosten weder gegeven worden diense ontvreemt waren. De Israeliten hebben oyt boven alle Volckeren seer Godts-dienstigh en tot Ceremonien geneygt geweest. In den beginne gebruchtense tweederley soorten van Offerhanden; waer van't eene genoemt was een Brandt-offer / het andere Slacht-offer. De eerste Offerhande moeste op den Outaer geheel verbrant worden / en was voor den Rijcken / die een onderjarich Beest mosten brengen. Die van minderen staet waren / mochten een meerder-jarigh Beest offeren / en de rechter-beenen bleven voor de Priesters / en 't ander moste in twee daghen door de Offer-Priesteren gegeten sijn. Die nu geheel arm waren mochten met twee Tortel-duyven volstaen / daer van de eene geoffert / en de andere den Priesters gelaten wiert. Die eenigh quaet by ongeluck bedreef / most een jarig Schaep oft Bock offeren. Die sich aen eenigh heymelijke misdaet verschult vant / most een Schaep offeren. Soo gebruycktense dan oock so wel tot de publijcke als particuliere offerhanden van een Lam seekere mate Meels / tot een Ram dubbele mate / en tot een Stier drie dobbele mate. Sy besprengden oock de offerhande met Olye. Mosten mede dagelijcks een Lam des morgens / en een Lam des savonts offeren. Op de Sabbathen deden sy dobbele offerhanden. Op den eersten dag van alle Maenden offerden sy twee Ossen en seven Lammeren / een Ram en eenen Bock om de misdaden te suyveren: Daer by voeghdense dan noch twee Bocken / daer van de eene uyt den Tempel geleyt wiert / en was voor des volcks sonde / de andere wiert na de voor-stadt gebracht / en bewaert tot in den maent van Maerte; als haer Jaer begon en de Mane vol was / en dat de Sonne in Aries quam / deden sy de offerhande des Paesch-lams / om datse in dien tijdt uyt Egypten vertrocken waren geweest. Sy onderhielden oock sekere daghen des ongeheefden Broodts / en geduyrende dese dagen / branden sy dagelijcks in hare offerhanden twee Stieren / eenen Ram / seven Lammeren ende eenen Bock. De tweede soorte der Offerhande des ongeheefden Broots / was in het begin der nieuwe vruchten / dan presenteerden sy aen den Tempel sekere Maten Olye en een Lam tot Brant-offer. De reste van hare Ceremonien kan voorders uyt de Boecken Moysis gesien worden.

Onder de Joden (ghelijck alle dingh vervalt) zijn metter tijt opgestaen 3 Secten / die gants op een andere maniere leefden / als het gemeene volck. Dese waren Phariseen / Saduceen en Esseen. De Phariseen schenen een streng leven te leyden / de Wetten Moysis nae haer believen uytleggende. Op hare voorhoofden / en slinckere Armen droegense de thien gheboden Moysis gheschreven in Kaerten / die sy Philacteria noemden. Droegen mede groote / boorden op haere kleederen / als andere / en naeyden door-

Driederhande Secten onder de Jooden / ende eerst van de Phariseen.

Digitized by Google

nen daer in / op dat wanneer haer die staken/sy aen de Wet gedachtigh souden zijn: Sy eygenden Gode en de Predistinatie alle dingen toe: wel is waer / datse bekenden / dat de neyginghe en voornemen des Menschen hem behulpigh waren om gerechtigheyt te doen ofte te laeten: maer dat nochtans den Mensche in alle dingen beleyt wiert door het Fatu en het noodt-schick / het welck sy seyden te bestaen in de beweginghe der Hemelscher Lichamen. Evenwel verwachten sy een oordeel ten jongsten dage van Godt; geloofden oock/ dat de zielen onbedervelyck waren / en dat alleen de Lichamen der wel-levende van het eene Lichaem in het ander vervoeren/ tot den dagh der verrijsenisse toe; en dat de zielen der boose in een eeuwighe ghevangenisse vervoert wierden.

Van de Saduceen.

De Saduceen versaekten de Predestinatie en het noot-schick / seggende / dat Gode wel alle dingen bekent waren / maer dat het aen den wille des Menschen/ hingh goedt ofte quaedt te doen: mis-saeckten een verrijsenisse der dooden; bekenden oock geene Engelen. Ontfingen niet dan de vijf Boecken Moysis: waren seer strengh/ en communiceerden onderlinge seer weynigh.

Van de Esseen.

De Esseen leefden in 't geheel gelijck Monicken / haer van vrouwen onthoudende / niet datse voor 't houwelijck een schrick hadden / of het menschelijck geslacht wilden versterven laten/ maer om de lichtvaerdigheydt en ongestadigheydt der Vrouwen / die sy seyden de Mannen niet seer getrouw te zijn: Hare goederen waren gemeyn/bevredighden hun met te hebben witte kleederen aen 't Lichaem/ sonder verder verrieringe: En spraecken van geen wereltse dingen voor den opgangh der Sonne; maer daer naer begaven sy hun tot eenigh hand-werck tot de vijfde ure/dan wiessen sy haere Lichamen in water/ en onbeten in grooter stilte: Haer en was niet geoorloft te sweeren. Onder haer en wierde niemant in genomen voor datse hem een geheel jaer beproeft hadden; en ontfangen hebbende/ beproefden sy hem noch twee jaren / om sijne zeden te erkennen; soo sy hem dan noch in sonden bevonden / verdreven sy hem uyt haer geselschap / en leyden hem op boete te doen / tot den laetsten adem sijns levens toe / met kruyden en diergelijcke spijse te eten. Als sy met haer thienen by een geseeten waren / soo en hadde niemant derven eerst spreecken / sonder verlof van de andere negen. Sy hoeden haer seer van voor haer neder te spouwen / oock niet aen hare rechter zijde: en onderhielden den Sabbatdagh so gestrengelijck / datse oock op dien dagh haer gevoegh niet en dorsten doen/en genoot-druckt sijnde om dat te doen / namen sy een Schop met haer / en dolven een kuyl in de aerde / daer sy 't in deden. Om dat sy seer sober in spijs en dranck waren / leefden sy langhen tijdt / ende handelden geen Goude ofte Silvere Munte; en achteden die doodt seer eerlijck te zijn / die om den yver tot de gherechticheydt haer aenghedaen wiert. Geloofden/dat de zielen van den beginne af geschapen waren / en dat elck in zijnen tijdt een Lichaem aen nam; en dat de gene die uyt de oprechte Lichamen scheyden / aen gene zijde van de Oceaense Zee hun gingen vermeyden / daer de boose in onbewoonde koude landen mosten alleen in eeuwigheyt dwalē.

Die van Cappadocia waren van soodaniger naturen / dat sy niet sonder Koningen leven en konden / en men seght datse seer schelmachtig waren. Men gelooft / dattet in dit Landt was / daer haer de Amazones onthielden/ aen de Riviere Themiodon.

Die van Phrygia hebben ghevonden de voorsegginge uyt Vogelen/de Fluydt/ en het Instrument van drie snaren. Die van Cilicia wierden voor groote Roovers gehouden. De Phoeniciers handelden meer met de uytheemse als eenighe andere volckeren. De Idumeers waren altijt

Digitized by Google

altijdt seer oproerigh / en tot alle nieuwigheden seer genepght.

De naturele Turcken van Natolien / zijn veel Burgerlijcher als de geene / die Christen gheweest hebben: Sijn alle seer traegh in den arbeyt en Lant-bouw / dat indien de slaven niet het Lant en bebouwden / de Acheren gants ledigh souden blijven liggen. De Inwoonderen van Idumea te Caria / behelpen haer met Duyven / om van Alcaire advijs te krijgen watter passeert; men lepdt haer de Brieven onder de vleugelen / en sy rusten niet eer voor die by den Duyven-houder op het Kasteel / gheklomen zijn; en is tusschen beyde ses daegh-repsens / door woeste plaetsen.

In Palestima woonen by-na alderley Natien / als Armeniers / Turcken / Joden / Arabiers / Abyssinen / Indianen / Grieecken / Egyptenaers / en andere / die elck na haer eygen manier en gewoonte leven. Maer Galilea wordt meest van Arabiers bewoont / die kleyn en kort van stature zijn / en dragen een langen Dolck die haer tot over het dick van de kuyten hangt / daer over dragen sy een Kock die noch langer is / met afhangende mouwen / die seer lang en wijdt zijn. Dragen oock swarte en scherp-opgaende Bonetten; en gebruycken in den Oorlogh den Boghe / het Kapier ende Poignaert.

In Judæa woont veelderley volck uyt alderhande Natien / en dat om na Jerusalem in Pelgrimagie te gaen / en het H. Graf te besoecken / daer men 9. Kroonen van geven moet. De Pelgrims die daer aen komen / worden elck volgens hare Religie daer / sy het mede houden ontfangen.

Ontrent Rama vint men niet dan Grieecken / Turcken en Arabiers / die seer vlijtigh zijn om het Landt te bebouwen / en Wijngaerden te planten. De Idumeers zijn in zeden den Arabiers hare gebueren seer gelijck. De Arabiers zijn bruyn / verstandigh / listigh / superstitieus / genepght tot Koopmanschap / tot nieuwicheeden / Factien / en Rooverpen / seer waerch-gierigh; Doen den repsenden Man veel hinders op den wegh. Sijn oock seer genepgt tot het gesel schap der Vrouwen / die sy vele trouwen / en de laten evenwel gene der selver met ontdeckten aengesicht voor der Deure komen. Veel onthouden haer onder de Aerde in Holen: haere Wapenen zijn Pijl ende Boog / en lange Schichten. Die door het Woeste Arabien repsen / moeten haer selven besturen (mits de veelheyt des sants) door de Sterren / souden anders seer lichtelijck verdwalen / en is nodigh dat se van spijse en dranck wel voorsien sijn / want sy geen volk by den wege en vinden / oock geen water om te drincken. Die van het steenachtige Arabien / leven meest van Dadels. Langs den Oever van de roode Zee / wort veel Vis gesouten / en daer naer gedroogt. In 't geluckige Arabien bekommeren haer veele met Beestenhoedinge / de andere generen haer met Coopmanschap. De Olye wort onder den Arabiers voor een seer lecker spijse geacht. Maer de oprechte Arabiers woonen onder Tenten / en haren schat bestaet in Kemels / Paerden / en hare Wapenen / die sy hare kinderen tot Erfgoet nae laten. Sy en besaen hare Paerden niet / en gebruyken seer lichte Sadels. Sy achten haren Adel seer veele. De Inwoonderen van Turckomannia zijn groote Roovers / en zijn uyt den Tartaren gesproten / verslijten haer leven onder Tenten / hoedende haer Vee. Doch Inboorlingen dies Lants begeven haer veel tot de bouwerye / en eenige Ambachten. Daer worden schoone Tapijten en gewaterde Camelotten gemaeckt. De Georgianen zijn veel en dapper ten oorloge / voornamentlijck die aen't geberchte woonen / en sijn seer robust van Lichame. Het voornaemste inkomen van Natolien bestaet in Catoen: en Galacia heeft veel Coper-mijnen. Die van Pamphilia versenden veel gewaterde Camelotten /

Digitized by Google

lotten / die daer uytermaten schoon vallen. Maer die van Cappadocia maecken veel meer geldts van haer Silver / Yser / Aluyn / Christal / Jaspis en Albaster. De Ciliciers maecken oock veel Camelotten van Geyten-hayr / die schoon zijn: Phenicia heeft een groote aenkomste van Cooplupden; doch Arabia Fœlix noch veel meer om zijne Specerpen / Peerlen / en kostelijcke Gesteenten. Heeft oock so veel Wieroock / als voor de gantsche Werelt genoegh is. So is oock Mecqua een treffelijcke Koopstadt / en brengt veel geldts op van de Pelgrimagien / die jaerlijks daer geschieden / gelijck oock te Medina. De Stadt Aden is een van de grooste Koop-steden / die den Turck besit; want daer veel waren uyt Indien / Æthiopien / en Perssen gebrocht worden / die dan van daer elders vervoert worden.

De Stad Bursia / daer haer de Turcksche Keysers een langhe wijl onthouden hebben / is een stercke Stadt. In Caramannia ligt de Stadt Laranda / wiens Fort seer sterck geacht wort. In Paphalagonia light Amasia met een sterck Kasteel op een Heuvel / hebbende gestadigh groot Garnisoen. De stadt Trapesonda is oock seer sterck. In Arabia zijn 3 seer sterke stede / als Manta / Nazua / en Baila / met een groot / getal stercke Kastelen Aden is insgelijcks seer sterck / heeft treffelijcke Bolwercken en een seer sterck Kasteel; de Haven is wel gesloten / en den Turck houter sterck Garnisoen. Te Zibith hout den Turck een Bassa met eenige duysent Soldaten.

In Sirien is het Kasteel van Damas seer sterck / desgelijcks oock dat te Antiochia is. De Stadt Alp in Comagena is uytnemende sterck / en tot dese Sterckte helpt het Kasteel oock dapper. Behalven de Mahometanen / die alle dese Landen bewoonen / zijnder noch veel andere van verscheyder Secten / als Joden / oock eenige Roomse Christenen / als mede eenige andere. Men vint oock noch een kleyn getal volks onder de Armenianen / die de Latijnse Kercke toe gedaen zijn.

Alangiacame is een Kasteel liggende twee dagh-reysens van Tauris / het welck 25. Dorpen onder zijne Jurisdictie heeft / en dese erkenden den Roomse Kercke / niet tegenstaende datmen aldaer de Armeniaense Tale spreeckt. Dese zijn bekeert door Bartholomeum van Bolonien / die van den Paus Joanne tot XIJ. Bisschop over Armenien gestelt was / in den Jare 1337. Van dese 25. zijnder noch maer 12. volstandigh gebleven / de andere hangen eenigen den Patriarch van Opper-Armenia aen / anderen zijn geheel vernielt door den Oorlog. De 12. Dorpen dan / houden noch haren Bisschop / die van het Capittel gekoren / en daer naer van den Paus bevestight wort. De andere Christenen / die men daer noch vint / zijn Melchitæ / Nestory; en Diosocry.

De Melchitæ / die haren naem trecken van Melech het welck Koningh ofte Prins te seggen is / om datse soo in het geloof / als in de Concilien gevolght hebben de Keysers van Constantinopolen / zijn alle die in Asien de Grieckse Religie volgen / onder de Patriarchen van Constantinopolen / Alexandrien / Antiochien en Jerusalem; van welcke die van Antiochien sich te Damas onthoudt. Dese vier Patriarchen worden van de Bisschoppen dies Lants gekosen / met verlof van den Bassa / en bevestiginge van den Keyser / en bedienenhare Jurisdictie onder die authoritept die haer gegeven is. Alle dese Patriarchen met hare Bisschoppen zijn Monicken van de ordre St. Basily / waer van vele Kloosters door gheheel Oosten zijn / doch de voornaemste sijn dat van St. Saba in Jerusalem / dat van St. Catharina op den Berg Sinay / en dat van Monte Santo aen den Archipelago / Deser Religieusen zijn over al seer veel. Onder dese Melchitæ worden oock gestelt de Georgianen / die onder eenen Metropolitaen de Authoritept des Patriarchs van Constantinopolen erkenen. Dese roepen

St. Geor-

St. Georgium aen / als haeren Advocaet. In desen hoeck woonen ook vele Nestorianen / welckers Gods-dienst in't verhael van Persien / te vinden is. Men vint'er ook Dioscorp / die in drie Secten verdeplt zijn / Armenianen / Jacobiten en Costen. De Armenianen geven den titel van Prelaet aen vele haerer Prelaten; maer den naem van universeel Patriarch en geven sy maer aen twee / waer van d' een over Armenia Minori / d'ander over Armenia Majori gestelt is; dese woont in 't klooster van Ecmeasin / by de stadt Erban in Persien / d'ander in de Stadt Sis in Carmannien / dicht by Tarsis: en zijn wel alsoo sterck als de Melchitæ. Sy hebben 18. kloosters / en 24. Bisschoppen. Sy doen de Misse in d' Armenuse spraecke. Vieren de Annonciatie Mariæ op den 6. April / de geboorte Christi op den 6. January / de Purificatie den 14. Februarij / de Transfiguratie den 14 Augustij.

De Jacobiten / die genoemt worden na eenen Jacobus uyt Syria / de welcke leefde ten tyden Pelagy II. en des Keysers Mauricij / zijn meest Chaldeers / die in Steden en Dorpen in Mesopotamien / Syrien / en Babylonien woonen / en worden gereeknt ontrent de hondert en 60000. Dupsen / waer van de voornaemste zijn te Alep / Caramith / en te Cumontange in Mesopotamien. Sy plegen eertijts onder twee Patriarchen verdeplt te zijn / waer van d' eene woonde in 't geberghte van Tur / en d' andere in 't klooster van Gifran / dicht by de Stadt Mozdin / 't welck op een so hoogen Bergh is geleegen / dat de Turcken seggen / datse aldaer nopt het gevogelte boven haer hooft sien vliegen. Doch nu hebbense maer eenen Patriarch / 't welk die van Gifran is / die om de bequaemste gelegenheyt te Caramith woont. Desen heeft een Metropolitaen onder hem te Jerusalem / en noch eenen te Musali / en hier en daer veel Bisschoppen / als te Damas / Hama / Caramith / en in Chipres / met veel kloosters over al van de ordre St. Antony. Sy doen hare Misse in Caldeeuse spraeke; Eten na der Nonnen ondergank op vrydagen / alderley vleys / doch in de Vasten niet.

De Turcken zijn eensdeels naturel / afkomende uyt de Tartaren / eensdeels niet / als zijnde verloochende Christenen. Zijn meest breet van aengesicht / volmaeckt van leeden / ende robust van Lichaem. Laten niet anders wassen van den Baert als de knevels. Zijn logh van geest / ook traegh en lup in hare dingen: Onbequaem tot den Ackerbouw. Zijn seer geltgierigh: So dat sy ook de Justitie om gelt verkopen. Zijn onder malkanderen seer nederigh / ende gehoorsamen haere Oversten / doch seer moetwilligh over den vreemdelingh / en grootdunckende over haer selven / meenende dat ter werelt geen Natie en sy / die by haer te vergelijken is. Zijn groots in reden; houden haer belofte niet verder als haer dat dunckt voorderlijck te zijn. En niet tegenstaende dat hare Wet hun het Wijn-drinken verbiet / so synse nochtans tot de selve seer genepght; gelijck mede tot de hoerderije / en noch meer tot de Sodomiterye / so datse op hare Schepen altijt eenige Jongens hier toe expres bewaren. Gelooven licht / en zijn seer superstitieus / want sy seer bouwen op droomen / voorseggerpen / en houden voor vast dat eens yeders noot-schick en sterf-dag op zijn voorhooft geschreven staet en dat niemandt dese ure vermijden kan / het welcke doet / dat sy hun licht in groot gevaer begeven. Sy mogen soo veel wijven trouwen alsse konnen onderhouden / van de welcken sy ook dickmaels om geringe oorsaecken schepden. De Vrouwen gaen kostelijck gekleet / versiert met veel Gesteente en Goudt / zijn ook gewoon haer hooft-hayr / handen / voeten / en nagels / root te verwen. Gaen ook tweemael des weecks in de Badt-stoven / ghelijck de Mannen. En spelen noch met Kaerten noch met Dobbel-steenen.

Digitized by Google

Weplen ſeer mildelijck vele Aelmoeſſen/ oock onder de vreemdelingen. Hare kleederen zijn tot den voeten toe af-hangende / en van fijn Lijnwaet en Zijde / verciert met Peerlen en Borduyr-werck. Haren Tulban is wit/ behalven der gener/ die ſeggen datſe van Machomeths Bloet-verwan en zijn / die dragen groene Tulbans/ dien ſy oock niet af en lichten als ſy pemanden groeten willen; en achten de ſlincker zijde de eerlickſte. Zijn in haer ſpijſe ſeer vuyl: Eten dry mael daegs / als des nuchtens vroegh / en des middaeghs / en des avonts; gebruycken noch Tafel-laken / noch Servet / en ſitten met gebouwen beenen / op de aerde neer aen haer Tafel / als de Kleermaeckers hier te Lande. Eten alderley vleys/ behalven Speck/ dat hun door hare Wet verboden is: Als mede veel Vijs: die van Aſia eten min vis / als die van Europa/ die die liever eten als vleys. Gebruycken veel Sap van Man-kop-zaet / om ſoo veel te ſtouter te zijn. Als ſy piſſen willen hurcken ſy neder. Hare Hupſen zijn meeſt van hout en aerde / engh en quaet ſatſoen. Maer hare Moſqueen/ Gaſthupſen / Badtſtoven / Water-grotten / Straten/ zijn alle ſeer treffelijck en koſtelijck. In hare Krijghs-tucht zijn ſy ſeer ſcherp en zoghvuldigh; verdragen ghewilligh alderley onghemack in het velt / en konnen ſo ſtil marcheren by den wegh/ dat ſelfs de gene / die op een half uyr na omtrent haer zijn/ hun niet en vernemen. Sy en voeren geen Paendels/ dan alleen op het eynde van een Lancie eenige quiſpelen Zijde / van verſchepden verwe. Hare Wapenen zijn Lancien / Pijl en Boge/ Muſquetten en Sabels/ hebben Trommels en Fluyten/ om de Soldaten te moedigen. De verwinningen en vrome daden haerder Voorouderen ſijn by haer meeſt beſchreven / die ſy ſeer dickmaels ſingen / om hier door oock den Soldaten te moedigen. Sy en ghebruycken noch Zegel / noch Cachet / het zy in des Keyſers Patenten ofte andere Brieven / noch en teyckenenſe oock met genighe Beelden. Als ſy in hare Moſqueen gaen / laten ſy de ſchoenen voor de Deure/ en nemenſe wederom/ als ſy daer uyt komen. Zijn ſeer wepnigh tot de ſtudien of eenige geleerthept genepght. Doch hebben heerlijcke en deftighe Scholen / daer de Wetten/ door hare Vincen gepubliceert / voorgeleſen worden/ om de kinderen daer in te onderwijſen / om alſo eyndelijck bequaem te zijn/ hare Moſqueen en de Republique te bedienen. In alle de Landen die den Turck beſit is een uytnemende overvloet van alle dinghen / als van Kaes / en alderhande Granen/ in Egypten / Africa / Suria / en Aſia/ en andere dingen in Hungarien / Græcia en Thracien.

Wat de inkomſten des Turcks belanght / daer zijn ſommigen / die ſeggen dat de ſelve 8. Milioenen gouts bedragen / van de ordinariſe inkomſten alleen; ſommige ſtellen noch wel ſo veel over de Landen: Doch dat en is niet ſeer waerſchijnlijck / want niemant min den Acker-bouw achtet als de Turcken: en andere Natien en bouwen niet veel / ten aenſien van de groothept des Landts / mits ſy wepnigh ofte niet in eygendom en beſitten. Dat meer is / alle den handel ende Koopmanſchap ruſt by nae geheel onder de handen der Joden / ofte Chriſtenen van Europa.

Doch en bedragen de ordinariſe inkomſten niet meer / als gheſept is / ſoo moet men doch de extraordinariſe groot achten / en voornemelijck de konfiſcatien en gheſchencken: want den Turck vermach zijne Onderdanen om geringhe oorſaken/ goet en leven benemen: Ende en mach oock geen Ambaſſadeur voor hem ofte zijne Baſſas verſchijnen ſonder gheſchencken. Men heeft gheſien / dat Abrahim Baſſa uyt Alcaire ghebracht heeft meer als ſes Millionen gouts; dat eyndelingh al onder de ſchatten des Keyſers geſtelt wort. Een wie eenigh Ampt ofte Gouvernement verkrijghen wil/

wil / moet het selve dooz gheit bekomen.

De macht van dese Pzince bestaet in Geldt / Rupterye / Voet-volck / Vlooten en Munitie van Oozloge. Van 't gelt is boven gesp zoken. Doch hoewel wp gesept hebben dat de inkomsten soo groot niet en sijn / als de groote zijns Landts schijnt te verepsschen / nochtans trecht hp van sijne Landen een veel grooter pzofijt als de inkomsten wel zijn. Dit pzofijt spzupt upt het groot getal der Timars: want de Turckse Keyseren maken sich immediatelijck Meesters over alle de gronden die sp met de Wapenen verkrijgen / latende doch een kleyn deelken aen de Inwoonderen / verdeplende d' andere in Timars / die so veel zijn als Commanderyen / het welcke sp den Soldaten geven / die haer goede diensten gedaen hebben / doch mits conditien / datse wederom so veele Paerden tot den Oozlogh berepd houden sullen. Dese Timars onderhouden ontrent 150. dupsent Paerden / al berept / op het eerste bevel te marcheeren / daer 't den Keyser belieft / sonder dat den Pzince eenen penninck hier toe upt schiet: welck getal van Rupterye niet veel min kan kosten van onderhout / als 14. Milioenen Goudts. Soo zijn dan dese Timars en de verkiesinge der Jongelingen ofte Azamogliams / tot Janitsaren de twee Fondamenten van 't Turckse Rijck / en schijnen ingestelt te zijn / na de wijse der Romeynen; want de Roomsche Keyseren gebzupkten ook de gekosene Jongelingen tot het Pzetozlaense Leger / die nopt van des Keysers Lijf en mochte zijn. Behalven hare Rupterp / onderhout den Turck noch een goet deel Rupteren ontrent zijn Persoon / en zijn verdeplt in Spaques / Ulusages / en Caripices / die als een jonghe plantagie van de voozmaemste Officiers des Rijcx zijn / want hier upt komen voozt de Bassas / Beglierbeys / en Sangiacs. Het ander deel van zijne macht is het Voedt-volck / dese bestaet in de Janitsaren: Hier zijn twee dingen te aenmercken / namelijcke de Natie en de handelinge van Wapenen. Wat de Natie belanght / soo en neemt men seer wepnigh pemant onder de Janitsaren / die upt Asia geboozigh zijn / maer meest en bele upt Europa / om dies-wille / dat men die van Asia niet soo dapper en erkent als die upt Europa zijn / daerom dat ook die upt Asia geboren zijn / alleen Turcken van hun ghenoemt wozden / maer die upt Europa zijn / wozden / Rumi / dat is Romepnen ghenoemt. Hier toe wozden gekoren en opghenomen de kinderen noch jonck zijnde / daer in eenige gauwighept / sterckte en couragie bespeurt wozdt / welcke op-soecktnghe alle dzp Jaren geschiet / ten ware dat de noot anders verepschte. Dese wierden dan te Constantinopolen ghebzocht / daer sp van de Aza besocht wozden / ook vernaemt / haer Landt mis-saeckt / en haer Ouders geheel upt het hooft gestelt wozden. Daer na versenden sp die hier en daer dooz alle de Pzovintien om de spzake en maniere te leeren / en Mahometanen te wozden; sommighe ook die de schoonste van aengesichte zijn in het Slot van den grooten Turck. Soo lange als sp Azamogeliams genoemt wozden / en hebbense gheenen seecheren Overste / en oeffenen hun nergens anders in / dan in 't gene haer de Meesters / daerse bp woonen / toe van noode hebben / dat is / in alderlep werck: Na seecheren tijdt wozdense geroepen op het Slot van de Azamogloans / en daer wozdense dan in s waer werck geoeffent / gaen slozdigh gekleet / en slapen met een grooten hoop bp een / met bzandende Lampen / en wachters / sonder welckers verlof sp niet en souden derven van daer uptgaen. Daer nae leeren sp haer met den Boge schieten en met het Musquet / en hier in dan een wijl geoeffent zijnde wozdense Janitsaren gemaeckt; en of in Guarnisoen ghesonden / of ten oozlogh / of bewaren het Hof des grooten Turcks; en dese laetste hebben dzp woon-plaetsen / die gelijck groote

Digitized by Google

groote Clooſters zijn; daer leevenſe onder hare Hoofden: De jonghſte dienen de outſte/in den Marckt-ganck/ koken en diergelijcke dingen/ met grooter eerbiedinge en ſtilſwijgen: en/ die van een Rot zijn/ leven te gelijck aen eene Tafel/ en ſlapen in ſeeckere groote Sale/ en ſoo yemandt eenen nacht upt bleef ſonder verlof/die ſoude des anderen avonts dapper met ſtocken geſlagen worden: en is de tucht aldaer ſoo groot/ dat yemandt geſlagen zijnde/ noch daer naer de handen van zijnen Overſte ſal gaen kuſſen. Hebben veel Previlegien/ en worden niet tegenſtaende haren grooten moet-wil by der ſtraten van een pegelijcken ghevreeſt en ontſien: als ſy pets koopen makenſe den prijs na haer eygen ſin: Mogen van niemant geoordeelt worden/ dan van haren Aga; en worden wepnigh met de doodt gheſtraft/ upt vreeſe van oproer: Worden de Ambaſſadeurs ghegeven tot wacht/en vele repſenden tot Convoyers; derhalven ſy ook veel geſchencken ontfangen De verkieſinghe des Turcks ſtaet onder haer handen want men kan niet ſeggen/ dat hy gekoſen is/ ſoo het van haer niet gheapprobeert en wort; waer voor ſy dan van den Nieuw-gekoſenen Keyſer altijts eenighe geſchencken ontfangen. Het getal deſer Janitſaren gaet al over de 14000. En benevens deſe heeft hy noch Aſapes/ dat ook voetvolck is/ doch wepnich geacht/ en meer dienen om grachten te vullen/ en den Janitſaren Bruggen te zijn/ als anderſints/ want ſy over al voor aen geſtelt worden.

Wyders heeft deſen Prince groote ſterckten en macht ter Zee/ daer toe hem dan de Boſſen van Carannen en Albanien houdts genoegh leveren; maer boven al die van Nicomedien en Trabizonda/ ſoo heeft hy ook veel Chriſten-Scheeps-Timmerlupden/ dien de gierighept daer henen drijft. Inſgelijck heeft hy ook een groot getal erbaren Zeevolck/ mits de Galeyen/ die hy alſſins hout/ als te Metelin/ Rhodes/ Cypres en Alexandria/ ook om het vertreck dat hy den Zee-roovers geeft/ te Tunis/ Bona Bugia en Alger: upt welcke plaetſen altijt het puyck van zijn Bootſ-volck gehaelt wordt. Sijne macht ter Zee is genoeg beproeft voor Lepanta/ Malta/ en la Gouletta.

Hem ontbreeckt ook geen Munitie van Oorloge/ want het Geſchut/ Loot en Krupt/ als mede pſere Ballen by hun ſo overvloedigh is/ als by eenige Princen ter werelt; midts hy op de Chriſtenen voor langen tijdt veel geſchut verkregen heeft/ als in Hungarijen/ Cypres/ en la Gouletta Haer groſ geſchut is grooter als het onſe/ en doen een groot gewelt met het ſelve. Waer van men ſept/ dat onder hun drie dinghen zijn/ die hare vyanden verſchricken doen/ als/ het groote getal Soldaten: geſchickte Krijghs-oorde/ en de veelheyt van Munitie.

Aengaende hare Krijghs-oorde en diſcipline/ die is ſeer ſtrengh; De Lijf-koſt wort een pegelijcken upt gedeylt/ en die ſeer ſober. In't Leger heeft peder Rot ſijn Hooftman/ dien ſy ſonder tegenſnatren in alles gehoorſamen moeten. Men ſiet geen Vrouwen in haer Legers. Sy onderhouden een groote ſtilte in haer Legers: en worden gegouverneert met handt-wijſinghen en ooghwenckingen/ ſonder ſpreecken/ ſo datſe ook wel de gevangene 's nachts liever ontluchten laten/ als daerom eenigh rumoer maken. Boven alle dingen ſtraffen ſy de kyvagie en Dieverye. In't marcheeren en ſoudenſe op geen bezaeydt Landt derven loopen/ ook in geen Wijngaerden. De dappere zijn ſeker haers loons/ ſoo doch ook de nalatige. Sy en logeeren nimmermeer in Steden/ noch haer en wort niet toegelaten daer in te gaen ſlapen.

Laet ons nu eens ſien met welcke vyanden hy grenſt/ en hoedanige Princen hy

Digitized by Google

hy tot gebuyren heeft. Eerstelijck: soo grenst hy ten Oosten met den Perssiaen / langhs een Linie (die wy upt een eyghener inbeeldinghe trecken sullen) van Taurus af tot Balzere toe; met wien hy langhen tijt / en dat met groot voordeel / grootloght heeft / want heeft hem Diarbeck en Medien afgenomen. Ten Zuyden grenst hy met de Portugesers aen de Roode Zee / die dikmaels met groot voordeel tegens hem gestreden hebben / als voor Diu in't Jaer 1538. voor het Eylant Ormus des Jaers 1552. en in't Jaer 1580. te Mombaza: en maken hem noch dagelijcx de Roode Zee met de Perssise Golfe seer onbequ.

Hy paelt ooch ten Zuyden langhs de Roode Zee met den grooten Negus / ofte Prey Jan / ofte der Abyssinen Prins (dese beduyden al eenen naem) daer hy voordeel op heeft / en dat om zijne ervarene Capitepnen en Soldaten.

De Christen-Princen / die aen hem grensen / zijn eerst / den Coningh van Polen / die mits verscheyde victorien / van den Turck een wepnich schijnt ontsen te worden; doch laten malkanderen meest-tijdts in ruste / t'sedert dat den Turck de plaetsen aen Mar Mayour of Ponto Eurino liggende / die den Polack toe behoorden / hem afgenomen heeft.

De Hertoghen van Oostenrijck grensen aen de Noort-zijde / aldermeest noch aen den Turck.

De Venetianen palen aen Turckijen eenige honderden mijlen / soo te water als te lande / en cuyten haer dapper tegens hem / soo wel om't welvaren van haren staet / als des Christenheyts.

Hy grenst hy ooch met den Coningh van Spangien op verscheyde plaetsen; doch in macht zijn dese malkanderen seer gelijck: en ten ware geweest de groote beletsels aen d'een en d'ander zijde / te weten des Turcks tegen den Perssiaen en des Spangiaerts teghen de Nederlanden / sy souden eickanders macht voor lange met beteren ofte grooteren blijdt besocht en geproeft hebben.

Het Gouvernement der Otromannen is absolupt / want den Grooten Turck is in dier voeghen Meester over zijne Landen / dat zijne Onderdanen haer selven Slaven noemen: Ja daer en is niemant / die hem Meester noemen mach / ick laet staen / van't Hups daer hy in woont / of't Land dat hy bebouwet / maer ooch niet van hem selven / behalven eenighe Geslachten die van Mahometh II te Constantinopolen gepreveligeert wierden.

De Turcksse Keysers hielden eerst haer Hof te Bursia / een Stadt in Bythinia / daer na te Andrinopoli / en van daer is't vervoert naer Constantinopolen / daer't noch is. Hy heeft tot sijn Lijf wachte ontrent 4000. Janitsaren / welckers Colonel / Aga genoemt wort; behalven dese zijnder noch 1500. Ruyteren / die gagie strycken van den Keyser; dese zijn verdeylt in Spachegliens / Vlosages / Silistares en Castripices / behalven de Ruyteren / die hier en daer onder de Beglierbeys zijn / en die worden betaelt upt de Schat-kist des Turcksen Keysers. Hier benevens heeft hy noch 10000. andere Janitsaren / die door alle de Landen verspreyt zijn / en even eens betaelt worden. Alle dese gehoorsamen haren Sangiac / die wederom den Beglierby / en dese den Grooten Turck zijnen Meester. Het Hof des Grooten Turcks wort gemeynlijck genoemt Capy; waer van de naminghe der Officieren / om haere veelheyt al te moeyelijck zijn soude. Maer in het groote Serrail ofte Slodt zijn tot den dienst van den Prince / eenighe Eunuchi / die onder haer noch eenighe andere gelubde Mannen hebben. Maer buyten het Slot zijn veel Officiers / tot onderhoudinghe des Rijcks / als ten eersten den Mufti / die den Alcoran uytlept; Daer na zijnder Cadilesquiers / die Souveraine Rechters over alle saecken zijn / daer ooch alle Apellen voor verschijnen / homende

Officiers des grooten Turcks.

komende van de Cadis/ dat maer particuliere Richters van Provincien zijn; Deser Cadilesquers isser maer dry/ een over Europa/ een over Natolia/ en den derden over Egypten/ Syrien/ Arabien/ en Armenien. Hier na volghen de Vizirs Bassas/ die als Raets-Heeren des Keysers zijn/ en is't getal haerder onseker/ waer onder begrepen is den Grooten Vizir/ van haer genoemt Vizirazem/ die het Rijcke alleen bedient met grooter authoriteyt en macht. Die na dese macht hebben/ zijn de dry Beglierbeys/ die als Overste van de Heyrlegers zijn; d' eerste is over Romanyen/ d'ander over Natolien/ de derde over de Zee/ en wort ghenoemt Demzt Beglierbey: en hebben even soo groote macht en aensien als de Vizirs Bassas doen.

Nu zijn de Provintien/ die den Turck onderworpen zijn/ verdeylt in veel Sanguiacas die eertijts 720. in getal waren/ maer zijn t' zedert de Perssise Oorloghe seer vermeerdert. Dese Sanguiacas zijn als Gouverneurs van Provincien/ en hebben noch al Bassas onder haer; Hier van isser ses in Europa; als die van Græcia/ den Admirael van de Zee van Buda/ Thesmivar/ Bona en Caffa. Vier in Africa/ als die van Tunes/ Algier/ Tripoly en Missir/ die oock over geheel Egypten gestelt is. In Asien zijnder 29 en so voorts op andere plaetsen.

De Turcken hebben dese gewoonte/ dat soo haest sy eenigh Lant veroveren/ sy terstont den Adel dempen/ en alles wat van Coninghlijcken bloede is: en de rijcke en machtigste geslachten vervoeren sy in andere Contrepen/ daer d'Inwoonderen haer Heerschapppe al langh gewoon zijn geworden. Doch mach een yeder aldaer zijns geloofs vry/ sonder eenighe vreese beleven; en zijn gewisse in alles voldoen: Maer hy en laet niet toe/ dat zijne Onderdanen voor eenige Uytheemse Princen ten strijde trecken.

Mahometh/ een Sone van Abdula/ Afgoden-dienaer uyt den stamme van Ismaël en Hemin/ een Joodsche Vrouwe/ beyde van seer lager afkomste/ is gebooren des Jaers 562. Hy nu groot geworden zijnde/ en de Arabise Sceniters/ gewoon gestadige invallen in Perssen te doen/ hebben hem genomen en aen eenen Coopman verkocht in Perssen/ die hem tot den handel seer bequaem siende/ heeft hem seer bemint/ soo dat hy oock na zijns Meesters doodt de Weduwe getrout heeft; Aldus rijck geworden zijnde heeft zijn gemoet naer hooger dingen gestaen/ en heeft den tijdt waer genomen/ die hem tot oproer aen te richten seer wel diende. De Arabiers waren doenmaels van den Keyser Heraclio seer qualijck voldaen: De ketteryen Arrij en Nestorij hadden de Kercken gantsch ellendelijck ghescheurt. De Joden waren oock een groot getal; so waren de Sarazijnen mede seer machtigh/ en het Roomse Rijck was vol Slaven. Mahometh dese gelegentheyt siende/ heeft een Wet gemaeckt/ daer vele een goet genoegen in hadden. Eerstelijck gaf hy zijn Vrouwe te kennen/ als oock zijn gebueren/ dat den Engel Gabriel tot hem sprack; so dat hy de vallende Sieckte/ daer hy mede gequelt was/ de klaerheyt/ en glants des Engels toe-schreef/ die hem ter aerden wierp: Daer na verbreyde hy dit/ toelatende alles wat de vleesselijcke sinnen best behaeghde/ en gevende den slaven vryheyt/ die zijne Wet aennamen. So dat hy/ gevolght zijnde van eenighe Meesters des Slaven/ die hy tot hem getrocken hadde/ en een groot ghetal Slaven/ na Medina Tanalbi gevloden is. Van dese vlucht af beginnen de Mahometanen haren Heere te telien/ dat is het Jaer. Aldus heeft Mahometh van daer zijne coersen beginnen te doen/ versterckt wordende dagelijcks met meerder volck en Slaven/ die op hoope van buyt (onder schijn van Godts-dienst) haer van alle kanten tot hem begaven; en heeft allenskens geheele Rijcken ingeswolgen/ en vermeestert/ gelijck tegenwoordigh

Begi[illegible] sijn [illegible] door [illegible] sichte

Digitized by Google

[illegible] genoeghsaem blijckt. Dese Wet Mahomets verepst oock de besnijdenisse / niet op den achtsten dag / als der Joden / maer na het achtste jaer: Heeft oock onderschept in repne en onrepne spijse / als voornamentlijck geen Verckens-vleys etende. Sy versaecken de Godthept Jesu Christi: is vol van Fabulen / en laet des vlees wellusten in de veelheyt der Wijven-toe / om vele menschen hier door aen te locken. Sy bekennen en belijden eenen Godt te zijn / en [illegible] Jesum Christum / niet als den Sone Godts / maer als een groot Propheet / geboren uyt de Maget Maria. En eeten geen Beelden. De Vrydagh is haren rust-dagh. Sy houden een Vasten van 30. dagen / die sy Ramandan of Romodan noemen / geduerende / welcke sy des daeghs niet en eeten; maer wel des nachts / alles wat haer gelieft / behalven Verckens-vleys / en onthouden haer van Wijn en Vrouwen. Daer nae hebbense oock haer Pascha / genoemt Bayran / die drie daghen duert: in de welcke sy haer allesints vervrolijcken in alle ge[illegible] Dese Feest-dagh en komt niet [illegible] op zijn gesetten tijdt / op de selve streecke in 't jaer / maer nu in den Somer / nu in den Winter / dan weer in den Lenten en dan wel in den Herfst: want sy meten haer jaer [illegible]af / nae den loop [illegible] Sonnen / maer [illegible] Mane. Daerom sy seer neerstelijck [illegible] Nieuwe Mane gade slaen; groetense / ende draghen het Beeldt van een halve Mane / gelijck de [illegible] Catholijcken haer Crucifix doen. Sy en hebben geen Klocken / noch latender de Christenen oock gene [illegible]cken; maer in plaetse van die / [illegible] hooghe Toorens / daer haer [illegible] opklimmen / en de Turcken [illegible] ofte des nachts vijf malen [illegible] / om te komen bidden. Sy en willen geen Turcken genoemt zijn / want dese naem in 't Hebreeus beteyckent / ge[illegible] / maer wel Musulmans / dat is [illegible] / Godts-dienstige.

Onder haer zijn vier Monnicken ordren / die alle malkanderen in alle dingen ongelijck zijn; als Torlaques / Dervis / Kalendirs / en Huguiemales. Dese verkeeren sonder vreese met den Christenen / jae trouwen hare Dochteren wel / maer haten den Joden met de welcke sy noch eten / noch drincken willen. De Turcken en onthouden haer niet alleen van den name Godts te lasteren / als meede Mahometis / maer oock Jesu Christi / en van sommige Heyligen / straffen de Lasteraers seer hart / van welcke conditie die oock sijn.

Sy gelooven / dat de geene / die de Wet Mahomets seer wel onderhouden heeft / het eeuwigh leven besitten sal; 't welck is een Paradijs vol wellusten / beset met schoone Rivieren / daer sy alles sullen hebben / watse maer wenschen soo van spijse / dranck / Vrouwen / Gout / Silver / &c. Dat mede de Engelen haer Tafeldienaers sullen zijn / en alles in Gouden ende Silveren Vaten aendienen sullen. Daer en tegen / dat de gene / die den Alcoran niet naer en volgen / gedreyght worden met de Helle / en 't eeuwige vuyr; Doch in den Alcoran op 't eynde zijns levens vastelijck gelovende / sal versoetinge / en met eenen het eeuwige leven verkrijgen.

Den 16. Augustus arriveerden wy in Chihiry / alwaer het Comptoyr / en volk die wy te voren daer gelaten hadden / met groote droefheyt van den Coninck / en Inwoonders gelicht hebben.

By den Coninck Abdalla / op zijn Casteel gekomen zijnde / onthaelden ons seer wel / en presenteerde my goede conditien / soo ick blijven wilde / daer toe ick voor datmael geen commissie hadde / en van seer weynich Cargasoen versien was; nam mijn vriendelijck afscheyt / en vertrock naer Indien. Liepen dicht voor by het Portugeese Casteel Dio; van daer voor de Portugese Stadt Damman / tot voor de Revier Suratte / alwaer wy den 2 Augustij ten ancker quamen / en van den

Digitized by Google

den Gouverneur met een Boot vol ſchone ververſing vereert zijnde / tranſporteerde my den 5. dito ſelve in Perſoon naer lant / alwaer ick van de Inwoonders wel ontfangen ben. Des anderendaeghs ginck ick by den Gouverneur / om hem d'oorſaeck mijner komſt te verklaren; preſenteerde ons dadelijck den byden handel / waer over ick een Hups verſocht / om een Comptoyr) als d'Engelſche) daer te ſtabileeren / dat hy ſonder kennis van den Grooten Mongol / zijnen Coningh / niet en dorſte beſtaen / die wel twee maenden repſens te landewaert / in de Stadt Agra / ſich onthielt; daer (mits de Mouſon verloopen was) niet na dorſte wachten / noch reſolveren. Ondertuſſchen deden d' Engelſche haer beſt met giften en gaven / om ons te doen vertrecken. Ick ſulcks merckende / verſocht dadelijck aen den Gouverneur te weten / waerom hy ons ontboden hadde? wilde als dan gaerne vertrecken / en tranſporteren my ſo dadelijck aen boort / dat geen kleyne verſchrickinghe onder de Cooplieden cauſeerde / om het Schip dat in Mocha gebleven was / en alle dagen verwachtende waren: liepen den Gouverneur ſoo langh aen d' oozen / dat my weder ſouden ontbieden / en plaets (als de Engelſchen) voor ditmael vergunnen. Weder aen Lant komende / preſenteerden ons op't advoy van den Coning / tot mijn wederkomſte plaets. Waer over ick reſolveerde dadelijck een Hups te hueren; daer ick een Coopman / en dry andere Perſoonen / met een party van mijn reſterende Coopmanſchap in liet. Naer dat ick den Gouverneur ons volck / en goederen op't hoogſte gerecommandeert hadt / die my by der hant beloofde haer te bewaren / als den appel van ſijn ooge: en nae dat hy my met 9. Gouſeratſe Cleeden (dat de meeſte eer is / dieſe een vreemdelingh doen kormen) vereert hadde / (tot groote verwonderingh van de Engelſchen / en Inwoonders) ben ick vertrocken. Ontrent Baſſapen (een Portugeſe Stadt / op de Cuſte van Indien) reſcontreerden een nieu Portugees Fregat / dat wy mede naer Bantam namen.

Op den 10. October arriveerden wy voor Calicout te Reede / daer ons een Canno met 2 Engelſchen aen boort quamen / te voozen van Engelſchen upt onſen naem daer gelaten om te handelen. Des anderen daegs ben ick ſelve met een Pzauw aen Lant (met commiſſie van den Generael / aen den Kepſer) gevaren / alwaer ick van den jonghen Pzins ſeer eerlijck onthaelt ben geweeſt: En alſo den Kepſer / zijnen Vader voor Coetſien te Velde lagh / hebbe hem d'oorſaeck mijner komſte verklaert; was ſeer verwondert / dat ick over het ſtuck van den Admirael Pieter Willemſz. daer quam / daer in hy ſoo lange geen tijdinge van gehoort hadde / dan dat ſy mede ſoo geabuſeert waren geweeſt van de Engelſche / die upt onſen naem daer gekomen waren; ſeyde / mits den Secretaris nu mede te Velde was / hy in de ſaecke niet konde doen / dan verſocht met het Schip by't Legher van zijn Vader voor Coetſien ſouden loopen / wilde ons 3 a 4. Edelieden mede geven / dat (mits wy recht in de wint hadden) niet konde weſen. Nam des anderendaegs mijn afſchept van den Pzins / die ons ſeer wel tracteerde / en op het ſtrant met alle ſijn Soldaten dismopeerde: van waer ick in 't Hof van de Kepſerinne (wel een half myl in 't Lant) ontboden wiert / om met haer te komen eten: Daer gekomen zijnde / dede ons groote eer met haer Staet-Joffrouwen / en verſocht inſtantelijck / dat wy het Contract met den Admirael Pieter Willemſz. gemaeckt / doch ſouden willen naer komen. Vereerde my een gouden Kinck / met twee ſchoone Robijnen van haer hant / op conditie wy 't naeſte Jaer wederom ſouden komen. Nam mijn vriendelijck afſchept van haer. Dit Hof was ſeer aerdigh en hoſtelijck gebouwt. Op ſtrant komende / ver-

Digitized by Google

vereerde mp den jonghen Prins met seven Eer-schooten van Canon / en drie Pauwen vol alderhande ververschinge. De Lascar of Soldaten / hebben hier seer groote vrydom : alsse by andere Mans vrouwen conversseeren willen / gaen publijck in hups / daer 't haer wel gevalt / en seggen teghens de Mans po / po : dat is te seggen / gaet deur; den man absent zijnde / setten de Deghen aen de deur : en so lange die daer staet / heeft den Man't hart niet binnen zijn hups te komen. Dit en is niet van hooren seggen.

Den 22. dito onder Seylon komende / vonden wy den hoeck van Ponto Gallo niet boven noch wederom / soo dat wy genoot saecht waren (tegen onsen danck) op den hals te setten / daer wy van de Portugesen / (so ons eenig touw gebrooken hadde /) met bloote Swaerden en Roers verwacht wierden / dan quamen naer veel perijckels daer noch van / en vonden in 't opwinden van ons Cabel / datter al een strenge ontstucken was.

Den 18. November arriveerden wy voor Bantam / daer wy seer wellekom by den President Coen waren. Alhier verstonden wy het overlijden van den Generael Gerrit Reynst.

Op den 7. January 1617. authoriseerde mp den President Coen / voor Commandeur op de Schepen Middelburgh / en 't Jacht de Duyve / om daer mede over het Eylant Mauritius / Madagascar / 't Roode Meyr / tot in de Sutatte te gaen / en met eenen de Portugesen alle mogelijcke af-breuck te doen.

Ondertusschen commandeerde mp de Heer President eerst met een Vloot onder Poulo Bessi / voor Bantam te gaen liggen / om op de Chineesche Jonchen te passen / en aen te halen. Daer liggende / arriveerden de twee eerste Franssche Schepen / La Magrieta en Monmorancy; behielt 't Jacht so lange by mp / ter tyt ich de Heer President de weete gedaen hadde; kreegh ondertusschen twee Chineesche Jonchen in 't gesicht / die ich door de Jachten liet aen halen / en by mp tot naerder ordre / onbeschadight setten. En also wy op den 29. dito / met de Heer President aen landt waren / wierden van een Chineys / en een Vrouw gewaerschout / datter een groot verraet op handen was / resolveerden metten anderen / met al het contant snachts aen boort te gaen / uptgesondert den Opper-koopman Bupsero.

Daer nae vertroch ich op den 8 Martij / met het Schip Middelburgh / en het Jacht de Duyve / naer Mauritius / daer wy den 19. April / met het Schip en Jacht ter reede quamen. Alhier ingenomen hebbende een party Ebben-hout / en het gene wy van den Generael Boths gebleven Schepen vonden / zijn (nae dat wy redelijck wel verversch hadden) op den 23 Maius naer Madagascar / om Rijs en Slaven geloopen; alwaer wy den 4. Junij 's morgens quamen : Liepen al langhs de Wal tot 's avonts / wanneer wy voor een schoone Bay quamen / daer den Schipper (om dattet hart koelde / niet in dorste loopen : soo dat wy 's anderdaegs (tot ons groot ongeluck) voor by waren; beden ons best met laveren / om weder op te raecken / maer't was (om de harde stroomen) al te vergeefs : Liepen na de Cust van Melinde / en quamen op de hooghte van 10. graden 30. minuten te lande / setten des avonts op 17. vadem steech-gront. Des anderendaegs / siende (mits den harden stroom) wy niet aen Madagascar souden konnen geraecken / lichten ons ancker / en resolveerden naer het Eylandt Pemba te loopen / dat wy wel in't gesicht kreghen / maer ook om den harden stroom niet aen dorsten doen / waren genoot saecht de zeylen in te nemen. Sleepten onsen grooten Boot af / en dwaelden van 't Jacht / daer en boven brack ons Roer van't Schip / en waren so leck / dat de maets in't etmael over de 40 duysent steecken met 2. Pompen moesten pompen; daer naer quamen wy niet sonder

groote moepte / en wepnigh victualie / onder Monte de Fœlix / in de mont van het Roode Meyr / ter Reede. Alhier ons weder (ſo veel mogelijck was) geredder hebbende / ben ick met een Boot volcks aen Landt gevaren / om te ſien offer geen ververſchinghe voor het volck te bekomen was / die vaſt (om het geſtadich pompen) ſieck wierden; vonden hier niet veel beſonders / alleenlijck / dat wy by een Hupſman quamen / daer wy over de 100 pont Gomme van Arabien / voor de weerde van 6. ſtuyvers aen legh-penningen / van hoften: Beloof den 's anderdaeghs weder te koomen met meerder partye. Aen boort komende / reſolveerden (om dat't Schip hant over hant lecker wiert / en de victualie minderde) na 't Eylant Soccotorra te loopen. Onder zeyl zijnde / dede het Schip in de holle Zee / ſulcken arbeyt met ſlingeren / dat wy 't qualick boven honden houde: waer door ick genoodſaeckt ben geweeſt te reſolveeren / om het Scheeps-volck en goet te ſalveeren / recht deur / niet tegenſtaende het buyten tijts was / voor windt naer Suratte te loopen. Op den 18 dito / doncker en onſtuymich weder / ſetten 's avonts op 8 vadem waters / ſagen den Bergh van Damman / een Portugeeſe Stadt / lichten ons ancker / en liepen wat dieper in / op 7. vadem. 's Morgens in't dagh-quartier bevonden (door't vallen van't water) 42. vadem: waer door wy het roer van't Schip verloren.

Ick liet dadelijck de Maſt kerven / en

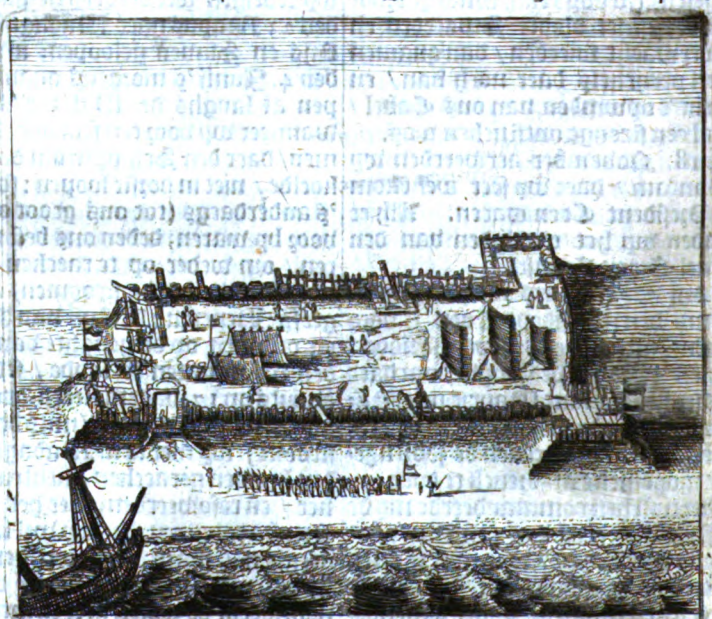

De Barricade ten Hoorn.

liepen met een halve vloet en gevelde Fock dwars naer lant / alwaer wy met hoyten en ſlooten / tegens den avont op't drooge aen quamen. Vonden het ſtrant ſo vol volcks / dat het te verwonderen was. Ick ſont twee maets door de vreeſelijcke barningh / om te vernemen waer ontrent / en wat volck dattet was; Ondertuſſchen is het water ſoo hart gevallen / dat ick 's avonds droogh-voets naer lant upt het Schip gegaen ben / om een Baricade (tot ons defentie) te maken / door dien wy ſoo dicht by de Stadt Damman waren / en op de uytterſte

Fron-

Frontieren van Mongols lant. Doen het water op't laechſte was/ konde men het met geen Musquet-ſchoot van't gebiede Schip/ de Zee beſchieten/ ſoo dat wp bevonden dattet dzp en een half vadem op en neer vloept. Des anderendaeghs verſtonden wp/ dat ons Jacht de Duyve (van ons verdwaelt) daeghs te vooren een mijl van hier/ mede gheſtrant was/ waer van het volck bp ons quam. Rozt/ deden vaſt ons beſt met een Baricade/ van water-leggens vol Nagelen en Speceryen/ tot Bozſtweeringe te maecken/ om de Compagnies goederen te ſalveren/ en ſoo metter tijt in Surattе op ons Comptoz te brengen. Naer dat wp wel gebariqueert waren/ ſaecken het Schip in brant om het pſerwerck/ en trocken/ ſoo haeſt als wp in ſalvo waren/ met vliegende Vaendel/ naer een Dozp genaemt Sandive/ alwaer het volck in een goet hups logeerden/ en ick trock na Surattе om alles in ozdre te ſtellen, en den Opper-Koopman Pieter Zeliſz. te adviſeren.

NOTA. Doen ick in de Baricade ten Bzoerck lagh/ waren die van Damman in ſulcken vreeſe/ (mits het niet boven 5. mijlen van daer was) datſe de Poozten qualijck dozſten openlaten ſtaen.

Den 30. September arriveerden hier 7. Engelſche Schepen/ alwaer ick aen boozt ginck, verſoeckende ons volck mede naer Bantam te willen nemen; of een Pozтugeſ Scheepken dat ſp verovert hadden/ te verkoopen/ dat ſp ons ſeer onbeleefdelijck affloeghen. Het welcke ons de reſolveren (om de groote exceſſive onkoſten van de Ed. Compagnie booz te komen) dooz de Coninghrijcken van Partabaſſia/ Deran en Golconda/ naer Maſulipattan met de Croup te trecken.

Den (volgens voozgaende reſolutie) met 103. Nederlanders/ en 29. Indianen/ tot Guidis/ (naer dat wp het Comptoiz te Surattе wel geſtabileert hadden) met vrendtſchap vertrocken/ tot in het Dozp Laſpouz/ van daer in Nosharry/ (alwaer veel Perſis woonen/ en grove en fijne Baftas gemaeckt wozden/) en ſo vooz's dooz Gandivi/ achtien cos van Surattе/ bp den Croup/ van waer wp den ſelven dagh noch in 't Dozp Dagauw/ 4 cos verder marcheerden/ en tot middernacht logeerden. Des anderen daeghs booz den dage/ trocken wp na het Dozp Amouw 7. cos/ zijnde d' uptterſte Frontieren van Gouſeratte/ en quamen 's anderen daeghs in het Coninckrijck van den Kaſpoetſen Coningh Partabaſſa: paſſeerden de Dozpen Cauwerp/ Carondp/ tot in het Dozp Onny/ 5. cos van Annouw: alhier wilden ſp Tol van ons hebben/ niet tegenſtaende haer den Pas van den Coningh thoonde/ daer (mits 5. mamodis booz peder man en laſt-dzagende Oss/ en 7. mamodis van peder Peert begeerden) daer wp niet toe verſtaen konden/ maer des middernachts voozt marcheerden dooz het Dozp Serion/ tot in Camela 5. cos van Onny/ alwaer ſp weder Tol begeerden. Des morghens vroegh trocken weder voozts het geberghte op/ en eer het dagh was/ wierden wp van veel volcks omcingelt/ die de wegen met groote Boomen geſlopt hadden/ en met ſulcken verbaerlijchen geroep en getrioel op ons aen quamen/ of de Wereit vergaen wilde. Setten ons volck in ſlagh-ozden/ en beden een chargie van 25. Musquetten daer onder/ bleven doen al t'ſamen ſtaen. Sondt 2. van mijn Ruppers daer na toe/ maer dozſten geen ſtant houden; niet te min kregen een gevangen/ die een Lappander (ſonder mijn ozdre) met een Sabel de rugge van achteren op hieldt/ dat hp 't neer ſtorte. Wp marcheerden ondertuſſchen het geberghte op/ daer ſel met Pylen naer ons geſchooten wiert/ maer ſo haeſt ick weder liet chargeeren/ vernamen memant meer. Trocken met groote mocpte voozt tot 3. cos van Shandebarry: Alhier meenden wp wat te ruſten/ om dat wp dichte bp het Coninkrijck

rijck van Decan waren/maer wiert my afgeraden van Indische dienaers/mits het soo naer by het Casteel van den Rasboethsen Coningh was / marcheerden voorts. Soo haest wy het geberghte af waren/ quammer sulcken menighte van volck al om en 't om/met een schrickelick gheroep / en gedruys naer ons toe geloopen/roepende slaa doodt die honden, slaa doodt / op haer spraeck / Mahar cotta / Mahar cotta / sloten ons dadelijck in ordre / en marcheerden voort / tot by een kleyne Bosschagie/daer oock veel volk in was/ick liet een charge met Musquetten daer op doen / en ginck met een Troup voor in / daer wy niemandt vernamen / tot dat ick met de gheheele Compagnie deur was / rescontreerden ons den Gouverneur van den Coningh / met ontrent 300. wel-gemonteerde Ruyters/roepen de mede slaa doot / slaa doot de ongeloovige honden / en meenden ons soo met Ruyterye te overloopen : ontrent vier piecken lenghte / charcheerde wy met de derde part van de Compagnie op hem / dat hy met noch twee van de voorste van de peerden vielen/sloegen hem voort doot met een ander / en kregen zijn Paert. d'Ander Ruyters konden haer qualick te paerde houden / over de verschrickt-heyt van de sware slagh die de Musquetten gaven/en vlogen gints en weder van ons af. Daer naer quamender weder twee andere Troupen peerden/die 't verbeteren wilden / maer kreghen van ons achter-tocht van het selve sop / soo dat sy doen wel buyten schoots bleven/ en sterk vergaderden / daer mede neffens ons al voorts marcheerende. Ondertusschen dede ons het voet-volck (in de ruyghte over al liggende) met Pijlen en langhe Roers veel quaets / en schooten op het jonghste seer met Vyer-pijlen / tot dat wy dicht by de Frontieren van het Coningrijck Decan quamen. De onse schoten driemael een Vaendrager te Paerde van boven neer. 't Voet-volck die achter de heuvels en bosschen laghen/deden ons de meeste schade. In sijn / naer dat wy van 's middaghs tot 's avonts in het ondergaen van de Son/ als al marcherende/6 mijlen verde geslagen hadden/wilde Godt / dat het volck van Decan (die oorlogh met haer voeren) ons te hulpe quamen / dat de Rasboeten al t'samen deden retireren. Den Gouverneur van Decan onthaelde ons seer wel/en bracht ons ongeveer een half cos in't Lant/ onder het gebergte de Gatos / daer hy ons van sommighe van sijn volck liet bewaren. Wy bevonden drie dooden / en 28. deerlijck (soo met Roers als met Pijlen) gequetst: wy bleven dien nacht hier/ met goede wacht/om onse gequetsten te cureren. Des anderendaeghs wierden wy van 8. a 10. Ruyters van den Gouverneur/tot ontrent het Dorp Callara (dat op een seer hoogen Bergh van de Gatos leyt) geconvoyeert/ alwaer sy mede Tol begeerden/ niet tegenstaende wy Pas van den Coningh verthoonde / en moesten 30 Realen van achten betalen.

Alhier kregen wy seker tijdinge / hoe veel volcks aen des vyants zijde gebleven was; Voor eerst den Gouverneur van het Royale Casteel selver; om wiens wille 5. van sijn Vrouwen met hem levendigh / en 2. van sijn Dienaers / sijn Slaven/in't vyer mosten springhen; wijders noch 9. Ruyters / 76. Voet-knechten/ met 7 Paerden/ waer van wy twee by ons hadden; En by aldien wy die selve nacht / niet in het Coninckrijck van Decan gekomen waren / sonder niet een van ons afgekomen hebben/om de groote menighte van het volck bieder vergaderden / also het geheele Lant daer ontrent in roere stont.

Dese Rasboetse Natie zijn naest de Phatannen / de kloeckste Soldaten/ die den grooten Mongol/ oft Coningh van Indien/ten dienste heeft. Des anderendaeghs trocken wy naer een Stedeken / by het Casteel/genaemt Wandanderin / om dat het niet geraden was / wy met dit gequetste volck soo naer op de Frontieren

Digitized by Google

tieren bleven. Den Gouverneur waerſchouwde ons dat wy wel op ons hoede moſten weſen / voor 200 Paerden / die Malder Gaen op ons lange heeft laten wachten, om dat ſy mepnden wy anders niet dan Gout en Silver by ons hadden. Ick ſondt mijn Onder-Coopman met een preſent / en Paſ van den Coningh zijnen Heer / aen hem; verſoeckende eenige aſſiſtentie voor mijn gequetſte volck: Het Paſ geſien hebbende / ontboodt ſijn volck oatelijck op / en liet ons vry en ongemoleſteert door ſijn Lant paſſeeren. Na dat wy hier twee dagen om het ghequetſte volck gelegen hadden / marcheerden wy door het Dorp Tiefgauw / dat rontſ-om bemuert was / en binnen een ſterck Caſteel / van daer na een ander bemuert Dorp Hinduwaer / tot in het Stedeken Berreneta 10. en een half cos van Mandanderin. Des anderendaeghs voor dagh / voort gemarcheert / paſſeerden de Dorpen Sabergauw / Malagam / Sankirp / Sontanne / Mulgeta / tot het Stedeken Patoda / 14. cos van Berreneta: was hier ſeer vruchtbaer / en lepdt ontrent 2. cos van de Gatos / daer twee ſeer hooghe Bergen nevens malkanderen ſtaen / op peder een ſterck Caſteel / het eene genaemt Anneke / 't ander Tanneke: tuſſchen deſe twee plaetſen is maer een paſſagie / daer den Mongol door komen kan / dan wert van die van Decan / Biſiapour en Golconda geſtut.

NOTA. Dat dit geberghte Catos / ſtreckt als een muer van het Lant van Barrabaſſia / tot Coetſien. In Patoda 2. a 3. dagen geruſt hebbende / om de gequetſten / reſolveerden (om de groote exceſſive onkoſten voor te komen) met de gheſonde maets voorts te gaen; en den Onder-Koopman met de ſiecken daer te laten. Soo dat wy / naer dat ick den Gouverneur ons volck ten hoogſten gerecommanderert hadde / door ſes Dorpen / naer het Dorp Dutanne / 12. cos van daer / vertrocken zijn. Van hier vertrocken wy des anderendaeghs voor den daghe door 7. Dorpen / na het Stedeken Laſoer / rontom bemuert / 12. cos van Dutanna. 's Morgens voor dagh marcheerden wy wederom voort / door de Dorpen naer het Stedeken Niſiampor / 10. cos van daer / alwaer wy op den middagh arriveerden. En alſo de vermaerde Hooft-ſtadt van Decan / genaemt Doltabat / maer een cos hier van daen lagh; ben met een party van mijn ſiupters / en volck daer na toe getrocken / doch wilden (om dat wy vremdelinghen waren) ons niet in laten. De Stadt is gelegen in een effen plepn / aen de voet van een hoogen Berg / rontatig / en wel 60. voeten van beneden tot half-wegen / ſo ſteyl en effen als een muer / ſeggen dattet met handen ſoo gemaeckt is / andere vpt de nature: hoyt / is onwinbaer / als sy maer gepvoviandeert zijn: Men kan op deſen Bergh in het Foyt / dat boven lept / niet geraken / als door een ſmallen wegh in de ſtadt / die rontſ-om met dubbelde wallen / en grachten / van blauwen Arduyſteen opghemaeckt is; alle Muſquetſchoot eenen ronden Toorn / die d' een op d' ander flanqueren: heeft veel lichte ſtucken / ſommige met 3. a 4. monden. Alhier onthouden haer de meeſte part van des Coninghs en Edellieden Vrouwen / daerom sy qualijck man-volck binnen laten. Van daer ginck ick inde buyten-ſtadt / die ſeer groot in het begrip is / maer niet bemuert / altwaer van alles in abondantie te bekomen is: ontrent de Wallen van de ſtadt / ſtaen 3 extraordinaris groote metale ſtucken / diergelijcke ick nopt gheſien hebbe / waer van de een een halve vadem in de mont wijt is / genaemt Molock Mydaen. Vervoeghde my des avonts na den Troup / en 's anderendaeghs 's morgens in het Legher van den Melick Ambaer / ſlaende onſe Tenten dicht by het Quartier van den Coningh van Golconda / en ſondt mijn Onder-commies met den Brief van den Coning aen den Secretaris / om een ander van ons achter gebleven volck / daer wy

wp wel 4. daghen nae wachten moſten.

Op den vijfden dagh/ginck ick bp den Velt-Overſten Melick Ambaer/ dat een Habeſſp upt Paep-Jans landt was/ een ſwart en lang perſoon met een wzeede Romeynſche Tronie/ witte gelaeſde oogen/ ſeer bemint en ontſien van peder een/ is een Slave geweeſt van een Edelman/ om 20. pagoden/ a 4. guldens het ſtuck/ gekoſt/ die na zijn Meeſters doodt de Vzouwe kreegh/ en op quam dooz zijn geluckighe exploicten. Alſo hp niet veel goedt met de Vzouw en kreegh/ ſtelde hem in het eerſt tot ſtelen en rooven in't geberghte/ alwaer hp veel aenhanghs kreech/ tot dat hp wel 5000. Paerden ſterck wiert; daer den Coningh van Decan Niſiamſiam veel weers om dede/ hem ſulcks te beletten/ doch den vos was hem in het gheberghte veel te loos/ ſoo dat ſp malkander langh beoozloghden: In het jonghſte den Coningh ſiende dat hem den grooten Mongol ofte Coning van Indien/ toe quam/ vont geraden deſen Melick den vzede/ met ſchoone inkomen te pzeſenteeren/ in gevalle hp hem tegens den Mongol wilde helpen. Deſen Melick als een dooztrapten Velt/ de liſtighepdt van den Coning merckende/ ſloeght heel af/ en voer in ſijn booſhepdt vaſt voozts/ tot dat hp ober de acht dupſent Man ſterck wiert./ en veel aenhanghs kreegh/ ſoo dat den Coningh andermael ghenootſaecht wiert/ hem ſchoone belofte aen te pzeſenteeren. Melick Ambaer gaf op het jonghſte ten antwoozt/ inghevalle den Coningh mijn Dochter ten Wijve booz een Coninginne wil trouwen/ ſal ick hem met alle mijn macht teghens den Mongol helpen/ en ſijnen Vzient altijt blijven.

Dit Contract heeft den Coningh/ met bewillegingh van ſijnen Raet aengegaen; en de Dochter met groote pompeuſhept/ op des lants maniere ghetrouwt; en den Melick Ambaer/ met ſchoone inkomen/ en als ſijnen Velt-Overſten vereert; daer hp hem als een vzoom Veldt in gedzaghen heeft. Daer na/ des Coninghs eerſte Vzouw/ zijnde een Perſiaenſche Dochter/ dooz jaloerſhept de Melickzſe Dochter verweten hebbende/ datſe maer een Caffarinne en Bpſit van den Coninck/ en haer Vader een rebelleerder was; De Dochter ſulcks dooz middelen aen den Vader verwitticht hebbende/ was daer ober ſoo verſtoozt/ dat hp den Secretaris van den Coninck met ſchoone beloften ſoo verre kreegh/ dat hp hem met een dzanck ombzacht.

Naer de doodt van deſen Coninck Mouto Niſiamſiam/ heeft den Melick de Regeringe des Lants aenveert; en den jongen Coninck Neſiamſia/ oudt zijnde ontrent vijf jaren/ in des Vaders plaetſe verklaert/ en heeft hem alle welken behoozlijck twee maels Somba weeſen doen; en de Moeder mede ſecretelijck laten vergeven. Deſen Conmck Niſiamſia/ nu al 12 jaren oudt/ hadde mede luſt om ons eens te ſien.

Den Melick Ambaer/ is als nu Velt-Overſte van Decan/ teghens den grooten Mongol; hp houdt goede ozdze/ en diſciplijn in't Lijck; ſtraft de dieven ſeer ſcherp/ ſo dat men wel met Goudt op't hooft dooz't Landt mach gaen; is een vpant van dzonckenſchap; heeft er wel heet loodt in't lijf laten gieten; niemant mach op den hals ſtercken dzanck in het Leger bzengen; 't Leger is wel vier uren ommegaens/ en in dees tijdt des jaers koutachtigh/ men kander van alles tot contentement te koop krijgen.

Doen ick bp den Melick quam/ dede mp op een ſtoel dicht bp hem ſitten/ vereerde hem een Japoenſe Sabel/ en een Javaenſe Crits/ dat hem ſeer aengenaem was: Liet mp een ander Paz booz het geqneſte volck (die ick achter gelaten hadde) geven; met een Goulden/ en Kameels-hayen kleedt/ volghens de maniere van den Lande; als zijnde de grootſte eere die men pemant vzeems doen kan. Verſocht mp in dienſt/ beloof-

de

de mp 100 Pagoden/ a 4 gulden't ſtuck/ deſ Maents/ met een goet inkomen van een Dorp/ daer ick niet over konde reſolveeren. Bp hem noch gheſeten zijnde/ quamen daer Geſanten van de gene die met ons ſlaeghs geweeſt waren/ aen hem verſoeckende/ dat wp haer de veroverde Paerden ſouden wederom geven/ hp begonde te lacchen/ ſegghende daer is hp/ neemtſe ſelve/ waerom hebtghp lieden die laten nemen.

Mijn vriendelijck af-ſchept genomen hebbende/ ben metten Secretaris 't Hof weſen beſien/ tot in de Paerde-ſtal/ daer een ſchoon Arabis Paert/ van 3000. Pagoden/ of 16. dupſent guldens/ met veel andere goeden in ſtonden. In ſijn/ naer dat ick van alles wel verſien was/ vertrock. Op den 23. November 's morgen dooz 8. Dorpen en een Stedeken gepaſſeert zijnde/ quamen 's avonts in het Dorp Jeckedonne 3. gauw of 12. cos van het Leger/ ſtaende onder de gehoorſaemheydt van den grooten Mongol. Alhier moſt ick het Bzanthoudt met de ponden koopen; en de Bzacht-oſſen/ als de Paerden laten beſlaen/ om de ſcharphept van het geberghte.

Des anderendaegs paſſeerde wp weer hp Dorpen/ en bleven 's avonds in de Stadt Ambar 8. cos verder: Alhier moſten wp ons dooz 2. daghen koſt verſien. Marcheerden des anderendaeghs dooz 7. Dorpen/ en een Stedeken/ tot in het Dorp Degauw/ 12. cos van Ambar. Van daer/ dooz 3 Dorpen met een Stedeken/ tot het Dorp Hattegum/ 12. en een half cos verder. Des anderendaegs weder dooz veel Dorpen/ 12. cos verder/ quamen in het Dorp Mangaloz/ deſe plaetſe met 500. Dorpen/ heeft Melick Ambaer aen den grooten Mongol tot contributie gegeven/ en bzenght veel op/ is een vruchtbaer Lant/ gelegen aen den eenen arm van de Rivier Gangos.

Des anderendaegs trocken dooz veel Dorpen/ en de Riviere Gangos/ alwaer ick te paerde dooz reedt/ reſtoreerden een party laſt-oſſen van Maſiliparan na Suratte/ geladen met Specerye/ waren meeſt al Turckſche/ Arabiſche en Armeniſche Kooplieden. Des avonts logeerden wp te Kaſcio/ 12. cos verder. Hier quamen wp weder in der Melickx Landt/ vernamen hier groote veranderingh van weer/ en een geſonde lucht. Daer naer quamen wp dooz twee Dorpen/ 10. cos verder/ in Lauworra; en ſoo vooztz op een Geberghte dooz hp de Stadt Gandaer; alwaer een Portugeſe Arnegado Manſſoz Gaen/ ſijn reſidentie met 6000. Paerden heeft/ om dat het op de Frontieren van den Coningh van Golconda geleghen is: vernamen hier veel Haſen/ Harten/ Velt-hoenders/ Patrijſen/ en Paeuwen. Op het Gebergte hp de Stadt is een groot Meyr/ daer groote abondantie van leckere viſch in was. 's Nachts marcheerden wp dooz ſes Dorpen naer Garna/ aen een Revier/ ongeveer 8. cos verder/ gemoeten weder een ander party Oſſen/ van Goa naer Decan met Peper/ bzachten mp hier een extraordinaris grooten Carper/ diergelijck ick nopt grooter noch vetter geſien hebbe. Van hier trocken wp dooz veel Dorpen/ tot 's anderdaeghs dat wp in het Landt van Golcouda/ in het Dorp Chamentapour/ 17. cos verder quamen/ alwaer wp (om dat wp dicht hp Caulas/ een Coninckliſche Stadt waren/ daer het Leger van den Coningh lagh) onſe Tenten ſtelden/ en tot 's anderendaegs/ dat wp ontrent de Stad waren geweeſt/ ruſten. Dit Leger was van 6000. Paerden/ en 10000. te voet. De Stadt lept in 't hangen van een hoogen Bergh/ rontom met witte en blaeuwe ſteen bemuert willender mp niet in laten/ ſegghende maer quam om het Landt te beſpien. Van hier paſſeerden wp veel Dorpen en plaetſen/ die al verdeſtrueert waren/ en quamen den vierden dagh vooz hp Golconda/ ontrent 36. cos van Chamentapour/ mochten in de Stadt oock niet komen/ om datter meeſt al de Vrouwen van

van den Adel in woonen / logeerden ontrent een half cos van de Stadt Bagganaga.

Ick sondt den Onder-Koopman naer den Gouverneur van Masilipatan / genoemt Mier Cassiem / die nu hier in 't Hof was / om hem mijn komste aen te dienen / en ben 's anderendaegs selfs in persoon in de Stadt na hem toe gereden / vorderde my des Coninghs Commissie af / en gaf ons een van syn hant / met belofte / dat hy ons vrient altijt soude blijven / soo dat ick niet anders wiste / of waren Vrienden gescheyden ; marcheerden den selven dagh noch 8. cos in een Dorp / ghenaemt Mellicktousiaer / van waer wy des anderendaeghs meenden te vertrecken / maer wierden / soo veel als met gewelt / weder in de Stadt gehaelt / alwaer sy ons in een oude Schuyr 2 dagen logeerden / naer dat de Schout al t' samen ons geweer af genomen hadde. 's Anderendaeghs reet den Coning ons voor by / om by den Gouverneur van Masilipatan te gast te gaen / alwaer ick mede ontboden wiert / maer ben so wijs wederom vertrocken als gekomen. Kort 2 a 3 dagen vast doende geweest hebbende om te moghen vertrecken / gingen op het jonghst by de Schout met een present / die ons voort datelijck geholpen heeft / en my by den outsten Regeerder brachte / waer van wy datelijck ons dispatie bequamen. Den Gouverneur Mier Cassim dit verstaen hebbende / heeft my ontboden / seggende : laet my u Pas van den Coninck sien / sal sien oft oock wel gemaeckt is : so haest hy 't in handen kreeg / behiel hy 't / seggende : ik sal u een ander geven / also ick niet geraden vinde ghy met sulcken macht in Masilipatan sult gaen / maer na Petaspoeli / om van daer naer Pellia-catte te gaen ; trock mijn Schouwer / en mosten sien in wat landt dat wy waren / en ginghen so deur.

De Stadt Bagayaga / alwaer den Coning Soltan Mahomet Cottabassi / gebooren van een Turckse Vrouw / en Serifs af komste / zijn Hof hout / is seer groot in 't begrijp / wel gebouwt van kostelijcke Huysen en Tempels. Den Coningh is een seer schoon blanck jonghman / van ontrent 23 jaren / maer noch niet in de Regeringhe ; 't Gouvernement staet nu in handen van een seer oudt Man / Mier Mahomet Mommien. Dit Rijck brenght jaerlijcks over de 18 hondert duysent Pagoden op / de meeste part komt van 't Sout / dat van daer met Ossen over heel Indien gevoert werdt. Maer den Coningh moet alle jaren vier hondert duysent Pagoden aen den grooten Mongol contribueren / niet tegenstaende teghens malkanderen oorlogh voeren. Alhier wort grooten handel van veel vreemde Natien gedreven / en groote pracht onder de Mooren gehouden. De Schout ofte Officier van de Stad / moet alle nacht schriftelijck den Coning overleveren / al watter in de Stadt oft Hof gepasseert is.

In de Maent van Meert / moeten alle de Dans-coeren van het Lant voor den Coning present komen danssen / daer in sy hun vermaeck en wellust nemen / op Hoven / Thuynen / en kostelijke Speelhuysen. 't Is een vol en overvloedigh Landt van extraordinaris vruchten / en fijne Catoenen / geschilderde en witte kleederen

Des Coninghs inkomen is nu sedert 11. jaren herwaerts / met de nieuwe Diamant-mijne seer verrijckt ; zijn ordre is op lijf straffe / die eenige Diamanten boven de vijf caraet verkoopen / en hem niet aenbrenghen : soo dat hy een grousaem party moet by sich hebben / werdende geseght / hy nu al een groote pot met Diamanten / over de vijf caraet / in fijn Schat-kamer heeft. In fijn / marcheerden in 5. dagen door 17. Dorpen / 56. en een half cos / tot in 't Dorp Abrahim Patam / gelegen aen de Revier daer men over moet die na Pettepouli wil. Eer wy daer quamen passeerden de twee

vermaerde

Digitized by Google

vermaerde Coninghs Forten Condiviry en Condepoully.

Alhier gerust hebbende/kreegh ick een Missive van de Heer Hans de Haes/dat wy ons naer Pettepoulp vervoegen souden/daer het volck qualick toe wilde verstaen/niet te min trocken al evenwel nae Masilipatan/ door dien gemerckt wiert d' onse soo wel als de Mooren die daer toe verwittigh waren/ anders niet en versochten. Ick wiert van daer in een Pallankin/ van 8. Man en 8. Ruyters door 8. Dorpen/ voor uyt naer Masilipatan gedragen/ alwaer wy des avonts naer dat wy een Maent en 25. dagen onderwegen waren geweest/ op den 24. December arriveerden. Den Schout wilde ons Geweer in sijn bewaringe hebben/ daer ick niet toe verstaen konde.

Des anderendaegs kreegh ick tijdinghe/ dat ons resterende achter gebleven volck/ in het Dorp Normol/ door last van den Coningh opgehouden wiert/alwaer ick datelijck na toe ghereden ben. Daer komende/ stont ons volck tegen die van 't Lant (die sterck waren) in de Wapenen/ soo dat mijn komst hooghnoodigh was;versocht om voorts te mogen marcheeren/dan al te vergeefs. De Heer de Haes/ die daer als Gouverneur wegens de Compagnie lagh/ quam mede tot daer; doch kreegh ick/ weet niet waerom/ geen gehoor/ so dat wy tegens ons danck/ wederom door Badora naer Pettepoulp mosten. Sondt 6. siecken met de bagagie naer Masilipatan: In het weder keeren wilde ons niemandt Victualie in de Dorpen verkoopen/ dat de oorsaeck was/ ick des nachts naer de Logie te post reet/ alwaer om dat geen assistentie van d' onse en kreegh/door den Persiaensen Koopman/ Mier Camaldin/ die selver in persoon met my wederom ginck/ tot voor by Pettepoulp/ daer wy mede niet in mochten/ tot in Monte Poulp/niet sonder groot perijckel/brachten; soo dat wy ongetwijffelt/ by aldien den Camaldin niet by ons waer geweest/ groote moeyten en perijckel souden geleden hebben; most alhier ons Borge wesen/ en vonden geen Chaloup/ als ons de Haes belooft hadde/ waer door wy genootsaeckt waren/ dien nacht hier te blijven onder den blaeuwen Hemel/ tot des anderendaegs/dat het Jacht sonder Schuyt quam/ daer wy/ om dat ons die van het Landt geen vaer-tuygh wilden leenen/in groot perijckel waren/door dien wy door de harde barningh/met het Geweer moesten aen swemmen. Aen boort zijnde/ lichten het ancker/ en liepen naer Palliacatte/ daer wy des anderendaegs te Reede quamen. Ick ginck met 63. van ons volck naer Lant/in het Fort Geldria.

Daer na op den 28. January/ sandt de Haes het Schip Dergocs/ 3. Fregatten/ en een Sangesella op de Cust met volck/ om op de Portugesen te kruyssen. Ick ginck met de Haes op het voorsz. Schip tot in Tirra popelier/ alwaer de Compagnie een Logie hadde. Voor St. Thomæ komende/ liepen de Fregatten onder de Stadt/ en wy settent op 6. vadem met het Schip buyten Schoots/ na datter tweemaels op ons gheschoten was:de Haes ontboot die van de Fregatten 's nachts aen boort/ en vertrocken voor dage met een stille trom/ naer Tire popelier/alwaer ick met hem naer Lant in de logie ginck/ en 3. dagen daer na/ de Fregatten na Negapatan/een Portugese Stadt/ om van daer onder Seylon te kruyssen.

Hier zijnde/ gingen wy na den krijgh van Polosere/ in 't Casteel Bardauwa/ daer wy seer wel onthaelt wierden. Sagen hier een schoone Gentiefsche Vrouw van ontrent 20. jaren/ die haer ghereet maeckte/ om des anderdaeghs vrymoedigh/ wesende den 11. February 1618. Levendich met haer doode Man verbrant te werden: Wy hadden haer geerne't selvige ontraden/maer stont en lachten met ons/ seggende: most hem in de andere Werelt volgen/ of soude anders

Digitized by Google

van de andere Vrienden veracht werden/ en geen ander Man moghen trouwen; dan versocht op ons/ dat wy met een goet woort aen den Nayck / om onderhout voor haer kinderkens/na haer doot wilden versoecken: Wy beloofden haer / ingevalle sy van 't voornemen wilde afstaen / souden haer op een ander plaets brengen/ daer sy niet eens na wilde luysteren/ maer stondt vast en wreef een Lemoen in d' oogen/met haer beste Kleederen en Juweelen aen / ghelijck sy in het vuyr soude springē/seggende anders niet/ dan Ram/ Ram. Rontsom haer stonden veel Banjaensche Leeraers/met Trommels sulcken geluyt maeckende/dat men qualijck hooren/ noch sien konde/ gevende haer al goeden moet. Eyndelijck sprongh's anderdaeghs met een animeuse couragie levendigh by haren Man/ die in een diepe kuyl / op houten en Olybacken lagh en brande/ in 't vuyr: soo haest sy daer in was / wierpen de omstanders hout op / met sulcken geraes / dat men geen lamenteeren konde hooren/ en was in een omsien gedaen.

Des anderendaegs sagen wy een geweldige Sterre/ gelijck een vlam vyers/ die met sulck een slagh uyt de locht / op den Nayck van Singiers Lant viel / of daer een halve Cartou los gegaen hadde / dat geen kleyne verbaesthept onder de Inwoonders causeerde / segghende/ dattet grooten Oorlogh bediede; als ook een maent daer na geschiede / door dien dat den Velt-oversten Istopo Nayck/ wegens den Nayck van Madre / met een geweldigh Leger in't Landt quam steelen en rooven / al wat sy bekomen konden; Waer door wy van vreese met des Compagnies middelen sochten te vertrecken/dat op't jonghst den 30 Marty geschiede: lieten alhier een schoone Logie (ons van den Nayck vergunt) staen/ daer de Cooplieden veel Guineese Lijnwaten/ en Gollens gekoft hadden. In 't kort / arriveerden met het Schip Tertoolen en de Fregatten (die in het kruyssen niet uytgericht hadden) weder voor Palliacatte. Daer naer quam den Coopman Gysbert van Suylen / sieck zijnde met een Cattemarouw (zijnde twee houten aen malkander gebonden) van Sylon / klagende over seer quaet tractement/van den Coningh van Candy gedaen / mits onse beloften van accoort / met hem aen ghegaen / niet na quamen.

Van hier ben ick met het Schip de Goude Leeuw/ naer Masilipatan vertrocken / latende den Opper-Coopman Adolf Thomasz op't Fort Geldria/ versien met 130 Hollantsche Soldaten/ en 32 Stucken geschuts.

Beschrijvinghe van de Landen,

staende onder het gebiet van den Coning Cotebipa, gelegen op de Kust van Coromandel.

HEt Gouvernement/en gebiedt van den Coninck Cotebipa / in wiens land ick ontrent 6. Jaer in de Zee-stadt (op 't Moors Nysampatuam genaemt) gewoont hebbe; begint van Zuyden de voor-stadt/ontrent 3 dagh-reysens/daer het van het Gentijven landt gescheyden wort door de Revier Pena/en strekt hem voorts Noortwaerts / tot het uyterste van de Kust Orixa: de voornaemste plaetsen aen de Zeekant / zijn: Carera moutepoly / een vermaerde Coopstadt/waer eertijts grooten handel is gedreven/ Milampatuam/Mosoli-Patuam / de vermaerste Koopstadt van de gansche Kuste van Coromandel Cotepatuam/Cassiamaleta; Narsapour/ Peteperur / daer meest de capre van daen komt/so tot touwen/en tot behoef der schepen wert verbesicht; Pentacota en andere kleyne plaetsen op de Cust Orixa; het heeft aen de Zee-kant een schoone Reviere / daer over sy het sout/dat onder het Gouvernement van Malipatuam/ en Nysapatatuam wert gemaekt/en jaerlijckx groote profijt inbrengt (Inbalagates genaemt)

met

Digitized by Google

met in 't lant te varen/ en wederom zaet uyt het lant voeren; In de regentijt is 't lant ontrent de Zee gemeenlick vol waters/ dat uyt het geberchte komt loopen; waer door de Revieren/ 't water niet konnende lossen/ loopt in het lant/ over het welcke dickwils groote schade veroorsaeckt; de Revier is te delijck visch-rijck/ die seer goet is; heeft ook seer groote Crocodillen op de Revieren/ waer van selver eenighe hebbe ghesien/ waer door de Inwoonders ontrent de Revieren seer vervaert zijn/ alsoo dickwils menschen en beesten zijn verslindende.

Het lant aen de Zee-kant/ tot ontrent 10 of 12 mijl landewaerts in/ is overvloedigh van Lijstocht/ en hoe Noordelijker/ hoe overvloediger. In 't Lant heeft men tot veel plaetsen bitter water/ dat te verwonderen is/ dat Putten uyt enckelde Steenrotsen/ gehouden ontrent het gheberghte/ geen soet water en geven. De rechte Inwoonders van het Landt zijn Heydenen/ hebben voor Leeraers Bzamenes sijn op alle plaetsen meest schrijvers van eenighe groote Meesters; alle in 't schrijven/ rekenen/ alle andere Gentijven te boven gaende/ de Wet van Pitagoras scharpelijck onderhoudende/ niets eetende dat leven heeft ontfangen/ ook geen Eyren of roode krupden/ so seer verschricken sy voor bloet; hoe wel geenige der andere Gentijven/ volgens hare Wet/ en is verboden vleys te eten/ uytgesondert Ossen oft Koeyen vleys/ so ist dat sy de geene die 't eten/ voor een grouwel houden/ alsoo dat de Dienaers van de Logies het selve niet derven aenraeken/ als sy het op de Tafel brengen/ niet te min isser een geslacht Parrpaes (zijnde het verachtste van allen/ en so een ander Gentijsche hem aen raeckt/ moet hem de justitie in 't water baden) die het selve bzylijck eeten/ al waert van een gestorven Beest/ het sy van sieckte ofte anders/ het is als dan by haer Feeste/ soo wel als by de Moozen als een Paert gedoot hebben om te eten: Het Parrpaes geslacht/ woonen op alle plaetsen bupten de Steden en Dorpen/ onder de Gentijven: Sijn achtienderhande geslachten/ die haer met Houwelijcken niet vermogen te vermengen; dan peder moet aen sijn eygen geslachte trouwen: Heylijckende moeten de Ouders van de Soon aen de Dochters Vader komen versoecken; hem met eenich gelt/ dat voor sijn Dochter naer sijn qualitept belooft/ te vreede te stellen; geven de kinderen seer jonck aen malkanderen/ van 4. 5. 6. 7. 8 en 9. jaeren; als een Dochter over de 12. jaren is/ 't welck haren bequamen tijt is

om by te slapen / kan niet wel / ofte seer seldē aen een man geraken / also het daer seer groote schande voor de Dochters is / soo lange te moeten wachten / en een teken onder haer / dat niet eerlijck wordt gehouden / ofte van geen eerlijcke Ouders zijn / also uytterniaten superstitieus sijn sy op haer geslachte / als noch geen Natie bewandelt en hebbe: De Jonghmans moghen met Heylijcken soo langhe wachten alst haer goet dunckt; dan mogen den haert niet scheeren voor datse trouwen / het welck als dan met eenige superstitieuse ceremonien gheschiet / als ick selve dickmael gesien hebbe; en geen kinderen / by haer eerste Vrouwen krijgende / mogen met consent der selver wel een ander trouwen / ja oock de derde; doch de eerste blijft altijdt 't hooft / waer door dickwils groote questien tot hartseer der mannen ontstaen / gelijck ick selve dickwils hebbe gehoort: De Bramenes houden noch eenighe haerder Tempels by haer Pagoden genaemt / in eeren / dan niet in so grooter abondantie ofte ceremonien als in't Gentijven Landt / daer de Mooren geen gebiet en hebben.

Houden op sommige plaetsen een jaerlijckse by-een-komste / by haer Tierton genaemt; bycans als by ons de Boere Kermisse / met groote toeloop van volck / ter eeren haerder Afgoden / die sy daer veel in abondantie hebben; de sommighe van menschen Figueren seer seltsaem / met veel armen en hoofden / andere beestelijcke lichamen met menschen hoofden / als mede met beestelijke hoofden en menschelijcke lichamen / met veel ongeschickte Heydense manieren van hoereeren / en andere grouwelen / daer omgebrocht / als geschildert / so ick in diversche Pagoden ontallijcken hebbe gesien; en voor alle Pagoden staet gemeenlijck een Figuere van eenen Os / van steen ghehouwen / seer antijckelijck gewrocht / als mede hare Pagoden / dat om te verwonderen is / hoe sy sulcke sware wercken hebben konnen te wege brengen / na de kleyne gereetschap soo de hant-werckers hebben / dan't vermoeden is / dat door de Oorloghe veel dinghen sijn vergaen / en veel antiquiteyten te gronde geworpen / bysonder ter plaetsen daer eenighe Mooren woonen; 'twelck te verwonderen is / daerder wel duysent Gentijven teghen eenen Moor is / datse soo veel van haer willen verdraghen; dan ick hebbe bevonden dat het een armhertigh volck is / in wreedige slavernye opgebrocht / voerende hare wapenen in de mont / van haer selven baetsoeckigh / hoe wel 't selve gebreck soo groot onder de Mooren / als Heydenen is; staen seer superstitieuselijck op haer eere / nochtans de selve haer benomen zijnde / kan met een kleyn / haer weder werden gerestitueert / als ick selve dickwils by experientie hebbe bevonden. Hare Feesten / Speelen / als andere bysondere t'samenkomste / geschiet niet / oft seer selden / ofte de Hoeren moeten present zijn / om met singen en danssen het geselschap te vermaecken / bysonder / als daer nieuwe vreemdelinghen in't Landt komen / want so sy het selve niet en doen / meenen de vreemdelinghen als dan geen eer aen en doen. In't Gentijven Landt moetense alle dagen tweemael in haer Tempels komen danssen / waer voor sy eenich solaris jaerlijcks genieten; dan in het Moorenlant / alsoo van sulcks niet en houden / is geen gebruyck dat in de Pagoden danssen / dan moeten jaerlijcks ontrent April van't geheele Coninckx gebiet / na Baganagar reysen / alwaer met een Maldaer (so veel als een Deurwaerder) werden geroepen / om de doodt des eersten Moorschen Coninghs te bedanssen / een saeck mijn seer vreemdt gedocht: De Hoeren die dagelijcks in de Pagoden danssen / hebben een gebodt datse by geen Christenen / Mooren / Parrias / ofte andere vreemdelingen mogen boeleren / of haer wert groote schande aen gedaen.

De Bramenes ofte Gentijven stervende / worden alle verbrant / dan hebben

Digitized by Google

een geslachte onder haer / die alle Suyders ofte Tortsiers in groote estime houden / draghende eenen sekeren steen om den hals / ofte om den arm / ofte in't hayr gebonden / de welcke al sittende worden begraven; en andere geslachten / die den selven steen mede om den hals binden / werdē mede op de selve maniere als vooren begraven; na het overlijden van den man / soo de Vrouwe niet mede in 't vyer en springht / soose eerbaer is / laet het hayr af snijden / haer eensaem houdende / ettelijcken tijdt haer verlooren geselschap beschreyende; het is voor de Vrouwen een groote schande soose wederom trouwen / en werden niet minder als Hoeren gerekent / dan de Mannen mogen altijt wederom trouwen; 8. ofte 9. dagen naer des overleden doot / wert een Banquet onder de Vrienden toeberept / alwaer den overleden op een nieuw wert beschreyt / en gaet als dan de naeste bloedt-vriendt / met de assche des verbranden / en brengen de selve ontrent een groote Reviere / alwaer de assche met andere vermengen / en met eenighe Gebeden also allenskens in't water werpen: alsse yemant verbranden / geschiet gemeenlijk aen de Revieren ofte ontrent eenige Vyvers / soo der geen Revieren ontrent en zijn; dan brenghen altemet eten ter plaetsen daer den Overleden verbrant is / hem tot offerhande; daer de Craeyen wel op weten te passen / als feest voor haer zijnde.

Hebben in de Maent January een feest / die mijn seer vreemt en seltsaem docht / dan ik heb het selve niewers als in Nysampatuam gesien / het welck aldus geschiet; dat haer ontrent een uer voor dē dage / bysonder die eenige beloften hebben gedaen / tot den hals toe inde aerde begraven / alleenlijck het hooft buyten / dat dan wel verciert is met eenige Juweelen en Bloemen / eenighe met het hooft onder de aerde gedeckt en het lijf buyten / anderen oftse ghespit waren / en veel andere seltsame manieren; waer datse dan soo lange blijven tot ontrent der Sonnen opganck / dat eender komt / als een haerder Goden / seer seltsaem toegemaeckt / het aenghesicht en lijf beschildert / in de eene handt bloot gheweer en in de ander hant een Boge met Pijlen hebbende; als dan werdt een Bock gebracht / en wert aldaer geoffert / en die in de aerde sitten / met het bloet besprenght / die als dan datelijck op rijsen en naer huys gaen: Yeder Huysgesin moet op dien dach een Bock op een geordineerde plaets brengen / alwaer die wert gheoffert / het hooft voort slaen / gelt latende / en het lichaem van den gheslachten Bock mede naer huys nemende om goede cier te maken / en meer seltsame manieren / diese dien dach voortstellen. Smorgens als sy haer aensicht wassen / keeren het naer de Sonne / de selve met de handen / haer altemet ommekeerende / reverentie doende.

Als het Eclipsis der Mane is / diese seer naeuw weten te rekenen / gaen als dan met groote menichten in Zee baden / Mannen / Vrouwen en Kinderen / dat om te verwonderen is; jae tot 20. a 30. mijlen uyt het Lant / en die so verre niet mogen voort komen / baden haer in de naeste groote Revieren; een sonderlinge superstitie onder haer / meenende alle haer sonden daer mede af te wassen. Het gene mijn aldervreemst / en verschrickelijckst onder haer docht te zijn / dat eenige Vrouwen levendig by haer doode Mans in 't vyer sprongen; hoewel ick het selve voor eerst niet voor waerachtigh en geloofde: de eerste reyse dat ick het selfde sach / was in Compagnie van Jan van Weesick / en werden gewaerschout dat sulckx soude geschieden / vervoegden ons derwaerts / daer komende / werden van den Broeder van den Overleden (also 't een treffelijck Man was) wel onthaelt / te kennen gevende / wy hem groote eere aen dede / vonden een kuyl / 10. a 12. voeten in 't vierkant / en bykans een Mans lengte diep / vol houts en brandende koolen / also dat het soo heet was / als eenig brandenden Oven mach wesen; werden

Digitized by Google

van daer by de Vrouw gebracht/alwaer men voor dansten en speelden/zy at Beetelle met een vrolijk gemoet;alwaer eenige woorden met haer hadden / haer het selve ontradende / waer op antwoorden/ dat het haer een groote schande soude wesen/ dat die haer so lief hadde gehadt/ dat zy die in de andere werelt niet en soude geselschap houden/ en op staende / gaf ons de Beetel en ginck naer een Revier / alwaer sy het lijf wies / ende dede een ghesafferaent Cleet aen/ haer Halsbant/ Oor als Arm-ringen/haer Vrienden omdeelende / quam rechts toe naer de kuyl alwaerse eens omginck / een yeder van kennisse toespreeckende / en alsoo de handen opheffende/ sprongh met een vroolijk aengesicht by haer man in het vyer/en wert terstont met eenighe horden en groot hout / dat tot dien eynde gereet was bedekt/en eenige potten Oly in't vyer geworpen/ om dat te eerder sou verbrant zijn; soo haest als sy in't vyer sprong / grepen de Vrienden / als anderen/ so mans als vrouwen / malkanderen in den arm / en maeckten een groot geschrey / dat ontrent een quartier uyrs duerde; was een Vrouwe naer aensien/ van ontrent 24. jaren oudt / latende een jonck kint van dry maenden achter.

De tweede reyse/ ginck het op gelijcke maniere als vooren verhaelt / dan was een oude Vrouwe/ wel van 50 jaren/ ten ware/ dat het haer waer belet geweest/ soude wederom uyt den brant zijn gekomen. Een Bramene ons Buerman verdroncken wesende/ wert op een groote hoop houts geleyt / alwaer de Vrouwe by hem quam leggen/ hem kussende / en in den arm nemende/ wert haer mede eenig hout op haer lijf geleyt / en het vyer van anderen aengesteecken / en eenigh Oly over het lijf gegooten / en also verbrant; dan van de schrik van de twee eersten te sien / konden my niet begeven om dese te sien branden/als noch tot 3 a 4 toe/ oock mede/ dat van de Broeder des eersten gemelden overleden/ twee Vrouwen by hem in het vyer sprongen. Nota Daer veele Mooren zijn / wert het niet toegelaten / also het tegens haer Wet is; en hebbe het selve tot 2 reysen gesien / datse bycans al gereet waren / om in het vyer te springen/dan het wiert haer belet; hebbe oock dickmaels verstaen / als datse haer eenigh goet in geven / waer door sy te meer tot het vyer genegen zijn. Sy houden mede van de onsterffelijckheydt der zielen / seggende / naer dat de menschen hier wel geleeft heeft / sijn ziele in

een

Digitized by Google

[illegible] goet ofte quaet Beest gaet. Hebbe [illegible] wils met eenige Bramenes / haers geloofs-halven gedisputeert / dan geen fondament van het selve konnen bekomen / als diepsinnighe fabulen / en questien; hebben veel beloftē van bevaerden onder haer / om andere Pagoden te gaen besoecken / bysonder ontrent den Ganges alwaer verklaren / dat het hooft van Rama Raga / voor desen Heere van alle de landen / eer de Vassalen teghens hem rebelleerden / begraven leyt; seggen dat daer geweldige toeloop van volck is; hebben noch een ander Pagode / onder haer seer geacht / gelegen in't Gentiven lant / in de Stadt Trippety; waer seer vele toeloop van volck is; hebbe dickwils gesien / dat eenige eten buyten de Stadt brochten / 't welck sy onder een boom offerden / verklaerden dat het dadelijck na [illegible] wert verslonden / contrarie [illegible] geloof / dan van Crapen verteert / [illegible] vooren in 't begraven der dooden verhaelt sy; seggen dat sy het Godt op-offeren / dan die veel met ons verkeeren / als wy haer sulcks vragen wat het te beduyden hadde / seyden dat sy den Duyvel [illegible] offeren / also onse meeninge van [illegible] / haer wel bekent was / en wy geen [illegible] in het selfde en stelden: de reysende [illegible]groms werden by haer in grooter waerde gehouden / hoewel dat het groote / stoute en onbeschaemde bedelaers zijn: Ick hebbe een vrou-persoon gekent / als mede meest al haer gantsche geslachte / die also veel kinderen kreegh / waer onder [illegible] meyskens waren / en haer al af storven / dede een belofte / by aldien datse een Dochter kreegh / die te lijve bleef / datse de selve haren Godt tot een hoere soude opofferen / het welck also geschiet is: also dat die Dochter / een seer vermaerde hoere is geweest; op mijn vertreck ontrent 30. jaren oudt / waer in te sien is waer op datse haer betrouwen setten / en wat vruchten hare beloften geven. Hebben mede acht op het vogel-geschrey / en [illegible] als sy uytgaen / sullen wel acht nemen / oft haer een goedt ofte quaet teecken ontmoet / en soo haer een goet teecken ontmoet / houden als dan dien dagh voor geluckigh / een quaet teecken ontmoetende / sullen te rugge keeren / ofte blijven staen / tot dat een ander eerst voor haer passeert: rekenen mede in de nacht en dagh ettelijcke quade uren / datse uyt den loop der Sterren weten / alwaerse seer naeuwe acht op slaen; sullen als dan geenige Coopmanschappen / Lant-bouwinge / Reys ofte andere hanteeringhe aennemen / voor dat de selfde uren ghepasseert zijn; soo yemant maer eens niest / houdenden dat voor een quaet teken / en andere diergelijcke beuselingen.

De Kleedinge der Mannen en Vrouwen / is als volcht / de Mannen eenich werck in huys / op 't velt / ofte andersints doende / hebben niet meer als een kleyn doecxken om haer schamelheyt / sijn anders heel naeckt; op andere tijden hebben een doeck om haer middel van de navel tot de knyen; die in Steden met eenige groote Meesters verkeeren / ofte haer dienen / dragen veel Kabayen: de Vrouwen hebben ghemeenlijck een Kleedt lanck 12. Bobydas / en 2. breet / datse eerst om haer middel binden / en als dan over de rechter schouder; het hooft nimmermeer bedeckt / ten ware dat met het voorsz. doeck waer overtrocken; de sommighe dragen een kleyn Lijfken / dat essen onder de armen en borsten komt, daer sy het selve toe binden / komt even onder den elleboogh / van de Borsten tot den navel altoos bloot blijvende; de Kinderen loopen altemets tot 3. 4. a 5. jaren moedernaeckt / so wel knechtjens als meysjens.

Hare hand-winninge bestaet in Lant-bouwinge / Sout maken / zaepen / uyttrecken en plantē; sapen een dun wortelken / lanck een ofte anderhalf span / wert gebruyckt om root te verwen / dan is seer verscheyden op d' een plaets de helft beter / als op de ander.

Het geheele Landt geeft jaerlijckx aen den Coningh tot schattinge 1700000. Pagoden;

Digitized by Google

Pagoden; hebbe mijn ſelven dooz 't Lant repſende / dickwils verwondert / waer ſulcken menichte van gelt mochte opgebzocht wozden / alſo ſp in 't gemeen ſeer armelijck zijn levende / en haer ſober onderhouden; al iſt ſake het al wel-hebbende Luyden zijn / dozven het ſelve niet openbaren: ſijn mede in 't eten niet al te gheſchickt / dan boozder ſupper over haer Lichaem / ghemeenlijck haer eens ofte twee reps daechs met warm ofte kout water waſſende / ſo wel de mannen als Vzouwen; en alſo gemeenlijck in 't generael lanck hapz dzaghen / waſſen alle 10. 12. à 14. dagen het Hooft met Olp; en die een wepnich van vermogen zijn / nemen daer rieckende Olp toe / en dat om het Hooft van alle vupligheydt te ſupberen.

De Mooren die haer hier in het Lant onthouden / hebben meeſt al onderhout van den Coning / waer onder de Perſianen in alles wel 't meeſte credit en boozdeel hebben; een Natie boven alle andere Natien van Indien / ſeer hoovaerdigh / en veel van ſich ſelven houdende; volgen ghemeenlijck alle Indiaenſche Natiē / en bpſonder die in eenig Gouvernement zijn; alſo haer gelt op woeker uptgevende / 't minſte datſe genieten / is vier ten hondert ter maent; hoewel / dat wel vijf ten hondert altemets van de Gouverneurs / ofte anderen alſſe verleghen zijn / bekomen / het welcke een grooten Intereſt is / waer mede ſeer veele rijck ſijn gewozden / met alſoo de Gentſiven upt te ſuppen / hoewel datſe hare eygen Natie niet aen en ſien.

De pzincipaelſte ſterckten van 't Lant ſijn de Foztreſſen van Condivery / Contepoulp en Golconda / hoewel noch verſchepden andere Foxten en Sterckten hebben / dan alle van kleynder Inpoztantie / gelijck ick eenighe in 't Lant repſende / geſien hebbe; de Foztaleſa / ofte Caſteel van Condiverp / is de bewaringhe van alle het Landt aen deſe zijde der Rivieren / teghens de Gentſiven / een plaetſe / naer datſe affirmeeren / niet winbaer / ten ware met verraedt / gelijck het de Mooren ontrent 34. of 35. jaren geleden / bekomen hebben. Heeft altijdt pzovijſie van 2 jaren op voorraet / en water geen gebreck; heeft een ſeer hoogen / en krommen uptganck / en anders geen inganck / is boven ſeer wijdt / en ſpatieus / ſoo dat men daer op ſoude zaepen; de Soldaten die daer op reſideren / ſijn meeſt Gentiven / en ſo veel als Slaven / alſo ſelden / ofte nimmermeer daer af en mogen komen / beneden in de Stadt wozt mede eenige Kupterye onderhouden; op gelijcke maniere is het Caſteel Contepoulp / hebbende peder ontrent vooz ozdinaris 3 à 4000. Soldaten / hoe wel de Opſienders altemet de helft van het volck niet en hebben / om haer te zegenen; en wie deſe 2 ſtercke plaetſen (alſoſe onwinnelijck zijn / leggende op hooge Bergen / daerſe maer eenen inganck toe en hebben) in heeft / is meeſter van het platte Lant; alſoo de plaetſen van Nandigen / ra Jamandzage en Celour / als andere Foxtkens / niet veel weers en ſouden doen; de pzincipaelſte Opſiender is een Mooz / hebbende tot hulp eenighe Napcken / dat Gentiven zijn / die bewint ober het Lant-volck hebben.

Al deſe plaetſen en Landen / zijn afgedeplt in Gouvernementē / die jaerlijcks verpacht werden; waer van mijn deſe volghende plaetſen en namen bekent zijn / Condiverp / Bellum / Cozde en Benicozde / hebben beyde mede Sterckten ofte Caſteelen / Apſapatuan / alle welcke aen deſe zijde vande Rivier leyghen / waer van Condiverp't Hooft is / bzengende alle jaren op van pacht / ſoo aen Gelt / Napen / Hout en Doecken / ſo geſchildert / als geweven / 4000 Pagoden. Contegouli / Maſſilipatuan / Naglawance / Sandzapatla / Game / Gelapondy / Ecour; op welcke 5. plaetſen / en de Vozpen die daer ontrent foxteeren / den meeſten Indigo wert gemaeckt / die dooz ons / als andere Cooplupden werdet opgekocht /

Digitized by Google

geſocht / om Noortwaerts aen te verboeren na Chaul en Dabul; dan 't ſelfde en is nu in 2. jaren niet geſchiedt / oorſake den Oorlogh / daer door ſeer arm zijn / die de Onderſaten van Nyſamjica / tegens de Portugeſen van het Chaul zijn boerende.

Maſilipatan geeft Hout / Rijs / en eenige Hapen / dan de Hape is ſo goet niet als die van Maſampatuan / oock Linewaert / en andere Waren; brenght in pacht op 180000. Pagoden: Niſampatuam wert verpacht door 55000. Pagoden van des Coninghs wegen; dan den teghenwoordighen Gouverneur geeft 1000 Pagoden meer in 't jaer / alſo hy het van een ander heeft moeten Pachten; den Coningh geeft van dien Pacht aen den Gouverneur / en andere die in Regeeringe zijn / de ſomma van 8000. Pagoden / en die van Niſampatuam 5000. Pagoden / dan wepnig van hare Dienaers die contant gelt van haer verkrijgen / maer worden betaelt met ongheſtoten Rijs / Hout / als ander Zaet / en wordt haer ten minſten een derdepart dierder aen gerecheut als het weert is; dan aen de groote Meeſters / als Habandaer / de Paep / de Rechter / en andere diergelijcke / moeten met gelt betaelt werden / den Gouverneur waert een ſeer prachtigen ſtaet / jae ſoo veel als een groot Meeſter in ons Landt ſoude moghen doen; heeft voor ſijn aenpart 10. Rondeelen / om hem van de Hon te beſchermen / en een Ketefool / daer toe des nachts 10. Courſiers; Den Habandaer vier Rondeelen / en vier Courſiers.

Het Gouvernement beſtaet in ſaerlijkſe pachtinge / alwaer den meeſtbiedende gheprefereert werdt / die als dan ſcherende / laſtelijck genoegh Gouverneert / behlaeglijk voor de Inwoonders; ſy moeten den voorſz. pacht in drie deelen van't Jaer opbrengen / van 4. tot 4. Maenden / die dat met ſulcken moepte moeten in haelen / dat het ongheloofelijck ſchijnt / hoe datſe noch alles konnen te ſamen brengen / en ſoo ſy in 't eynde des jaers niet volkomen en betalen / werden dickwils ſoo getracteert met ſlaen / datſe altemet haer leven dagen niet weder tot haer geſonthepdt konnen geraecken / gelijck ick wel eenige hebbe gekent; en al gebeurt het dickwils / datſe groote overwinſt hebben / gelaten haer nochtans offeverlooren hadden / want alſo ſy malkanderen ſeer nijdich zijn / wort haer om een geringe oorſake pets op den hals gewopen / offe daer ſchult toe hebben ofte niet / waer door ſy in ongenade komen; komen ſelden tot eenich Officie geraecken / ten ſy door haer groote ſchalckheyt / ofte groote gheſchencken; de Gouverneurs ofte Pachters / zijn meeſt Bramenes ofte Banjanen / de doortraſtſe en ſchalckſte Natie / naer mijn opinie / in heel Indien / wel-verſtaende in fielterpe / wonder wel ter Tale / die haer naer den tijt wel weten te regulieren / alſſe pemant van doen hebben om eenige ſonderlinge ſaecke / weten haer ſeer demoedigh tegen den ſelven te houden / ſijn ſoo ſeer inportupn en onbeſchaemt / als het mogelijck is om segghen; ghy hebt daer wepnigh Mooren / die haer met Gouverneren / ofte Pachten bemoepen / dan wel tot Opſienders / dat de Gouverneurs haer behoorlijcken plicht wel ſouden waer nemen / die haer ſelven mede ſoecken te zegenen / want door haer de Gouverneurs de oogen verblint worden / waer door het geklach der armen tot geenighe groote meeſters oore en komt / om dat voor den Coninck te brengen / om daer in te mogen verſien / waer door groote deſolatie onder het Landt-volck is; de Gouverneurs doen alles wat ſy willen / als ſy maer ſlechts den Habandaer en andere principaelſte / te vrient hebben; ſoo de ſelve haer altemet hinderlijck zijn / weten haer aen alle die des Conings Lant verpachten / (als zijnde op alles ſulcks aengaende / Opſienders / en Opperſte Rentmeeſters) daer van wel te excuſeeren / dat door ſulche / ofte diergelijcke beletten /

Digitized by Google

den

den vollen Pacht niet hebben koomen innen/ waer dooz het wel gebeurt / dat de Opſienders en Sabandaers/ dooz verklaeringhe der Gouverneurs / al te met mede in't ſpden komen / alſo haer fielteyen ongrondelijck zijn.

Ick hebbe gantſch geen beſchzeven Rechten onder haer konnen beſpeuren/ dan dat naer goet-duncken wert gegouverneert / tot diſcretie van den Gouverneurs en Sabandaers; Ick hebbe in al den tijt mijnder reſidentie/ geen gerecht van halſ-ſaecke geſien / hoe wel't hier en daer wel gebeurt / datſe altemet een ofte twee dieven bekomen/ dieſe alſ dan ſpitten/ ofte het hooft af ſnijden / en alſo op ſtaecken laten ſtaen: ober 4 Jaren ſo des Conings Dochter ſtierf/ wert een geheel Dupſgeſin omgebzacht/ dooz pzeſumptie datſe des Coninghs Dochter betovert hadden; het is in Miſilipatan gebeurt/ dat eenige Dieven des avonts in de Stad quamen / met eenige Staet van volck/ een in een Palanckin ſittende / als een groot meeſter / en alſoo in een Moozs huys komende / hebben't ſelfde met geweit berooft/ waer over eenige der ſelver gequetſt; en alſo dooz rumoer de Dieven moſten vluchten/ is een der ſelver gegrepen / dan een tijt daer na wederom los gelaten ſonder pets te miſ doen/ te meer alſo ſp upt der natuere/ niet tot bloetſtoztinge genegen zijn.

De Gentiven reeckenen mede met 12. Maenden in't Jaer/ beginnende ontrent den 20. Meert / en dat van de Mooren begindt op den 10. Januarij naer de Maen/ waer over de Mooren 13 Maenen in't jaer reeckenen/ en deelen het jaer in dzp deelen/ te weten den heeten tijdt/ beginnende van Meert en epndicht met Junius / den reghen tijdt begint met Julij / en epndicht met October / den kouden tijt van November tot Febzuarius; 't is in December en Januarius redelijck kout ; van half May tot half Junius iſter ſeer heet/ en de Wint upt de Noozdelijcke hant / dat men al te met qualijck weet te dueren / en ſchijnt / het aengeſicht in de wint houdende/ dat men tegen een heeten Oven ſtaet / het hout ofte ſteen is mede ſoo heet/ dat het ongeloofljck ſchepnt/ daer-en-tegen het Water om te dzincken ſeer kout; In deſen tijt ſtozven aldaer veel Perſoonen van louter hitte / dooz dien ſp haer al te met met Melck / ofte kout water te dzincken/ verafen.

Haer Gewichte ofte Mate is tweederley/ het geheele Lant dooz; op ſommige plaetſen 480 pont dooz een Candy ofte Bhar gereeckent / en op ſommighe plaetſen 500 pont; en een Candy heeft 2 Man; een Man heeft 8 Biſs; een Biſs 5 Ceer/ een Ceer 24 Tol/ waer naer de Mate mede wert gereeckent.

De Munte van't Lant is vierderley/ te weten/ Pagoden/ Fanons/ Neuels/ en Caſſen; nu wozdender van andere Coopluyden gebzacht Sarafins/ Larpnen/ en Rpalen / die dooz onſe natie werden gebzacht; een Pagode doet 15. Fanon/ een Fanon 8 à 9 Neuels/ een Neuel 3. 4. 5. à 6. Par; een Cerafin doet 16 à 17. Fanon; Larijns 7 à 8 per Pagoden; een Rpael 10 à 11 Fanon. De Bzuchten ofte Frupten zijn deſe naervolgende/ als Mangens/ Bananes en Lemoenen/ oock Gzanaet-Appelen / Anaſſen in abondantie/ Orangien/ Cptroenen/ James/ dan deſe niet ſeer abondant; hebben daer mede een klepne ſlach van Appelen de groote van een Krieck/ met een ſteentgen van binnen/ Jamooden/ zijnde geheel ſwart/ en treckt den mont van ſuerigheyt te gader; deſe Boomen hebt ghy't geheele Lant dooz/ in ſulcker abondantie / dat het ober al groote Boſſen maeckt / en wert meeſt tot Timmerhout gebzupckt/ gevende een ſeer ſmakelijcken dzanck/ alſt niet verbalſt is; 't geheele Lant dooz is mede vol Tamerinde Boomen; Dzupven werden jaerlijcks in April in abondantie van Golconda naer de beneden-Quartieren gebzocht / alſo dooz de bzachte/ en bitterheyt des Lants den

Digitized by Google

den Wijngaert niet en wil groeyen; Arbre de Rapes is over al mede vol / en andere wilde Boomen meer.

't Lant heeft veelderhande Gedierten / so tamme / als wilde Beesten / te weten Tygers / Olyphanten / Beeren / Luypaerts / Civet-katten / Meerkatten in abondantie / en Harten die al te mael op't lijf met witte strippelen sijn beset / en van een Slang gebeten wordende / verliest maer een witte plack / hebben hoorens als in ons Landt; noch een ander slach van Harten ongesprickelt / hebben de hoornen recht op / en gedraeyt of het een schroef waer / seer glat / en schoon in 't aensien / alsse kleyn gevonden worden / kan mense so mack maken / datse over al waer men wil / yemant naer volgen / aen de Tafel en uyt de handt komen eeten; Vossen zijnder mede in grooter abondantie / Slangen overvloedigh / waer onder eenige so fenynich zijn / dat so wie daer af gebeeten wort / terstont sterft; daer is een ander slach / die het Lant-volck affirmeeren / eenige getoont zijn / die het hooft hadden daer andere Slangen de steert hebben / 't is wel de gelijckenisse van het hooft / 't welcke sy seggen dat hem om't half jaer verandert / het eene hem sluytende en het ander hem open doende; een ander soorte Cobra Troppella genaemt / wert mede fenynich gehouden / en in overvloet gevonden; als mede een slach van Elandts en Fretten / als oock ysere Varckens / welcke ysere Varckens zijn so groot als een Kat / hare langhste pen-

nen zijn ongeveer een voet lanck / en soo dick als een ganse-schacht / sy zijn glat en blinkent / haer koleur is tweederley / dan een duym-breet wit / en dan een duym-breet bruyn-rosachtigh / na boven heel scherp toegaende / zijnde oock heel hardt en stijf; alsulcke Steeckel-verckens zijn hier in Nederlant wel te sien geweest / men vint by verscheyde lieden noch wel van hare pinnen. Men vint'er oock menichte van andere vreemde Beesten / als een slach van Velt-ratten rosachtig van verwe / seer smaeckelijk om te eten; voort ontelbaere menichte van tamme Beesten / als Ossen / Koeyen / Buffels / Schapen / Bocken en Geyten / van dryderley soorten / dan geven op veel naer soo veel melks niet als in ons Land; de Paerden van dit Lant sijn al te mael kleyn van aert / dan sijn beter om over wegh te komen / als met groote Paerden / en dat om oorsaken de groote Paerden hier niet en mogen rijden / dan werden van Petane herwaerts gebrocht / houden seer veel

Digitized by Google

van Paerden die so uyt Arabien als van Ormus komen.

In Masilipatan gekomen zijnde / wierden wy van den Gouverneur wel onthaelt / en met een Gouden Cleet vereert / en so van de Dans-coeren na huys gheconvoyeert. De meede-ghebrachte Coopmanschappen wierden datelijck met contant tot groote avance verkoft; brachten sommighe de kontanten in huys / eer de goederen gelevert waren. Van daer vertrocken wy in Compagnie met Samul Kint / gewese Vice-Gouverneur in Palliacatte / na Bantam: doch mosten / mits de Mouson verloopen was / Achien (daer den Peper-handel is) aendoen. Op de Reede gekomen zijnde / ben (na dat ick verlof van den Coninck hadde) na Lant by den Commandeur Cornelis Comans gegaen / die hier met het Schip de Valck gekomen was / om met den Coninck te tracteeren / weghens Tico en Priaman. Daer naer ben ick met den Commandeur / en een Present by den Coninck gegaen / om den vryen Handel te verwerven: By hem komende / kleeden ons naer des Lants maniere / met een kleet / in teycken van wellekom / en liet ons op een Olyphant naer huys brengen. Des anderendaegs sagen wy veel wilde en tamme Olyphanten / tot playsier van den Coninck teghens malkanderen vechten. Van gelijcken een Man / die des Conincks Olyphant bewaert / om dat hy niet tijdts genoegh quam / van den Olyphant daer den Coninck op sat / drymael met de tanden om hoogh geworpen / dat hy voort doodt bleef liggen / en niemant het hart hadde om naer hem te sien ofte te helpen. Onse saken aldaer ten deele verrecht / en de Peper van den Commandeur ingenomen hebbende / zijn door de Straet van Malacca naer Jacatra vertrocken. Dit Coninckrijck van Achien / is geleghen aen het Noort-eynde van Sumatra / op de hooghte van 5 graden 28 minuten benoorden den Æquinoctiael: is seer Goutrijck; daer placht abondantie van Peper te wassen / maer is van des Coninghs Vader bedurven / die de Boomen heeft laten om smijten / en Rijs in de plaets gezaeyt. Hier wort stercken handel met die van Cormandel / Bengala / Pegu / Fanasserp / Indien / Arabien / en andere Quartieren gedreven; die van Suratte / Cambaya / en Daboel / brengen veel alderhande fijne en groove Cattoene Klederen / die groote avance geven / en onder dese en Javaensche Natie vertiert werden: waer van daen wy weder vervoeren Peper / Campher / Benjewijn en andere Specerpen / die daer van wijts en zijts gebracht werden. Den Coninck oorlogt geweldich tegen sijn Nabueren / als daer syn die van Johor / niet tegenstaende den Coninck met sijn Suster getrout is. Heeft schoone Galeyen / ook swaere Metale stucken / onder andere een dat gegoten is / schiet over de 125. pont Yser; abondantie van Olyphanten. Ick sagh den Coninck van Pahau / wiens Lant onlangs verovert is / en hem met ontrent 10 duysent zielen van daer hier te lande gevoert / als een slecht Persoon achter den Coninck loopen. Men segt / dat desen Coninck over de 25. Bhaar Gout / yeder Bhaar van 360 pont / by hem begraven hadde.

Ontrent Malacca met het Schip gekomen zijnde / settent dicht voor de Stad / dat wy den Wijser van de Tooren perfect konden sien / 't is een fray Stedeken / met veel Kloosters / en Kercken versien: leyt in't hangen van een Bergh / op de hoogte van 2 graden 12. min. benoorden de Linie. Sagen eenich licht Vaertuych onder't Lant ligghen / doch konden met het Schip (tot onsen leetweesen) daer niet by. Van daer liepen wy na het Eylant Carimon / recht voor de Straet van Siniquepoire / om versch water / en brant-hout. Alhier staen schoone Boomen tot Masten / voor Caraquen en anders. Daer van daen liepen wy na de Revier Jamby / alwaer d'Heer Andries Sourp /

Digitized by Google

Sourp/ wegens de Compagnie/ Peper handelde; en naer dat wy een part y packen Rust-kleeden daer gelost hebben/ zijn wy na Jacatra vertrocken. De Revier van Jamby leyt op de hooghte van 50. minuten/ bezuyden de Linie/ op Sumatra/ is wel 25 mijlen de Revier (die sterck af-loopt) op te varen/ eer men in de Logie komt/ alwaer de Peper tegen 6 en een half Reael van achtē 't picol/ (zijnde 120 pont) doen ter tyt gekoft wiert: dese plaets heeft voor desen 1100 lasten gegeven / maer en geeft nu boven de 500 niet/ komt al meest met Cannoes uyt het Geberghte de Revier af.

Den 7. November arriveerden wy voor Jacatra alwaer ick (met groote verwonderinge) verstont/ dat den Generael Coen / met den Coninck en die van Bantam in oorlogh was / waer tegens d'onse haer sterck fortificeerden. Saghen doen mede een Comeet-sterre over't Lant.

Den 11 December wiert ick met het Schip den Engel / naer Suratte gesonden. Ontrent den hoeck van Pontam Java komende / rescontreerde ons een Javaensche Vlieger / met een Duytsch man van Bantam / die ons tydinghe bracht / dat d'Engelschen ons Schip de swarte Leeuw/ komende van Petane / met verraet ingenomen hadden/ dat ons dede resolveren weder nae Jacatra te keeren.

Tot Jacatra komende/ wiert by den Generael en den Raet goet gevonden/ de Logie teghens het gewelt van d' Engelsen / te versterckē / en wiert in't eerste rondtom met Palessaden beset / en met aerde omworpen/ daer tegens den Javanen haer fortificeerde: waer over wy genootsaeckt waren / de Logie tot een diffensive plaetse te voltrecken/ dat oock op het spoedichste aengevangen wiert. Den Coninck sulcks merckende/ begon mede Geschut (dat hy eertijts van ons gekregen hadde) te planten; so datter aen weder zijden/ met een grooten yver en achterdencken / gewrocht wiert. En also de Javanen (door de groote menichte van volck en materialen) haer Wercken tegens ons vroeger veerdig kregen / en op een nacht/ een Baterye van Cabels / hout/ en aerde / in de Engelsche Logie/ recht tegen onse nieuwe Kat over / opgeworpen hadden / dat ongetwijfelt een vaste sterckte geworden soude hebben / om ons het inkomen van de Riviere en vorder te beletten/ is by den Generael en den Raet goet gevonden (op Sondagh den 23. December/ 1618. om de plaetse tē behouden / en teghens alle gewelt der vyanden te versterckē) dat men haer den eersten slagh soude geven: Waer over den Coopman Le Feure / in de Engelsche Logie gesonden wiert/ om haer aen te dienen / datse de nieuwe opgeworpen Baterye weder af souden breecken / of dat sy genootsaeckt souden wesen daer in te versien. d' Engelsche excuseerden haer/ om datter van des Conincks volck opgemaekt was/ en het in haer vermogē niet en stont / noch mede sulcks niet van sinne waren. So haest Le Feure van daer vertrocken was/ zijnder veel Javanen in de Engelsche Logie gekomen. Ondertusschen heeft den Generael alle het volck in de wapenen geordonneert/ en een yeder gecommandeert op't sijn te passen/ en op het klocken geklanck voort te varen. Ick met mijn Quartier/ stack het Graven Quartier in brant; Pieter Dirckſz. het Chineesche; en Pieter van Ray d'Engelsche Logie met de Baterye / na datter eerst vijf schooten van de Rivier-punt met Canon/ op ons gedaen was/ die wy oock sonder slagh of stoot in kreghen. Daer na schooten de Javanen eerst van de Stadt op ons / en raeckten den Timmerman (die neffens my stont) de solen van de schoen aen zijn voet; den Coopman Joost Grendel/ beyde de hielen af / met een Soldaet een been: De Koegel was van vier pont / en verhief hem van de aerde in de Poort. Daer na ordineerde my den Generael/ dat ick van

Digitized by Google

de half-volmaeckte Kat/op de stadt soude schieten / om te sien of wy geen Bres in de muyren konden doen: daer wy ontrent 70 schooten met halve Cartouwen op deden eer't avont was / doch mosten/ sonder yets om verre gekreghen te hebben/ en ons kruyt minderende / ophouden. Die van de Stadt bleven ons met schieten niet schuldich: Wy hadden des avonts 15 dooden/ 3 Hollanders/ en 12 Swarten/ en 8 a 10 gequetsten.

De stadt Jacatra / daer onse Logie is/ leyt op Java Major / op de hooghte van 6 graden 10 minuten/ 12 mijlen van Bantem / dwers over de Rivier / met stercke Mueren van roode steen rontsom: daer in stont een hooge Katte / met swaer geschut versien/ als mede beneden de Wallen / daer sy ons veel quaet en schade mede deden/ gelijk mede het Bolwerck in het inkomen van de Rivier/ die den Coninck met boomen toestopte/ om ons het in en uytvaeren te beletten. De Logie hadde 't nieuwe huys / genaemt Mauritius langs de Rivier / het oude huys Nassouw aen de zuydt-zijde / aen de noort-kant langhs het strant een Gardijn van aerde / en palessaden ontrent 9. voeten hoogh / en seven voeten dick / sonder Borstweeringe / daer den vyandt ons op konde sien gaen/ beoosten open waren drie punten / de Kat half voltoyt stadtwaerts / daer op twee nieuwe halve metale Cartouwē/ en dry heele Sakers / sonder Borstweeringe: de Rivier-punt aen het noodt-eynde van het Huys Mauritius ontrent twee voeten hoogh boven de aerde/ rontom met swalpen / voor een aenloop/ doch geen Musquet-schoot vry/ daer op twee metale halve Cartouwen/ en vijf heele en halve Sakers: De noort-oost Zee-punt van gelijcke hoogte als de Gardijn / met pallesaden tot borstweeringe/ en een houten dack voor den regen / met seven heele en halve Sakers: Aen de N. O. zijde was noch geen punt (dat noodigh was /) begonnen/ dan alleenlijck een Pagger van Bamboesen aen het huys Nassouw / en een Galdery / daer met Musquetten van konden flancqueren.

Des anderendaeghs maeckte my den Generael/ Capiteyn Major van de heele Compagnie en plaetse. Continueerden den heelen dagh weder met schieten / en gestadigh aen de Katte (die te vooren onder de voet gevallen was) te wercken / en (door dien wy meest bloot moesten staen /) met Canon te schieten/ was genootsaeckt onse Borstweeringe met kostelijk Linnen en Kustkleeden te maken. Den Luytenant Abraham Jansz. wiert gecommandeert met 30. Soldaten / en Bootsgesellen de Battery van den vyant / aen de over-zijde in het inkomen van de Rivier in te nemen / dieder met seven man bleef / dat de Javanen / geen kleyne couragie gaf / en setten het hooft van de Luytenant recht tegen de Kat / op een hooge Mast / tot onser spijt / en wierpen daer-en-boven in 't Chineesche Quartier / dicht by het Huys van Nassouw / een ander Battery (tegens ons danck) op.

De tijdinge van den begonnen Oorlog tot Bantam gekomen zijnde / was den Pangeran geweldigh verstoort / om dat die van Jacatra soo veel in 't begin tegens sijnen danck toegelaten hadde/ sont (niet tegenstaende altijt/ vyantschap om onsent halven tegen den Koninck gehadt hadde/ en door vreese dattet hem daer na ook op den hals komen soude) assistentie. d' Engelsen aldaer de brant-stichtinghe van hare Logie en Battery verstaen hebbende / waren op de been om onse Logie te Bantam oock aen te steken / dat door den Pangeran verhindert wert.

Den 27. dito/ nacht en dagh vast doende geweest hebbende om ons te versterckken/ monsterden (door ordre van den Generael) ons volck/ bevont 240. weerbare Mannen/ waer onder 80. Swarten waren / die in twee Troupen verdeylt zijn/ de een helft onder my / de ander onder de Heer Carpentier/ in het kort mans en vrouwen/

Digitized by Google

vrouwen/en kinderen/over de 350 zielen.

Den 29. dito/ quamen 11. Engelsche Schepen van Bantam / in het gesichte van onse Vloot/ des anderendaeghs/ na dat my den Generael Coen voor Commandeur over de Logie gecommandeert/ en geauthoriseert hadde / is selver (met goet-vindinge van den presenten Raedt) na boord gegaen/ om den vyant die in de Straet Sunde / onse komende Schepen verwachten; liet my voor Capiteyn / Jan van Gorcum / Stuerman van den Gouden Leeuw / en Pieter van Ray / Onder-Koopman voor Raetspersoonen.

De Heer Generael transporteerde sich op 't Schip de Oude Son/ die geweldich kostelijck geladen van Japon gekomen was / by hem hebbende 't Schip Delft / den Gouden Leeuw / het Wapen van Amsterdam/ den Engel/ Valck/ en Jager/ meest al vol-laden. 's Avonts arriveerden daer 4000. Javanen van Bantam / in de Rivier van Anque / tot assistentie van die van Jacatra.

Den 31. dito / is de Heer Generael Coen / met de Vloot te zeyl gegaen / en nae de Engelsche geloopen/ daer wy (om den scherpen windt) niet by konde gheraecken so dat den Engelschen Generael met sijn Vloot op een gotelingh-schoot daer by quam setten / en de Bloet-vlagghe achter af; sondt een Trompetter met een schuyt dicht by onsen Generael/ sonder aen boort te willen komen/ eyschten de schepen op/ of datse die met gewelt souden komen haelen / met veel onredelijcke woorden / en drygementen meer. In sijn / zijn 's anderdaeghs den eersten January 1619. met den anderen onder zeyl gegaen / en ons uyt het gesichte geraeckt.

Den 3. dito daer nae / quam den Generael met sijn Vloot voor by Jacatra / inwaerts aen/ naer Ambonia / sont (in passant) een schuyt met 7. man/ en 8. halve vaten kruyt / en een Missive aen my. De Engelsche schepen volgden haer een stuck weeghs naer / en quamen daer na met hun 18. sterck op de Reede van Jacatra by ons/ soo dat ick te lande van de Javanen / en te Zee van de Engelsche belegeert bleef. Ondertusschen socht ons den Vyant het water halen te beletten / maer te vergeefs. 's Nachts verbrande de Swarte Leeuw met sijn volle lading/ die de Engelschen van ons ghenomen hadden / tot de kiel toe af.

Den 12. dito / sondach 's morgens / so 't vierde puntjen aen 't Huys Nassouw voltoyt was/ sette ik op alle vier de punten nieuwe Vaendels/ en schoot van yder punt sterck op de stadt: dit schieten van 't nieuwe puntjen/ daer noyt van geschoten hadde; en het oprechten van nieuwe Vanen / causeerde sulcken schrick in de stadt/ dat wy 's anderendaegs opgerechte Briefkens van Vrede / onder het oudt Huys (in Javaens geschreven) vonden: en also niemandt die lesen konde / werdt goet gevonden in Chinees ofte Maleys te antwoorden / om ons haer meyninge te laten weten / ofte ymant met een witte Vaen vry aen het Fort te seynden/ dat datelijck in 't werck hebbe laten stellen / op een stocxken met een wit vaentjen/ daer op dat datelijck van een Javaen afgehaelt is / en in 't Hoff ghebracht. Des avondts quam den Schrijver van den Sabandaer met een witte Vaen onder het Fort/ versoeckende uyt den naem van den Koninck ons te mogen spreecken. Liet datelijck al de Soldaten in het geweer stellen/ en liet hem sonder geweer binnen komen; bracht een ander Brief van den Coninck/ waer van den inhout was / als de voorgaende / dat hy wel gesint was met de Hollanders / als vooren/ in vrede te treden/ behoudens de Logis gerechticheyt. Daer op geantwoort wiert / wy het selve gaerne sagen/ datter met oprechticheydt / een goede vrede getroffen wiert: Waer over den voorsz. Javaen weder vertrocken is/ om weder 's anderdaegs antwoort van den Koninck te brengen. Ondertusschen zijn de Javanen met sulcken grooten menichte

uyt

Digitized by Google

upt haer Batterijen over al (ſonder beſchreumde herten) gheloopen / dat haer verbieden moeſten nader te komen; gingen ſtracx weder voorby de Logie te Zee / om te viſſchen. Des anderendaeghs brachten een ander Brief van den Koninck / die verſocht (ſo het meenden) dat wy pemant van de onſe in 't Hof by hem ſouden ſepnden / wilde Oſtagiers in de plaetſe committeeren: Waer over goet gevonden is / dat den Opper-Koopman / Evert Hermans met Joſeph de Natelaer / en Doctor de Haen / derwaerts ſouden gaen / om des Koninchs meninge / mondelingh te konnen verſtaen. Naer dat de Oſtagiers gekomen waren / zijn de onſe in 't Hof gegaen. By den Coninck gekomen zijnde / wilde hy geenſins van Vrede ofte Treves (tot dat den Generael Coen wederom quam) verſtaen / het en waer dat wy de Katte / en het nieuwe Bolwerck af ſneeten; Soo dat wy met deſe korte antwoort / weder in de Logie quamen. Daeghs daer naer / quamen weder twee Oſtagiers in 't Fort / en ſonden den Domine Adriaen Jacobſz. Hulſebos / Evert Hermanſz. en Doctor de Haen / met deſe naervolgende antwoorde: Dat wy wel geſint waren / in goede alliantie / en vrede met den Koninck (als voren) te treden / maer dat wy voor deeſe tijt niet verſtaen konden / de Katte oft Bolwerck af te breecken / aengeſien de Engelſche alle liſten en lagen aen leyde / ons te vermeeſteren; doch / ſo ſijne Majeſteyt geſint was / oprecht en ſinceer / d' oude alliantie te continueren / en met vrundtſchap te handelen / ſouden met verder fortificeren (tot de komſte van den Generael) ophouden; ingevalle wy ſagen / den Coninck ook ophielt; daer toe hy heel qualijk wilde verſtaen / noch antwoort geven. De onſe vraegden / of ſy dan in oorloge wilde blyven ofte niet; ſouden de witte vaen weder af laten nemen / en goede fortuyn verwachten. Antwoorden in Maleys / Ja. Ja. Ick ſie wel de Hollanders bitGaren nu cras, ofte backeleyen wilden / doch't is geen noot; begon hem te delaigen / dat veel ſchade (geduerende deſe oorlog) geleden hadde. Mede hebben de Hollanders volgens contract / van teghens hem / noch d'Engelſche in ſijn Lant niet te oorlogen / met den voorgaenden Generael gemaeckt / 4000. Riealen van achten verbeurt: Daer uyt genoegh te verſtaen was / hem om gelt te doen ſtont; gave hem ten antwoort / my ſulcks aendienen wilde / niet twijfelende daer op aen ſoude komen / ſtont verſtoordt op / waerom de onſe hem vraeghden / wat my ten antwoort ſoude geven? ſeyde: Tida man Condaty. De onſe vertrocken / en quamen weder in de Logie. Des anderendaeghs zijnder weder groote Gyankaps in't Fort voor Oſtagiers gekomen / en ſont d'onſe weder derwaerts / daer den Koninck met alle zijnen Adel / en party van Bantem / by den anderen ſaten. De onſe in des Graven quartier komende / reſcontreerden 3 Engelſche Coop-lieden / die begeerden dat ſy haer geweer ſouden af leggheu / en geblint met haer voor den Coninck en Generael gaen: Antwoorden ſulcks niet van ſins waren te doen / quamen om met zijne Majeſteyt te handelen / maer met haren Generael in't minſte niet te doen hadden: Murmureerden ſeer op onſen Generael Coen / die alleen d'oorſaeck van deſen oorlog was / maer nu ſou 't met hem gedaen zijn / met andere calumnieuſe woorden meer. Na middag quam den voorſz. Graave weder verſoecken of de Gecommitteerde met hem in Wattincr Bolwerck wilden komen / by des Coninchs broeder / die volkomen commiſſie hadde / met ons te contracteren. Daer ſijnde / begon den Dommagon (Coninck broeder) te verhalen / de ſchade die ſy (geduerende den oorlog) geleden hadden; ten anderen / dat wy het Contract / voor deſen met den Generael gemaeckt / van tegens d'Engelſen in ſijn Lant niet te oorlaghen / 4000. Riealen van achten verbeurt hadden; ſeggende: by aldien ghy-

lieden

Digitized by Google

lieden niet van mepninghe zijt de Katte/ met het nieuw opgewozpen Bolwerck/ af te smijten/ datmen den Koninck 8000. Realen behoozde toe te legghen. Daer op d'onse weder antwoozden/ niet sonder reden d'oozlogh tegen d'Engelschen aengenomen hadden; en van gelijcke/ grooter jae meer schade als den Coninck geleden. In sijn/ quamen ons sijn boozslag rapporteeren; alwaer den Raet op hebbe doen vergaderen/ om te sien/ wat op den epsch van de 8000. Realen te doen stont. Hoze is nae rijpe deliberatie beslooten/ mits de occasie also/ en 't Foze bevonden wierdt van wepnich krupt versien te wesen/ en dat ons te naeuwer noot/ so het water-halen verhindert wierdt/ maer booz twee maenden konden versien/ om het Foze tegens 't gewelt van de Javanen/ met assistentie van de Engelsen/ te konnen houden: daer-en-boben bevonden de merckelijcke schade van de kostelijcke Kust-kleeden die booz bozstweeringe moesten gebuycken/ dat de Compagnie schadelijck was/ en om die te preserveren; het Comptoz van Bantam te verseckeren/ om daer booz middel te hebben onse aenkomende schepen upt Europa/ booz de Engelschen te waerschouwen/ om dat wp wel wisten/ noch in vier maenden geen assistentie van den Generael upt de Molucques konden krijgen/ dat men den Coninck 6000. Realen/ vijf in contant/ de rest aen Kust-kleeden/ soude toe legghen; op conditie/ dat het Contract met de Generael Pieter Boot/ en Gerrit Reynst gemaeckt/ soude onderhouden wozden/ gelijk booz desen gedaen was; en dat het Foze in vollen vigeur/ tot de komst van den Generael Coen/ of de eerste Schepen upt de Molucques/ sal blijven. Ten anderen dat de Engelschen so na het Foze/ geen hupsingen sullen vermogen te setten/ als booz desen/ om alle onheyl booz te komen. Ten derden dat geen Javanen noch Chijnesen/ hupsen onder het Foze/ nader als 20. vadem sullen moghen bouwen. Aldus gedaen en geaccrestiert den 18. Januarij/ Anno 1619. Daer na sijn de Gecommitteerden met het Contract naer het Hof gegaen/ doch niemant gesproocken. Des anderendaeghs booz den Grave geroepen zijnde/ vonden sijne Majestept met de twee broeders/ Priester en Bommagon/ neffens eenige andere Edellieden: En na dat haer de puncten voorgelesen/ en verduptscht zijn/ hebben het selve geconsenteert/ en onderteyckent; en quamen daer doen veel Edellieden binnen/ dat wp/ in presentie van die van 't Foze/ booz den Grave overgegeven wiert/ en booz peder een gelesen. Liet datelijck alle de witte Vanen op setten/ en bedreven groote blijdtschap/ gaven den Habandaer op zijn versoeck/ de gecontracteerde penningen en packen. Ick kreegh den selven dach veel groote geschencken van de een en de ander.

Daer naer op den 22. dito/ sondt den Koninck den Habandaer/ met eenighe andere Edellieden binnen het Foze/ om aen wp te versoecken/ dat doch (als de voorgaende Bevel-hebbers/ en Generael/ hem op den affschept van den Bantamschen Adel/ om alle vrientschap te onderhouden) hem soude komen besoecken: waer over ick (dewijle daer swarigheydt in vont) den Raedt vergaderde/ die (nae dat haer de swarigheydt ten hooghsten voorgedragen hadde) naer haer verstant/ goet vonden/ dat behoozde te gaen/ om dat ick sepde geen perijckel ten dienste van de Compagnie ontsagh/ so 't de vrienden geraden vonden. In sijn/ transporteerden wp met Doctor de Haen/ vijf Soldaten/ en de Jongen/ met een Present nae 't Hof; daer komende/ wiert datelijck/ in het neersitten/ van de Javanen (tot mijn groot ongeluck/ en geluck booz de Compagnie/) gevanghen; souden doch (om de groote laegen/ die de Javanen ende Engelschen lepden) de plaetse/ tot de komste van de Generael niet konnen houden hebben/ door dien de Engelschen alreede 16. stucken op het

Digitized by Google

nieuwe Huys geplant hadden. Ick wiert ſoo gevangen vooꝛ den Koninck en Generael gebꝛacht/ en in een block/met ons volck aen handen en voeten geſlooten; begeerden datelijck aen het Foꝛt ſouden ſchꝛijven / om het ſelvige ſtracks over te geven/ofte ſouden haer datelijck met geweldt daer toe dwingen/ en al doot ſlaen dieder in waren: welcken Bꝛief vooꝛ den ſwarten Jonghen van den Koopman Houtbꝛaken/binnen gebꝛacht wiert.

Naer dat die van 't Foꝛt/de verraderye van den Koninck verſtaen hadden / ſlooten de Pooꝛten ſtracꝛ / gaven het volck couragie / en begonnen haer ſtracks weder te verſtercken / en antwooꝛden/ noch niet gereſolveert waren 't ſelve over te geven. 's Avonts quam den Koopman Coꝛnelis Houtbꝛaken / eerſt bꝛ mp / ſeggende van den Pangaran van Bantam daer geſonden was/om met den Coninck te accoꝛderen. Ick reſolveerde / hꝛ weder na Bantam ſoude trecken / om aſſiſtentie van den Pangaran te verſoecken/ en mp tot de komſte van den Generael / in handen ſouden ſien te krijgen / met ſchoone beloften van recompenſe/ dewijle het nu tijdt was / op ſijn saken / in deſen troubel / te letten. Des anderendaegs quamen daer twee Engelſen / die Duyts konden/met den Sabandaer van den Koninck / die begeerden andermael aen die van't Foꝛt om over te geven/ſonden ſchꝛijven/en niet meer geſchuts planten/ en datſe de Katte af bꝛeken ſouden/ wilden haer dan met een Engels Schip laten vertrecken; kregen ten antwooꝛt: dat ſy't uptterſte verwachten wilde. Gebuerende deſe onderhandelinge/bꝛachten de Engelſchen meer geſchut aen Lant; beden groote Pꝛeſenten aen de Koninck/ en leenden hem daer-en-boven 2000. Realen van achten.

Den 29. dito/ pꝛeſenteerden die van 't Foꝛt 2000. Realen / vooꝛ mijn verloſſinge/daer den Coninck niet na hooren wilde / en ſtrengelijcker gebonden heeft/en ſondt mp ſo met twee Engelſchen op de Walle / recht over de Catte / om 't Foꝛt op te epſſchen/ ſo niet ſoudent 's anderendaeghs beſchieten / en met geweld ſien in te krijgen; ook niemant in 't leven laten. Hier op ſtaende ſtrengelijck gebonden / en de ſtrop om den hals / gaf ons volck moet en couragie / in plaets van overgeven te roepen: waer over mp de Javanen van achter over trocken / en weder langs de aerde na het Hof ſleepten Op dato hebben de Engelſchen Bꝛieven met pijlen in 't Foꝛt geſchooten / daer in veel ſchoone conditien pꝛeſenteerden; ſo niet pꝛoteſteerden onſchuldigh te ſijn van het onmoſel bloedt; daer op niet geantwooꝛt wiert. Daer naer ſondt den Generael Dael / een bꝛief van den ſelven inhout / ongetepckent / daer de onſe onmoedich dochten op te antwooꝛden; kregen 's anderdaeghs een ander / van deſen inhout: Datſe 't Foꝛt en Stucken daer op ſtaende/hem ſouden over geven/ om alle bloetſtoꝛtinge aen weder-ſijden te verhoeden. Beloofden peder een ('t zy van wat Natie ook was) in 't leven te laten/en vooꝛ het gheweld der Javanen te verſekeren. En ſoo daer pemant was/ die ſijn dienſt wilde toonen/ datſe de ſelve gagie ſouden houden / als mi / en noch 2. Maenden op de hant / alſoo hꝛ met den Coninck ſoo geaccoꝛdeert was: daer op datelijck antwooꝛdt begeerde / oft ſouden het Canon ſtracꝛ laten ſpeelen/en ingevalle die van 't Foꝛt geſint waren te accoꝛderen / ſouden pemant committeren / wilden Oſtagiers in de plaetſe ſenden.

Hier over hebben die van 't Foꝛt raede gehouden / en in conſideratie genomen / vooꝛ dien den Coninck en d' Engelſchen nu ſterck in het verbondt tegens haer waren / om het Foꝛt te raſeren/ daer toe alreede de Batterpen klaer ſtonden / en de Vaendels opgerecht hadden/bevindende dat ſy niet meer krupdt binnen hadden / als (wanneer 't hart aenginck) in een dagh verſchieten ſouden/en alſulcken gewelt tot de komſte van den Generael Coen (die na alle apparentie / noch in geen

Digitized by Google

geen 4. maenden daer konde weſen) niet mochten wederſtaen/ en altreede veel ſiek volck/van 't geſtadig wercken begonnen te krijgen/en het nieuwe Huys ſo haeſt niet vol aerde konden brengen/ om het Fort tegen 't Canon defenſijf te maken/ ſo reſolveerden ſy de Engelſchen op haer verſoeck te hooren/ en ſulcke goede conditien/ als mogelijck was/ te bedingen/ door dien verſtonden uyt de miſſive van Jaques le Feure/dat den Generael Coen liever hadde/ als niet beter mochten/ datmen de Engelſchen het Fort over gaven/ als de Javanen: ſoo dat genoot-ſaeckt waren/ haer/ en de Burgers het leven te ſalveren. Actum 20. January 1619. en was ondertepckent van 20. perſoonen/en goetvindinge van de Burgers. Des anderendaeghs ſont den Generael een Engels Koopman binnen/ waer tegens den Capitepn Jan van Gozcum/ met volle commiſſe tegens upt quam/ maer konden datmael noch niet over een komen.

Op den eerſten Febzuary/ wert den Capitepn weer ten Hove ontboden/doch ſonder pets uptgerecht te hebben weder vertrocken/ tot namiddaghs/ als wanneer in deſer navolgende manieren accoordeerden. Dooz eerſt/ het Fozt/ Volck en Ammonitie van oozloge/ te geven aen de Engelſen. De Koopmanſchappen/ Contanten en Juweelen aen den Koninck. Waer tegens de Engelſen ons een ſchip/ goet en bequaem toegeruſt/met 2. ſtuckē Geſchuts/ 50. Muſquetten/ 20. Piecken/een vat kruyt/ Zeylen/ Anckers en Touwen/ en 6. maenden Victualie ſouden verſien/ende den Koninck 2000. Realen van achten in contant/ tot verſekeringe/ om van daer (ſonder petwers aen) naer Cozmandel te looper; dat alle Chzijſtenen in 't Fozt/ lieber en bzy/ met 6200. Realen/ en haer luyder Bagagie/ een dagh naer de epckeninge/ hun op het Eplandt Jacatra ſullen begeven/ ſonder van de Javanen/ ofte pemandt anders beſchadicht te worden; ende dat geen Chzijſtenen zijn/ binnen 't Fozt/upt-geſondert de Japonders/ ſullen blijven. Ten anderen/ datter niemant van de gevangenen/of die in 't Fozt geweer konnen voeren/ ſullen gehouden zijn/ in negen maenden tegens de Engelſen te dienen; en ſullen de gevangenē los gelaten wozden/ om haer by den Troup te begeven. Waer tegens de Engelſen hun verbinden/ ſo lange de onſe op het Eplant/ om het ſchip te prepareren zijn/ twee Engelſche ſchepen ſullen houden/om haer vooz alle gewelt/en overlaſt te bebzijden; ook dat den Generael haer eenen bzyen pas ſal verleenen vooz ander Engelſche ſchepen/ter tijt by onſen Generael zijn. Vooz eerſt ſoo lange het Fozt niet gelevert is/ ſullen 12. van de pzincipaelſte perſoonen upt gaen/ te weten/ Pieter van Hey/ den Pzedicant/ twee Onderkooplieden/ twee Aſſiſtenten 1. Sergiant/ vier Konſtapels. Waer tegens vier Engelſen/ en vier Javaenſe Ozankaps/ haer binnen ſullen tranſpozteren/ geen ander Javanen meer/ſo lange de Hollanders daer in zijn. Datum den 1. Febzuary 1619. en was ondertekent Wybzurch Rama/ Koninck van Jacatra/ Thomas Dael/ Generael/met al ſijne Raden; vooz alle die van het Fozt. Den ſelven avondt wiert noch al het ſilver-werck van den Generael Coen/aen den Generael Dael overgegeven: maer wilden my jupſt dien avont geen verlof geven/ om in het Fozt te mogen gaen: Waer op 's anderdaegs ſmozgens/ dit tot gheluck van de Compagnie gevolght is.

Den Pangeran van Bantam/gehoozt hebbende de beloften van my/ dooz den Koopman Houtbzaken hem aengedient/ jelours zijnde/ſont den Dommagon met ontrent 2000. man/ ſoo haeſt hy hadde gehoozt/dat den Koninck en Engelſchen met die van het Fozt in onderhandelinge waren/ om my te halen/ daer komende/ is den Dommagon by den Koninck gegaen/die nergens om dacht/ bzacht hem een Bzief van den Pangeran/die hy hem

Digitized by Google

over gaf. In het over geven (siende hy weynich volckx by hem hadde) trock sijn Crits / setten hem op de borst / seggende: Koninck / geeft u Rijck over / of gy zijt een doot man. Den Koninck hier over verslagen zijnde / vondt geen beter remedie / gaf het strackx over / en vertrock daer na met een Vrouw / en oudtste Soone / als een verdreven Koninck / landwaerts in / ja moeste daer na selve met een Canno in Zee gaen visschen.

De Engelsen siende van haer desseyn gefrusteert waren / versochten / naer dat ick tot Bantam uyt haer handen ghebracht was / om haer Geschut voor by het Fort weder te moghen inbarqueren: So dat het Fort van die van Bantam alleen becingelt bleef / die haer in schijn van vrientschap / alle verversinge / soo lange niet meer aen het Fort arbeyden / brachten. Ick tot Bantam komende / wiert in't Hof van den Coninck seer sterck bewaert / en wel onthaelt / op hope dat hem den Generael Coen't Fort soude over geven. Ondertusschen waren die van't Fort al besich / om't selve meerder te versterckeu / en gaven't met mijn advijs den naem van Batavia / dat met groote letters boven de Poort geschildert wiert. De onse (na datse wel versterckt waren) deden altemet uytvallen op de Javaense / waer door ick tot Bantam groot perijckel liep / om gecritst te worden.

Op den 25. Martij arriveerden den Generael Coen / met een Vloodt van 17 schepen / uyt Molucques / voor Batavia / die qualijck te vreden was / wy de plaets Batavia (sonder sijn consent) geheeten hadden; liet den naem uyt vegen. Landen 's anderdaechs al het volck / sterck 12. Vaendels Soldaten en Bootsgesellen / en kregen den 30. dito sonder eenige resistentie / de Stadt Jacatra met verlies van twee man van d'onse / en drie Javanen aen d'ander zijde / in.

Na dat den Generael de Stads muyren en Huysen van Jacatra hadt laten raseren / quam hy den 8. April / met de Vloot voor Bantam / sondt datelijck aen den Pangeran / om ons / met de gevangenen van den swarten Leeuws Schip / sterck 70. man / los te laten: waer toe den Pangeran niet konde verstaen / en my hart met de doodt dreygde Des anderendaeghs sont den Generael weder twee personen met een Missive aen den Pangeran / segghende ons binnen 24. ueren aen boort soude senden / of dat sy ons met gewelt souden komen halen: soo dat den Pangeran datelijk 63. man met de oude Boot van den Swarten Leeuw naer boort sont / maer wilde my / met noch 7 a 8 man / niet laten gaen. Des anderendaegs ben ick oock / op het versoeck van den Generael / aen boordt gegaen / en ginck met de Vloot na Batavia / daer ick van de Burgers en Soldaten wel onthaelt ben geweest / die over mijn verlossinge seer verblijdt waren.

Daer na ben ick van den Generael weer voor Commandeur over een Vloot schepen / voor Bantem gesonden / om te halen dat wy bekomen konden; quamen veel Chinesen van lant over loopen / die ick al na Batavia sont. Ick sondt door ordre van den Generael / een Insinuatie aen den Pangeran / die 's anderendaegs antwoorde / hem alleens was / hoe sy wilden.

Den 2 Augustus / begon ick de eerste hostiliteyt tegens die van Bantam / niet tegenstaende daer noch wel 11 duytschen in de Logie aen lant waren / schooten met Canon op de Stadt / en kreghen een party Javaensche Visschers: Waer van 2 haer niet gevangen wilden geven / over sulcks van d'onse doot geslagen wierden.

Heb den 20 October / op't Schip Dordrecht / (een van mijn Schepen in de Vloot) een Man gesien / die mijn Mes tot het hecht toe op at / en een gloeyende Schotspijker; van [illegible] een ander / die een Galey-voetjen van 12. slap-kannen water / in [illegible] tengen uyt dronck.

Den 11. November / ben ick met mijn Vloot

Digitized by Google

Vloot/ sterck 6. Schepen en een Jacht/ uyt de bocht van Bantam onder Poulo panjan geloopen / om op de Engelsche ter degen te passen. 's Anderdaegs quam den Gouverneur Houtman / met het schip West-Vrieslant by ons op de Rede.

NOTA. Dat ick sedert den 11. July/ tot nu toe/ met de Vloodt voor Bantam gelegen / aengehaelt hebbe 9. Javaensche en Chineesche Joncken en Jonckens/ 15 Tingans/ 18. Vliegers/ 7. Chineesche Siampans/ 49. Javanen/ 34. Vrouwen / 132. Chineesen/ daer van de meeste-part van het landt vrywilligh over gekomen zijn / met 12. last Rijs / 8 last Rady/ 500. pont Was / menichte van Swalpen / en ander Hout

Den 15. Decemb. lagen met 28. Schepen en Jachten voor Bantam op de Rede. Den 28. dito is by den Raedt goet gevonden / dat ick voor Commandeur met de Schepen de Trouw / Choolen/ 't Hart / Sampson/ Beer/ en Hont/ in de Straet van Sunda / op de 3. Engelsche schepen/ uyt Engelant verwacht/ soude passen.

Den 4. January Anno 1620. hebbe my weder in dienst van de Compagnie / voor dry Jaren begeven; daer na ben ick met Willem Jansz. in de Vloot van 12. schepen / onder Cratatouw / in de Straet van Sunda gheweest / om op de Engelschen te passen / en met een so veel Houdt te hacken / als de schepen laden konden. Daer liggende / quam het Engels schip de Bul/ de Straet van Sunda in loopen / waer ick met de Oude Son en de Galiasse/ na toe geloopen ben / dede haer by de Vloot setten / en de Vlagge [illegible]; bracht tijdinge/ dat den Pays tusschen haer en onse Compagnie ghetroffen was/ en datter een erpres Jacht van de Compagnie volghde/ met de selfde tijdinge. Van daer liep ick met hem naer Batavia / daer den 27. Marty / (met groote verwonderinge van de Generael Coen) arriveerde.

Den 13. April/ depescheerden den Generael 't Jacht het Hart en den Engelschen Bul / na haer Vloot / om de tijdinge van den Peys te verkondigen / en my met het schip de Son / om haer tot duyten de Straet van Sunda te geleyden / en met eenen te verhinderen / datter niemant van de Engelschen te Bantam / sonder ons gheselschap aen landt ginck. De Engelschen sonden een Boot met volck / met een duytsch Koopman naer lant / maer kreghen geen gehoor: Daerom den 25. dito des avonts van de Reede te zeyl gingen / en liepen naer de Straet van Sunda / daer de Engelsche Vloot ontrent middernacht / (sterck 11. schepen/) gemoeten. En alsoo het ongeraden was (mits noch geen kennis van de Peys hadde) dat ick 'er so des nachts in quam/ liep na de Kust van Sumatra / toe in 't dagh-quartier / om met den dag by haer onder Java (daer sy doen geset lagen) te zijn / die alreede het Jacht het Hart en de Bul by haer hadden/ en geen witte Vlagge lieten wapen / daerom ick mijn Cours naer Batavia nam / waerschouwende de schepen voor Bantam / en den Generael van haer komste. De Engelsen siende dat ick deur ginck / haesten haer om te volgen/ doch eer sy by ons quamen/ ontrent Poulo panjan / waren ghenootsaeckt om te setten. Ick schoot 5. schooten / den Admirael antwoorden met 9. Ick sont mijn Opper-koopman aen boort / om den Engelschen Admirael te waerschouwen/ so hy van de Peys hielt / dat hy met ons Bantam voorby soude loopen / alsoo wy daer mede in oorlogh waren.

Den 21. dito des morgens vroegh / quam (den Generael Coen/ met een Vloot van 13. Schepen op ons af/ met die van Bantam/ so dat wy doe met ons 17. waren: Den Generael settent te loef waert van de Engelsche Vloot; ick schoot 3. schoten/ en streek mijn Vlagge. Den Generael bewillekomende de Engelsche met 9. schoten / Vice-Admirael 7. en de andere al te samen 3. Daer op de En-

Digitized by Google

geſche Admirael 25. ten antwoordt dede/ den Vice-Admirael 20. en de anderen naer advenandt/ al in het gheſicht van Bantam. De Enghelſchen ſonden een ſloep met dzie Kooplieden aen onſen Generael/ om hem te begroeten. Van daer zijn met beyde de Vlooten voor Bantam op de reede geloopen/ te weten 17. van de onſe/ en 12. Engelſchen. Committeerden 2. a 3. maels pemant aen landt/ aen den Pangeran/ die niet eens audientie kregen: dat den Generael dede reſolveren/ met de meeſte part van de Vloot na Batavia te trechē. Alhier verſochten de Engelſchen weder een Hups op haer oude plaetſe: het ſelve in conſideratie genomen zijnde/ mits ſoo na onder ons Fozt ſtont/ is haer afgeſlagen/ en een in de oude Stadt ontrent het Koninckx Hups vergunt/ daer ſy niet ſeer wel in te vreden waren. Op den 9. Jump/ wert de Vzee- de tuſſchen ons en de Engelſchen ghepubliceert/ een Oper-dagh gehouden/ al't Geſchut op de Schepen en het Kaſteel geloſt. Den 26. dito/ ben ick voor Commandeur en Directeur over de geſtabileerde Comptoiren in Arabia/ Perſien en Indien/ met het Schip 't Wapen van Zeelandt/ naer 't Goode Meyr vertrocken/ alwaer wp op den 22. Auguſti (naer veel ſtozmen en onweer) voor de ſtadt Aden quamen.

NOTA. Dat het water hier op ſommighe plaetſen/ door de harde af wateringh/ ſoo roodt op-welde/ als bloedt: wanneer men een emmer daer upt ſchepte/ bleef daer roodt ſant op den bodem liggen: waer upt pzeſumeerde/ het den naem van het Goode Meyr moet gekregen hebben. Op de reede geſet zijnde/ ſondt een Boot met een Tolck naer lant die van den Aga wel ontfangen wierdt.

Des anderendaeghs ben ſelfs in perſoon met den Brief van recommandatie van den Soudaen/ haren Heer/ aen den Gouverneur gegaen/ die ons ſeer wel onthaelde/ beloofden ons dateliick een goet Hups/ om met onſe Coopmanſchappen in te trecken: hier over mijnen Raet beroepen hebbende/ is goet gevonden/ door dien 't Mouſon ten naeſten by (om in Suratte te geraecken) verloopen was/ en na alle apparentie noch lange/ eer ſy in Mocha quamen/ ſouden te ſoeck bzengen; dat den Opperkoopman Herman van Gil/ met een party Koopmanſchappen aen lant ſoude gaen/ om ter gelegener tijt met de Arabiſche Schepen in Mocha te gheraken/ daer ons deſſeyn was/ en ick voorts metter haeſt na Suratte/ om de poſſeſſie van mijn Directeurſchap/ over Arabien/ Perſia en Indien

Digitized by Google

dien te bekleden. Partp Koopmanschappen / met een Instructie aen van Gil / daer gelaten hebbende / is hy neffens een Onder-koopman / 2. Assistenten / ende 2. Bootgesellen / aen landt gegaen / die aen den Gouverneur ten hooghsten recommandeerde / en ben den 29. dito vertrocken; doende onderweghen het vermaerde Eylandt Socotora (daer den besten Aloë valt) aen. Op de reede gekomen zijnde / sont de Boot wel gemonteert / met den Onder-koopman Johan van der Dussen nae Landt / die daer wel onthaelt is geweest / mits van des Koninckx volck (die haer Schip aen Monte de Fœlix verloren hadden) mede brachten. De Boot met een partye verversinge aen boort gekomen zijnde / sont die dateliik weer aen lant / alwaer partye goede Aloë / een Os / 24 Schapen / 2 potten Botters / en een goede quantiteyt droge Vadels kosten / maer lieten niemant in de Stadt; so dat wy genootsaeckt waren / door den harden wint dieder opstach / daer mede ons Ancker spilden / weder aen boort te komen / en namen onsen cours recht naer Suratte / in Indien.

Dit Eylant Socotora / is gelegen op de hoogte van 12. graden en 13. minuten / recht voor den mont van het Roode Meyr / staet onder den Koningh van Carsini in Arabia Fœlix / genaemt Soltaen Amer / is seer vruchtbaer. Den 27. daer na / sagen wy veel slangen dryven / zijnde een voorteecken (als 't Croos voor het Canael van Engelant) dat wy niet verde van de Cust van Indien waren: waerpen gront op 50. vadem / daer na 40. 30. 20. en 5. vadem.

Den 1. October quamen wy voor de Revier van Suratte / op 5. vadem. Ick sondt de Boot wel gemonteert de Revier op / na de Stadt / aen die van 't Comptoir / om een Loots. 's Nachts viel het water so seer / dat 't Schip aen de gront geraeckte / daer wy met hoogh water weder af quamen. Op den 4. dito / ben ick selfs in persoon aen 't landt gegaen. In de Stadt komende / wiert van den Gouverneur en Inwoonders wel onthaelt.

Na dat ick de possessie van het Directeurschap aenveert hadde / ben na Brochia / Cambaya / en Amadabar gegaen / om de Comptoiren (door my eerst daer gestabileeet) te gaen visiteren: alwaer al-omme van de groote Heeren en Prinsen / wel onthaelt en getracteert wiert / en met een goet Paert van den Gouverneur vereert / gingen met haer op de Harten en Hasen-jacht. De Harten werden met Luppaerts / en Hasen met Honden gevangen. Kregen (op de selve maniere) twee Harten; en veel Hasen door de Honden.

Den 20. November / depescheerde ick het Schip het Wapen van Zeelandt / weder na Batavia. Daer na commandeerde ick den Opper-koopman Wouter Heute / voor Hooft van de Negotie / in het Hoff van den grooten Mongol / in Agra.

Den 7. Februarp 1621. quam mijn Fregat / de goede Fortuyn / (die ick in Gondivi had laten maken) voor de stadt Suratte op de reede / dat geen kleyne jalousie / onder de Engelschen en Mooren causeerde. Vertrock daer na op den 7. Aprill met wepnich Cargasoen naer Batavia. Heb den 26. Jump / een jonghe Slangh gheseen / die achter en voor een hooft had / en d' een maent achterwaerts en de andere maent voorwaerts kroop. Den 12. September begon 't Mousson te veranderen / de wint upt de Noordelijke handt. Daer nae passeerde den harden windt / by de Mooren genaemt Olyfant / gelyck een Orancaen / dien ontcent een half uer duerden. Prymo October / arriveerden hier 6. Schepen upt Engelant. Den 20. dito / arriveerde ons Schip den Hampson upt Mocha / alwaer 't Jacht Weesp gelaten had. Den Hampson / niet tegenstaende by pas aen peder een gegeven hadde / veroverde een scheepken van Cadys / staende onder den groo-

Digitized by Google

grooten Mongol/ dat (naer het geplundert hadden) in den gront booʒden / met noch twee Cannanoʒs/onder den Keyſer van Callicout/op de Kuſte van Indien/ die (naer datter 2000. Ducaten / met vier Vʒouwen uptgelicht hadden,)lieten varen. Een ander/komende van Velick/ daer een partye ongemunt Goudt/ Olyphants-tanden / en andere Koop manſchappen van klepnder impoʒtantie/ uptlichten/en haer ontſoncken iſ. Noch twee koſtelijcke Schepen van Vaboul / daer het meeſte volck op den Arabiſchen bodem gelant hebben/en ontrent 100. in den Sampſon herwaerts gebʒacht. De reſte / met wepnigh van ons volck na Batavia geſonden ; dat hier geen klepne alteratie onder de Mooren maeckte / en deſ Compagnies koſtelijcke middelen (die wel over de 6. tonnen Goudts hier aen Landt waren) in perijckel ſtonden / daer ick mp noch deur redde ; niet tegenſtaende de Engelſchen daer ſterck in arbepden / ſeggende tegen den Koningh/of ſp nu de waerheyt niet geſept hadden ; dat wp maer dieven / en geen Koopliden/ als ſp / waren.

Op den 10. Febʒuarp 1622. depeſcheerde ick het Schip Sampſon / met een koſtelijck cargeſoen / booʒ de Zupdt en Europa/ na Batavia. Daer na ben ick met een partp volcks te peerde/de Comptoiren van Bʒoochi/ Bʒoodʒa/ Sirches/ Amadabat en Cambaya / weſen ſtabileren; en ſo op mijn vertreck ſtont/quam een Mooʒſen Leeraer (mijnen grooten vʒiendt) ſeggen / mijn Heer / het iſ van daeg geen gelucklgen dagh booʒ U L. te repſen/ ick bidde blijft tot moʒgen/ vʒeeſe (ſo ick bevinde) dat U L. pet quaets overkomen ſal: Ick 't wepnich acht ſlaende/ ben booʒ gegaen / en quamen 's avonts in Bʒochi/ een ſchoone bemuerde/ en gepeupuleerde Stadt / daer de Engelſchen langen tijt te booʒen Cattoene Lijnwaten gekoft hadden. En naer dat ick bp den Vertoch Hamet Gaen/Oberſte van 3000. Paerden/ en Gouverneur aldaer wel onthaelt ben gheweeſt / voer booʒts naer Bʒoodʒa/ooch een ſchoone bemuerde Banjaniſſe Landt-ſtadt / alwaer mede van den Gouverneur / Oberſte van 2000. Paerden / wel onthaelt ben geweeſt.

Van daer vertrok ick na Amadabat/ en paſſeerde de verballen ſtadt Mamdabat; alwaer de Gouſeratſe Koninghen plachten Hoff te houden : de welck / na datſe den grooten Mongol te onderghebʒacht/en het Lant in genomen hadden/ liet raſeren. In de vermaerde / ſtercke bemuerde Stadt Amadabat / daer het Hof van geheel Gouſeratte / wegen den Mongol van den Vertog KoſtomGaen/ Oberſte van 5000. Paerden / gehouden wierdt / gekomen ʒijnde / ben ſeer wel van hem en de Inwoonders onthaelt. Alhier een Comptoiʒ gheſtabileert hebbende / ben vertrocken ; en in het repſen wiert ick van een Paert / daer den Onder-koopman van gevallen was/en niemant doʒſt vangen / de tanden upt mijn mont geſlagen / als wanneer ick op de pʒophetie van den Mooʒſen Leeraer / (doen ick vertrock) begon te dencken. Paſſeerden de Stadt Sirches/een Lantſtedeken / daer den Indigo ghemaeckt wert : alwaer wp een koſtelijcke Begraeffenis van de overleden Gouſeratſen Koninck / met verwonderen aenſagen ; en quamen 's anderdaeghs daer na / in de ſchoone bemuerde / wel-gepeupuleerde Stadt Cambaya / ligghende aen de Reviere Cambaye / daerſe na genoemt ſchijnt te weſen: wert van veel machtige Banjaenſe Koopliedeu bewoont. Alhier plachten booʒ deſe de Poʒtugeeſen grooten handel te dʒijven / dat nu ſedert onſe negotie / ſeer vergaen iſ. In de Stadt ʒijnde/ quammer een ouden Banjaenſen Koopman tot mijnen hupſe/van 180. jaren/ met ſijnen outſten Soone/ die mede over de 160. jaren was ; dan ſp reeckenen de jaren bp de Manen / dat naer onſe giſſinge/ de 180. jaren / met de onſe 12. jaren verſcheelen ſouden. Mijne affaiʒen

Digitized by Google

affairen ten deele hier verricht hebbende/ ben weder met laegh water / de Reviere van Cambaye over/ na Suratte vertrocken. Men moet / die dese Reviere over wil / op het getyt wel passen / om dat het water gemeynlijck 5. vadem op en neer vloept. Daer blijft jaerlijcks veel volckx/ die op het getyt geen rekeningh weten te maken; geloove / mits de inwoonders van Alexander Magnus weten te spreecken / dit de selfde Revier te wesen / daer hy met sijn heyr niet over en konde. Kort arriveerde / naer dat ick 25. daghen uyt was geweest/ en door veele andere kleyne stedekens / en dorpen gepasseert hadde / weder in de Logie van Suratte. Op den [illegible] dag arriveerden onse Caffilla van [illegible] / sterck 300. Cameels ladinge/ die [illegible]telijck scheepte / en na Batavia sont/ in Compagnie van het Fregat Suratte/ door my hier laten maken. Den 29 [illegible] arriveerde daer een Koninckx [illegible] Tocoly / van Mocha / in Dio / [illegible]bbende over de 250000. Ropias / van 24. st. het stuck/ zijnde dertich tonnen goudts / meest voor Kooplieden van Amadabat / Cambaya / Suratte / en [illegible]plaetsen. Op dato kregen tijdinge / dat Soltan Chrom derde soone van den grooten Mongol / sijn outste Broeder (die het Rijck na des Vaders doodt toe-quam) des nachts (door sijn slaven) hadde laten verworgen. Op den 4. October / arriveerden de Admirael Jacob Dadel met de Schepen van defensie/ komende voorby Mousambique / hier te reede/ alwaer met hulp van de Engelsche 3. geweldighe Portugese Cracquen ruineerden. Den 10. verbrande een Gentiefsche Vrou/ levendig met haer dooden Man/ in een Dorp dicht by Suratte/ in eenhuysken van strop / datse met de kaers aenstack. Den 14. February. 1623. arriveerden onse Caffila / sterck 358. packen Indigo / in 61. dagen uyt Agra. Op den 1. Marty quam een Banjaen / van lijf en leden wel geproportioneert / lanck 34. duym / my besoecken. Op den 2. Juny / kreegh ick een Brief van den Koninck / Soltan Amer / uyt Chiry / in Arabia Foelix/ om dat ick wederom daer komen soude in sijn Stadt handelen/ met veel schoone beloften/ om dat ick de plaets eerst op gedaen/ en eerlijck met haer gehandelt hadde.

Den eersten October / arriveerde hier het eerste Schip/ Schoonhoven/ met den Opper-koopman Wollebrant Gelijnsz. de jonge/ uyt het Vaderlandt/ daer oock korts het Jacht Heusden (komende uyt Persien/ alwaer hy den Koopman/ Huybert Visnicht door mijne ordre / met een cargesoen aen lant gelaten had) op volgde. Den 12. dito / quamen de 2. Schepen / de Vrede en Weesp/ van Batavia/ met kostelijke Contanten/ en Koopmanschappen. Daer na wierden wy van die van 't Lant alle onse Goederen beslagen/ en sterk bewaert/ om dat ik de 2. Moorse Schepen van de Engelschen aengehaelt/ niet wilde uyt haer handen nemen. Kort mosten tot dat de Engelsche veraccordeert waren / sonder yets uyt te rechten/ (sterck bewaert met groote dreygementen) blijven sitten: Evenwel sont ick de Schepen / de Vrede en Weesp/ met haer ingeladen cargasoen/ so langh naer Persien / om het Comptoir te provideren/ en de Sijde te brengen. Ondertusschen zijn de Engelschen met de Mooren veraccordeert / en wy weder op onse vrye voeten gestelt. Ick wierdt daer naer by den Hertogh ontboden / die badt/ dat ick het aen den Generael ten quaetsten niet duyden moeste: vereerde my twee Moorse kleeden / en een nieuwe Firman. Daer naer dede alle devoir / soo veel mogelijck was/ om de Schepen naer alle quartieren af te deptscheren: 't Schip Schoonhoven/ met het Fregat Broochi/ vol-laden met kleeden voor de Suyd / naer Batavia. Het Jacht Heusden den 19. January. 1623. met een deftigh cargasoen (in Compagnie van 2. Engelschen) na het Vaderlant.

Dit is 't eerste Hollants Schip/ dat van

Digitized by Google

deſe quartieren na Nederlandt vertrocken is. Hier op quamen onſe Schepen/de Vrede en Weesp/ weder upt Perſien/ die ick (na datſe vol-laden waren/ de Vrede den 19. Martij na Nederlant/en Weesp/ den 29. dito) rijckelijck geladen na Batavia ſont.

Den 19. September / arriveerde het tweede Schip Voordrecht/ upt 't Vaderlant/ met een deftich Capitael.

Den 5 October/arriveerden de 3. Schepen/ nieuw Bantam/ Zupdt-Hollandt en Weesp / upt Batavia/ met een goet cargaſoen.

Den 6. November alſo d'onſe met de Engelſchen op een exploict ſouden gaen/ iſſet onverhoets een Engelſman meteen Roer in parado doot geſchoten; beriep de Engelſen en onſen Raet/om examinatie daer van te neemen / en bevonden onſchuldigh was / en wierdt ghesamenderhandt vry gheoordeelt. Den 16. dito/ depeſcheerde ick de Schepen Nieuw Bantam/ Zupt-Hollandt / Voordrecht en Weesp / waer over voor Commandeur authoriſeerde/ Albert Becker/Opperkoopman/ naer Perſia/ in compaignie van 4. Engelſe Schepen: waer mede een accoort maeckten/om gelijckelijck den vpandt (die 8. Galioenen ſterck waren) te mogen reſisteren / en alle mogelijcke af breuck te doen.

Den 17. Martij. 1624. arriveerden onſe/ en de Engelſe Scheepen upt Perſien/die met 8 Portugieſe Galioenen wel drie dagen ſlaeghs waren geweeſt / en haer (na datſe geweidich ſchadeloos waren) verjaeghden. Den Commandeur Becker/wiert in't eerſt met een grof yſer geſchooten. Brachten den Heer Johan van Haſſel met Moſſabeck upt Perſien/ om voor Ambaſſadeurs wegen den Koninck / aen hare Ho. Mo. en den Prins Frederick Henderick van Naſſouw/ geſonden te werden. Met onſe Caſſila/ van Agra/ ſterck 450. Cameelen/ wiert mp van den Hertog een Bock geſonden/ met een Hoorn/recht voor ſyn hooft upſtaende/

Digitized by Google

staende / die alle 2. a 3. maenden mosten af sagen / oft soude hem verder in't hooft gewassen hebben. Brachten my met de Caffila / uyt Agra / oock een tam Hert / daer ick mede op de Hertejacht onder wegen Broochia / een ander Hart onder den troup in't wilt loopende / levendich ving / mits met een strick (daer toe aen het tamme Herts hoorn gemaeckt) in't worstelen aen het zijne vast bleef; en mijn dienaers vinghen daer na noch eenighe meer. Den 30. dito / sont ick den Opper-koopman Hendrick Arentsz. Lapour / met een Casuwaris / met een Caffila na Agra / om den Koninck den Casuwaris te presenteren / die hem seer aengenaem was.

Den 23. April / depescheerde ick de schepen / Nieuw Bantam en Zuyt-Hollant / met een kostelijck cargasoen na Batavia: Dordrecht en Weesp / met goede retouren na't Vaderlant / waer mede de Persiaense Ambassadeurs ginghen. Den 28. dito daer naer / authoriseerde ick den Opper-koopman / Sr. Wollebrant Gelijnsz voor Hooft op't Comptoir Broochi.

Den 27. May / 's nachts ontrent 10 uyren / kreghen wy een Orancaen / by de Mooren genaemt Olifant / die rontom het Compas draeyde / met sulcken harden wint / dat veel Huysen en Boomen onder de voet waeyden / en 2 groote Coninckx Schepen / wel een paer Musquet schooten / droogh op't lant geraeckten / en duerde ontrent 6. ueren lanck / dat in 40. jaren sulcks aldaer niet gesien was geweest.

Den 3. October / arriveerden den Gouden Leeuw en Heusden / van Amstelredam / en Walcheren uyt Zeelant / voor de Revier van Suratte / met een kostelijck Kapitael / dat ons seer wel quam. Korts daer naer kregen wy tijdinghe / datter 9. Portugiese Gallioenen voor Daman lagen / waerom ick datelijck alle het contant en principaelste goederen uyt de Schepen ordonneerde te lossen / en haer neffens een Engels Schip datter by lach / klaer te houden / om of den vyant yets wilde in de Com van Sohally / daer de onse lagen / attenteren. Den 11. dito quamen daer 4. Gallioenen met een Jacht / 25 Fregatten / en eenige Galeykens voor de Kom. Den Portugiesen Admirael sont ons / en de Engelsen een brief / waer in hy ons uytvorderde / om in ruym Zee met hem te komen slaen / dat ons ongeraden docht / dewijle hem daer so konden houden ligghen / teghens dat de onse / of de Engelsche Schepen / die op handt waren / in het gesicht kregen. Den 19. dito vertrocken de Portugiese Gallioenen seer subijt / om dat van een Fregat / dat op de wacht geleghen hadde / geadviseert wierde / datter drie Engelsche Schepen uyter Zee quamen / die sy ontrent Daman gemoeten / abbordeerden datelijck het Jacht met hun tween / dat so veel als in kreghen / en met volck op lieten bewaren: liepen na de ander twee / die haren Cours na Persien setten / en uyt haer handen geraeckten. Ondertusschen brachten die van het Jacht pertij vaten krupt in de Kajuyt / diese noch niet in hadden / daer den brant in staecken / en meest alle die Portugiesen lieten opvlieghen / en met het ongeredde Schip ontquamen / en naer Persien liepen: kreech daer naer tijdinghe uyt Daman / datter over de 60. Portugiesen gebleven waren / meest al Voluntaire.

Ons geadviseert zijnde / datter drie Engelsche Schepen onder het Lant gesien waren / resolveerden met de Engelschen President / onse Schepen gelijckelijck uyt te senden / tot assistentie van die / en de toekomende Schepen / dat des anderendaeghs in het werck gestelt is.

Den 6. November / arriveerden onse Schepen / met drie van Batavia / te weten: Bantam / Goede Fortuyn / den Engelschen Beyr / voor rekeningh van onse Compagnie / hier ter reede; brachten oock een goet cargasoen. Ick authoriseerde den Commandeur Fredrick Kisgens /

Digitized by Google

over de heele Vloot / om alle oneenicheden voor te komen Den 29. dito / depescheerde ick onse 6. Schepen / in Compagnie van de Engelschen / na Persien / die den 4. December vertrocken.

Op den 2. Febr. 1626. arriveerde den Heer Herman van Speult (gheweesen Gouverneur in Amboyna) met 3. Staten Schepen hier mede ter reede / om van hier naer 't Patria af geladen te worden.

Den eersten April / wert ick seer instantelijck van den Gouverneur / en Raet versocht in mijnen dienst te willen blijven continueeren / als is geschiet. Den 10. April / depescheerde ick de schepen Bantam / Heusden / en het veroverde Portugese Scheepken / geladen naer Batavia ; en Walcheren na Mocha. De ander 6. zijn met de Heer Speult / mede na Mocha geloopen / om dat het te laet in het jaer was / om naer 't Vaderlant te vertrecken.

Den 14 October / arriveerden onse 6. Schepen / Mauritius / Oyzangie / Walcheren / Goude Leeuw / Hollandia / de Engelsche Beyr / achterlatende het schip de Goede Fortuyn; (dat haer in het uythomen van het Roode Meyr ontsoncken is) en den Gouverneur van Speult / die in Mocha gestorven / en eerlijck aen lant begraven was; resolveerde de selve dadelijck weder te zee souden loopen / om onse komende Schepen upt het Vaderlant / ofte Batavia / tegens den vyandt te beschermen. Den 2. November / quamen onse voorsz. Schepen / met de Schepen van Nieuw-Zeelant en Tierikzee / upt Batavia wederom in Sohalip. Daer naer depescheerde ick de Schepen / de Goude Leeuw / Oyzangie / en Walcheren / met kostelijcke ladinghe na het Vaderlandt : en partij goets met het Engels Schip Chyristoffel / nae Batavia / en de resteerende naer Persien / daer den 19. Martij / weder met 602. balen Zijde van daen quam. En mits 't Wapen van Zeelant / onbequaem was weder na Batavia te gaen / vonden goet / daer gesloopt soude werden : soo dat de andere een geladen / op den 10. April / na Batavia vertrocken.

Den 4. November / vereerden mp de Gouverneur / Mier Moussa / een goet Peert / 18. goude Mooren ; een goude lakense Mantel met Fluweel gevoert / om dat eerst in het Gouvernement quam.

Den 5. dito / arriveerden 8. van onse Schepen upt Batavia / te weten: Mauritius / Voorzeeht / Noort Hollandt / Weesp / 's Lants Mauritius / het Zeepaert / Bommel / met een Chaloup / en een destich Capitael / onder het commandement ter zee van Willem Janss. Raed van Indien.

Den 6. December / kregen tijdinge / dat den grooten Mongol doodt was / het welcke sulcken verbaesthepdt door het Landt caseerde / dat mp den Gouverneur met 6. van sijn Soldaten en een baetgen krupt versagh / om op ons hoede te wesen.

Den 14. dito ginck ick na boort / om het Schip Voorzeeht / met een kostelijck cargasoen na het Vaderlant te depescheren : Aen boort zijnde / kreegh tijdinge / dat den Prins Chzom met een Leger af quam / en alreede van sijn Soldaten in de stadt / die van ons 10000. ropijs begeerden / waer over ick mp dadelijk na de Logie transporteerde ; en van daer snachts met een Present den Prins in 't gemoet / die ontrent 3. mijlen van daer lagh. Ick was de eerste die hem upt de stadt quam saluteeren / en vereeren; Vereerde mp een schoon Paert / en had mp geerne in sijn dienst gehadt / met belofte van een groot Heer te maken. Ick versorcht een nieuw Firman van hem / dat mp 's anderdaegs door de Secretaris sondt. Van daer voer ick weder aen boort / maer vondt dat het Schip Voorzeeht al vertrocken was / veerdichde de andere schepen na Persien.

In Suratte komende / vont aldaer het Koninckr Firman / met noch een Paert / dat mp den Kloecken Helt Machobat Caen / Delt-overste van den Coninck / ook

Digitized by Google

ook vereerde. Des anderendaegs wiert het Kasteel van Suratte / den Prins Coum / die nu sijn Vaders plaetse gesuccedeert was / over gegeven.

Een wonder / noterens waerdich / hoe datmen op het Hof van den groot-machtighsten Coninck / ofte Monarch van Indien / Cha de Gaen / soone van den overleeden Mongol / tijdinge kreegh / dat de Usbercken / een Natie palende aen de zijde van Tartarien en China / met een groot Legher / sterck 20. duysent Vrouwen te peerde / en 30. duysent Mannen / de voorsz. nieuwe Coninckx stadt Kaboul / (gelegen ontrent de Frontieren by Candahar) met gheweld stormenderhandt ingenomen hadden / daer groote weerstept met moorden gebruykt wiert / en veel jonck volck beneden de dertien / en veertien jaren (naer dat de Stadt / mits een geweldich Leger daer naer toe trock / geraseert en geplundert hadden) voor slaven en slavinnen mede namen.

NOTA. Dat dese Vrouwen den eersten aenval deden ; sitten soo kloeck met haer wapens te peerde als de mans / sijn seer kloeck en wreedt van aensien / als bleeck by een jonge slavinne van die Natie / die by my hadde. Vrachten soo wel voor 14 à 15. dagen victualie en voeder mede achter op haer peerden / als de mans : Men weetse by niemant anders te verghelijcken / als by de Amasones / daer veel van ghe schreven wert ; houden haer mans so in dwanck / als de Indianen haer Vrouwen Op dato / quam den Ambassadeur van sijne Majestept van Persia / vriendelijck aen my versoecken / dat doch met mijn Vloot na Persia soude mogen gaen / dat hem vergunde.

Den 7. Martij / quamen onse 7. Schepen uyt Persien / brachten groote partije Syde. Daer naer sondt ick de 2. Schepen / Bommel en Weesp, met den Commandeur Job Christiaensz. Crijn / naer Mocha / om te sien of hy den Coopman de Milde / (langhe tijdt daer gevangen) konde verlossen ; en voort van daer na Ormous / om tegen October / met de Syde uyt Persien / wederom herwaerts te wesen.

Den 22. Aprijl / vertrocken de resterende scheepen met goede party kleeden / voor de Tijdt / naer Batavia. Daer na kreegh ick tijdinghe / dat het Jacht Grootebroeck / onder Sepion een Moors schip uyt Suratte / aenghehaelt hadde / en in Masil ipatan gebracht / daer groote moeyte uyt ontstont / en perykel leden / van al des Compagnies middelen berooft te werden / daer my sonder schade van de Compagnie noch deur redde.

Den 6. May / arriveerde daer een Schip uyt 't Roode May / van Chirp / bracht my een Missive en Present van den Arabissen Koninck / versoeckende weder dat ick daer soude komen handelen.

Den 8. October / arriveerden den Commandeur Jan van Hasel / en sijn Vrouw en kinderen / met 3. Schepen / te weten : Utrecht / het Gulden Zeepaert / Vrouwershaven / en het Jacht Negepatan / uyt Batavia hier ter reede / om my te verlossen. Ick ginck des anderendaegs na boordt / om den Opper-kooman Jan Smit / die na sijn Majestept van Persien als Ambassadeur ginck / met reputatie aen lant te halen.

Den 14. daer na / quamen onse 2. Schepen Bommel en Weesp / uyt het Roode May / over Persien / sonder pets uytgericht te hebben / wederom. Den 22. dito / wierter een Constapels-maet van de Engelschen / door een van onse Matroosen / Abraham Claesz. doodt gesteken / waer van goede informatie liet nemen / mits de Engelschen hem in haer schepen ghevangen hadden / dieder strax mede voort wilden : liet haer weten / inghevalle de onse schult hadde / datter soo goeden Justitie onder des Princen Vlagge konde geschieden / als onder haers Koninckx : waer over my dit dadelijck toegesonden / en na de informatie / justitie mede willen gedaen hebben. En alsoo ick dese saecken de

Engelſchen niet toe ſouden ſtaen / dat men hem ter doot gebzacht ſoude hebben ſententieerde hem levendich ov r boozt te laten werpen. De Engelſchen ſiende / wp doende waren / quamen (na dat de ſententie geleſen was) met alle man aen boozt / daer booz bidden / ſoo dat gepardoneert wiert.

Den 2. December / tranſpozteerde ick de Commandeur van Haſſel / alle des Compagnies goederen / en reſigneerde mijn directie van Arabia / Perſien / en Indien / booz de Compagnie aldaer / in den jare 1614. eerſt opgedaen / en geſtabileert. Den 5. dito / vertrock het Jacht Zeeburch / met geepſchte kleeden na Batavia. Daer na quam Moſſabeeck / die als Ambaſſadeur in't Vaderlant geweeſt hadde / over lant van Maſilipatan / die op mijn Schip na Perſien voerde.

Op den 23. dito / tranſpozteerde ick mp van landt / na dat mijn vziendelijch afſchept van alle de Gzooten / en kleyne genomen hadden / (die daer over ſeer bedzoeft waren) aen boozt / om pzeparatie te laten maeken van te ſepl te gaen. So dat daer naer / als Admiraal / met 6. Schepen / in compagnie van 6. Enghelſchen / daer een contract mede gemaeckt hebbe / om of den vpandt (die 9. Galioenen ſterck waren) reſcontreerden vertrocken. Onder Caba Jaſpues komende / kregen tydinghe / dat de Galioenen / met 23. Fregatten / 5 daghen te voozen daer geſien waren: ſonden een Engelſche Bergi neffens ons Jacht / na lant / om te vernemen hoe het in Gomeron geſtelt was: quam daegs weder aen boozt / bzacht tydinge datter geen ſchepen booz Gomeron lagen.

Op den 5. Febzuarij / 1629. des avonts heel laet / quamen wp op de Reede / waer booz groote verbaeſthept aen lant was / om dat geen Vlaggen bekent hadden /

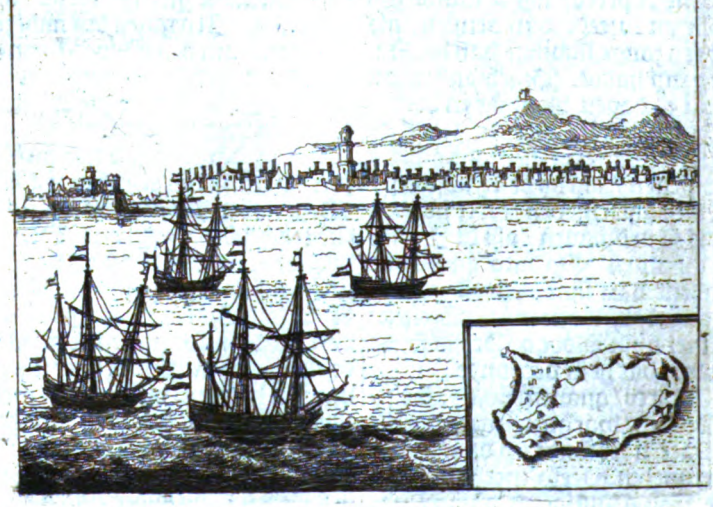

De Stad en 't Caſteel Spz. mag.

en Bzouwers-haven aen de gront raekte / die ſchoot op ſchoot dede / om aſſiſtentie. Ick ſont de Boot aen landt / daer Viſnicht en de Heer van Haſſel mede aen boozt quamen. Den 7. dito ben ick naer lant gegaen / daer ick van de pzincipaelſte

Digitized by Google

ste met grooten staet (so te paerde als te voet) ingehaelt wiert/ en by den Hertog te gast bleef.

Van daer vertrock ick met drie schepen na het Kasteel van Ormous / om party zout / en brant-hout / met roode eerde in te nemen: ter reede komende/ schoot het Kasteel drie Eer-schoten/ antwoorden hem weder met drie. Den Gouverneur sont van sijn volk aen boort/ om my te wellekommen. Transporteerde my datelijck naer lant/ in het Fort/ daer my van den Gouverneur groote eer aenghedaen wiert: In 't inkomen wierden daer 9. schooten met heele en halve Cartouwen geschoten / en bereyden een deftige maeltijdt/ seer verblijdt zijnde over onse komste; daer na vereerde hy my een schoon Peert. Des anderen daegs quam my den Gouverneur (tot groote verwonderinge van een yder) aen boort selfs besoecken/ verwondert zijnde van sulcken weerbaer schip; voer (na dat hy wat met ons gegeten hadde) weder na het Kasteel; en na dat wy ons affairen verricht hadden/ ben weder na Gomeron geloopen/ om ons soo haest vaerdigh te maecken als mogelijck was/ tot vertrecken.

Het Eylant Ormous leyt ontrent drie [illegible] van het vaste lant van Persien/ [illegible] anders niet als zout / also het ge[illegible]te klaer zout is; op sommige plaetsen van't strant roode Eerde/ die in Indien/en Aracan groote avance geeft. Het Casteel van de stadt (die nu seer vervallen) is gesepareert. Op dato wierdt my een groot stuck Sneeuw van den Gouverneur gebracht / om in den Syrassen Wijn te drincken. Den 25. dito / kregen wy tijdinge/ dat den Coninck van Per[illegible] Cha Abas/overleden was/en sijns [illegible]-soon/Cha Saffi/ (mits de Vader [illegible] d'oogen verblint waren) in sijn [illegible] gesuccedeert is / zijnde noch boven de 17. jaren niet out.

Daer naer ben ick met den Soltaen/ [illegible] Princen Ambassadeurs/ [illegible] na boort gegaen / dat noyt yemant aen eenighe schepen voor desen en hebben durven bestaen; alwaer op de gesontheyt van den nieuwen Coninck/ Hertogh van Syras / en andere groote Princen gedroncken wiert. Des anderendaeghs noodighde my den Soltaen/ en den Gouverneur aen lant in sijnen Thuyn/ met alle die Heeren weder te gast/ daer seer sterck te paerde (mits het in't lant lag) naer toe reden / wiert seer manigfijck en heerlijck getracteert / en van alles in abondantie opgeschaft; daer waren oock schoone Dans-hoeren / die seer aerdig (als de mans) te paerde sitten. In het vertrecken vereerden my een schoon Persiaens Peert / met danckseggingе van de eere die wy hem aen boordt gedaen hadden. Van gelijcken vereerde my de Julfasnisse Princen mede een Arabis jonck Peert/ met eenige schoone goude lakense stoffen. In sijn / doen wy zeyl-rede lagen/ heb ick mijn vrundelijck afscheyt van de Heeren genomen, en sijn met 1000. balen zijde/ op den 5. Mertij/ met de Vloot naer Suratte vertrocken/ daer wy den 22. dito in salvo arriveerden.

Den 27. dito / zijnder aen boort 4. maets/ om haer dieverije gesententieert; 2. gegeeselt en gebrantmerckt / 2. driemael gekielhaelt / en d'andere om haer dronckenschap van de Reede laten loopen / en soo voor de Mast 100. slagen gegeven. Daer na sont ick 2. schepen op het versoeck van den Gouverneur en Mooren uyt kruyssen/om op het Moors schip / dat van Masilipatan ghekomen was/ te passen.

Op den 19. April/isser aen boort weder executie gedaen/ over een persoon/om dat hy Dirck Jansz. Keyser van Rotterdam/ Hoog-bootsman verradelijck doorsteken hadde/levendigh over boort geset; en een ander / die causa movens van het ongeluck was/wiert 3. mael gekielt/ 100 slagen voor de Mast / en 6. maenden geboept de Compagnie voor niet te dienen; noch een ander / om dat hy kruyt gestolen hadde/ strengelijck gegeesselt.

Daer

Digitized by Google

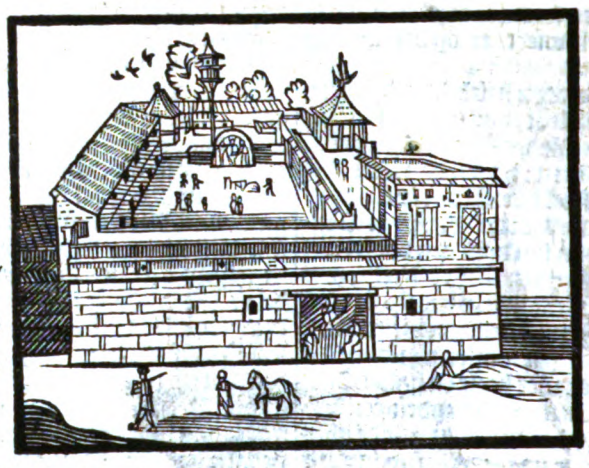

Logie van Suratte.

Daer nae hebbe ick mijn vrienden-lick afſchept van den Gouverneur van de Stadt Suratte / en andere Grooten genoomen / die over mijn vertreck ſeer bedroeft waren / en my qualijck wilden laten gaen / ſonder belofte van weder te komen; als blijckt by den Brief van den Hartogh / en principaelſte Hoofden die in de Logie van de E. Heeren Bewinthebberen aldaer waren leggende.

Soo dat ick naer dat het Directeurſchap van Perſien / Arabien en Indien / (door my eerſt op gedaen) geſtabileert / en den tijdt van negen Jaren / en ſeven maenden / eerlijck en trouw / door de honorable Compagnie bekleet hadde / op den 20. Aprijl 1629. met een Vloot / geladen zijnde / met een cargaſoen door de Suydt en Europa / weerdigh 12. tonnen gouts / nae Batavia vertrocken.

Ontrent de Cabo Commerp / duyten perijckel van den vyant zijnde / reſolveerden (om dat wy van weynigh water verſien waren) dat yeder een ſijn beſt ſoude doen / om ſpoedigh op Batavia te gheraecken / ſoo zijn wy wel drie weecken voor yemant van de andere daer geweeſt en op den 19. Junij / te reede gekomen.

Den 22. Auguſti / werdt Batavia van 8 duyſent man van des Mataram's volck belaghert. Ondertuſſchen zijnder altemet uytvallen van de onſe gedaen / die des vyandts wercken / ſonder verlies van volck / in brant ſtaken.

Op den 20. September 's nachts ontrent 12. uyren / is den Generael Jan Pieterſz. Coen / in den Heere gerust / die lange aen de loop gegaen hadde.

Den 21. dito / arriveerden de Heer Spex / met ſijn Huyſvrouw en ſuſters / als Raet van Indien / met 't ſchip Hollandia / hier ter reede.

Den 22. daer nae / wiert den Generael Jan Pieterſz. Coen met een groote ſtatie in het Stad-huys begraven; ick droegh ſijn Spooren; men ſchoot alle het Canon dat den vyandt konde beſchadigen / op alle punten en Redupten af.

Op den 25. dito / wierdt de Heer Spex provijſioneel als Generael gheauthoriſeert / ter tijt de Heeren Bewinthebberen een ander committeerden. Den 30. deden de Javanen een aenval op de Redupten / dan wierden valereuſelijken af geſlagen. Daer nae op den 2. October / ſtaecken de Javanen hare wercken in brant / en vertrocken / na dat ſy veel volcks / (ſoo door het ſlaen en hongers-noot) verlooren hadden. Hebbe naderhandt verſtaen datter van 90000. maer 30000. man in het leven

Digitized by Google

leven gebleven waren / daer noch veel in het vertrecken door sieckte / van gestorven zijn: Den Mataram is ghenaemt Soussoimia.

Den 25. December ben ick in het Fort Batavia voor Commandeur over de Vloot na't Vaderlant geauthoriseert/daer naer van de Raden van Indien / op yeder schip bysonder. So haest dat gedaen was liet de Vlagge van het Schip Uytrecht/ als Admirael van de Vloot waeyen; en Prins Hendrick/als Vice-Admirael van de voorstengh.

Myn Commissie.

IAques Specx, Gouverneur Generael wegens de Doorluchtighe Ho. Mo. Heeren Staten Generael der Vereenichde Nederlanden/ sijn Vorstelijcke Genade Frederick Henderick, by der gratie Gods Prince van Orangien Grave van Nassouw/ &c. midtsgaders de E Heeren Bewinthebberen van de Generale Vereenighde Geoctropeerde Oost-Indische Compagnie in India, Allen den genen die desen sullen sien ofte hooren lesen Saluyt. Doen te weten: Alsoo de Schepen Uytrecht, Hollandia, Leyden, Dordrecht, Fredrick Hendrick, 't Zeepaert, 't Wapen van Delft, 't Wapen van Rotterdam, en de Gallias, tegenwoordig vol-laden ende zeyl-reed ligghen/ om met den eersten in Compagnie nae het Vaderlant te verseylen / en noodich achten / dat over de selve/geduerende de voyagie/een suffisant en gequalificeert Persoon Commandere. Soo is 't, dat wy den E. Heer Pieter van den Broeck, gewesene Directeur over des Compagnies Negotie op de kust van Indien/en dependentien van dien / ons van de suffisantie sijns Persoons ten vollē vergenoegt houdende/met advijs van onsen Rade ge-eligeert en geauthoriseert hebbē/ gelijk wy sijn E. eligeren en authoriseren mitsdesen/ om als Commandeur/'t Opper-gebiedt / en gesagh over de gemelde Vloot (geduerende de wederom-reyse) te hebben/en dien-volgende de Vlagge van

Digitized by Google

de groote ſtenghe te voeren den tweeden Raet te beroepen/en in de ſelve continuelijck te preſideren / mitſgaders Recht en Juſtitie / ſoo wel in het civiel als crimineel te adminiſtreren/ en voorts alles ten beſten/en voor ſtant van de Vloote / als bevorderinghe van de Vopagie/ te verſorgen/ gelijck een goet Commandeur en Overhooft toeſtaet: Ordonneren en bevelen derhalven den Vice-Commandeur / alle Opper-Kooplieden / Schippers / en Officianten / Soldaten en Bootsgeſellen/ met deſe Schepen varende / den voornoemden E. Pieter van den Broeck, voor haer Commandeur te erkennen / reſpecteren en gehoorſamen; alſo wp ſulcks ten dienſte van de Generale Vereenighde Ooſt-Indiſche Compagnie/ bevinden te behooren. Gegeven in 't Caſteel Batavia, adij 15. December, Anno 1629.

Iaques Speex. Ter ordonnantie van de E. Heer Generael en Raden van Indien, D. van der Lee.

Den 16. December noodighde ons de Heer Generael (neffens Me-vrouwe Coen / die met onſe Vloot op het Schip Hollandia t' huys quam) te gaſt / en convopeerden ons al te ſamen des anderdaeghs aen boordt. Den Generael liet mp de kettingh door de Heer Anthoni van Diemen geven/ om ter eeren van de Vloot te mogen dragen: Soo dat wp 's anderendaeghs ſmorgens/ met de Vloot/ ſterck 9. Schepen/ Uptrecht als Admirael/ Prins Hendrick Vice Admirael/ Hollandia/ het wapen van Delft/ Leyden / Rotterdam / Dordrecht / de Galjas en't Zeepaert vertrocken zijn/ en den 20. voor Bantam onder Poulo Bangian quamen / daer ons de Engelſchen een Miſſive voor haer Majoors aen boort brachten. En geraeckten den 22. der ſelver geluckelijck de Straet van Sunda upt. Met het Jacht buyten zijnde/ quam den Opper-Koopman Croock aen boort van alle de Schepen/ om te ſien offer geen volck in verſteecken was/ dan vonter geen/ al hoewel nader hant noch in de dertich perſoonen / ſoo mans / als vrouwen / na ſijn vertreck op alle de Schepen voor den dagh quamen: depeſcheerde hem dateliick weder na Batavia / en vervorderde onſe repſe naer de Cabo bona Eſperance / daer wp den 17 Feb. 1630. met den anderen in de Bay quamen: Alhier begon ons volck over de Vloot te muytineeren; naer dat wp water ingenomen hadden / en wepnich ververſching / door dien de Swarten ſoo ſchuw van ons waren / en 't volck meer en meer over de Vloot begonnen de pijpen te ſtellen / reſolveerden / na dat ick mijn vrienden aen landt in de Tafel-bay begraven hadde/ op den 26. dito t' zepl te gaen/ als ook op de middagh geſchiet is; Namen onſen cours na St. Helena/ alwaer wp den 17. Martp/ met de heele Vloot te reede quamen. Alhier ten deele ververſcht hebbende / ſoo van Appelen / Vercken/ Bocken / en anders / zijn op den 23. der ſelver / wederom naer het Vaderlant / t' zepl gegaen.

Op den 20. Apryl op te hooghte van 4. graden 32. minuten benoorden de Linie / werdt des avondts een ſchoot gheſchooten upt het ſchip Dordrecht / daer wp met al de ſchepen na toe liepen / uptgeſondert de Gallias / die ſo verre in ſp / dat 's anderdaeghs upt het geſicht was/ en 't zedert niet meer vernomen: Bp het Schip Dordrecht komende verſtonden in de vrand te zijn/ ſonden dateliick eenige boots met volck om te helpen/die ſepden / alſoo het middernacht was/den vrant al gebluſcht hadden/en ondertuſſchen dat ſe met malkanderen ſaten en droncken / is het vier tegens den dach wederom ontſteecken: het volck met alle de boots van het ſchip ghevlucht / uptgheſondert den Schipper / en elf man tot hem / die het ſchip qualijk verlaten wilden preſumeerden / ſoo daer geen ander volck van de ſchepen aen boort ghekomen hadde tot aſſiſtentie / ſouden beter neerſtighedt /

Digitized by Google

en

en diligentie gedaen hebben/ om ſchip en goet te ſalveren. Naer dat de vlam upt het ruym met een barſt boven quam/ was het ſchip in korten tijt tot aen 't water afgebrant. Den Schipper en de reſterende Maets ſprongen te ſamen in Zee/ daer ick mijn Schupt/ om hun te ſalveren/ na toe ſondt/ kregen haer alle weder up geſondert den Provoost/ die verdronck. Den brant/ ſo der geſept wiert/ quam dooz onachtſaemheyt van de Botteliers jongen/ die rantſoen-broodt upteelden/ en de heerſſe aen het ſchot van de Broot-kamer geplackt hadde/ ſo dat het eyndeken op het jonghſte tuſſchen de wangen/ bp de Foſie packen gevallen is/ ſonder moepte te doen om wederom te krijgen dooz dien ſp prſumeerden dattet al upt was/ ſlooten 't lupck toe/ ſo dat ſp het dooz 't geſtadigh rooken eerſt gewaer wierden/ en de Foelie in brant was. Verbrande mede een ſchoone jonghen Oliphant/ vooz den Dooz: Prins Frederick Henrick van Naſſauw.

Den 21. dito/ kregen wp de Eylanden Corvo ſ en Floris in het geſicht/ deden het geoordineerde ſeyn met de Vlagge/ om achter Engelant om te loopen/ daer de andere al te ſamen (ter contratie) het Geuſſen op ſtaken. Ick ſette mijn cours (volgens de Ordonnantie van de Heeren Majores) achter om tot 's avonts laet/ dan ſiende niemant mp volchden: maer al te ſamen haer cours naer het Canael ſetten/ genootſaeckt was (om mijn Vloot niet te verlaten) weder na haer toe te loopen/ daer ick met den donckeren bp quam Ultimo dito/ ſmorgens op de hooghte van 48. graden 40. minuten lant geſien/ en gront op hondert vadem gewozpen.

Primo Junp/ kreghen een Franſch Viſſcherken aen boozt/ daer partp viſch van hoften. Den 2. dito/ ſmorgens in miſtich weder op 50. vadem waters/ ſagen den hoeck van Leſer ontrent 5 mijlen/ ſcheelden met mijn Schipper Cornelis Janſz. beſteck en giſſinghe/ geen 2. mijlen: Wp ſagen 't lant eerſt/ en ſchooten een ſchoot/ kregen den Vice-Admirael Lief hebber met ſijn Eſquadre van 5 ſchepen in het geſicht/ met twee andere ſchepen van de Heeren Bewinthebberen/ expres op ons te paſſen/ bp ons. Daer mede/ naer dat wp wat victualie van haer in de Vloot overgenomen hadden/ inwaert aen liepen Dooz de Hoofden zijnde/ wierp het op de lp/ en nam ons afſcheydt van den Vice-Admirael Prins Hendrick/ en het Zeepaert/ die in Zeelant liepen/ van gelijcken het ſchip Delft en Rotterdam/ na de Maſe/ peder geconvopeert met 2. Oorlog-ſchepen/ en wp met de reſterende na Texel/ daer wp den 6. Junp 1630. met 't ſchip Uptrecht/ als Admirael/ Hollandia en Leyden binnen quamen/ achter latende de Gallias/ in Zee (als vooren verhaelt) van ons gedwaelt/ die daer naer achter Engelant om/ noch in ſalvo gekomen is.

De Heeren Bewinthebberen aen boozt gekomen zijnde/ ben naer landt gevaren/ en van de Helder met een waghen naer Amſterdam gereden/ daer ick den 8. Julp arriveerden/ naer dat ick over de 17. achter-een-volgende jaren in des Compagnies dienſt hadde geweeſt. Vereerden mp een gouden keeten van twaelf hondert guldens/ met danckbaerheydt van mijn trouwe dienſten. Den 12. dito/ vertrock ick met eenige Bewinthebberen naer den Haghe/ om het Preſent aen ſijn Vorſtelijcke Generael te vereeren/ en hem de gelegenthept van Indien te verklaren. Soo dat ick 's anderendaeghs bp hare Ho: Mo: de Heeren Staten/ en daer-na bp ſijn Vorſtelijcke Genade audientie kreegh/ en met een bip ghelaet verwellekomt wierde.

Eynde van 't Journael van Pieter van den Broeck.

Digitized by Google

Tot vervullinge van deſe overſchietende Bladen, ſoo heb ick de gelegentheydt, aengaende de Koopmanſchappen en Handelingen, die men in Indien doet: Item, veel avonturen die in die Quartieren voor vallen, al hier geſtelt.

DE Portugeeſche Schepen die na Oost-Indien varen/ de Cabo de bona Sperance (de welcke lept op 35. graden bezuyden de Linie) gepaſſeert zijnde/ ſetten haer cours gemeynlijck na het Eylandt van Moſſambique/ het welcke ontrent een half mijle van het vaſte lant lept/ en een groote half mijle in het omgaen groot is: de ſtrant is rontſom met wit ſant bedeckt/ daer waſſen veele Indiaenſche Palm ofte Note-boomen/ ook ſommighe Oranjen-Appelen/ Limoenen/ Citroenen/ en Indiaenſche Vyghen. Het Vee/ als Oſſen/ Schapen/ Geyten/ Verckens/ Hoenderen/ &c. zijnder by menichten/ en om een redelijcken prijs te bekomen; doch verſch-water en is op het gemelde Eylant niet: maer moet alle van het vaſte lant komen. De Portugeſen hebben hier een ſterck Fort/ daer den Koninghvan Hiſpangien alle drie jaren een nieuwen Gouverneur ofte Capitepn na toe ſtuert: de welcke met die van het vaſte lant zijn handel drijft/ deſen Capitepn doet groot profijt: want tuſſchen de Cabo de bona Sperance en Moſſambique voornoemt/ lept noch een Fortreſſe Soffala genoemt/ daer den gemelden Capitepn van Moſſambique zijn factoor heeft/ de welcke upt een ſeker Mijne ghenaemt Monomocapa veel gouts vergadert/ en twee ofte drie mael des jaers met ſeeckere ſchupten/ langhs de kuſten/ na Moſſambique overſcheept/ ſulcks dat de inkomſte van den gemelden Capitepn in de geſeyde drie jaren meer als 300. duyſent Ducaten ofte 9. Tonnen Goudts waerdigh zijn.

Van Moſſambique vaert men na de hooft-ſtadt van Indien/ genaemt Goa/ alwaer de Vicerop en Aerdt biſſchoppen des Koninghs van Hiſpangien/ neffens de Raedt en Cancellerye haer reſidentie hebben. Van hier werden alle de Orientaelſche plaetſen/ ſtaende onder de Portugeſen/ geregeert/ en is ook de Stapel van alle de Koopmanſchappē die door gants Indien vallen. Deſe Stadt en Eylandt van Goa lept op 15. graden benoorden de Linie/ en wert omringht met een Rivier/ die tot in de ſtadt loopt en met verſchepde wercken by de Portugeeſen geſortificeert is. Alhier waſt overvlocdigh veel Peper aen ſtruyckens: Item wilde Caneel en Gember. De Inwoonders gaen bloodt upt-genomen dat haer ſchamelheyt bedeckt is. Daer zijn ook eenighe die men Bramannes noemt/ die voor de eerlijckſte en geachtſte Natie van de Indianen werden gehouden: want ſy bedienen altijdt de opperſte officien by den Koninghy/ als Rent-meeſterſchap/ Ambaſſaet-ſchappen en andere gequalificeerde ampten; deſe gaen in het wit gekleedt/ en eten geen levendige creaturen/ veel min dat ſy die dooden ſouden. De vrouwen hebben maer een doeck om het lijf als ſy upt-gaen/ die haer bedeckt van boven het hooft tot beneden de knyen; zy hebben ringhen door de neuſe/ om den hals/ beenen en teenen/ ſommighe van gout andere van ſilver/ glas en anderſins/ elck na zijn qualiteyt: als de Vrijſters ſeven/ en de Jonghmans negen jaren out zijn/ dan trouwen zy/ maer ſpreecken malkanderen niet eerder toe voor dat de vrouwe haer tijdt komt om te baren. Als een Bramannes ſterft ſoo vergaderen alle de vrienden; en na gehouden maeltijt/ ſo graven ſy een put in de aerde/ daer ſy veel houdt/ en na dat het een perſoon van aenſien is/ wel-rieckende krupden met veel olye in ſmijten/ daer zy dan den dooden Bramannes boven

Digitized by Google

ven op werpen. Daer nae komt zijn vrouwe / vergeselschapt met veel speelluyden en haer naeste vrienden/al singende eenighe liedekens/ofte lof-sangen van haer mans leven / en de vrienden geven haer eenen moet en versterckinge/ dat sy haren man getrouwelijck wil volgen en met hem gaen leven in de andere werelt/ dit gedaen zijnde/soo doet zy hare juweelen af/ en verdeeltse onder haer maeghschap/en springt al lacchende en blijdelijk in het vyer / en werdt terstondt van de omstaenders met houdt en olye verstopt en versmoort/ en voorts met het lichaem van haren man tot assche verbrandt / en of het gebeurde dat yemandt weygerigh ware dit te doen / soo snijtmen die het hayr kael of / en sy en magh voortaen geen juweelen meer dragen / maer moet [illegible] verschoven en veracht van alle men[illegible] leven. Onder de groote Heeren is[illegible] een gewoonte / dat wanneer zy trou[illegible] sullen / haer Bruyden aen haren Oversten leveren / hem biddende de selve [illegible] maegdom te willen benemen en dry nachten by haer slapen / het welcke ge[illegible] zijnde / soo komt den Bruydegom en haelt zijn Bruydt met pijpen en trommelen / in groote blijdtschap wederom / en gebruyckt dan eerst de selve/ sulcx dat niemant in dese quartieren zijn ondertroude selfs den maeghdom beneemt. Op sommige plaetsen laten zy de [illegible] van haer maeghdom beroven [illegible] haer Afgoden of Pagoden: aldus/zy [illegible] de Bruyt met groote triumph/ en [illegible] van Instrumenten en Musi[illegible] haer manier nae de kerck / of ter [illegible] daer de Pagode is/welke een pen [illegible] heeft / daer de naeste vrienden [illegible] met gewelt tegen aen dringen/ en haer maeghdom benemen/ so dat het bloedt aen den Afgodt tot een kenteecken blijft hangen / daer nae hare superstitien met den Afgodt volhardt hebben[illegible] sy de Bruydt na huys by den [illegible]/die sich grootelijcks daer in [illegible]/ en voor hem geen kleyne eere aen hem geschiedt achtet/dat de Pagode om zijnent wille sulcks gedaen / en hem de moeyte af genomen heeft.

In Goa wast een boom die de Portugesen Arbor Triste noemen / en dat uyt oorsaeck datse nimmermeer en bloeyt dan des nachts / en dat het geheele jaer door/is voorwaer een wonder om te sien/ want als de Son onder gaet/en siet men noch niet een bloeysel/en terstont ofte een half ure daer na/is zy so vol/ dat het een lust om sien is ; dese bloeysel heeft een schoonen reuck / maer blijft niet langer als tot de Son begint op te komen aen de boomen / want dan valtse af en bedeckt het gantsche aerdrijck / daer onder gelegen. Desen boom heeft ontrent de groote van een Pruym-boom / en staet gemeynelijck achter de huysen op de plaetsen/ voor een playsier / om de schoone reucks wille / sy wast seer haest / want veel oock by de wortel uyt-schiet / en al zijn de tacken maer een half vadem hoogh / so hebben sy even-wel soo veel bloeysel als die in het beste van den boom staen / en of men de boom selfs al gantsch af houdt / soo schieten datelijck weder tacken uyt die bloeysel dragen: dese bloeyselen zijn by na gelijck die van de Orangie-boomen : de Indianen gebruykense voor Saffraen om mede te koocken en te verwen wert by de Indianen Parasiatico ghenoemt : De oorsaeck van dese naem segghen de Indianen te wesen / om dat een seecker Edelman ghenaemt Parasiatico / een schoone dochter hadde/waer op de Soon verliest werdt/en zijn wil van de selve genooten hebbende / verliefde wederom op een ander/ waerom hy haer verliet/ dierhalven zy van desperaetheyt haer selven om het leven bracht / en worden na de manier van het lant/ tot assche verbrant uyt welcke assche desen boom voort gekomen is/behoudende de naem van Parasiatico/ en kan daerom des daegs geen vruchten draghen / om dat zy de Soon noch hadt / die haer gesoent en verlaten hadde.

Digitized by Google

Men vint in Goa oock seer groote boomen/daer nooten aen wassen/ de welcke oock wijn/ edick/olye/sucker/ water en melck geven. Van de bladeren maeckt men papier/ van het houdt kolen voor de goud-smeden / van de basten kabels tot de Schepen/de welcke soo sterck zijn/als eenige touwen uyt Nederlandt ; van de bladeren zeylen om mede te varen/so dat eene boom tot veele dingen nut en profijtich is. Het Eylant Seylon leggende beneden Goa/is een van de rycxste vruchtbaerste en beste Eylanden van gantsch Indien / want het geen op verschepde andere plaetsen t'samen gevonden wert/ vindmen hier alleen/ want daer zijn Indiaensche Palm/Oranjen/ Limoenen/ Citroenen / en diergelijcke boomen / soo wel en schoon / dat zy die van Spangien en Portugael verre te boven gaen: de lijftocht is daer in grooten abundantie / want men vint daer Hasen / Conijnen / Varckens / Harten / Hinden/ en andere vierboetighe gedierten in overvloet / het gevogelte isser oock soo menigvuldig als ergens op eenighe plaetsen ; want men vindt daer Paeuwen/ Hoenderen/ Duyven en diergelijcke vogelen meer/sommige seggen dat daer oock Nagel-boomen/ Notemuschaten en Peper wast / doch daer en is geen seeckerheydt van : maer den besten Kaneel van geheel Oosten/ isser by heele bosschen vol / sulcks als de wint van Lant na Zee waeyt/den reuck wel acht mijlen in zee de Schepen tegen komt. Men vindt hier oock alderhande kostelijcke gesteenten/uyt genomen Diamanten : maer Saffiren / Robijnen/ Topassen/Spinelen en Granaten zijnder seer veel / daer is oock een visscherye van Peerlen ; doch sy en zijn so goedt niet als die van Ormus ofte Bareyn. Goudt en Silver-mijnen zijnder oock in het landt/ doch de Koningen eertijdts en wilden het niet laten uyttrecken / misschien om dat men haer daerom niet en soude overvallen. Daer zijn oock Yser en Swavelmijnen/en Olyphanten in grooten overvloet/ die men voor de beste van de gantsche werelt houdt / het is oock by experientie waerachtigh bevonden / dat alle Olyphanten van andere plaetsen aen dese reverentie en eerbiedinge bewijsen / wanneer sy daer by komen.

De Chingales of die van Seylon vangense op volgende wijse ; sy maken diepe groote kuylen / die sy met loose planchen en stroo bedecken / en wanneer de Olyphanten 's nachts daer omtrent komen/ vallen sy daer in / en konnen niet weder op

Digitized by Google

op de essen weg komen/sulcks dat sy van honger souden moeten vergaen ten waere eenigen Slave haer eten brachte / en soo alleusskens tam maeckten/en soo gewennen/dat sy eyndelijck met haer gaen onder het volck in Goa/en andere by-gelegen landen/om met haer te wercken en de kost helpen verdienen / want de meesten dienst die men in Indien heeft van de Balen / vaeten/packen en andere goederen te dragen/ is al met den Olyphant / men bint hem het geene hy sal draghen aen malkanderen met een touw / dat hy daer na aen sijn Snupt en tanden wint / en vast gemaeckt zijnde / neemt het eynde in de mont / en gaet met den last heenen / het geschut slepen sy / en de kleyne halve Gallepen ofte Karavellen schupst een Olyphant alleen ghemackelijck op het lant. De winter beginnt hier in May/ en dat met regen / doch sonder groote houde / want de kinders noch al naeckt loopen: nu ter tijt belept de Vicerop van Portugael oft Hispangien den koop-handel in dit Eylandt en oock over China / Japon / Bengale / Begoni / Pegou en Ormus / als mede in verscheyden andere Eylanden boven Zeylon en Bengale / daer veel Rijs en Kattoen wast / sulcks dat men aldaer een fijn Kattoene hembt om de waerde van vijf stuyvers kan bekomen. Daer wast oock Lack / groene Gember en Suycker. De Portugesen hebben hier geen steden als in de andere plaetsen/maer dryven haren handel met de Inwoonders alleen. Dese Inwoonders zijn seer puntigh en net over haer eeten / want sy het altijdt in een nieuwe pot koocken. Het overspel en de onkuyscheydt werdt by haer seer nae gheseght en gestraft / want sy de overspeelders / het sy Man ofte Vrouw / die sy daer op bevinden / de neus af-snijden / op dat sy bekent mochten wesen voor alle menschen/ gelijk men aldaer veel sulcke menschen en sondaren/ getekent langhs de straet siet loopen. De lijstocht isser seer goet koop / want men een Osse om een daelder een Vercken voor een gulden / en een pondt Suycker voor een halve stuyver/ en voorts andere dinghen nae advenant koopen kan: den arbeydt der menschen heeft men by nae om niet / want pemandt voor 10. stuyvers een maendt langh op zijn eygen kosten sich sal verhueren / en blijtigh in alles dat hem mogelijck is / ten dienste staen / want de Inwoonders niet dan Rijs en Visch eeten / en sich alsoo met kleyne kosten onderhouden.

Van Bengale en Pegu komen by nae alle de Robijnen en Diamanten/ daer is oock veel Lack en Tin. Van Pegou en Malacca komen alle de Krupd-nagelen/ Nootemuschaten en Folie: daer is oock Tin en Loot; maer 't lant is ongesont/en de Inwoonders zijn veel met waterstuchtigheydt gequelt. Den Coningh van Spangien heeft alhier een Stadt/aen de welke de waren van de Molucques en 't Eylant Malacca aen komen / en allerlep kostelijcke waren brengen.

Van Malacca vaert men door de engte van Chunchapura na China/ alwaer een goetaerdigh volck woont/ dit lant is rijck en machtigh/ hebbende veel Tijde/ Perels/ Parlemoer/ Quicksilver/ Rhabarber/ Goudtdraet/ Musculjaet/ en andere kostelijckheden: want het is't rijckste lant dat onder de Son is/ op het vaste lant hebben de Portugesen geen stercken/ maer wel op de Eylanden.

De Inwoonders zijn op zijn Turcks gekleedt/ maer hebben langh hayr tot de middel toe/het welcke met een doeck van lijnwaet om het hooft als een Tullebant gebonden is: haer Afgoden zijn geschildert als Duyvels in haer kercken/ die sy met groote Ceremonien eeren; sy laten haren naghels wassen / soo langh als sy konnen/ om oorsaecks wille dat het haer niet groot loft is de wapenen te draghen. Men bint door het gantsche lant geen bedelaers / want de bedelarije van den Koningh verboden is / maer so pemant verarmt mochte zijn, soo draeght men of

Digitized by Google

hy

hp geen vrienden en heeft/ofte anders die hem onderhouden konnen / het welcke contrarie bevonden zijnde / soo wert hp van den Koningh in een seekere plaetse/ daer toe geordonneert/onderhouden. De blinden gebruycken sp aen de smeede om de blaesbalcken te trecken / ofte elders daer sp toe bequaem moghen zijn om haer kost te verdienen. Sp zijn groote vraten/ en eten allerlep soorten van spijse; doch veel liever van een hont als van een varcken/ofte eenigh wilt vraet: hare wijn en dranck wert van rijs gemaeckt/ waer aen sp haer dronken konnen dringken; doch zijn niet te min verstandigh en vernuftig / want sp alle dingen seer subtijl en met een goet oordeel konnen doen/ en te wege vrengen.

Van Goa vaert jaerlijcks maer een Schip na Japon / het welck eerst na China zepldt/en aldaer met stealen van achten / Olye en Wijn handelt / die sp voor Gout / Zijde / en andere kostelijckheden verwisselen. Dese Koopmanschappen vrengen sp dan in Japon / alwaer men overvloet van gelt heeft/ het welcke sp wederom in verwisselinge van de Chineesche Coopmanschappen mede neemen en na Goa voeren; want sp moeten in alle de voornoemde plaetsen wel ses maenden vertoeven; waer over sp op de heele reyse wel dry jaren onder wege zijn. Van Goa voornoemt gaen oock alle jaren Schepen na de Cabo de bona Sperance / en van daer na Lisbona toe/ in Hispangien.

De Japonesen ofte Inwoonders van Japon zijn oock seer goedaerdigh / sp bidden oock de Afgoden aen / gelijck de Chinesen/ en hebben oock beelden in hare kercken; maer in de stadt van Magesacque/ en meer andere plaetsen die de Portugesen in hebben / zijn Jesuijten de welcke daer eertijts uptgesaeght zijn geweest / om dat sp haer mede tot de koophandel begaven. Het Eplandt van Japon is wel soo groot als Engelant/en is het upterste/daer die van Goa trafficqueren; het volck is grof en vet/vreet van aengesicht en meestendeel wit; doch eenighe/ zijn van naturen swart/'t welcke vreemt is om te aenschouwen.

Die van Goa varen oock na Persien en Ormus/het welck een Eplant is/ leggende dicht by het vaste lant van Persien/ want het geen twee mijlen daer van verschepden is; groot ontrent dry kleyne mijlen / en aldaer werden alle koopmanschappen van het vaste lant gebracht.

Het is alhier door de reflexie van de bergen so heet / dat het volck op de middagh begeerende te eten / tot de knpen toe/ in een vat met water sitten / hebbende alle de kleederen / upt genomen het hembde / uptgetrocken/ achter haer staet oock een knecht met een waper om haer te verkoelen. Het versische water / dat by haer meest geacht wort/ moet van de duppers ontrent ses vademen diep/ onder water geput werden / want sp ghelooven / dat sulck water alle versche wateren te boven gaet. Het versch water in dit landt genereert wormen in de armen en beenen / soo dick als een lupt-snare / en een halve vaem langh/ die sp met stockens upt-winden/ doch moet sulks voorsichtelijck geschieden / dat sp niet en breecken / maer als sp niet volghen willen / moet men op houden/ en het stockken op de plaetse vast binden/en altemet eens versoecken of sp volgen willen / en so allengskens upt draven/ tot dat mense upt is.

FINIS.

Digitized by Google